

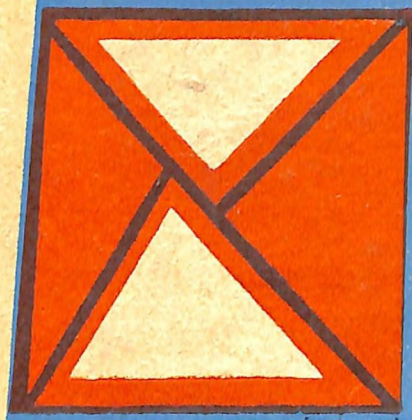
22.1

M-800.

$$\alpha - \beta = ?$$

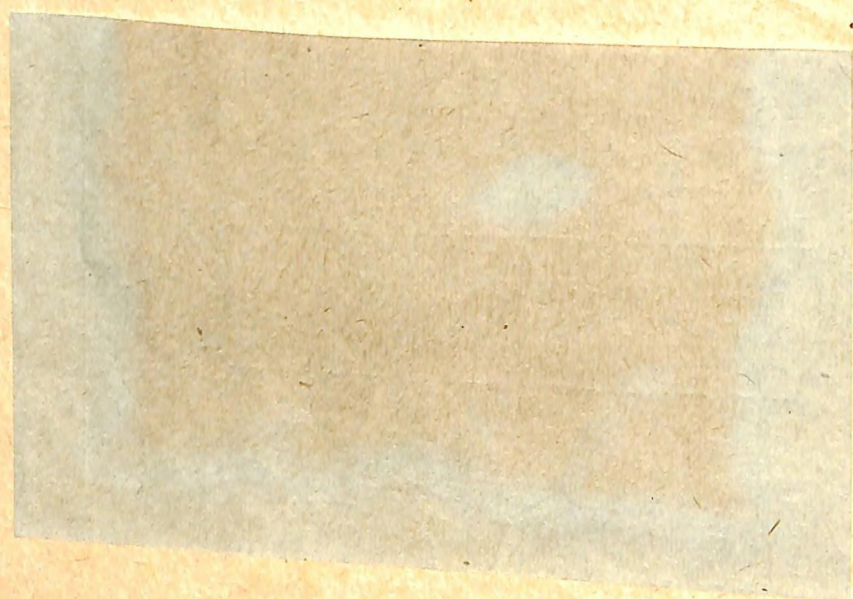
$$x : 3 = 9$$

МАТЕМАТИКА

2

OFFICE OF THE
SHERIFF OF THE COUNTY OF
SANTA BARBARA
CALIFORNIA

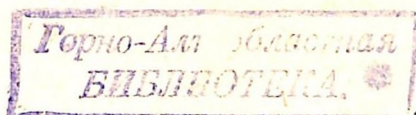
СССР-дин' ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ НАУКАЛАРЫНЫН' АКАДЕМИЯЗЫ

М. И. МОРО, М. А. БАНТОВА

МАТЕМАТИКА

экинчи класстын учебниги

Горно-Алтайский облоно јөптөгөн

кр. 168491

V 20

АЛТАЙДЫН БИЧИКТЕР ЧЫГАРАР ИЗДАТЕЛЬСТВОЗЫНЫН ТУУЛУ
АЛТАЙДАГЫ БОЛУГИ
1970 j.

51(075) 22.1972["]
M-800

КОЖОРЫ ЛА АЙРЫЫРЫ.

1. 18, 80, 60, 16, 49 деп тоолорды кычыраар. Кажы ла тоодо ондор канча, единицалар канча?

2. 15, 38, 42, 24, 70 деп тоолорды кычыраар. Олор-дын кажызында ла баштапкы разрядтын единицалары канча, экинчи разрядтын единицалары канча? Кажы ла тооны онын разрядный кожулаачыларынын суммазы-ла солыгар.

3. 7, 2, 22, 77, 27, 72 деп тоолорды кычыраар. Басты-ра бу тоолор кандый эки цифрала бичилди? Бу тоолорды эн жаанынан баштап, там кичинектеп (астап) турзын деп, ээчий-деечий бичигер.

4. 3 ле 5 деп цифраларды тузаланып, жангыс темдек-тү ле эки темдектү бир канча тоо сананып алыгар. Олор-ды там жаанап (көптөп) турзын деп, ээчий-деечий би-чигер.

5. Рядтарла берилген тоолорды оног ары уулалтып (үзеери база 5 тоо кожуп), бичигер:

1) 14, 15, 16, ...   2) 24, 23, 22, ...

6. $52 + 1$ $30 + 9$ $7 + 80$ $50 + 30$

$24 - 1$ $95 - 5$ $46 - 40$ $70 - 60$

7. $67 + 1$ $50 + 8$ $30 + 40$ $79 + 1$ $(7 + 3) + 6$

$67 - 1$ $9 + 70$ $60 - 50$ $57 - 7$ $(6 + 2) - 7$

$19 + 1$ $26 - 6$ $40 + 60$ $2 + 90$ $4 + (9 + 1)$

$80 - 1$ $26 - 20$ $100 - 20$ $69 - 60$ $10 - (3 + 4)$

8. «Мен ууры 10 кг тыква өскүрип алдым» — деп, Коля Сашага айтты. «Мен дезе сенийинен 4 кг-га уур тыква өскүрип алгам» — деп, Саша каруун берди. Сашанын өскүрип алган тыквасынын ууры канча кире?

9. Ұренчиктерге узуны 23 м грядка казар керек болгон, оlorдын казып алган грядказы дезе 3 м-ге кыска. Ұренчиктер канча метр грядка казып алдылар?

10. Пионерлер колхозко картошко жуунадарга болушкан. Баштапкы кунде оlor 40 корзина, экинчи кунде дезе 5 корзинага коп картошко жуунадып алгандар. Экинчи кунде пионерлер канча корзина картошко жуунадып алдылар?

11. Формулалар аайынча бодолголор тургузаар:

1) $x = 10 + 8$

2) $x = 24 - 4$

12. Примерлерди кычырала, оlorды башка-башка эпле бодогор:

$(3 + 2) + 4$. Тооны суммага канайда кожор?

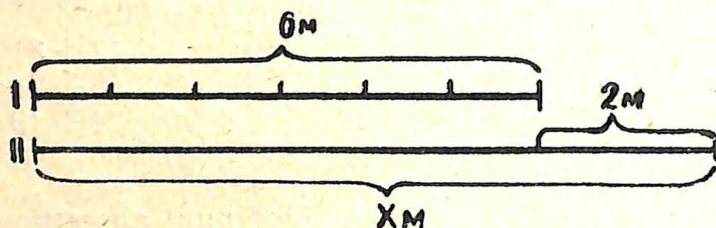
$(4 + 5) - 3$. Тооны суммадан канайда айрыыр?

13. Примерлерди јенил деген эпле бодогор:

$$\begin{array}{cccccc} (10+6)+3 & (30+4)+20 & (60+2)+8 & (3+7)+5 \\ (10+6)-6 & (30+4)-20 & (40+10)-6 & (4+4)-6 \end{array}$$

14. Ваяда 2 үзүк эмик болгон. Бирүзинин узуну 10 м, экинчизи дезе онон 2 м-ге узун. Экинчи үзүк эмиктин узуну канча кире болгон?

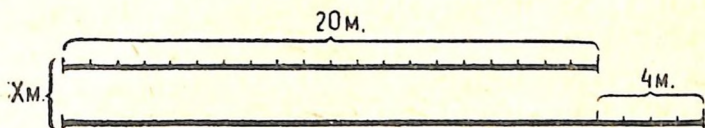
Узуны 1 см кезинтини 1 м деп бодоп алала, бу бодолгоны кыскарта бичиирге мындый чертөж эдип аларга јараар:

15. Бир участокон 20 таар картошко казып алгандар, экинчизинен дезе 4 таарга коп, эки участокон јаба канча таар картошко казып алдылар?

Бир клетканы 1 таарга бодоп алала, бу бодолгоны кыскарта бичиирге мындый чертёж эдип алаар.

16. Узуны 4 см кезинти чийү тартып алала, оны 6 см-ге узадаар. Кезинтининг узуны канча кире боло берер?

17. Эки кезинти чийү тартып алыгар: баштапкызынын узуны 4 см, экинчизи дезе оноң 6 см-ге узун. Экинчи кезинти чийүнинг узуны канча кире?

18. Дециметрде канча сантиметр? Метрде канча дециметр? Метрде канча сантиметр?

19. Метр линейкадан узуны 4 дм (6 дм, 9 дм) бөлүк көргүзеер. Ол бөлүк канча сантиметр?

20. Метр линейкадан узуны 20 см (50 см, 70 см) бөлүк көргүзеер. Ол бөлүк канча дециметр?

21. Божодылган $>$ эмезе $<$ деп темдекти тургузаар:

$$10 + 8 \dots 10 \quad 56 - 50 \dots 56 \quad 97 - 7 \dots 97$$

$$5 + 30 \dots 30 \quad 48 - 8 \dots 48 \quad 6 + 60 \dots 60$$

$$22. (40 + 6) - 3 \quad 15 - 10 + 30 \quad 49 + 1 - 30 \quad 5 + 4 - 9$$

$$(10 + 5) + 5 \quad 60 + 9 - 1 \quad 90 - 1 - 9 \quad 8 - 6 - 2$$

$$(60 + 10) - 2 \quad 78 - 8 + 20 \quad 99 + 1 - 40 \quad 8 - 8 + 6$$

23. Примерлерди јартап бодогор:

$$35 + 2 \quad 46 + 30 \quad 54 + 6$$

$$35 - 2 \quad 46 - 30 \quad 70 - 6$$

$$24. 16 + 3 \quad 23 + 7 \quad 15 - 4 \quad 40 - 9 \quad 60 - 1$$

$$16 + 30 \quad 66 + 4 \quad 28 + 50 \quad 13 + 7 \quad 90 + 3$$

$$48 - 3 \quad 20 - 5 \quad 90 - 3 \quad 14 + 60 \quad 89 + 1$$

25. Библиотекада бир полкада 32 бичик, экинчизинде дезе 40 бичик турган. 20 бичикти балдарга бергендер. Канча бичик артып калды? Бодолгоны башка-башка эпле бодогор.

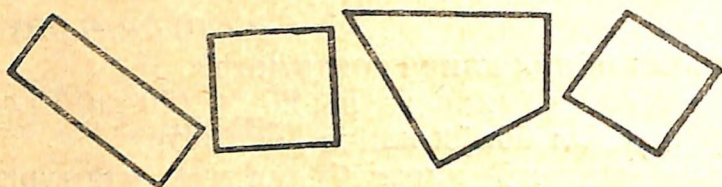

26. Юра ла Володя агаш аразына мешкелеп жүрген. Юра 16 ак мешке тапкан, Володя десе Юрадан 6 мешкеге ас тапкан. Эки уулчак жаба канча мешке таптылар?

Бир клетканын узунун 1 мешке деп бодоп алала, бу бодолгого чертёж эдигер.

27. Эки кезинти чийү тартып алыгар: баштапкызынын узуну 9 см, экинчизи десе онон 3 см-ге кыска. Экинчи кезинти чийүнинг узуну канча кире?

28. Бу фигуралар канайда адалып јат? Төрттолуктардын ортозынан түстолуктарды (прямоугольниктерди) табыгар. Түстолуктардын ортозынан квадраттарды табыгар. Бу фигуралардын јандарын ла толуктарын көргүзип беригер.

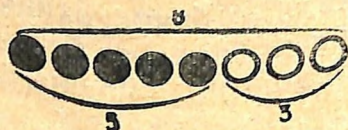
29.

Қожулаачы	52	4	19	1	10	40
Қожулаачы	8	35	1	79	54	40
Сумма						

Баштапкы кожулаачы экинчизинен јаан (көп) болор бо? Эмесе ого түнгей, онон кичинек болор бо?

30. Јурукты ајыктап көрөлө, примерлер канайып тургузылган, јартагар.

$$3 + 5 = 8$$

$$8 - 5 = 3$$

$$8 - 3 = 5$$

31. Қожорына берилген кажы ла пример аайынча айрырына эки пример тургузаар:

$$\begin{array}{r} 40 + 20 = 60 \\ 60 - 40 = 20 \\ 60 - 20 = 40 \end{array} \quad \begin{array}{r} 10 + 70 = \\ \dots\dots \\ \dots\dots \end{array} \quad \begin{array}{r} 60 + 7 = \\ \dots\dots \\ \dots\dots \end{array} \quad \begin{array}{r} 2 + 30 \\ \dots\dots \\ \dots\dots \end{array}$$

Эки тоонун суммазы ла ол тоолордын бирүзи јарт болзо, кожулаачыларынын бирүзин канайып табар?

32. Јарты јок кожулаачыны табыгар:

$$x + 4 = 16 \quad 7 + x = 48 \quad x + 1 = 18$$

33. Цехте 48 эр кижиге ле 30 үй кижиге иштеген. Олорго үзеери база 10 ишмекчи кожулган. Цехте бастыра канча ишмекчи боло берди? Бодолгоны башка-башка эпле бодогор.

34. Кыскарта бичилгени аайынча бодолголор тургузала, олорды бодогор. Бодолголорды ла олордын бодолгондорын түндеп көригер.

1) <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="border-bottom: 1px solid black; width: 50%;">I — 24 ←</td> <td style="border-bottom: 1px solid black; width: 50%;">II — x, 6-га көп</td> </tr> </table>	I — 24 ←	II — x, 6-га көп	2) <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="border-bottom: 1px solid black; width: 50%;">I — 24 ←</td> <td style="border-bottom: 1px solid black; width: 50%;">II — ? 6-га көп</td> </tr> </table>	I — 24 ←	II — ? 6-га көп
I — 24 ←	II — x, 6-га көп				
I — 24 ←	II — ? 6-га көп				

35. $>$ эмезе $<$ деп темдектер чын тургузылган ба?

$$\begin{array}{lll} 32 + 40 < 32 + 60 & 87 - 5 < 87 - 3 & 94 - 50 < 94 - 30 \\ 61 + 5 < 64 + 5 & 48 - 20 > 38 - 20 & 27 + 30 > 27 + 3 \end{array}$$

Мынайда бичигер: $32 + 40 = 72$ $32 + 60 = 92$ $72 < 92$

$$\begin{array}{lll} 36. \quad 76 + 4 - 8 & 62 - 20 + 4 & 8 \text{ дм} = \dots \text{ см} \\ \quad 80 - 6 + 20 & 57 + 3 - 6 & 5 \text{ м} = \dots \text{ дм} \end{array}$$

37. Јурук аайынча бодолго тургузаар.

6 КАРАНДАШ

x КАРАНДАШ

$6 + x = 10$

}
10 КАРАНДАШ

Нези јарт? Јарты јок кожулаачыны канайда табар? Јарты јок кожулаачыны таап алыгар.

38. Жарты жок тооны буквала темдектеп, берилген бодолгорды примерлер эдип бичийле, оморды бодогор:

1) Клумбада эртен тура јайылып чечектеген 20 астра болгон, тўште база бир канча астра јайылган, энгирде омордын тоозы 29 боло берди. Бир кўннинг туркунына канча астра јайылды?

2) Кош тартар 2 машинага 50 кайырчак виноград коштодылар. Омордын бирўзине 30 кайырчак салдылар. Экинчизине канча кайырчак коштодылар?

39. Жарты жок тоолорды башка-башка букваларла темдектеер аргалу. Математикада латинский букваларла тузаланып јат. (238 страницада берилген алфавитти кўр).

Жарты жок тооны табыгар:

$$x + 6 = 17 \quad 2 + a = 38 \quad b + 4 = 10$$

40. 20 ле 70 деп тоолордын суммазын бодоп табыгар.

Эки тооны кошкононын суммазы чын болды ба деп билерге, болгон суммадан кожулаачылардын бирўзин айрып ийер керек; экинчи кожулаачы чыкса, бодолгоннын каруузы чын болор.

Темдектезе: $20 + 70 = 90$ Шиндеп кўргўни: $90 - 20 = 70$

Сумманы чын бодоп тапкан.

41. Примерлерди бодойло, шиндеп кўригер.

$$40 + 7 \quad 5 + 90 \quad 30 + 40 \quad 90 + 1$$

42. Бичилгенин учына јетиригер:

$$\begin{array}{lll} 80 - 4 < \dots & 45 - 10 < 45 - \dots & 23 + 5 < 23 + \dots \\ 16 + 30 > \dots & 18 + 40 > 18 + \dots & 56 - 4 > 56 - \dots \end{array}$$

43. Спортивный кружокто 10 кызыкчак турушкан, уулчактар дезе кызыкчактардан 2 кижиге ас. Спортивный кружокто бастыра канча бала турушкан?

Бу бодолгоннын условиезин чертёж эдип кўргўзигер.

$$\begin{array}{lllll} 44. & 26 + 4 & 68 - 2 & 32 + 6 & 84 - 20 & 15 - 15 \\ & 26 + 10 & 68 - 6 & 32 + 8 & 80 - 20 & 19 + 0 \\ & 26 + 20 & 68 - 20 & 32 + 10 & 75 - 20 & 27 - 0 \end{array}$$

45. Примерлерди башка-башка эпле бодогор:

$$4 + (5 + 1) \quad 10 - (5 + 3)$$

Сумманы тоого канайда кожор?

Сумманы тоодон канайда айрыыр?

46. Примерлерди јенил деген эпле бодогор:

$$\begin{array}{llll} 8 + (2 + 4) & 9 + (1 + 6) & 16 + (4 + 3) & 20 + (10 + 4) \\ 15 - (5 + 1) & 12 - (2 + 7) & 32 - (2 + 5) & 40 - (20 + 3) \end{array}$$

47. 1) Бичилгенин оноң ары уулалтыгар:

$$\begin{array}{ll} 7 + (3 + 4) = (7 + 3) \dots & 14 - (4 + 3) = (14 - 4) \dots \\ (8 + 5) + 2 = (8 + 2) \dots & (40 + 3) - 10 = (40 - 10) \dots \end{array}$$

2)

Кожулаачы	3		6		9	
Кожулаачы		10		20		30
Сумма	20	27	30	38	40	46

48. 1) Баштапкы рядка 7 тегерик салыгар, онызы экинчи рядтагызынаң 2 тегерикке ас. Экинчи рядта канча тегерик?

2) Эки кезинти чийү тартып алыгар: баштапкызынын узуну 6 см, ол экинчизинен 2 см-ге узун. Экинчи кезинтинин узуну канча кире?

49. Бичиктерлү кайырчактын ууры 53 кг. Куру кайырчактын ууры 3 кг. Бичиктердин ууры канча килограмм?

50. Кыскарта бичилгени аайынча бодолго тургузала, оны башка-башка эпле бодогор:

Болгоны — 10 ло 7
Алынгану — 5
Артканы — x

$$\begin{array}{lll} 51. & 58 - 30 + 2 & 27 + 50 - 6 & 90 \text{ дм} = \dots \text{ м} \\ & 41 + 9 - 7 & 30 - 8 + 40 & 40 \text{ см} = \dots \text{ дм} \\ & 80 - 6 + 20 & 67 + 3 - 9 & 70 \text{ дм} = \dots \text{ м} \end{array}$$

52. Примерлерди јартап, бодогор:

$$7+5 \quad 18+4 \quad 12-5 \quad 43-7$$

$$\begin{array}{ccccc} 53. & 9+3 & 16+5 & 11-3 & 45-6 & 78+8 \\ & 8+6 & 27+7 & 12-8 & 34-8 & 22-7 \\ & 7+4 & 38+6 & 13-7 & 56-9 & 56+6 \end{array}$$

54. Бир темдектү тоолорды энг кичинегиненг баштай-ла, энг јаанына јетире бастыразын бичигер. Олордын кажызын ла 8-ке көптөдигер.

55. Божодылган кожор ол эмезе айрыыр темдекти тургузаар:

$$\begin{array}{ccccccc} 6...8=14 & 15...3=12 & 40...8=32 & 27...3=30 \\ 9...7=2 & 16...9=7 & 13...5=8 & 8...9=17 \end{array}$$

56. Јарты јок тооны табыгар:

$$a+8=12 \quad x+8=12 \quad b+8=12$$

57. Нина 23 чочогой тапкан, Катя Нинадан 6 чочогойго көп, Оля дезе Катядан 9 чочогойго ас тапкан. Оля канча чочогой тапты?

58. Кыскарта бичилгени аайынча бодолголор тургузала, олорды бодогор:

$$\begin{array}{l} 1) \text{ I — } x, 10\text{-го ас} \text{ —} \\ \text{II — } 12 \text{ } \leftarrow \end{array}$$

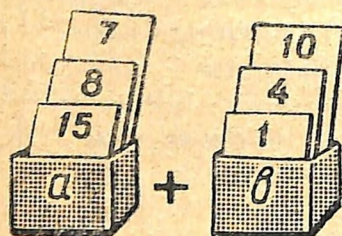
$$\begin{array}{l} 2) \text{ I — } 18, 3\text{-ке көп} \text{ —} \\ \text{II — } x \text{ } \leftarrow \end{array}$$

59. 8 ле 6, 9 ла 9, 3 ле 14 деп тоолордын суммазын бичигер. Бу суммалардын бастыра баштапкы кожулаачыларын, бастыра экинчи кожулаачыларын айдып беригер. База кандый-кандый эки сумма айдып беригер.

Баштапкы кожулаачы болотон кандый бир тооны a

деп буква, экинчи кожулаачы болотон тооны дезе b деп буква темдектеп алзабыс, бу тоолордын суммазы $a+b$ болор.

$a=15, b=1$ болгожын, олордын суммазы $15+1$ болор.

$a=8, b=4$ болгожын, олордын суммазы $8+4$ болор.

60. $b + c$ деп бичилгени нени темдектеп жат?

1) $b = 53, c = 4$ 2) $b = 9, c = 6$ болзо, олардын суммазы канча болор, бодоп табаар.

Мынайда бичигер: $b + c$

$$b = 53, c = 4, \quad 53 + 4 = 57$$

61. $40 - 10$ Бастыра астаачыларын, бастыра астаачыларын айдып беригер.

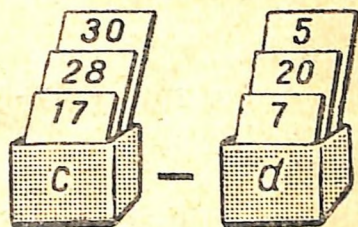
$56 - 50$ тадаачыларын айдып беригер.
 $38 - 8$ Астаачы болотон кандый бир тооны c деп буквала, астадаачы болотонун дезе d деп буквала темдектейли, ол тужунда олардын разнозы мынайда бичилер: $c - d$.

$c = 17, d = 7$ болзо, бу тоолордын разнозы $17 - 7$ болор.

$c = 28, d = 20$ болзо, бу тоолордын разнозы $28 - 20$ болор.

62. $a - c$ деп бичилгени нени темдектеп жат?

1) $a = 43, c = 5$;   2) $a = 60, c = 8$ болзо, олардын разнозын бодоп табаар.

63. 1) Баштапкы калададан 25 кг , экинчизинен дезе баштапкызынан 5 кг -га көп мёд алгандар. Экинчи калададан канча килограмм мёд алдылар?

2) Баштапкы калададан 25 кг мёд алгандар, онызы экинчизинен алганынан 5 кг -га көп болгон. Экинчи калададан канча килограмм мёд алылды?

64. Юннаттар 3 грядкага јер јиилек отургустылар. Учинчи грядкага олар 40 төс јиилек, баштапкызына үчинчизинен 6 төскө көп, экинчизине дезе баштапкызынан 10 төскө ас јиилек отургустылар. Юннаттар экинчи грядкага канча төс јиилек отургустылар?

65. $6 + 6$	$28 + 9$	$11 - 4$	$4 \text{ дм} = \dots \text{ см}$
$7 + 7$	$48 + 7$	$17 - 9$	$9 \text{ м} = \dots \text{ дм}$
$8 + 8$	$87 + 6$	$24 - 8$	$80 \text{ дм} = \dots \text{ м}$
$9 + 9$	$36 + 5$	$53 - 6$	$50 \text{ см} = \dots \text{ дм}$

66. Кандый эпле бодолорын жартап, берилген примерлерди бодогор:

$$40 + 15 \quad 40 - 15 \quad 37 + 12 \quad 37 - 12$$

$$\begin{array}{ccccc} 67. & 50 + 23 & 29 - 17 & 32 - 8 & 30 - 5 & 9 + 7 \\ & 50 - 23 & 10 + 18 & 67 + 7 & 30 - 15 & 18 - 9 \\ & 76 + 14 & 80 - 67 & 35 - 9 & 67 - 3 & 3 + 8 \\ & 76 - 14 & 62 + 26 & 16 + 5 & 60 - 13 & 14 - 6 \end{array}$$

68. a ла b деп тоолордын разностьын бичигер. Берилгенин тузаланып, разностьты бодоп табыгар:

$$\begin{array}{ll} 1) a = 70, & b = 1 \\ 2) a = 63, & b = 60 \end{array} \quad \begin{array}{ll} 3) a = 57, & b = 7 \\ 4) a = 38, & b = 0 \end{array}$$

70, 63, 57, 38 деп тоолор — a букванынг учуры. 1, 60, 7, 0 деп тоолор — b букванынг учуры.

Бодогонанын каруузы — $a - b$ деп разностьтын учуры.

69. c ла d деп тоолордын суммазын бичигер. Кажы ла кожулаачыга үч учурдан сананып табала, ол кажы ла сумманын учурын табыгар.

70. Сол јанынан 8 клетканын, он јанынан дезе 6 клетканын јолыла эбиреде чийү тартаар. Он јанында, сол јанындагызына көрө, канча клеткага ас?

71. Оля јай туркунына 25 сыпушка, онын сыйыны дезе 20 сыпушка өскүрип алган. Оля сыйынынан канча сыпушкага көп өскүрип алды?

Бир тоо экинчи тоодон канчага көп ол эмезе канчага ас болгонын кандый действиеле табар?

72. Кыскарта бичигени аайынча бодолго тургузала, оны бодогор:

$\begin{array}{l} \text{I} - 15 \leftarrow \\ \text{II} - x - 2\text{-ге ас} \rightarrow \end{array}$

73.

a	64	53	42	40	25	16	12	8
b	9	16	28	40	25	30	54	42
$a + b$								

Мында a ла b деп букваларла нени темдектеген? $a + b$ деп бичигени нени темдектейт? Баштапкы кожулаачынын ла экинчи кожулаачынын учурларын айдып беригер. Сумманын учурын бодоп табыгар.

Бир кожулаачы экинчизинен көп болор бо? ого түней болор бо?

74.

b	83	76	68	48	19	17	12	9
c	9	15	28	35	16	17	12	9
$b - c$								

Астадаачы астаачыдан ас болор бо? астаачыга түней болор бо? онон көп болор бо?

75. Бочкодо 40 сабат суу болгон. Онон чечектер сугарарга эртен тура 12 сабат, энгирде 15 сабат суу алылды. Бочкодо канча сабат суу артты? Бодолгоны башка-башка эпле бодогор.

76. Формула аайынча бодолго тургузаар:
 $x = (8 + 6) - 4$.

Бу бодолгоны өскө эпле канайда бодоор?

77. 1) Бир ус 8 рам, экинчизи дезе онон 2 рамга көп шилдеген. Экинчи ус канча рам шилдеди?

2) Бир ус 15 рам, экинчизи дезе 10 рам шилдеген. Баштапкы ус экинчизинен канча рамга көп шилдеди?

78. Примерлердин божодылган кожор ол эмезе айрыр темдегин тургузаар:

$$\begin{array}{lll} 60 \dots 7 = 53 & 49 \dots 18 = 31 & 26 \dots 42 = 68 \\ 16 \dots 7 = 23 & 67 \dots 23 = 90 & 90 \dots 68 = 22 \\ 32 \dots 8 = 24 & 70 \dots 24 = 46 & 50 \dots 35 = 85 \end{array}$$

79. Примерлерди јартап бодогор:

$$54 + 18 \quad 54 - 18 \quad 37 + 48 \quad 73 - 25$$

$$\begin{array}{llll} 80. & 38 + 14 & 82 - 57 & 15 + 7 - 14 & 40 \text{ см} = \dots \text{дм} \\ & 51 - 12 & 16 + 29 & 60 - 34 + 8 & 6 \text{ дм} = \dots \text{см} \\ & 26 + 26 & 35 + 56 & 74 + 9 - 27 & 80 \text{ дм} = \dots \text{м} \\ & 34 - 17 & 93 - 47 & 83 - 5 + 12 & 9 \text{ м} = \dots \text{дм} \end{array}$$

81.

a			
c			
$a - c$			

Астаачынын ла астадаачынын учурларын бойоор сананып табала, разностьтын учурын бодоп табыгар.

82. Бодолголорды ла олордын бодолорын тўнгдеп кўригер:

1) Боря январь айда 10 бичик, февральда дезе 8 бичик кычырган. Боря бу эки айдын туркунына канча бичик кычырып салды?

2) Коля январь айда 6 бичик, февральда дезе 4 бичик кычырган. Бу эки айдын туркунына Коля канча бичик кычырып салды?

3) Январь айда ўренчик a бичик, февральда дезе b бичик кычырды. Ўренчик эки айдын туркунына канча бичик кычырып салды?

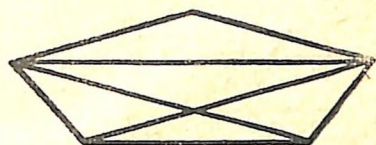
83. Бодолгоны башка-башка эпле бодогор:

Блокнот, линейка ла карандаш јаба 27 акча. Линейканын баазы 8 акча, карандаштын баазы дезе 3 акча. Блокноттын баазы канча акча?

84. Қыскарта бичилгени аайынча бодолго тургузала, оны башка-башка эпле бодогор:

$$80 \begin{cases} \text{I} - 30 \\ \text{II} - 24 \\ \text{III} - x \end{cases}$$

85. Бу чертёжто канча үчтолук?

86. Журукты ла бичилгенин аяктап көригер:

$$7 - 3 = 4$$

$$4 + 3 = 7$$

$$7 - 4 = 3$$

7 — астаачы, 3 — астадаачы, 4 — разность. Астаачыны ла астадаачыны канайда таап алган, жартагар.

87. Көргүзү аайынча примерлер тургузаар:

$$45 - 5 = 40$$

$$86 - 30$$

$$50 - 34$$

$$65 - 48$$

$$40 + 5 = 45$$

...

...

...

$$45 - 40 = 5$$

...

...

...

Астадаачы ла разность жарт болзо, астаачыны канайып табар?

Астаачы ла разность жарт болзо, астадаачыны канайып табар?

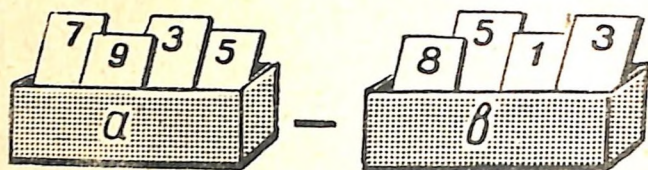
88. Жарты жок тооны табыгар.

$$c - 8 = 14 \quad 20 - x = 7 \quad b - 24 = 9 \quad 46 - a = 17$$

89. Журукта астаачы кандый буквала, астадаачы кандый буквала темдектелген? a ла b деп буквалардын учурларын айдып беригер.

Разностьтор тургузала, оморды бодогор:

Кöргүзү: $7 - 5 = 2$ $7 - 1 = 6$ ...

90. Баштапкы түрбекте 28 м эмик болгон, экинчизинде 30 м, үчинчизинде дезе баштапкы ла экинчи түрбектердеги эмиктен 5 м-ге ас. Үчинчи түрбекте канча метр эмик болгон?

91. Ишмекчилер үч автобуска отуруп, картошко казарга келгендер: баштапкы автобуста 35 киж, үчинчизинде баштапкызынан 5 кижиге ас, экинчизинде дезе үчинчизинен 8 кижиге көп болгон. Экинчи автобуста канча ишмекчи келди?

92. Формула аайынча бодолго тургузаар:

$$x = 70 - (15 + 23)$$

93. $37 + 16$	$90 - 66$	$100 - 39$	$7 + 7 + 7 + 7$
$54 - 25$	$35 + 19$	$99 - 39$	$8 + 8 + 8 + 8$
$49 + 13$	$73 - 58$	$98 - 39$	$9 + 9 + 9 + 9$

94. Жарты жок тооны буквала темдектеп, кажы ла бодолгоны пример эдип кыскарта бичийле, бодогор:

1) Букетте 18 чийне болгон. Бир канча чийнени алала, сыйлап ийерде, анда 8 чийне арткан. Канча чийнени сыйлагандар?

2) Түрбек бөстөн платьеге 3 м үзүп аларда, анда база 10 м бөс арткан. Түрбекте канча метр бөс болгон?

3) 20 артсын деп, кандый тоодон 9-ты айрыыр керек?

4) Астаачызы 16, астадаачызы жарты жок, артканы 10. Астадаачыны табыгар.

95. Бодолгон примерлерди ајыктап көрөлө, айрырын шингдегенин јартагар:

$$32 - 17 = 15$$

$$70 - 36 = 34$$

Шингдегени: $15 + 17 = 32$ *Шингдегени:* $70 - 34 = 36$

96. Айрырын кожорыла шингдеп, примерлерди бодогор:

$$23 - 8$$

$$50 - 12$$

$$64 - 43$$

$$82 - 57$$

97. Айрырын айрырыла шингдеп, примерлерди бодогор:

$$30 - 6$$

$$43 - 8$$

$$100 - 62$$

$$95 - 78$$

98. Бодобой ло, божодылган $>$, $<$ ол эмезе $=$ деп темдектерди тургузаар:

$$70 + 15 \dots 70 + 18$$

$$30 - 6 \dots 30 - 9$$

$$14 + 46 \dots 12 + 46$$

$$87 - 15 \dots 97 - 15$$

99. Берилгенин бичип алала, оорды бодогор.

5 ле 15 деп тоолордын суммазына 18 ле 12 деп тоолордын суммазын кожор.

31 ле 9 деп тоолордын суммазынан 7 ле 3 деп тоолордын суммазын айрыр.

100. Креслонын баазы 25 салк., отургуштын 5 салк., столдын баазы дезе кресло ло отургуштын баазынан 10 салковойго көп. Столдын баазы канча?

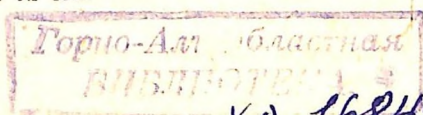

101. Кыскарта бичилгени аайынча бодолголор тургузала, оорды бодогор:

$$1) \left[\begin{array}{l} \text{I} - 8 \\ \text{II} - 6 \end{array} \right\} x$$

$$2) \left[\begin{array}{l} \text{I} - x \\ \text{II} - 6 \end{array} \right\} - 14$$

Бу бодолголордын нези түнгей, нези башка? Экинчи бодолгоны баштапкы бодолгодон канайып тургузып алган?

Экинчи бодолго баштапкы бодолгого кайра учурлу.

Баштапкы бодолгого кайра учурлу база бир бодолго тургузала, оны бодогор (суммазы јарт болзын, экинчи кожулаачызы дезе јарты јок болзын).

102. Бодолголорды бодогор. Олорго кайра учурлу бодолголор тургузаар:

1) Блокнот ло карандаштын баазы 32 акча. Карандаштын баазы 2 акча. Блокноттын баазы канча акча?

2) Автопаркта 90 машина турган. Эртен тура 80 машина јорукка атана берген. Паркта канча машина артып калган?

103.

a	18	26	26	6	8	2
b	5	7	20	35	56	89
$a + b$						
$b + a$						

Кажы ла столбиктин үчинчи ле төртинчи строчкала-рындагы тоолорды түндеп көригер.

104. Сумманын кожулаачыларынын јерлери солынар (переместительный) свойствоны буквалардын болужыла бичиир аргалу:

$$|a + b = b + a|$$

Өскө букваларды тузаланып, сумманын кожулаачыларынын јерлери солынар свойствоны бойыгар бичигер.

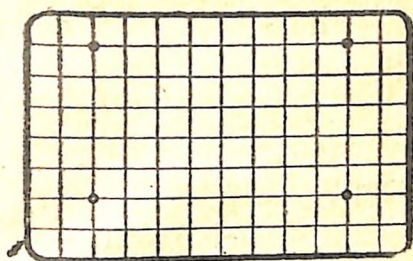
105. Формула аайынча условиезинде «ас» деп сөстү бодолго тургузала, оны бодогор:

$$x = (26 + 18) - 5$$

106.

$(14 + 7) + (24 + 6)$	$67 + 9 - 20$	$x - 17 = 54$
$(40 + 18) - (31 + 19)$	$68 + 9 - 20$	$c + 17 = 54$
$(8 + 32) + (23 + 6)$	$69 + 9 - 20$	$60 - d = 54$

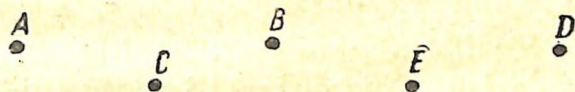

107. Чертёжто көргүзүлгөн аайынча точкалар темдектеп алала, оларды чийүлө бириктирип, төрттолук бүдүригер. Бу төрттолукты канайда адаар?

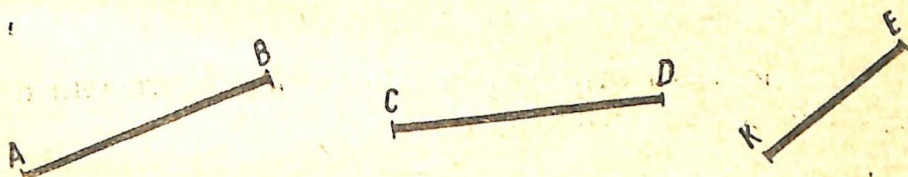
108. Чертёжтогы кандый ла точкага «ат» адаарга жараар. Анайда эдерге точканын жанына латинский жаан буква тургузып жат. Точкалардын адын (темдектегенин) кычыраар:

109. Үч точка тургузала, оларды букваларла темдектеер.

110. Узуну 4 см кезинти чийү тартыгар. Онын учтарындагы точкаларды A ла B деп букваларла темдектегер. Слер AB кезинти бүдүрип алдыгар. Кезинтини эки кандый ла буква темдектеер аргалу.

111. Кезинтилерди адап, кычыраар.

112. 3 кезинти чийү тартып алала, оларды букваларла темдектеер.

113. Бодоорынын кажы ла эбин жартайла, примерлерди бодогор.

1) $57+28=57+(20+8)=$

3) $57+28=57+(23+5)=$

2) $57+28=57+(3+25)=$

4) $57+28=(50+7)+28=$

114.	<table border="1"> <tr> <td>b</td><td>d</td><td>$b + d$</td></tr> <tr> <td>4</td><td>49</td><td></td></tr> <tr> <td>8</td><td>8</td><td></td></tr> </table>	b	d	$b + d$	4	49		8	8		<table border="1"> <tr> <td>a</td><td>c</td><td>$a - c$</td></tr> <tr> <td>68</td><td>9</td><td></td></tr> <tr> <td>57</td><td>16</td><td></td></tr> </table>	a	c	$a - c$	68	9		57	16	
b	d	$b + d$																		
4	49																			
8	8																			
a	c	$a - c$																		
68	9																			
57	16																			

115. Жарты жок тооны табыгар:

$$k - 17 = 9 \quad 40 - x = 23 \quad a + 6 = 20$$

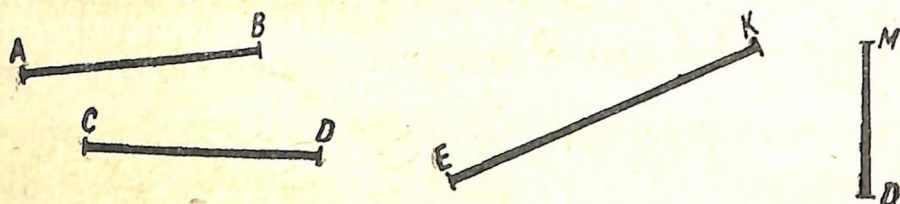
116. Бочкодо 90 литр керосин болгон. 50 л-ди садып ийгендер. Бочкодо канча литр керосин артты?

Бу бодолгого кайра учурлу эки бодолго тургузала, оморды бодогор.

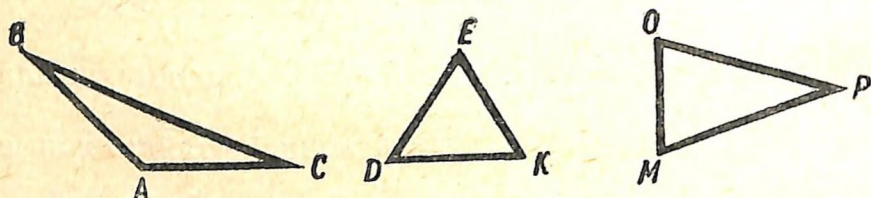
117. Журттын бир оромында 46 тура, экинчизинде баштапкызынан 5 турага көп, үчинчизинде дезе баштапкы ла экинчи оромдогы туралардын тоозына түнгей. Үчинчи оромдо канча тура?

$$\begin{array}{lll} 118. & 54+27-40 & (39+57)-(25+8) & 42+17-42 \\ & 80-32+18 & (26+35)-(18+28) & 16+65-65 \end{array}$$

▲ 119. Циркульдын болужыла AB деп кезинтини CD , EK , MD кезинтилерле түндегер.

120. Қажы ла үчтолуктын јандарын циркульдын болужыла кемјип, түндегер.

Мынайда бичигер: $AB < BC$, $BC > AC$, $AC = AB$ ла анайда оног до ары.

121. Бодоорынын кажы ла эбин јартап, примерлерди бодогор:

$$\begin{array}{ll} 1) 83-27=83-(20+7)= & 3) 83-27=83-(3+24)= \\ 2) 83-27=83-(23+4)= & 4) 83-27=(80+3)-27= \end{array}$$

Бу примерди база кандый эпле бодоор аргалу?

122. Бичилгенин учына јетиригер:

$$\begin{array}{ll} 35 + 7 > 35 + \dots & 74 - 30 < 74 - \dots \\ 28 + 34 < 28 + \dots & 59 - 7 > 59 - \dots \end{array}$$

123. 1) $c=30$, $d=7$ болзо, бичилген $c+d$ -нын учурын табыгар.

2) Буквалардын ол ок учурларыла бичилген, $c-d$ -нын учурын табыгар.

124. Божодылган тоолорын таап тургузала, бодолгоны бодогор:

Петя бир нөкөрине ... марка, экинчизине дезе ... марка сыйлап берген. Онын кийининде ондо база ... марка арткан. Петяда канча марка болгон?

125. 1) 8 30-тан канчага ас?

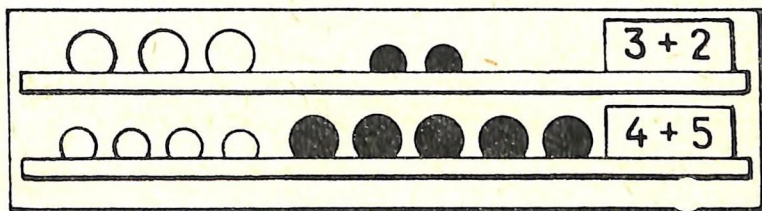
2) 16 сананып алган тоодон 7-ге ас. Сананып алган тоо кандый?

$$\begin{array}{llll} 126. (68+20)-35 & 16+16+16 & 53-15-15 & 0+0 \\ 84-(37+17) & 18+18+18 & 90-24-24 & 0-0 \end{array}$$

Сумманы суммага кожоры.

127. Эки тоонун суммазын эки тоонун суммазына башка-башка кандый эпле кожорго јараар, јуруктын болужыла јартап беригер.

$$1) (3+2) + (4+5) = 5+9 = 14$$

$$2) (3+2) + (4+5) = (3+4) + (2+5) = 7+7 = 14.$$

Бу примерди база кандый эпле бодоорго јараар?

Сумманы суммага канайып кожор?

128. Сумманы суммага башка-башка эпле кожоло, јенил деген эпти айдып беригер:

$$(7+2) + (3+8)$$

$$(6+5) + (5+14)$$

129. Јенил деген эпле бодогор:

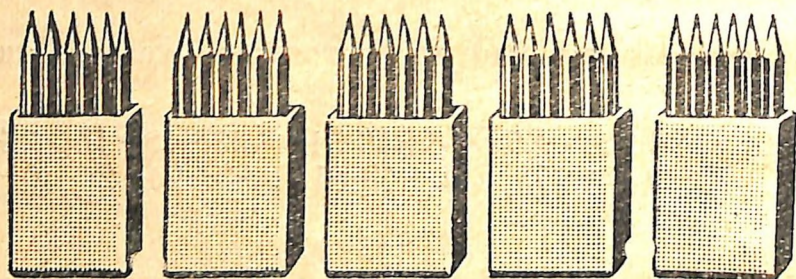
$$(45+18) + (22+5)$$

$$(36+14) + (35+3)$$

$$(10+5) + (30+4)$$

130. $AK > CO$, $MB < CO$, $DE = MB$ бичилгени чын болзын деп, AK , CO , MB , DE деп кезинти чийүлер тар-тып алыгар.

131. Јураарынын кружогына кажызында ла 6 ка-рандаштан 5 коробка карандаш садып алгандар.

$$6 + 6 + 6 + 6 + 6 = 30$$

Бу сумманын кожулаачылары керегинде нени айдар керек? Түней кожулаачылары канча?

Бу бодолгоны бодоорын кыскарта бичийле, бичиге-неерди кычыраар.

132. Кожорына берилген примерлерди бодойло, оларды көргүзү аайынча кыскарта бичигер:

$$5 + 5 + 5 = 15 \quad 9 + 9 + 9 + 9 = \quad 7 + 7 + 7 =$$

$$5 \cdot 3 = 15$$

133. Қыскарта бичилгени аайынча бодолго тургузала, оны башка-башка эпле бодогор:

Болгоны — 17	ле 10
Барганы — 6	
Артканы — x	

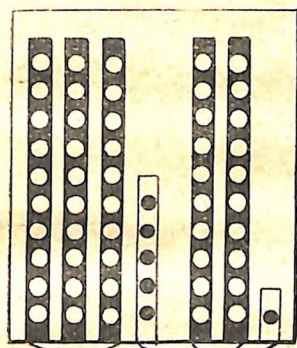
134. Примерлерди башка-башка эпле бодогор:

$$39 + 14, \quad 81 - 27.$$

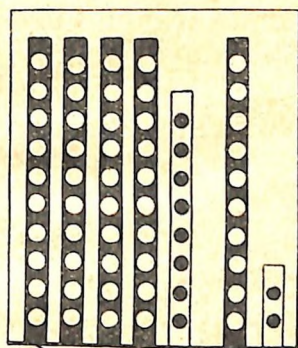
135. Примерлерди жеңил деген эпле бодогор:

$$(50 + 3) + (20 + 6) \quad (40 + 7) + (10 + 3)$$

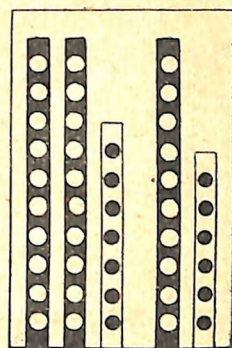
136. Примерлерди бодоорын жартагар:

$$35 + 21$$

$$48 + 12$$

$$27 + 16$$

$$1) \quad 35 + 21 = (30 + 5) + (20 + 1) = (30 + 20) + (5 + 1) = 50 + 6 = 56$$

$$2) \quad 48 + 12 = (40 + 8) + (10 + 2) = (40 + 10) + (8 + 2) = 50 + 10 = 60$$

$$3) \quad 27 + 16 = (20 + 7) + (10 + 6) = (20 + 10) + (7 + 6) = 30 + 13 = 43$$

Эки темдектү тоолорды кожордо, ондорды ондорго, бирлерди бирлерге кожор.

137. Примерлерди жартап бодогор:

$$62 + 34 \quad 57 + 13 \quad 28 + 35$$

138. Суммаларды бодоп чыгарала, кожорына берилген примерлердин келижетенин кыскартып бичигер:

$$\begin{array}{rcl} 10 + 10 + 10 + 10 & 9 + 3 + 14 \\ 8 + 8 + 8 + 8 & 3 + 5 + 12 + 6 + 7 \end{array}$$

139. $9 \cdot 4$ деп бичилгенинде 9 деп тоо, 4 деп тоо нени темдектейт? Бу примерди кожорынын примериле солыгар.

140. Берилген примерлерди кожорынын примериле солып, бодогор.

$$4 \cdot 3 \quad 10 \cdot 5 \quad 8 \cdot 4 \quad 7 \cdot 3 \quad 2 \cdot 5$$

141. Кувшиннен 5 стакан сүтти ичип ийерде, анда база 3 стакан сүт арткан. Кувшинде канча стакан сүт болгон?

Бого кайра учурлу эки бодолго тургузала, олорды бодогор.

142. Класстын библиотеказынан балдарга 35 бичик берилген. Качан үредүчи база 8 бичикти берип ийерде, библиотекада 57 бичик арткан. Библиотекада бастыра канча бичик болгон?

$$\begin{array}{rcl} 143. & 53 + 28 & 37 + 16 & 80 - 35 & 52 - (14 + 22) \\ & 48 + 19 & 14 + 68 & 85 - 30 & (48 + 19) - 38 \end{array}$$

Суммадан сумманы айрыры.

144. Примерди кычырала, оны бодойтон жүзүн-башка эп-аргаларды тартагар:

$$\begin{array}{l} 1) (7 + 5) - (3 + 4) = 12 - 7 = 5 \\ 2) (7 + 5) - (3 + 4) = (7 - 3) + (5 - 4) = 4 + 1 = 5 \\ 3) (7 + 5) - (3 + 4) = (7 - 4) + (5 - 3) = 3 + 2 = 5 \end{array}$$

Карууларын түңдеп көригер.
Сумманы суммадан айрыр кандый эп бар?

145. 1) Примерлерди башка-башка эпле бодогор:

$$(10 + 6) - (3 + 2) \quad (20 + 17) - (10 + 5)$$

2) Примерлерди эн ле јенил эпле бодогор:

$$(56 + 35) - (26 + 15) \quad (48 + 32) - (16 + 14) \\ (60 + 7) - (40 + 5) \quad (87 + 12) - (37 + 12)$$

146. Бодолголорго јуруктар јурап, бодогор:

1) Энем 3 тарелкеге 2 помидордон салган. Тарелкелерде бастыра канча помидор?

2) Он акчанын 4 монетазында канча акча?

147. Примерлерди бичип алыгар, оларды кожорынын примерлериле солыйла, бодогор:

$$\begin{array}{ll} 1) 7\text{-ден } 4 \text{ катап алар} & 3) 10\text{-нон } 3 \text{ катап алар} \\ 2) 3\text{-тен } 5 \text{ катап алар} & 4) 9\text{-тан } 6 \text{ катап алар} \end{array}$$

148. Қорзинада 80 помидор болгон. Обед тужунда 10 помидор, энирде ажанарда 16 помидор јиилген. Қорзинада канча помидор артты? Бодолгоны башка-башка эпле бодогор.

149. Жарты јок тооны табыгар:

$$93 - c = 39 \quad d + 16 = 16 \quad b - 46 = 52 \quad 18 + a = 100$$

150. Примерлерди эн јенил эпле бодогор:

$$(70 + 8) - (30 + 6) \quad (50 + 9) - (20 + 7)$$

151. Примерлердин бодолгонын јартагар:

$$\begin{aligned} 37 - 14 &= (30 + 7) - (10 + 4) = (30 - 10) + (7 - 4) = \\ &= 20 + 3 = 23 \end{aligned}$$

Берилген примерлерди андый ок эпле бодогор:

$$65 - 21 \quad 87 - 53 \quad 79 - 46$$

152. $(a + b) + c$. Бу берилгенин мынайда кычыраар: a ла b деп тоолордын суммазына c деп тооны кожор.

153. Берилгенин кычыраар:

$$(b + k) - c \quad c + (a + b) \quad a - (b + c)$$

154. Бичилгенин учына јетиреер:

$$\begin{array}{ll} 8+8+8+8=8\cdot\dots & 6+6+6+6+6=6\cdot\dots \\ 8+8+8+8>8\cdot\dots & 6+6+6+6+6>6\cdot\dots \\ 8+8+8+8<8\cdot\dots & 6+6+6+6+6<6\cdot\dots \end{array}$$

155. Серёжага кышкыда кийер тон, өдүк, ле бөрүк садып бердилер. Садып алган бастыра немелер учун 48 салк. төлөгөндөр. Тоннын баазы 37 салк., өдүктин баазы 6 салк. Бөрүктин баазы канча?

156. Эки кезинти чийе тартып алыгар: бирүзинин узуну 14 см, ол экинчизинен 2 см-ге узун. Экинчи кезинтинин узуну канча кире?

157. Берилген 6, 8, 9, 14, 15, 17, 39, 58 деп тоолордын кажызын ла 7-ге көптөдигер.

158. 65-тең көп лө 75-тең ас тоолорды бичигер. Олордын кажызын ла 47-ге астадыгар.

Таскадынарга кожулта материал.

1. 1) $10+7$ $30+50+20$ $45-5+30$ $80-1-9$
 $16-6$ $80-30-10$ $87-80+20$ $59+1-6$
 $8+70$ $50+40-60$ $36-6+70$ $60-1-50$
 $95-90$ $30+70-80$ $27-20+60$ $79+1+7$
- 2) $26+3$ $70-5$ $86-4-40$ $66-40+4$ $27-27$
 $26-3$ $46+4$ $70-3-50$ $80-7+20$ $35+0$
 $47+30$ $20-7$ $39-20-2$ $58-6+8$ $54-0$
- 3) $9+7$ $16-7$ $16+7$ $43-7$ $39+4-7$
 $5+8$ $12-8$ $27+8$ $24-6$ $55+8-5$
 $6+6$ $17-9$ $49+6$ $31-8$ $46+7-9$
 $9+9$ $15-8$ $87+4$ $73-5$ $53+9-6$
- 4) $50+14$ $27+34$ $21-16$ $29+53$ $31-22$
 $50-14$ $35+28$ $35-18$ $94-76$ $64+28$
 $25+12$ $56+17$ $42-24$ $16+37$ $73-37$
 $25-12$ $18+44$ $56-19$ $83-45$ $52+19$
- 5) $38+39$ $62-24+37$ $60-23+18$ $44+17-30$
 $51-17$ $18+35-26$ $87-54+29$ $55+17-30$
 $27+27$ $80-56+37$ $50-16+37$ $66+17-30$

$$\begin{array}{ccccc}
 6) & 6 - 6 & 6 + 0 & 0 + 6 & 6 - 0 & 25 + 0 \\
 & 17 - 17 & 17 + 0 & 0 + 17 & 17 - 0 & 36 - 36 \\
 & 24 - 24 & 24 + 0 & 0 + 24 & 24 - 0 & 0 + 7
 \end{array}$$

2. Кажы ла столбиктин примерлерин каруулары там ла јаанап турзын деп, көчүрүп бичип алыгар. Примерлерди бодогор:

$$\begin{array}{cccc}
 19 + 17 & 22 + 28 & 90 - 26 & 100 - 24 \\
 19 + 15 & 24 + 28 & 92 - 26 & 100 - 22 \\
 19 + 18 & 26 + 28 & 94 - 26 & 100 - 20 \\
 19 + 14 & 28 + 28 & 96 - 26 & 100 - 18
 \end{array}$$

3. Каруулары 12 (13, 14, 15) болзын деп, кожулаачылары бир темдектен турган тоолордон кожорына примерлер тургузаар.

4. Каруулары 5 болзын деп, эки темдектү тоолордон турган айрыырына 4 пример тургузып, бодогор.

5. 25-тең көп лө 31-денг ас болгодый тоолорды бичип алыгар. Олордын кажызын ла 18-ке астадаар.

6. Бир темдектү бастыра тоолорды бичип алыгар. Олордын кажызын ла 8-ке, 9-ка, 24-кө, 37-ге көптөдигер.

7. Божодылган кожор эмезе айрыыр темдектерди тургузаар:

$$\begin{array}{ccc}
 28 \dots 15 = 13 & 75 \dots 7 = 82 & 12 + 9 \dots 35 = 56 \\
 36 \dots 18 = 54 & 90 \dots 6 = 84 & 49 + 8 \dots 18 = 39 \\
 94 \dots 0 = 94 & 14 \dots 14 = 0 & 83 - 6 \dots 12 = 89
 \end{array}$$

8. Рядтарла берилген тоолорды оног ары уулалтып бичигер (кажызына ла база 5 тоодон кожыгар):

$$\begin{array}{ll}
 1) 77, 78, 79, \dots & 3) 34, 35, 36, \dots \\
 2) 54, 53, 52, \dots & 4) 96, 95, 94, \dots
 \end{array}$$

9. Божодылган $>$, $<$ ол эмезе $=$ деп темдектерди тургузаар:

$$\begin{array}{ll}
 1) 63 - 20 \dots 63 - 30 & 40 + 18 \dots 30 + 18 \\
 & 16 + 14 \dots 16 + 20 & 24 + 67 \dots 67 + 24 \\
 2) (7 + 8) - 5 \dots 7 + (8 - 5) & 8 - (3 + 4) \dots 8 - 3 - 4 \\
 & 9 + (6 + 7) \dots (9 + 6) - 7 & (6 + 7) - 3 \dots (6 - 3) + 8
 \end{array}$$

10. Бичилгенин учына жетиреер:

$$\begin{array}{ll} 1) & 16 + 30 > 16 + \dots \quad 34 + 6 < 34 + \dots \\ & 20 - 8 < 20 - \dots \quad 80 - 7 > 80 - \dots \end{array}$$

$$\begin{array}{ll} 2) & (7 + 4) + 6 = 7 + (\dots) \quad 3 + (5 + 2) = (3 + 2) \dots \\ & (8 + 5) - 4 = 8 + (\dots) \quad 9 - (4 + 3) = (9 - 4) \dots \end{array}$$

$$\begin{array}{lll} 3) & 4 \text{ дм} = \dots \text{ см} & 3 \text{ м} = \dots \text{ дм} \quad 7 \text{ дм} = \dots \text{ см} \\ & 80 \text{ см} = \dots \text{ дм} & 50 \text{ дм} = \dots \text{ м} \quad 60 \text{ см} = \dots \text{ дм} \end{array}$$

11. c ла d деп тоолордын суммазын бичигер. $c = 32$, $d = 7$; $c = 14$, $d = 30$; $c = 40$, $d = 40$; $c = 99$, $d = 1$ болзо, олордын суммазы канча болор, бодоп табыгар.

12. a ла c деп тоолордын разнозын бичигер. $a = 50$, $c = 7$; $a = 58$, $c = 6$; $a = 90$, $c = 20$; $a = 73$, $c = 73$ болзо, олордын разнозы канча болор, бодоп табыгар.

13. b ла d деп тоолордын суммазын бичигер. Онын кажы ла кожулаачызына 4 учурдан сананып табала, олордын суммазын бодоп чыгараар.

14. a ла b деп тоолордын разнозын бичигер. Онын астаачызына ла астадаачызына 4 учурдан сананып табала, разнозын бодоп чыгараар.

15. 12 — c деп берилгенинен c деп букванын ордына тургадый бастыра учурларды чыгара бичип алыгар.

16.

c	9	9	7	5				
d	9	8	8	6				
$c + d$								

Кожулаачыларына база 4 учурдан таап бичийле, олордын суммазын бодоп чыгараар.

17.

a	40	45	48	50			
b	30	30	7	6			
$a - b$							

Астаачызына ла астадаачызына база 4 учурдан таап бичийле, разноеын бодоп чыгараар.

Кажы ла эжер бодолголорды бодойло, 1 ла 2-чи бодолгоны тўндөп көригер:

18. 1) 40 7-ден канчага көп?

2) Жарты жок тоо 40-нөң 7-ге көп. Жарты жок тооны табар.

19. 1) 9 45-тен канчага ас?

2) 18 жарты жок тоодон 6-га ас. Жарты жок тооны табар.

20. 1) Ўренчиктер 24 төс груша, яблоняларды дөзе грушалардан 9 төскө көп отургускан. Ўренчиктер канча төс яблоня отургустылар?

2) Сад өскүрөечи 16 төс теректин бажын чолтыйта липалардан 5-ке көп кескен. Сад өскүрөечи канча төс липа чолтыйта кести?

21. 1) Заводтын 24 ишмекчизи кажызы ла машиналу болгон, мотоциклду ишмекчилердин тоозы машиналуларынан 55 кижиге көп. Канча ишмекчи мотоциклду болгон?

2) Заводто 10 автобус ла 48 грузовой машина болгон. Заводто машиналар автобустардан канчага көп?

22. 1) Жаңы турада 80 квартира, онызы эскидегизинен 16 квартирага көп. Эски турада канча квартира болгон?

2) Эски турада 30 квартира, анда жаңы турадагызынан 15 квартирага ас. Жаңы турада канча квартира?

Бодолголорды жарты жок тоолу примерлер эдиң кыскарта бичийле, оморды бодогор.

23. 1) Каруузында 27 боло берзин деп, 7-ни кандый тоодон айрыыр керек?

2) Каруузында 52 боло берзин деп, 43-ке кандый тооны кожор керек?

3) Каруузында 13 боло берзин деп, 40-нөн кандый тооны айрыыр керек?

4) 12 м эмикти Юра кушкаштардын клетказына ла бир канча метрди ёлканын ойынчыктарына короткон. Ол бастыра 20 м эмик короткон. Ёлканын ойынчыктарына канча метр эмик короды?

5) Школ ремонтторго бир канча кайырчак каду экелгендер; качан 8 кайырчак каду короп каларда, 4 кайырчак каду арткан.

Школ ремонтторго канча кайырчак каду экелдилер?

6) Аэродромдо 27 самолёт болгон, олордын бир канчазы уча берерде, аэродромдо 15 самолёт артып калган. Канча самолёт уча берди?

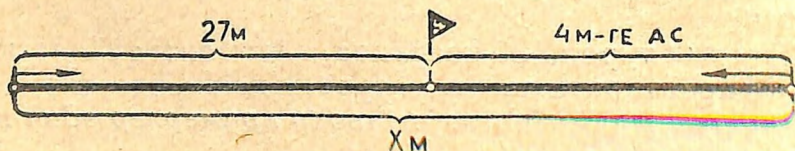
24. Примерлер аайынча бодолголор тургузала, олорды бодогор:

1) $x + 8 = 28$ 2) $a - 20 = 30$ 3) $47 - b = 40$

25. Школдо класстардын комнаталары 20, кабинеттер дезе олордон 8-ке ас. Школдо үредү өткүретен бастыра канча комната?

26. Пионерлер школдын јанына 16 аспак, теректерди дезе аспактардан 4 агашка көп отургустылар. Бодолго эки действиеле бодолор эдип, сурак тургузала, бодогор.

27. Бассейннин јолыла бой-бойына удур эки спортсмен жүзүп келеткен. Туштажарга јетире бирүзи 27 м, экинчизи дезе оноң 4 м-ге ас јол жүзүп өткөн. Јолдын узуны канча кире?

28. Көктөнөтөн фабрикада 38 базым кара ла 35 базым ак учук болгон. 18 базым учукты бир күнге кородып салгандар. Канча базым учук артты?

29. Экинчи класстын балдары байрамга 52 кызыл ла 36 чанкыр флажок эткендер. 25 флажокты озор баштапкы класстын балдарына сыйлап бердилер. Олордо канча флажок артып калды?

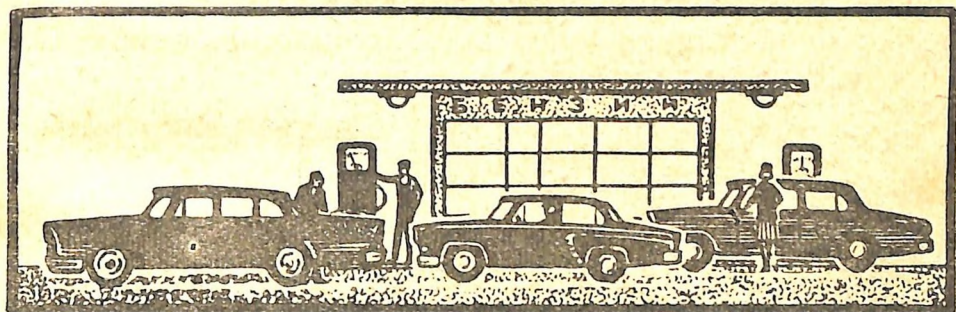
30. Јаланнан бир машинала 28 таар аш апарган, экинчизиле баштапкызынан 6 таарга көп, үчинчизиле дезе экинчизинен 4 таарга ас аш апаргандар. Үчинчи машинала канча таар аш апардылар?

31. Баштапкы бочкодо 18 л керосин арткан, экинчизинде баштапкызынан 3 л-ге ас, үчинчизинде дезе экинчизинен 5 л-ге көп керосин арткан. Үчинчи бочкодо канча литр керосин арткан?

32. Јуртта төрт этажту 15 тура, эки этажту 29 тура, јангыс этажтулары төрт этажту ла эки этажту туралардан 38 турага көп болгон. Јуртта бир этажту канча тура болгон?

33. Јунаттар 26 корзина черешня терип алгандар, 32 корзина вишня, сливаны дезе черешня ла вишняны тергенинен 5 корзинага көп тергендер. Јунаттар канча корзина слива терип алдылар?

34. Машиналар заправляют эдетен станцияда үч легковой машинага 95 л бензин божоткон. Бирүзине 40 л бензин, экинчизине 25 л. Үчинчи машинага канча литр бензин божотты?

35. Письменный столдын баазы 40 салк., отургуш столдон 35 салковойго јенил, бичиктер салатан шкаф-

тын баазы десе стол ло отургуштын баазына тўней. Шкафтын баазы канча салковой?

36. Ұредўчи балдарга клеткалу 35 тетрадь, анча ок жолду тетрадь ўлеп берген, онын кийининде ондо база 18 тетрадь арткан. Ұредўчиде канча тетрадь болгон?

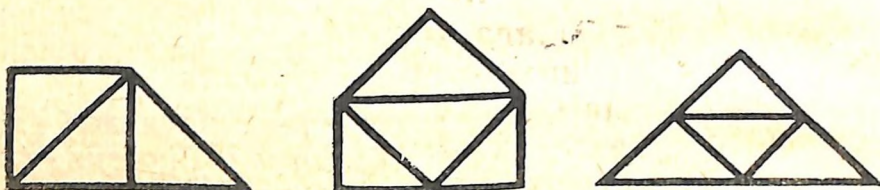
37. Туранын жамынчызын ремонторго бир машина 35 лист тала, экинчизи 37 лист тала экелген, онын кийининде база 18 лист тала жетпей турган. Жамынчыны ремонторго бастыра канча лист тала керек болгон?

38. Эки кезинти чийў тартып алыгар: баштапкызынын узуну 7 см, экинчизи десе оног 2 см-ге узун болзын. Экинчи кезинти чийўнинг узуну канча кире?

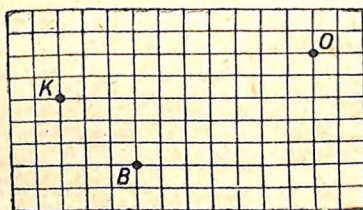
39. Эки кезинти чийў тартып алыгар: бирўзининг узуну 11 см, ол экинчизинен 4 см-ге узун. Баштапкы кезинти чийў экинчизинен канча сантиметрге узун?

40. Эки кезинти чийў тартыгар: бирўзининг узуну 12 см, экинчизининг десе 9 см. Баштапкы кезинти чийў экинчизинен канчага узун?

41. Слер кандый фигураларды кўрўп жадьгар? Бу кажы ла фигурада канча ўчтолук? Канча тўрттолук?

42. Чертёжто кўргўзилген чилеп, точкалар темдектеп алыгар. Кажы ла эжер точкаларды чийўле бириктиреер. Канча кезинти боло берди? Бу кандый фигура? Ол ўчтолуктын жандарын тўндеп кўригер.

Катаптаары ла үлөөри.

159. Кажы ла тонго 4 топчыдан тагар керек. 5 андый тонго канча топчы тагар керек? Бодоорын кожорыла бичигер.

Бүдүрип алган сумманын кожулаачылары керегинде нени айдарга јараар?

Катаптаары.	Түңгей кожулаачыларды кожорын катаптаары деп айдар. Точка (·) катаптаар темдек. $4 \cdot 5 = 20$ деп примерди мынайда кычырарга јараар: 4-ти 5-ке катаптаза, 20 болор.

160. Бодогор, келишкедий болзо, кожорын катаптаарыла солыгар.

$$\begin{array}{lll}
 8 + 8 + 8 + 8 & 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 & 7 + 7 + 7 + 7 \\
 28 + 82 & 7 + 4 + 47 & 6 + 6 + 6 \\
 12 + 12 + 12 + 12 & 36 + 36 & 4 + 8 + 5 + 9
 \end{array}$$

161. Бу примерлердин тоолорынын кажызы ла нени көргүзип турганын јартайла, оморды кожорынын примерлериле солып бодогор.

$$3 \cdot 2 \quad 5 \cdot 3 \quad 4 \cdot 4 \quad 9 \cdot 4 \quad 2 \cdot 6 \quad 10 \cdot 5$$

162. $a + (b + c)$, $a - (b + c)$ деп берилгенин кычыраар. $a = 70$, $b = 20$, $c = 6$ болзо, омордын учурын бодоп чыгараар.

163. Берилген примерлерден јастыраларды табыгар; омордын јастыраларын түзедип, көчүрип бичигер:

$$\begin{array}{ll}
 86 - (40 + 2) = 86 - 40 - 2 & 70 - 54 > 70 - 56 \\
 (37 + 59) - 16 < (37 - 16) + 59 & 93 - 35 < 90 - 35
 \end{array}$$

164. Қолхозтон теерменге 42 таар буудайды арыштаң 6 таарга ас экелгендер. Теерменге канча таар арыш экелдилер?

165. Пионерский отрядка библиотека 80 бичикти јелимдеп јангыртсын деп, јакылта берген. Баштапкы звено 16 бичик, экинчизи 18 бичик јелимдеген. Јелимдеерге база канча бичик артты?

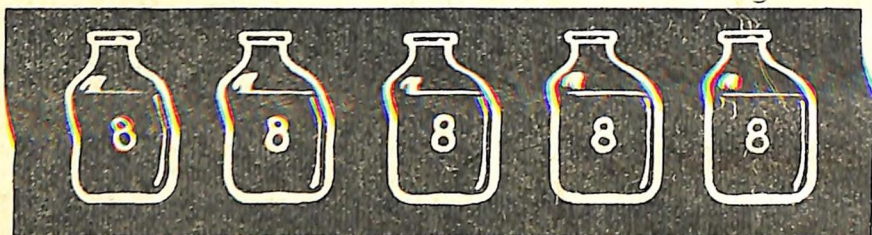
166. 60, 31, 54, 83, 72, 90 деп тоолордын кажызын ла 28-ке астадыгар.

8, 17, 43, 26, 52, 34 деп тоолордын кажызын ла 39-ка көптөдигер.

167. Бодолголорды озо баштап кожорыла бодогор, онын кийининде кожорын катаптаарыла солыгар:

1) 5 банкага 8 огурчыннан салып, тузагандар. Бу банкаларда бастыра канча огурчын болгон?

2) Юннаттар кажызында ла 10 кайыннан 2 ряд кайын отургустылар. Юннаттар бастыра канча кайын отургустылар?

Ундылбас эдип үренип алыгар

$$\begin{array}{ccccccc} 7 & & \cdot & & 4 & = & 28 \\ \uparrow & & & & \uparrow & & \uparrow \end{array}$$

көптөөчи көптөдөөчи произведение

$7 \cdot 4$ — бу база произведение

168. Көптөөчизи 2, көптөдөөчизи 4. Произведениени табыгар. Көптөөчи нени көргүзет? Көптөдөөчи нени көргүзет?

169. Көптөдөөчизи 3, көптөөчизи 8. Произведениени бичийле, бодогор.

170. 5 ле 2, 7 ле 3, 1 ле 4, 9 ла 2 деп тоолордын произведениелерин таап алыгар.

171. Класстагы досконын сыны ла тууразы канча, шкафтын, эжиктин бийиги ле тууразы канча кире болгонун кемјибей айдыгар. Айтканаар чын болды ба деп, кемјип көрөөр.

172. Божодылган тоолорды тургузаар:

$$\begin{array}{lll} 1 \text{ дм } 8 \text{ см} = \dots \text{ см} & 4 \text{ м } 2 \text{ дм} = \dots \text{ дм} & 25 \text{ дм} = \dots \text{ м } \dots \text{ дм} \\ 5 \text{ дм } 2 \text{ см} = \dots \text{ см} & 8 \text{ м } 1 \text{ дм} = \dots \text{ дм} & 38 \text{ см} = \dots \text{ дм } \dots \text{ см} \end{array}$$

173. Формула аайынча бодолго тургузаар:
 $x = 70 - (15 + 28)$. Оны өскө эпле бодоор.

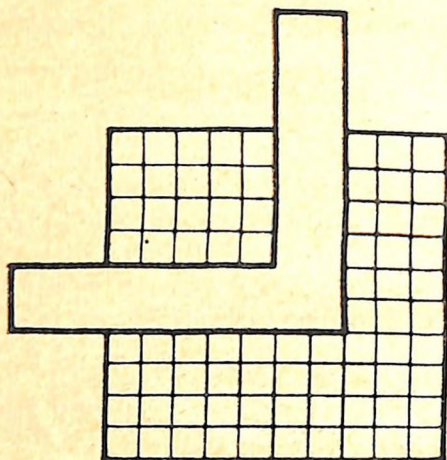
$$\begin{array}{lll} 174. \quad 65 - (15 + 10) & 75 + 25 - 14 & 56 - 56 + 95 \\ (67 + 8) + 13 & 90 - 34 + 18 & 78 + 9 - 87 \\ (48 + 21) - 18 & 43 + 19 - 34 & 47 - 8 - 39 \end{array}$$

175. 1) Јаны 10 см квадрат кезип алала, оны 100 кичинек квадраттарга үлегер; калын чаазыннаң толугаш кезип алыгар.

2) Журукты ајыктап көрөлө, бу жураганла тузаланып, 5 ле 4 деп тоолордын произведениезин канайда таап аларын јартап береер.

3) Бу журукты тузаланып, таблицанын куру клеткаларын толтырыгар:

Көптөөчи	4	5	6	7	9	10
Көптөдөөчи	2	2	4	4	3	3
Произведение						

176. 1) Садучы үй кижинин сумказына 4 катап 5 яблокодон салды. Ол бастыра канча яблоко салды?

2) Складтан 3 магазинге кажызында ла 10 кайырмак морковь аткардылар. Магазиндерге канча кайырмак морковь аткарылды?

177. Бодогондо, каруулары кубулбай турзын деп, примерлерди скобкалары јогынан бичип алыгар:

$$56 + (20 + 5) \quad (65 + 30) - 20 \quad 96 - (46 + 30)$$

178. Бир түрбек электрический эмиктен озо баштап 18 м, онон база 9 м кезип аларда, түрбекте 7 м эмик арткан. Түрбекте канча метр эмик болгон? (Бодолгого чертөж эдип алыгар.)

179. + ол эмезе — темдекти . ле божодылган тооны тургузаар:

$$\begin{array}{llll} 56 \dots = 38 & 47 \dots = 47 & 76 \dots = 80 & 90 \dots = 15 \\ 24 \dots = 31 & 62 \dots = 81 & 20 \dots = 14 & 18 \dots = 70 \end{array}$$

180. Түстолук бүдүрип алаар.

181. Агажактардын болужыла бодойло, бодолгоны бичигер:

1) 8 агажакты 2 түнөй үлүгө бөлигер. Кажы ла бөлүкте канча агажактан?

2) 6 агажакты 3 агажактан үлегер. 6 агажакта 3 агажактан канча катап?

Үлеери.	Бу бодолголорды слер үлеер дейт- виеле бодогоноор. Эки точка (:) — үлеерининг темдеги.

182. 1) Үредүчи 10 тетрадьты 5 үренчикке теңнен үлөп берген. Кажызы ла канча тетрадьтан алды?

2) Үредүчи үренчиктерге 12 тетрадьты кажызына ла 2-ден үлөп берди. Канча үренчик тетрадь алды?

Бу бодолголорды слер кандый дейтвиеле бододыгар?

183. Кожорын катаптаарыла солып, $>$, $<$ ол эмезе $=$ деп темдекти тургузаар.

$$\begin{array}{ll} 6+6 \dots 6+6+6 & 9+9+9 \dots 9+9+9+9 \\ 3+3+3+3 \dots 3+3+3 & 4+4+4+4+4 \dots 4+4+4+4 \end{array}$$

184. 1) Көптөөчизи 8, көптөдөөчизи 2. Произведение-ни табар.

2) Көптөөчизи 3, көптөдөөчизи 5. Произведениени табар.

185. $12 - k$. Берилгенинин k деп буквазына 5 учур сананып табала, разностьтын учурын бодоп табыгар. k деп букваны 11, 12, 13, 14 деп тоолорло солыырга жа-раар ба?

186. Кыскарта бичилгени аай-
ынча бодолго тургузала,
оны башка-башка эпле
бодогор:

Болгоны — 17 ле 15
Урганы — 14
Артканы — x

187. $1\text{ м } 2\text{ дм} = \dots\text{ дм}$

$75 - 38$

$49 + 18 - 49$

$8\text{ м } 5\text{ дм} = \dots\text{ дм}$

$16 + 76$

$56 - 47 + 18$

$2\text{ м } 9\text{ дм} = \dots\text{ дм}$

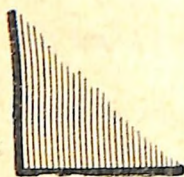
$80 - 43$

$90 - 26 - 64$

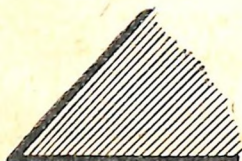

Курч ла моко толуктар.

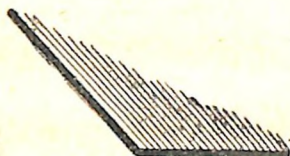
188. Журуктарды аыктап көрөлө, толуктардын атта-
рын ундылбас эдип үренип алыгар.

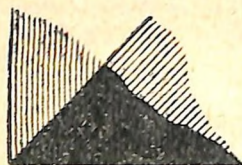
Түс толук.

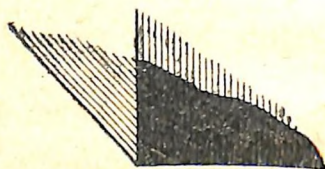
Курч толук.

Моко толук.

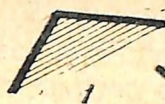

Курч толук түс
толуктан кичинек.

Моко толук түс
толуктан жаан.

189. Озо баштап бастыра түс толуктарды, онон
курч, учында ла моко толуктарды угольниктин болужы-
ла табыгар.

1

2

3

4

5

6

190. Примерлерди катаптаарын кожорыла солып бодогор: $7 \cdot 3$, $8 \cdot 2$, $1 \cdot 3$.

Қажы ла произведениенин көптөөчизин ле көптөдөөчизин айдып беригер. Көптөөчини ле көптөдөөчини өскөртө катаптаачылар деп айдар.

191. Берилген произведениелердин катаптаачыларын айдып беригер.

$$3 \cdot 5 \quad 4 \cdot 4 \quad 9 \cdot 2 \quad 8 \cdot 3 \quad 1 \cdot 4$$

Қатаптаарын кожорыла солыйла, карууларын бодоп табыгар.

192. Энези 3 яблоконы үч балазына теннен үлеп берген. Қажы ла балага канча яблокодон келишти?

193. Энези балдарына кажызына ла 6 яблокодон 12 яблоко үлештирип берди. Қанча бала яблоко алды?

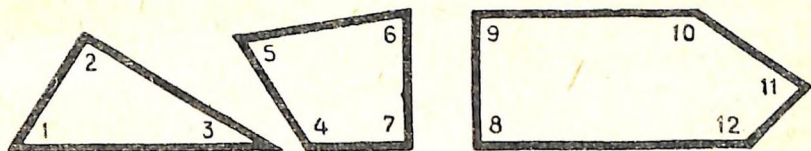
194.

a	50	50	50	50	50	50	50	50
c	7	12	19	26	34	41	48	50
$a - c$								

Астаачы кубулып јат па? Астадаачы канайып кубулып јат? Разность канайып кубулып јат? Астадаачы c астаачы a -дан кичинек болор бо?

195. Бу фигураларды канайда адап јат? Бу фигуралардын толуктарынын кажылары тўс, кажылары курч ла кажылары моко?

196. Озо баштап бодойло, кожорын катаптаарыла солыгар:

$$8 + 8 + 8 + 8 \quad 1 + 1 + 1 + 1 + 1 \quad 14 + 14 + 14$$

Катаптаачыларын, произведениелерин адап беригер.

197. Открытканын баазы 4 акча. 3 открытканын баазы канча акча болор? 4 открытканын, 5 открытканын баазы канча акча?

198. Формула аайынча бодолго тургузыгар:

$$x = 12 : 2$$

199. Баштапкы класста a кызычак, b уулчак. Бу класста бастыра канча бала?

$a = 18, b = 17$ болзо, бодолгоны бодогор.

Өскө тоолор таап алала, бодолгоны бодогор.

200. Божодылган $>$, $<$ ол эмезе = деп темдекти тургузаар:

$$\begin{array}{l} 5 \text{ м } 4 \text{ дм} \dots 45 \text{ дм} \\ 83 \text{ дм} \dots 8 \text{ м } 3 \text{ дм} \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 76 + 19 \dots 19 + 76 \\ 58 - 17 \dots 60 - 17 \end{array}$$

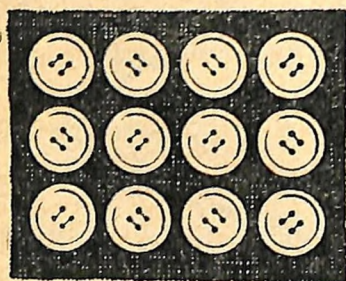
$$\begin{array}{lll} 201. & 89 - (56 + 13) & 32 + (7 + 28) & 19 + 19 + 19 + 19 \\ & 68 - (25 + 18) & 56 + (19 + 21) & 81 - 27 - 27 - 27 \end{array}$$

Произведениенин солыштыраачы (переместительный) свойствозы.

202. Сол жанынан он жаны жаар тоолозо, рядта канча топчы? Андый канча ряд? Бастыра канча топчы? Катаптаарыла бичип алыгар.

Ўстинен төмөн тоолозо, рядта канча топчы? Андый канча ряд? Бастыра канча топчы? Катаптаарыла бичип алыгар.

$$4 \cdot 3 = 12$$

$$3 \cdot 4 = 12$$

Карууларын түгдеп көригер:

$$4 \cdot 3 = 3 \cdot 4$$

203. $5 \cdot 2 = 2 \cdot 5$ деп произведениелерди түндеп көри-
гер: олардын нези түңей, нези башка?
Бу произведениелерди бодоп чыгараар.

204. Квадратты тузаланып (36 стр. жур. көр),
 $6 \cdot 4 = 4 \cdot 6$ деп шиндеп көригер.

**Катаптаачылардын јерин солыштырганынан произ-
ведение кубулбас.**

205. Точкалардын ордына божодылган тооны тур-
гузып, бичип алыгар:

$$\begin{array}{lll} 7 \cdot 4 = 4 \cdot \dots & 9 \cdot \dots = 7 \cdot 9 & 13 \cdot 5 = \dots \cdot 13 \\ 3 \cdot 5 = \dots \cdot 3 & \dots \cdot 6 = 6 \cdot 10 & \dots \cdot 18 = 18 \cdot 2 \end{array}$$

206. Буфетке кажызында ла 6 кг-нан 8 кайырчак ви-
ноград ла кажызында ла 8 кг-нан 6 кайырчак яблоко
экелгендер. Виноградтын бескезин яблоконын бескези-
ле түндегер.

207. Кийим көктөөчиде кажызында ла 4 м-ден 2 түр-
бек полотно бөс болгон. Јастыктын кажы ла кыбына
2 м-ден чыгымдаза, онын бөзи јастыктын 4 кыбын көк-
төөргө једер бе?

208. $a - (c + d)$ деп берилгенин кычыраар.

$$\begin{array}{lll} 1) a = 50, & c = 10, & d = 4; \\ 2) a = 45, & c = 5, & d = 4 \end{array}$$

деп берилгенинин учурын табыгар.

209. Јарты јок тооны табыгар:

$$b - 18 = 46 \quad a + 27 = 80 \quad 62 - x = 15$$

210. Қожондоорынын кружогында 42 үренчик ту-
рушкан, јураарынын кружогында кожондоорынын кру-
жогында турушкандардан 5 үренчикке ас болгон, спор-

тивный кружокто дезе кожондоорынын ла жураарынын кружокторында турушкандардын тоозына тўнгей турушкан болгон. Спортивный кружокто канча ўренчик турушкан?

211. Бу ўчтолуктардын кандый толуктары тўс, кандыйлары курч ла кандыйлары моко, табыгар:

212. Алдындагы примерлердин каруузын тузаланып, ээчий турган кажы ла примерди бодогор:

$$\begin{array}{llll} 5 \cdot 8 = 40 & 7 \cdot 9 = 63 & 9 \cdot 8 = 72 & 12 \cdot 5 = 60 \\ 8 \cdot 5 = & 9 \cdot 7 = & 8 \cdot 9 = & 5 \cdot 12 = \end{array}$$

213. Таблицаны тузаланып, катаптаачылардын жерин солыштырганынан произведение кубулбай жат деп, шингдеп кўригер.

b	6	2	9	2	8	4	10	3
c	2	6	2	9	4	8	3	10
$b \cdot c$								

Букваларды тузаланып, произведениенин солыштыраачы свойствозын бичигер.

214. Кажызы ла 2 кг-нан 6 жастык уур ба, айса кажызы ла 6 кг-нан 2 лист тала уур ба?

215. Яблонялардан яблоколорды жууйла, оморды кажызына ла 6 кг-нан 10 кайырчакка салдылар. Бу яблоколорды кажызына ла 10 кг-нан саларга, канча кайырчак керек болор?

216. 8 уулчак лапта ойноорго шыйдынды; ойноорго олар эки түңей группага бөлинип алдылар. Қажы ла группада канча уулчак болгон?

217. 15 уулчак ойноорго кажызында ла 5 кижиден отрядтарга бөлинип алдылар. Қанча отряд болды?

218. Бу берилгендерди бичип алала, олардын учурын бодоп табаар.

1) 36 ла 17 деп тоолордын суммазынан 36-ны айрыр.

2) 59 ла 28 деп тоолордын суммазынан 28-ти айрыр.

Эки тоонун суммазынан бир кожулаачыны айрып ийзе, канча болор?

219. $x = (17 + 19) - 8$ деп формула аайынча ас деп сөстү бодолго тургузаар. Оны бодогор.

$$\begin{array}{r} 220. \quad (47 + 36) - 47 \quad 67 - 29 \quad 48 + 24 \quad 99 - 36 \\ \quad \quad (18 + 53) - 53 \quad 67 - 28 \quad 48 + 25 \quad 100 - 36 \end{array}$$

Миллиметр.

221. Метрди көргүзигер. Узуны 1 дм, 1 см кезинти чийү тартып алыгар. 1 м-де канча дециметр, канча сантиметр? 1 дм-де канча сантиметр?

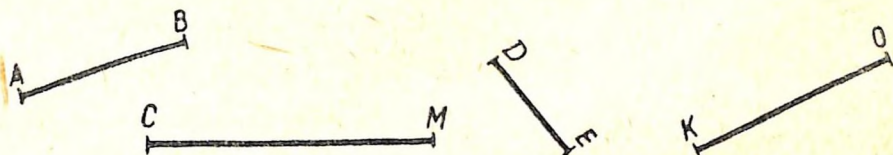
Линейканы алала, сантиметрди көргүзип беригер. Сантиметр канча түңей үлүгө бөлиниптир, тоологор. Андый кажы ла үлүни миллиметр деп айдар.

«Миллиметр» деп сөс тоолорло кожо турганда, кыскарта мынайда бичилип јат: 3 мм, 5 мм.

$$10 \text{ мм} = 1 \text{ см}$$

222. Кезинтилерди кемјийле, олардын кажызынын ла узуны канча кире, билип алыгар.

Бичишинин көргүзүзи: $KO = 2 \text{ см } 5 \text{ мм}$.

223. Узуну 8 мм, 5 мм, 7 мм, 2 см 3 мм, 4 см 2 мм, 1 см 6 мм кезинти чийүлөр тартып алыгар.

224. Катаптаарын кожорыла солыйла, произведениезин табыгар:

$8 \cdot 2$

$2 \cdot 8$

$3 \cdot 7$

$7 \cdot 3$

Jaан тооны кичинек тоого катаптаары жеңил.

225. Жеңил деген эпле бодогор:

$2 \cdot 7$

$3 \cdot 9$

$4 \cdot 6$

$2 \cdot 10$

226. 1) Баштапкы, экинчи кожулаачылардын, сумманын учурын айдып беригер. Баштапкы кожулаачы кубулып жат па? Экинчи кожулаачы канайып кубулат? Сумма канайып кубулат?

b	17	17	17	17
c	15	18	23	28
$b + c$				

2) Баштапкы кожулаачы көптөп, экинчи кожулаачы кубулбай турзын деп, өрөгизине түңей таблица тургузып алыгар. Сумманын учурын бодоп табыгар. Сумма канайып кубулат?

227. Примерлер аайынча бодолголор тургузала, оморды бодогор.

$1) x = 7 + 8 \quad 2) a + 8 = 15 \quad 3) 7 + b = 15$

228. Гаражта кажы ла рядта 10 машинадан 20 машина турган. Машиналар канча рядка тургузылды?

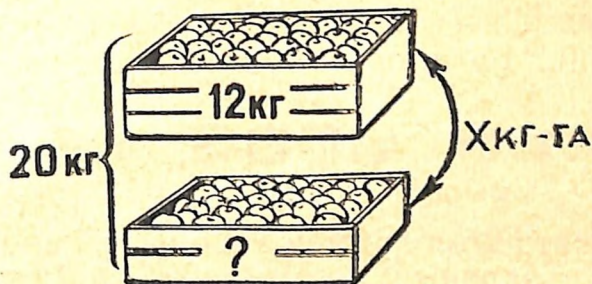
229. Төстөң 12 помидор үзеле, оморды 2 аяакка теңнең салып койгон. Кажы ла аяакта канча помидордон болгон?

230. Агаш аразынан Нина 10 стакан агаш жиилек ле бир канча стакан кой жиилек экелген, экелген бастыра жиилеги дезе 16 стакан болгон. Нина агаш жиилекти кой жиилектен канча стаканга көп экелди?

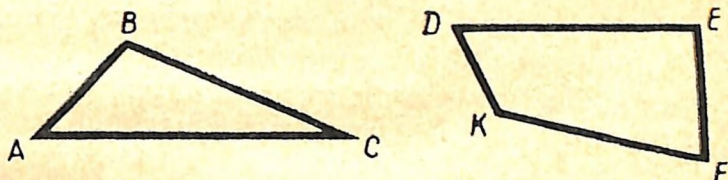

231. Журук аайынча бодолго тургузала, оны бодогор.

232. Клеткалу чаазынга сыны 6 см 3 мм, тууразы де-
зе 2 см 4 мм түстолук журагар.

233. Төмөнгү фигуралардын кажы ла јанынын узун-
нын кемјигер.

Бичийтенинин көргүзүзи: $AB = 1 \text{ см } 7 \text{ мм}$.

234. Божодылган тооны тургузып, бичип алыгар:

$$1 \text{ см } 3 \text{ мм} = \dots \text{ мм}$$

$$16 \text{ мм} = \dots \text{ см } \dots \text{ мм}$$

$$5 \text{ см } 8 \text{ мм} = \dots \text{ мм}$$

$$74 \text{ мм} = \dots \text{ см } \dots \text{ мм}$$

235. Божодылган $>$, $<$ ол эмезе = темдектерди тур-
гузаар:

$$5 \cdot 7 \dots 7 \cdot 5$$

$$9 \cdot 15 \dots 15 \cdot 9$$

$$3 \cdot 9 \dots 9 \cdot 4$$

$$8 \cdot 6 \dots 6 \cdot 7$$

$$8 \cdot 9 \dots 9 \cdot 8$$

$$12 \cdot 3 \dots 3 \cdot 11$$

236. Примерлерди скобкаларга алып, каруузы ку-
булбас эдип, башка-башка эпле бичигер:

$$50 + 40 - 20$$

$$70 - 30 - 10$$

$$b + c - d$$

$$a - b - c$$

$$237. (42 + 16) - 16$$

$$62 - (12 + 4)$$

$$76 - 9 + 14$$

$$(38 + 27) - 18$$

$$34 - (6 + 4)$$

$$53 - 5 - 48$$

238. Јарты јок тооны табыгар:

$$x - 9 = 15$$

$$24 + b = 70$$

$$31 - c = 17$$

239. $x = 21 - (7 + 8)$ деп формула аайынча бодолго
тургузаар.

Ларты жок катаптаачыны табары.

240. 4 тегериктен канча катап јуралган? Бастыра канча тегерик? Бодолорын катаптаарыла бичигер.

12 тегерикти 4 тегериктен үлөп ийзе, канча болор, бу ок јурукты тузаланып, айдып беригер? 12 тегерикти 3 түнөй бөлүккө үлөп ийзе, канча болор?

4 лө 3 — катаптаачылар.

12 — произведение.

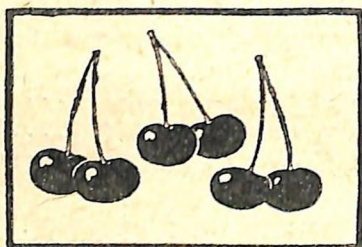
12 деп произведениени 4 деп катаптаачыга үлөп ийеристе, канча болды? 3 деп катаптаачыга үлөп ийеристе, канча болды?

$$4 \cdot 3 = 12$$

$$12 : 4 = 3$$

$$12 : 3 = 4$$

241. Кажы ла јурук аайынча катаптаарына бир бодолго ло үлеерине эки бодолго тургузыгар. Олорды бодогор.

Эки тоонун произведениезин катаптаачылардын бирүзине үлөп ийзебис, каруузында экинчи катаптаачы болор.

242. Көргүзү аайынча примерлер тургузала, оорды бодогор:

$$\begin{array}{r} 7 \cdot 2 = 14 \\ 14 : 7 = 2 \\ 14 : 2 = 7 \end{array} \quad \begin{array}{r} 8 \cdot 4 = \\ \dots \\ \dots \end{array} \quad \begin{array}{r} 9 \cdot 2 = \\ \dots \\ \dots \end{array} \quad \begin{array}{r} 10 : 4 = \\ \dots \\ \dots \end{array}$$

243. Жарты жок катаптаачыны табыгар:

$$x \cdot 2 = 6 \quad 5 \cdot a = 10 \quad 3 \cdot b = 9 \quad k : 3 = 6$$

244.

b	90	92	95	97
d	46	46	46	46
$b - d$				

Астаачы кубулып жат па? Астадаачы, разность кубулып жат па? Канайып кубулат?

245. Цехте 95 кижн иштеген, оордын тоозында 68 эр кижн. Цехте иштеп турган эр улус үй улустаг канча кижнге көп?

246. Пионерлер кажы ла рядта 4 төстөнг 16 төс тожыла отургустылар. Канча ряд болгон?

247. Балдар 3 түнгей рядка 15 төс боронот отургустылар. Кажы ла рядта канча төс бороноттон болгон?

248. Каруузы түнгей примерлерди бир столбикке башка бичип алыгар:

$$\begin{array}{r} 84 - 37 \\ 26 + 37 \\ 51 - 35 \end{array} \quad \begin{array}{r} 18 + 45 \\ 24 - 8 \\ 19 + 28 \end{array} \quad \begin{array}{r} 9 + 7 \\ 60 - 13 \\ 90 - 17 \end{array} \quad \begin{array}{r} 36 + 11 \\ 86 - 70 \\ 82 - 19 \end{array}$$

249. Катаптаарына берилген кажы ла примерден үлеерине эки пример тургузаар:

$$7 \cdot 10 \quad 4 \cdot 5 \quad 8 \cdot 2 \quad 10 : 3$$

250. Произведениези 8, көптөөчизи 2. Көптөөчизин табар.

251. Произведениези 10, көптөөчизи десе 5 болзо, көптөөчизи кандый болор?

252. Жарты жок катаптаачыны табыгар:

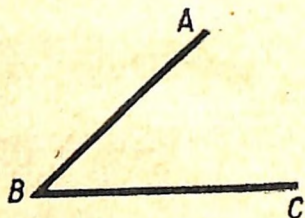
$$x \cdot 10 = 20 \quad 2 \cdot a = 8 \quad k \cdot 5 = 10 \quad 4 \cdot a = 8$$

253. Бу фигуралар канайда адалып жат? Толуктардын жандарын көргүзүп береер.

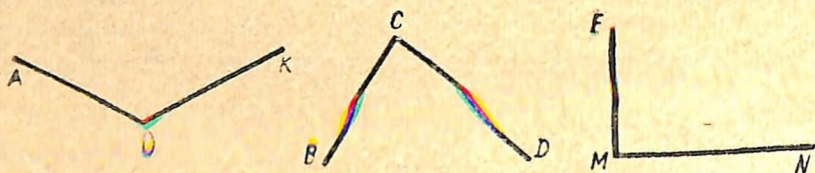
Толук $\angle$ деп темдекле база латинский жаан букваларла темдектелет; бир буква толуктын бажында, экүзи жандарынын учтарында тургузылып жат.

Толукты адаганда ла бичигенде, толуктын бажында турган букваны ортозына тургузып жат. Темдектезе, журукта көргүзилген толук мынайда бичилер: $\angle ABC$ ол эмезе $\angle CBA$, мынайда кычырылар: ABC деп толук ол эмезе CBA деп толук.

254. KCD деп толук чертит эдип алыгар. Онын бажын ла жандарын адагар.

255. Темдектин ле буквалардын болужыла мындый толуктардын аттарын бичип алыгар. Бичип алганаарды кычыраар.

256. Энем Чоокыракты саап алган. 2 л сүтти ол кувшинге урган, артканын дезе бидонго урган. Энем бидонго кувшиннен 3 л-ге көп урган болзо, бистин Чоокырак канча литр сүт берди?

257. Кыскарта бичилгени аайынча бодолго тургузала, оны бодогор:

$$34 \left\{ \begin{array}{l} I - x \leftarrow \\ II - 16 \leftarrow \end{array} \right\} x\text{-ка}$$

$$\begin{array}{lll} 258. & 5 \text{ дм} = \dots \text{ см} & 30 - (17 + 5) \quad 94 - 8 - 16 \\ & 5 \text{ см} = \dots \text{ мм} & 30 - (17 + 6) \quad 76 + 24 - 7 \\ & 5 \text{ м} = \dots \text{ дм} & 30 - (17 + 7) \quad 32 - 16 - 16 \end{array}$$

259.

a	16	16	16	16	16
b	7	9	16	28	34
$a + b$					

Таблицанын куру жерлерине тоолор бичигер. Баштапкы кожулаачынын, экинчи кожулаачынын, сумманын учурын айдып беригер. Кажы кожулаачынын учурлары түней?

Бу ок таблицаны кыскарта мынайда бичиир арга бар:

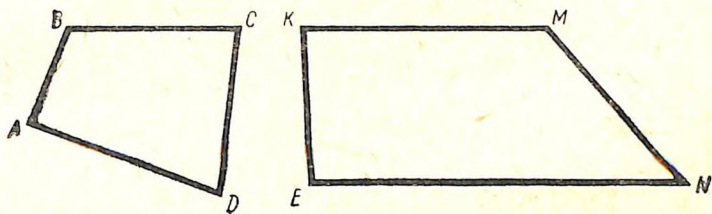
b	7	9	16	28	34
$16 + b$					

260.

c	80	80	80	80	80
d	6	27	49	64	72
$c - d$					

Таблицаны кыскарта бичийле, онын куру жерлерине тоо бичигер.

261. 1) Бу кандый фигуралар?

2) Бу толуктардын кандыйлары түс, кандыйлары курч, кандыйлары моко, айдып беригер.

Бичишинин көргүзүшү: $\angle ABC$ моко.

262. $7 \cdot 3 = 21$ болзо, үлеерине кандый примерлер тургузып бодоорго жараар?

263. Баштапкызынын каруун тузаланып, экинчи примердин каруун бодоп табыгар:

$$\begin{array}{cccc} 8 \cdot 5 = 40 & 3 \cdot 6 = 18 & 7 \cdot 9 = 63 & 9 \cdot 4 = 36 \\ 40 : 8 = & 18 : 6 = & 63 : 7 = & 36 : 9 = \end{array}$$

264. Бир метр түк бөстүн баазы 8 салк., ол полотно бөстөн 6 салковойго баалу. Бир метр полотнонын баазы канча салковой?

265. Формулалар аайынча бодолголор тургузаар:

$$1) x = 60 - (18 + 23) \quad 2) x = (36 + 42) - 24$$

Бу бодолголорды өскө эптерле бодогор:

$$\begin{array}{ccc} 266. & 65 - 28 - 30 & 29 + 17 + 11 & (76 + 8) - 76 \\ & 74 - 35 - 18 & 38 + 26 + 12 & 35 - (7 + 8) \end{array}$$

267. Агажактарды тузаланып, примерлерди бодогор:

$$6 : 2 \quad 10 : 5 \quad 12 : 4$$

Ундылбас эдип үренип алыгар:

$$\begin{array}{ccccc} 8 & : & 4 & = & 2 \\ \uparrow & & \uparrow & & \uparrow \end{array}$$

үлелеечи үлеечи частный

$8 : 4$ — бу база частный

268. 1) Үлелеечизи 6, үлеечизи 3. Частныйын табар.

2) Үлелеечизи 8, үлеечизи 2. Частныйын табар.

3) 12 ле 6 деп тоолордын частныйын табар.

269. Квартирада ремонт эдерге 10 банка будук сady алгандар, 7 банказын чыгымдап салгандар. Чыгымдалган банкалар арткандарынан канчага көп? (Бодолгого чертөж тургузып алыгар.)

270. Кыскарта бичилгени аайынча бодолго тургузала, оны бодогор:

Турганы —	12
Барганы —	8
Артканы —	x

271. Берилген таблицаны эки ле графалу болзын деп кубултып бичип алаала, онын куру клеткаларына тоолор тургузаар.

b	17	24	29	32	40	54	70	81
c	9	9	9	9	9	9	9	9
$b + c$								

272. Эки тегеликтү 5 велосипедте канча тегелик?

273. 12 бычакты коробкалар сайын кажызына ла 6 бычактан салып, паковать эткен. Бого канча коробка керек болды?

274. 18 базым түк учуктан 6 түней шарф түүдилер. Кажы ла шарфка канча базым учук кирди?

275. $20 \cdot 3$ $42 - 17 - 13$ $84 - 9 - 5$
 $10 \cdot 4$ $57 + 14 + 13$ $39 + 8 + 21$
 $15 \cdot 2$ $82 - 27 - 19$ $17 + 24 - 17$

276. 6 тегерикти 2 түней үлүге бөлигер. Бодолорын бичигер. 6 тегерикти 2 тегериктен үлегер. Бодолорын бичигер.

Үлелеечилерин ле үлеечилерин түндегер.

Кажы ла бодолгонын каруузы нени көргүзип јат? Олордын каруулары незиле түней, незиле башка?

277. Кажы ла эжер бодолгоны бодойло, бодолгонын, өрөги јакылтада берилгени чилеп, түндегер.

1) Юннаттар 3 рядка теннен 15 липа отургустылар. Кажы ла рядта канча липа?

2) Юннаттар кажы ла рядка 3 липадан 15 липа отургустылар. Канча ряд болды?

1) Узуны 12 см кезинтини 2 түней үлүге бөлигер. Кажы ла үлүнүн узуны канча кире?

2) Узуны 12 см кезинтини кажызын ла 2 см-ден эдип үлүлөргө бөлигер. Андый канча үлү болды?

278. $x = 10 : 5$ деп формула аайынча өрөгизине кербеш 2 бодолго тургузаар.

279. Мастерскойдо узуны 24 м бөс болгон. Платьер көктөөргө 9 м-ди чыгымдап салдылар. Арткан бөстөн канча метрге ас бөс чыгымдалган?

280. Линейка, пенал ла альбомнын баазы 45 акча. Линейка ла пеналдын баазы 39 акча. Альбомнын баазы канча акча?

281. Кажы ла эжер примерди түндеп көрөлө, оорды бодогор:

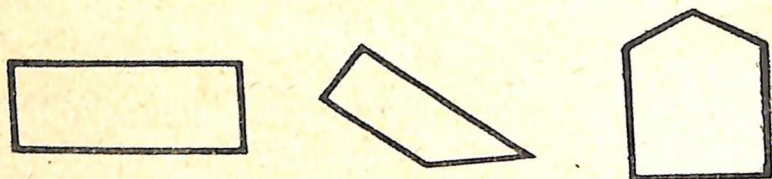
$$\begin{array}{llll} 9 \cdot 7 = 63 & 7 \cdot 10 = 70 & 15 \cdot 4 = 60 & 14 \cdot 5 = 70 \\ 9 \cdot 8 = & 7 \cdot 9 = & 15 \cdot 5 = & 14 \cdot 4 = \end{array}$$

282. Жарты жок тооны табыгар:

$$a \cdot 7 = 14 \quad a + 9 = 12 \quad a - 8 = 17 \quad 10 \cdot x = 20$$

$$\begin{array}{lll} 283. (25 + 29) - 26 & 78 - (50 + 8) & 60 - 15 + 9 \\ (35 + 18) - 42 & 37 - (7 + 3) & 32 - 17 + 8 \\ (42 + 54) - 34 & 82 - (12 + 30) & 73 - 28 + 9 \end{array}$$

284. Бу фигуралар канайда адалат? Бу фигуралардын кажызынын ла ичинде квадрат боло бергедий эдип, бир кезинти чийүни канайып тартар?

285. Бодолголордын бодолорын түндегер:

1) Живой уголокко 8 кролик садып алала, оорды клеткаларга эжерлеп отургузып салдылар. Оорго канча клетка керек болды?

2) Живой уголокко 8 кролик садып алала, оорды

2 клеткага теннен отургузып салдылар. Кажы ла клеткага канча кроликтен отургустылар?

286. Метри 2 салковойдон 3 м бös садып алдылар. Бös учун канча салковой төлөдилер (бөстин баазы канча болды)?

Бодолгоны көргүзү аайынча таблицага кыскарта бичигер:

Баазы	Алган бös	Төлөгөн бастыра акча
2 салк.	3 м	х салк.

287. Садып алган неме учун төлөгөн бастыра акча керегинде эки бодолго тургузала, оларды таблицага кыскарта бичип, бодогор.

288. Блокнот ло тетрадь учун үренчик 11 акча төлөди. Тетрадьтын баазы 2 акча. Тетрадь блокноттон канча акчага жеңил?

289. Божодылган $>$, $<$ ол эмезе = темдектерди тургузаар:

$$\begin{array}{lll} 6 \cdot 5 \dots 6 \cdot 4 & 10 \cdot 7 \dots 10 \cdot 8 & 9 \cdot 10 \dots 10 \cdot 9 \\ 9 \cdot 2 \dots 9 \cdot 3 & 5 \cdot 8 \dots 5 \cdot 7 & 6 \cdot 4 \dots 4 \cdot 5 \end{array}$$

290.

c	9	18	23	58
90 - c				

Таблицанын куру жерлерине тоолор тургузаар.

Бу таблицадан үч графалу жаңы таблица канайып тургузылды, жартагар:

b	90	90	90	90
c	9	18	23	58
b - c	81	72	67	32

291. $10 \cdot 3$ $71 - 68 + 39$ $16 \text{ мм} = \dots \text{см} \dots \text{мм}$
 $30 : 3$ $84 - 35 + 16$ $27 \text{ мм} = \dots \text{см} \dots \text{мм}$
 $30 : 10$ $27 + 9 - 24$ $54 \text{ мм} = \dots \text{см} \dots \text{мм}$

292. Бир грядкага кажызында ла 8 төстөң 3 ряд помидор отургустылар, экинчи грядкага дезе 15 төс помидор отургустылар. Эки грядкага бастыра канча төс помидор отургузылды?

$$\left. \begin{array}{l} \text{I} - 8 \text{ төстөң } 3 \text{ ряд} \\ \text{II} - 15 \text{ төс} \end{array} \right\} x \text{ төс}$$

293. Школ ремонттоорго баштапкы күнде 28 тоормош экелдилер, экинчи күнде дезе кажызында ла 10 тоормоштонг 4 машина экелдилер. Бу эки күнге бастыра канча тоормош экелдилер?

294. Метри 4 салковойдонг 3 м торко бөс канчага турар?

295. Бодолголордын бодолорын түгдөп көригер:

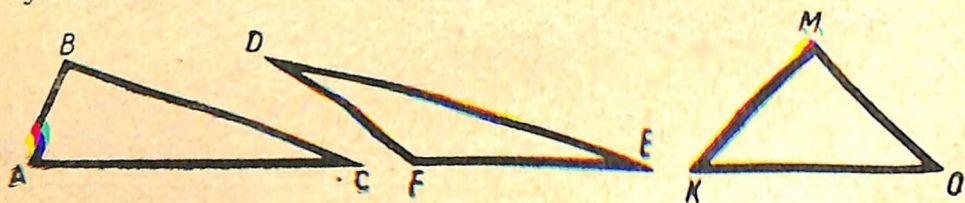
1) 8 м сыйсаданг 2 түней платье көктөдилер. Кажы ла платьеге канча метр бөс кирди?

2) 8 м полотнодонг кажызына ла 2 м-ден кородып, жастыктарга кыптар көктөдилер. Жастыктардын канча кыбын көктөдилер?

296. Кажы ла эжер примерлерди түгдөп көрөлө, оларды бодогор:

$$\begin{array}{llll} 6 \cdot 8 = 48 & 4 \cdot 6 = 24 & 9 \cdot 5 = 45 & 10 \cdot 7 = 70 \\ 7 \cdot 8 = & 5 \cdot 6 = & 8 \cdot 5 = & 9 \cdot 7 = \end{array}$$

297. Берилген үчтолуктардын кандый толуктары түс, кандыйлары курч ла кандыйлары моко, угольниктин болужыла билип алыгар.

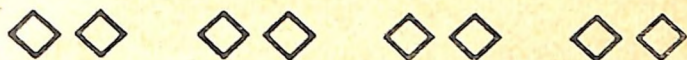
Бичийтенининг көргүзүзү: $\angle CAB$ курч.

298. $83 - 49 + 16$ $100 - 45 - 25$ $(51 + 23) - 23$
 $92 - 56 + 17$ $100 - 46 - 26$ $(51 + 23) - 24$
 $55 - 27 + 38$ $100 - 46 - 27$ $(18 + 17) - 25$

Жарты жок үлелеедини ле жарты жок үлеедини табары.

299. Бастыра канча квадрат? 8 квадратка жетире 2 квадраттан канча катап алар керек? Бодолорын бичигер.

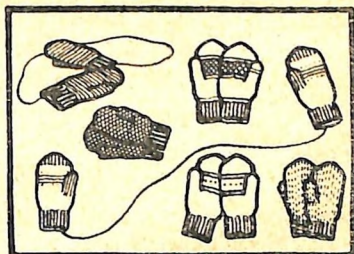
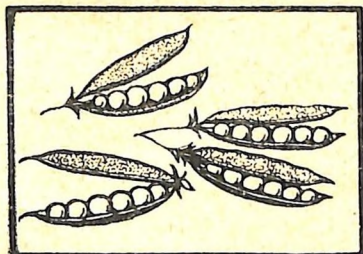
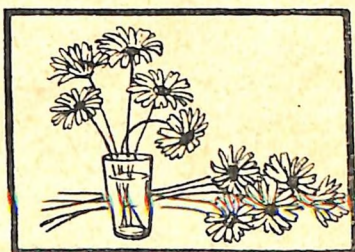
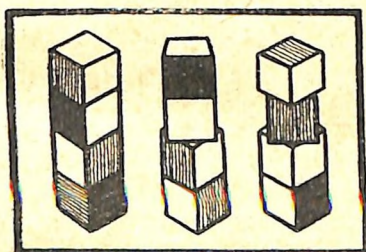
Бу ок журукла тузаланып, 8 квадратты 4 түнөй үлү-ге бөлизе, канча болор; 2 квадраттан 4 катап алза, канча болор, бичигер.

$$\begin{array}{l} 8 : 2 = 4 \\ 8 : 4 = 2 \\ 2 \cdot 4 = 8 \end{array}$$

8 — үлелеечи
2 — үлеечи
4 — частный

Үлелеедини (8) частныйга (4) үлеп ийзе, үлеедини (2) частныйга (4) катаптап ийзе, канча боло берер?

300. Кажы ла журук аайынча үлеерине 2 бодолго, катаптаарына бир бодолго тургузаар. Олорды бодогор. Бодогондорын, өрөги жакылтадагы чылап, түндөп кө-ригер.

Үлелеедини частныйга үлөп ийзе, үлөөчи болор.

Үлөөдини частныйга катаптап ийзе, үлелеечи болор.

301. Көргүзү аайынча примерлер тургузала, оорды бодогор:

$18:2=9$	$10:5$	$6:3$	$12:6$
$18:9=2$	....	....	....
$2 \cdot 9 = 18$	....	....	....

302. 10 акчага 2 түңей конверт садып алдылар. 1 конверттин баазы канча акча?

Бодолгоны таблицага кыскарта бичийле, оны бодогор (53 стр. 286 № көр).

303. Баазын табарга бойыгар үч бодолго тургузала, оорды бодогор.

304. Кыскарта бичилгени аайынча бодолго тургузала, оны бодогор.

I — 3 м 2 салк.	} x салк.
II — 5 салк.	

305.

d	63	61	55	42	34	27	16
$70 - d$							

306. $1 + 5 + 9 + 15$ $26 + 19 + 24$ $89 - 14 - 35$
 $18 + 7 + 13 + 22$ $47 + 35 + 13$ $93 - 48 - 45$

307. $x:2=4$ деп примердин нези жарт? Нези жарт эмес? Частныйы ла үлөөчизи жарт болзо, үлелеечизин канайып табар? Примерди бодогор.

308. $10:x=5$ деп примердин нези жарт? Нези жарт эмес? Үлелеечизи ле частныйы жарт болзо, үлөөчизин канайып табар? Примерди бодогор.

309. Жарты жок тооны табыгар:

$$8:a=2 \quad c:2=6 \quad b:4=2 \quad 12:x=6$$

310. $12:4$. Ўлеечиге катаптап ийзе, ўлелеечи боло беретен тоо таап алалы. Андый тоо 3 болор, ненин учун дезе $3 \cdot 4 = 12$, анайдарда, $12:4=3$.

311. Берилген көргүзү аайынча примерлер тургузып, бодогор.

$$\begin{array}{cccccc} 8:4=2 & 6:3 & 9:3 & 10:5 & 12:2 \\ 2 \cdot 4=8 & \dots & \dots & \dots & \dots \end{array}$$

312. Жалаңда 16 клат клевер турган. 12 клатты тартып экелгендер. Арткан клаттар тартып экелгенинен канчага ас?

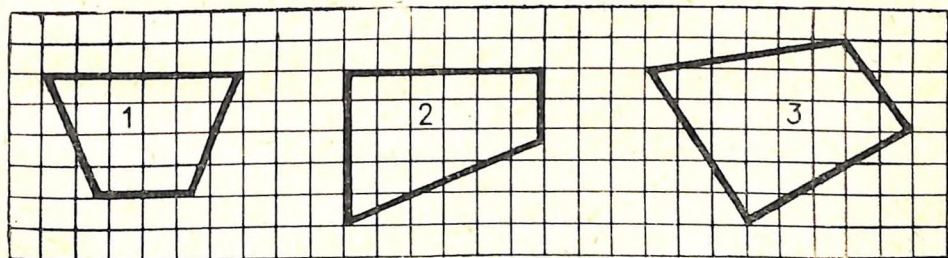
313. «Волга» деп 4 машинада канча тегелик?

314. Жаанак балдарына 4 эжер меелей тўўп берген. Ол канча меелей тўўген?

315. Каруулары там ла жаандап турзын деп, примерлерди столбиктерге ээчий-деечий бичип алыгар; олорды бодогор:

$$\begin{array}{cccc} 84-55 & 46+35 & 71-24 & 92-(45+7) \\ 84-48 & 58+35 & 73-24 & 92-(45+4) \\ 84-57 & 56+35 & 72-24 & 92-(45+6) \end{array}$$

316. Мындый фигуралар журайла, кажызынан ла ўч-толук боло берзин деп, кезинти чийў тартыгар.

317. Қожорыла бодоп, карууларын табыгар:

1·2

1·3

1·4

1·6

Қажы ла примерде бирден канча катап алдыбыс?
Бастыра канча единица боло берди?

1-ди 23-ке, 1-ди 45-ке катаптап ийзе, канча болор?
1-ди *b*-га? 1-ди *e*-ге катаптаза, канча болор?

318. Жарыжатан 5 машинанын кажызына ла 1 спортсмен кижиден отурган. Бу машиналарга бастыра канча спортсмен кижиде отурды?

$$\begin{array}{llll} 319. & 1 \cdot 14 & 1 \cdot 52 + 18 & (80 - 79) \cdot 24 & 1 \cdot (67 + 18) \\ & 1 \cdot 38 & 1 \cdot 64 - 36 & (60 - 59) \cdot 75 & 1 \cdot (60 - 27) \\ & 1 \cdot a & 1 \cdot 42 - 9 & 1 \cdot (42 - 24) & 1 \cdot (55 + 9) \end{array}$$

320. Баштапкы примерди тузаланып, кажы ла столбиктин экинчи ле үчинчи примерлерин бодогор:

$$\begin{array}{llll} 36 : 4 = 9 & 42 : 6 = 7 & 28 : 7 = 4 & 40 : 8 = 5 \\ 9 \cdot 4 = & 6 \cdot 7 = & 7 \cdot 4 = & 8 \cdot 5 = \\ 36 : 9 = & 42 : 7 = & 28 : 4 = & 40 : 5 = \end{array}$$

321. 1) Үлелеечизи 12, частныйы 4. Үлелеечини табар.

2) Үлелеечизи 2, частныйы 5. Үлелеечини табар.

322. Экинчи примердин каруузын тузаланып, кажы ла столбиктин баштапкы примерлерин бодогор:

$$\begin{array}{llll} 54 : 6 = & 72 : 8 = & 35 : 7 = & 42 : 6 = \\ 6 \cdot 9 = 54 & 9 \cdot 8 = 72 & 7 \cdot 5 = 35 & 7 \cdot 6 = 42 \end{array}$$

323. Колхозчылар городтогы театрға баргылады. Кезиктери кажызына ла 5 кижиден отурып, үч легкой машинала, 35 кижиде автобуста бардылар. Театрға бастыра канча колхозчы баргылап келди?

324. $x = 6 \cdot 2 + 9$ деп формула аайынча бодолго тургузаар.

325. Трамвайдын биледи 3 акча. Үренчик трамвайла 4 катап жүрген. Билеттер учун ол канча акча төлөди?

326. 2 түңгей булочка учун Миша 10 акча төлөди. Булочканын баазы канча акча?

Тооны бирге катаптаары.

327. Кандый ла тооны бирге катаптаганда, каруузында ол ок тоо болор.

Темдектезе: $3 \cdot 1 = 3$, $42 \cdot 1 = 42$, $a \cdot 1 = a$.

328. $7 \cdot 1$ $32 \cdot (48 - 47)$ $(70 - 69) \cdot 14$ $1 \cdot c$
 $89 \cdot 1$ $(61 - 24) \cdot 1$ $27 \cdot (30 - 29)$ $b \cdot 1$
 $k \cdot 1$ $72 \cdot (100 - 99)$ $(52 - 51) \cdot 86$ $1 \cdot a$

329. Жарты жок тооны табыгар.

$6 \cdot a = 12$ $x : 4 = 8$ $16 : b = 2$ $k : 2 = 6$ $k \cdot 2 = 14$

330. Божодылган тоолорды тургузып, бичип алыгар.

$9 \cdot 6 = 6 \cdot \dots$ $8 \cdot 2 > 8 \cdot \dots$ $56 - 24 > 56 - \dots$
 $7 \cdot 4 = 4 \cdot \dots$ $9 \cdot 1 < 9 \cdot \dots$ $78 + 19 < 78 + \dots$

331. Таблицанын калганчы эки графазына тоолор тургузала, женил деген эпле карууларын бодоп табыгар.

a	b	c	$(a + b) - c$	$a - (b + c)$
50	10	7		
45	15	5		

332. Булочканын баазы 5 акча. 15 акчага канча булочка садып алар аргалу?

Бодолгоны таблицага кыскарта бичийле, бодогор.

333. Алган неменин баазы ла ого төлөгөн бастыра акча јарт болзын, неменин алган тоозы јарты жок болзын деп, 2 бодолго тургузала, оморды бодогор.

334. Уч болчокто 92 м ыктачак болгон. Баштапкызында 28 м, үчинчизинде 34 м. Экинчи болчокто канча метр ыктачак?

Бирге үлеери.

335. Көргүзү аайынча примерлер тургузала, олорды бодогор:

$$\begin{array}{cccccc} 1 \cdot 3 = 3 & 1 \cdot 5 & 1 \cdot 18 & 1 \cdot 72 & 1 \cdot a \\ 3 : 1 = 3 & \dots & \dots & \dots & \dots \end{array}$$

Кандый ла тооны бирге үлезе, частныйында ол ок тоо болор.

336. $34 : 34$ $84 : 84 + 9$ $8 : 8 \cdot 1$ $71 - 45$
 $75 : 1$ $52 : 1 - 8$ $23 : 1 \cdot 1$ $65 + 26$
 $27 \cdot 1$ $65 : 65 + 17$ $1 \cdot 35 : 35$ $32 - 18$
 $1 \cdot 35$ $71 : 1 - 26$ $1 \cdot 19 : 1$ $14 + 27$

337. Божодылган $>$, $<$ ол эмезе $=$ деп темдектерди тургузаар.

$$\begin{array}{ccc} 5 + 2 \dots 5 \cdot 2 & 7 \cdot 1 \dots 7 + 1 & 2 \cdot 2 \dots 2 + 2 \\ 6 + 1 \dots 6 \cdot 1 & 9 \cdot 2 \dots 9 + 2 & 4 \cdot 1 \dots 1 \cdot 4 \end{array}$$

338. Жарты жок тооны табыгар:

$$\begin{array}{ccc} 8 : x = 8 & a \cdot 12 = 12 & k : 25 = 1 \\ b : 60 = 1 & 10 : x = 1 & 17 \cdot c = 17 \end{array}$$

339. Бир биле кышка үч литрдин 8 банказына ла он литрдин бир банказына яблочный сок белетеп алган. Бастыра канча литр сок белетеп алды?

340. Баштапкы строкада берилген көргүзү аайынча примерлер тургузыгар. Баштапкы столбикте калганчы пример мындый болор: $10 \cdot 10$.

$$\begin{array}{cccc} 10 \cdot 2 = 20 & 2 \cdot 10 = 20 & 20 : 2 = 10 & 20 : 10 = 2 \\ 10 \cdot 3 = & \dots & \dots & \dots \\ 10 \cdot 4 = & \dots & \dots & \dots \end{array}$$

Мынайда жартагар: 10-ды 2-ге катаптаарга, 1 онды 2-ге катаптаар керек, ол тужунда 2 он боло берер, ол эмезе 20.

$10 \cdot 2 = 20$, $2 \cdot 10 = 20$ болзо, $20 : 2 = 10$, $20 : 10 = 2$ болор.

$$\begin{array}{ccccc}
 341. & 10 \cdot 7 & 10 \cdot 9 & 8 \cdot 10 & 40 \cdot 4 & 7 \cdot 1 \\
 & 7 \cdot 10 & 90 : 10 & 80 : 10 & 60 : 10 & 7 \cdot 10 \\
 & 70 : 10 & 9 \cdot 10 & 80 : 8 & 30 : 3 & 9 : 9 \\
 & 70 : 7 & 90 : 9 & 10 \cdot 8 & 50 : 10 & 90 : 9
 \end{array}$$

342. Бир килограмм капустанын баазы 10 акча. 2 кг, 3 кг, 5 кг, 8 кг капустанын баазы канча акча?

343. Топчынын баазы 3 акча. Он топчынын баазы канча акча болор?

344. Буфетчица 50 тилим калашты 5 тарелкеге теннен салды. Кажы ла тарелкеде канча тилим калаш?

345. Уй саачы уйдан 15 л сүт саап алган, экинчизинен 17 л, үчинчизинен 18 л саап алган. Бастыра сүтти ол кажызына ла 10 л-ден бидондор сайын уруп салды. Сүт урарга канча бидон керек болды?

346.

b	1	1		
c	1	8	14	1
$b \cdot c$			14	19

a	9	12	18	
k	1	12		1
$a : k$			18	24

1) Произведение көптөөчиге түңей болор бо? Көптөөчиге түңей болор бо? бир ле өйдө көптөөчиге ле көптөөчиге түңей болор бо?

2) Частный үлелеечиге түңей болор бо?

$$\begin{array}{cccc}
 347. & 98 - (36 + 18) & 29 + 35 & 73 - 59 & 23 : 23 \\
 & (52 + 17) - 17 & 61 - 48 & 64 + 8 & 48 \cdot 1 \\
 & 80 - (45 + 15) & 57 + 34 & 90 - 59 & 57 : 1
 \end{array}$$

348. Бу примерлерди бодогор: $9 \cdot 10$, $10 \cdot 7$, $6 \cdot 10$, $10 \cdot 8$. Кажы ла пример аайынча үлеерине эки примерден тургузаар.

349. Жарты жок тооны табыгар:

$$a \cdot 5 = 50 \quad 70 : x = 7 \quad b : 4 = 10 \quad 10 : x = 10 \quad 8 \cdot k = 80$$

350. Баштапкыларынын каруузын тузаланып, кажыла столбиктин экинчи примерин бодогор.

$$\begin{array}{ccccc} 6 \cdot 10 & 9 \cdot 10 & 8 \cdot 10 & 10 \cdot 5 & 10 \cdot 7 \\ 6 \cdot 9 & 9 \cdot 9 & 8 \cdot 9 & 9 \cdot 5 & 9 \cdot 7 \end{array}$$

351. Таблицала тузаланып, үч бодолго тургузала, оморды бодогор.

№	Баазы	Тоозы	Төлөгөн акча
1	10 салк.	3 м	x салк.
2	a салк.	3 м	30 салк.
3	10 салк.	b м	30 салк.

352. Бирүзи 5 акчадан 10 акчага конверт садып алгандар. Канча конверт садып алдылар? Кайра учурлу эки бодолго тургузала, оморды бодогор.

353. Кыскарта бичилгени аайынча бодолго тургузала, оны бодогор:

$$50 \left\{ \begin{array}{l} I - 23 \leftarrow \\ II - ? \leftarrow \end{array} \right\} x\text{-ка}$$

354. Жастыраларлу бодолгон примерлерди чыгара бичип алала, оморды чын бодогор:

$$\begin{array}{cccc} 100 - 17 = 93 & 10 \cdot 5 = 50 & 19 + 65 = 84 & 80 : 10 = 8 \\ 24 + 37 = 61 & 40 : 4 = 40 & 83 - 45 = 43 & 15 \cdot 1 = 1 \\ 91 - 28 = 65 & 7 \cdot 10 = 80 & 56 + 37 = 93 & 30 : 3 = 30 \end{array}$$

Таскадынарга кожолта материал.

I. Бодогор:

$$\begin{array}{ccccc} 1) & 35 + 8 & 73 + 19 & 9 + 64 & 49 + 25 & 19 + 19 \\ & 14 + 39 & 17 + 56 & 17 + 17 & 58 + 16 & 19 + 18 \\ & 87 + 8 & 43 + 36 & 38 + 9 & 25 + 67 & 19 + 17 \end{array}$$

- 2) $32 - 8$ $90 - 78$ $51 - 34$ $58 - 34$ $42 - 13$
 $46 - 17$ $100 - 6$ $23 - 7$ $14 - 14$ $42 - 14$
 $80 - 21$ $54 - 43$ $62 - 53$ $27 - 25$ $42 - 15$
 $53 - 35$ $87 - 70$ $71 - 17$ $40 - 3$ $42 - 16$
- 3) $51 - 27 - 14$ $78 - 14 - 38$ $54 - 5 + 16$ $8 - 8$
 $76 - 17 - 15$ $27 - 9 + 13$ $81 + 17 - 48$ $5 + 0$
 $92 - 46 - 22$ $46 + 25 - 16$ $22 - 17 + 35$ $9 - 0$
- 4) $59 - 9 - 9$ $70 - 15 - 25$ $24 + 17 + 13$ $18 + 0$
 $38 + 8 + 9$ $70 - 16 - 26$ $24 + 18 + 14$ $0 + 19$
 $45 - 16 - 5$ $70 - 17 - 27$ $24 + 19 + 15$ $34 - 34$
 $28 + 17 + 12$ $70 - 18 - 52$ $24 + 20 + 16$ $57 - 0$
- 5) $27 + 35 - 48$ $80 - 73 + 84$ $78 + 12 - 8$ $46 + 0$
 $65 - 47 + 34$ $26 + 62 - 50$ $31 - 19 + 6$ $32 - 31$
 $86 + 14 - 75$ $30 - 8 + 62$ $27 + 15 - 9$ $10 - 0$
- 6) $7 \cdot 1$ $56 : 56$ $94 \cdot 1$ $(28 - 27) \cdot 15$ $24 : 1$
 $1 \cdot 8$ $1 \cdot 42$ $83 : 83$ $16 : (48 - 47)$ $1 \cdot 24$
 $5 : 5$ $35 \cdot 1$ $1 \cdot 29$ $91 \cdot (78 - 77)$ $24 \cdot 1$
 $4 : 1$ $74 : 1$ $31 : 1$ $12 : (31 - 19)$ $24 : 24$
- 7) $20 : 10 \cdot 3$ $5 \cdot 10 - 26$ $80 : 10 + 49$ $60 : 10$
 $40 : 4 \cdot 6$ $10 \cdot 7 - 38$ $(82 - 74) \cdot 10$ $10 \cdot 6$
 $100 : 10 \cdot 7$ $10 \cdot 8 - 25$ $(56 + 34) : 10$ $60 : 6$
- 8) $(80 - 79) \cdot 36 - 24$ $8 : 8 \cdot 17 + 18$ $27 : 1 : 27 \cdot 46$
 $(68 - 67) \cdot 27 + 35$ $64 : 64 \cdot 42 - 25$ $52 : 1 : 52 \cdot 94$
 $(20 - 19) \cdot 42 - 16$ $56 : 56 \cdot 74 - 9$ $38 : 1 : 38 \cdot 15$

2. Божодылган тоолорды тургузаар.

- 1) $4 \text{ см} = \dots \text{мм}$ $70 \text{ мм} = \dots \text{см}$ $30 \text{ дм} = \dots \text{м}$
 $6 \text{ см} = \dots \text{мм}$ $90 \text{ мм} = \dots \text{см}$ $30 \text{ см} = \dots \text{дм}$
- 2) $7 \text{ см} > \dots \text{мм}$ $50 \text{ мм} < \dots \text{см}$ $2 \text{ дм} < \dots \text{см}$
 $2 \text{ см} < \dots \text{мм}$ $90 \text{ мм} > \dots \text{см}$ $9 \text{ м} < \dots \text{дм}$

$$3) \quad 26 + 15 < 26 + \dots \quad 84 - (10 + 5) > 84 - \dots \\ 43 - 17 > 43 - \dots \quad (90 + 8) - 50 > (90 + 8) - \dots$$

3. Жарты жок тооны табыгар:

$$1) \quad \begin{array}{llll} x \cdot 2 = 10 & 6 : a = 2 & k : 5 = 10 & 50 : k = 10 \\ n : 5 = 1 & 7 \cdot b = 70 & 18 : b = 6 & a \cdot 6 = 6 \\ a \cdot 10 = 20 & x : 4 = 10 & 7 \cdot k = 21 & b : 8 = 1 \end{array}$$

$$2) \quad \begin{array}{lll} k + 18 = 40 & 94 - x = 35 & 75 - b = 28 \\ k - 18 = 40 & 26 + x = 70 & b - 48 = 48 \\ 80 - b = 32 & x - 34 = 9 & 56 + b = 56 \end{array}$$

4. Кожорын катаптаарыла солыгар:

$$\begin{array}{lll} 3+3+3 & 6+6+6+6 & 1+1+1 \\ 10+10+10+10+10 & 5+5+5+5 & 4+4+4 \end{array}$$

Кажы ла произведениедеги көптөөчини ле көптөдөө-
чини айдып беригер.

5. 2 ле 4, 5 ле 3, 1 ле 5, 20 ле 2 деп катаптаачылар-
дын произведениезин табыгар.

6. Суммаларды произведениелерле солыйла, точка-
лардын ордына $>$ эмезе $<$ деп темдектерди тургузаар.

$$\begin{array}{lll} 7+7 \dots 7+7+7 & 10+10+10 \dots 9+9+9 & \\ 9+9+9+9 \dots 9+9 & 6+6+6+6 \dots & 7+7+7+7 \end{array}$$

7. Произведениени суммаларла солыйла, точкалар-
дын ордына $>$ эмезе $<$ деп темдектерди тургузаар.

$$\begin{array}{lll} 5 \cdot 4 \dots 5 \cdot 3 & 8 \cdot 4 \dots 9 \cdot 4 & 6 \cdot 5 \dots 6 \cdot 4 \\ 9 \cdot 5 \dots 9 \cdot 6 & 10 \cdot 3 \dots 9 \cdot 3 & 7 \cdot 9 \dots 7 \cdot 10 \end{array}$$

8. Баштапкы примерлердин карууларын тузаланып, ээчий турган кажы ла примерди бодогор:

$$\begin{array}{llll} 4 \cdot 7 = 28 & 5 \cdot 6 = 30 & 9 \cdot 3 = 27 & 6 \cdot 4 = 24 \\ 4 \cdot 8 = & 6 \cdot 6 = & 9 \cdot 4 = & 7 \cdot 4 = \\ 4 \cdot 9 = & 7 \cdot 6 = & 9 \cdot 5 = & 8 \cdot 4 = \end{array}$$

9. Точкалардын ордына керектү тоолорды таап бичигер:

$$\begin{array}{ll} 1) \quad 8 \cdot 3 > 8 \cdot 4 - \dots & 10 \cdot 6 + \dots > 10 \cdot 7 \\ \quad 9 \cdot 5 < 9 \cdot 4 + \dots & 8 \cdot 9 - \dots < 3 \cdot 8 \\ 2) \quad 2 \cdot 8 = 8 \cdot \dots & 3 \cdot \dots = 8 \cdot 3 & 6 \cdot 4 < 4 \cdot \dots \\ \quad 4 \cdot 5 = 5 \cdot \dots & \dots \cdot 9 = 9 \cdot 2 & 4 \cdot \dots > 5 \cdot 4 \end{array}$$

10. Точкалардын ордына $>$, $<$ ол эмезе $=$ деп темдектерди тургузаар:

$$\begin{array}{lll} 8 \cdot 9 \dots 9 \cdot 8 & 3 + 3 + 3 \dots 3 \cdot 2 + 3 & 7 \cdot 2 + 2 \dots 2 \cdot 8 \\ 7 \cdot 3 \dots 4 \cdot 7 & 5 \cdot 4 \dots 5 \cdot 3 - 5 & 10 \cdot 4 \dots 9 \cdot 4 + 4 \end{array}$$

11. Алдында турган примерлердин карууларын тузаланып, кажы ла ээчий тургандарын бодогор:

$$\begin{array}{llll} 5 \cdot 9 = 45 & 4 \cdot 7 = 28 & 3 \cdot 7 = 21 & 9 \cdot 4 = 36 \\ 9 \cdot 5 = & 7 \cdot 4 = & 7 \cdot 3 = & 4 \cdot 9 = \end{array}$$

12. Божодылган тоолорды тургузаар:

$$\begin{array}{lll} 3 \cdot 4 = 4 \cdot \dots & 6 \cdot 4 = \dots \cdot 6 & 7 \cdot \dots = 5 \cdot 7 \\ 7 \cdot 2 = 2 \cdot \dots & 5 \cdot 3 = \dots \cdot 5 & \dots \cdot 3 = 3 \cdot 8 \end{array}$$

13. $>$, $<$ ол эмезе $=$ деп темдектерди тургузаар:

$$\begin{array}{lll} 9 \cdot 2 \dots 2 \cdot 9 & 9 \cdot 4 \dots 9 \cdot 5 & 8 \cdot 3 \dots 7 \cdot 3 \\ 3 \cdot 4 \dots 3 \cdot 3 & 6 \cdot 8 \dots 8 \cdot 6 & 10 \cdot 4 \dots 4 \cdot 10 \end{array}$$

14.	Көптөдөөчи	3	2	6	2	9	2	a	b
	Көптөөчи	2	3	2	6	2	9	b	a
	Произведение								

15. Катаптаарына берилген примерлерди көрөлө, үлеерине кандый примерлер бодоороор, көргүзүлөрдү тузаланып, бойыгар бичигер.

$7 \cdot 2 = 14$	$2 \cdot 5 =$	$6 \cdot 3 =$	$8 \cdot 2 =$	$10 \cdot 3 =$
$\underline{14 : 7 = 2}$	$\dots$	$\dots$	$\dots$	$\dots$
$14 : 2 = 7$	$\dots$	$\dots$	$\dots$	$\dots$

Өрөгилерине кеберлеш примерлерди бойыгар тургузаар.

16. Көргүзү аайынча примерлер тургузып, бодогор:

$7 \cdot 3 = 21$	$6 \cdot 4 =$	$18 : 6 = 3$	$20 : 2 =$
$3 \cdot 7 = 21$	$\dots$	$3 \cdot 6 = 18$	$\dots$
$21 : 7 = 3$	$\dots$	$6 \cdot 3 = 18$	$\dots$
$21 : 3 = 7$	$\dots$	$18 : 3 = 6$	$\dots$

17. Экинчи примерди тузаланып, баштапкызын бодогор.

$35 : 7 =$	$48 : 6 =$	$27 : 3 =$	$40 : 8 =$
$7 \cdot 5 = 35$	$8 \cdot 6 = 48$	$3 \cdot 9 = 27$	$5 \cdot 8 = 40$

18.

c		10		5
k	6		10	
$c \cdot k$	12	20	30	50

d		10		8
b	6		3	
$d : b$	2	5	6	4

19. Элден озо баштапкы строчкадагы примерлерди, онон экинчизиндеги, онын кийининде үчинчи строчкадагы примерлерди бодогор.

$3 \cdot 5$	$5 \cdot 3$	$15 : 3$	$15 : 5$
$7 \cdot 2$	$2 \cdot 7$	$14 : 7$	$14 : 2$
$10 \cdot 3$	$3 \cdot 10$	$30 : 10$	$30 : 3$

20. Бодолголорды јарты јок тоолу пример эдип бичийле, олорды бодогор.

1) Каруунда 6 болзын деп, кандый тооны 2-ге үлеер керек?

2) Каруунда 8 болзын деп, кандый тооны 4-кө катаптаар керек?

3) Каруунда 2 болзын деп, 10-ды кандый тоого үлеер керек?

21. 7 ле 8, 15 ле 9, a ла 3, a ла b деп тоолордын суммазын бичигер.

22. a ла b деп тоолордын суммазынан a деп кожулаачыны айрыгар; b деп кожулаачыны айрыгар. Сумма кожулаачылардын кажызынан ла канчага көп?

23. 24 ле 5, 30 ла 18, 40 лө b , a ла b деп тоолордын разнозын бичигер.

24. 15 ле 3, b ла 5, b ла c деп тоолордын произведениезин бичигер.

25. 6-ны 2-ге, a -ны 6-га, a -ны k -га үлегенинен болгон частныйды бичигер.

26. c ла k деп тоолордын суммазын бичигер.

1) $c = 26$ $k = 38$ 2) $c = 26$ $k = 37$

3) $c = 26$ $k = 36$ 4) $c = 26$ $k = 35$

болзо, сумманын учурын бодоп табыгар.

27. a ла b деп тоолордын разнозын бичигер.

1) $a = 83$, $b = 54$ 2) $a = 83$, $b = 55$

3) $a = 83$, $b = 56$ 4) $a = 83$, $b = 57$

болзо, разностьтын учурын бодоп табыгар.

28. Таблицаларды эки ле строчкалу эдип кубултып бичийле, тоолорды куру клеткаларына бичигер.

a	9	14	19	27
b	16	16	16	16
$a + b$				

c	73	73	73	73
d	8	14	17	26
$c - d$				

29. Таблицааларды үч строчкалу эдип кубултып бичийле, тоолорды куру клеткаларына бичигер.

k	9	19	29	39	49	59
$k + 27$						

b	93	90	87	81	72	60
$b - 54$						

30. Бодолголорды бодойло, түндөп көригер:

1) Бичикте 50 страница, Катя 18 страницаны кычырып салды. Ого кычырарга канча страница артты?

2) Бичикте 60 страница. Ира 42 страницаны кычырып салды. Ого кычырарга база канча страница артты?

3) Бичикте a страница. Ёренчик b страницаны кычырып салды. Ого кычырарга база канча страница артты?

31. Бодолголорды бодогор, оного ологорго кайра учурлу 2 бодолго тургузала, ологорды бодогор:

1) Эки сарайда 96 доско. Ологордын бирүзінде 49 доско. Экинчизінде канча доско?

2) Саша айылынан колодецке жетире 45 алтам эдип, базып барган, онын кийинінде ого барарга база 39 алтам артты. Айылынан колодецке жетире канча алтам?

32. Бодолголордын бодолорын **озо баштап кожо**рыла, онын **кийинінде** катаптаарыла бичиир:

1) Детсадка кажызында ла 6 карандаштан 3 коробка карандаш садып алгандар. Канча карандаш садып алдылар?

2) Кийим көктөөчи 3 платьелерге кажызына ла 6-дан топчылар такты. Ол бастыра канча топчы такты?

3) Беш **такаада** канча бут? Уч жылкыда канча бут?

33. Коля коллекция эдерге 18 көбөлөк жууп алала, ологорды теннен 3 коробкага салып койды. Кажы ла коробкада канча көбөлөк болгон?

34. Грядкадан **20 болчок** капуста кезеле, ологорды 2 таарга **теннен** салып койдылар. Кажы ла таарга канча **болчок капуста** салылды?

35. 40 кг печеньени кажызына ла 10 кг-нан саларга канча кайырчак керек болор?

36. 27 таар картошконы абраларга 9 таардан салып, тартып апарган. Канча абра керек болды?

37. Бодолголорды таблицага кыскарта бичийле, оморды бодогор.

1) Стакан чайдын баазы 3 акча. 4 стакан чайдын баазы канча акча?

2) Пирожоктын баазы 6 акча. 18 акчага канча пирожок садып алар аргалу?

3) 3 м бөстин баазы 6 салковой. Бир метр бөстин баазы канча?

38. Формулалар аайынча бодолголор тургузала, оморды бодогор:

$$x \cdot 3 = 12; \quad x = 5 \cdot 2; \quad x : 4 = 6.$$

39. Қолхозчылар бир јаланнан 35 клат клевер јуунатты, экинчи јаланнан баштапкызынан 8 клатка көп клатап алган. Қолхозчылар эки јаланнан јаба канча клат клевер јуунаттылар?

40. Шкафтын бийиги 18 дм, стол шкафтан 11 дм-ге јабыс, отургуш десе столдон 3 дм-ге јабыс. Отургуштын бийиги канча кире?

41. Баштапкы отрядта 34 пионер, экинчизинде 28 пионер болгон, үчинчизинде десе баштапкы ла экинчи отрядтагы пионерлердин тоозынан 30 пионерге ас. Үчинчи отрядта канча пионер болгон?

42. Тураны ремонттоорго баштапкы күнде 18 доско, экинчи күнде баштапкы күндегизинен 3 доского көп тартып экелген, үчинчи күнде десе баштапкы ла экинчи күнде экелген досколордын тоозына түнгей болгон. Үчинчи күнде канча доско экелдилер?

43. Бөрүк ле шарфтын баазы 12 салк. Шарфтын баазы 3 салк. Шарф бөрүктен канча салковойго јенил?

44. Эки карындашка кожо 21 јаш. Ийнине 9 јаш. Ол агазынан канча јашка кичинек?

45. Қолхозто 20 трактор. 9 трактор кыра сүрерге, 8 трактор аш чачарга чыккан, арткандары десе ремонтто болгон. Ремонтто канча трактор болгон?

46. Таарда 50 кг картошко, кайырчакта десе 32 кг

картошко болгон, 42 кг картошко чыгымдалып калган. Канча килограмм картошко артты?

47. Формулалар аайынча бодолголор тургузаар:

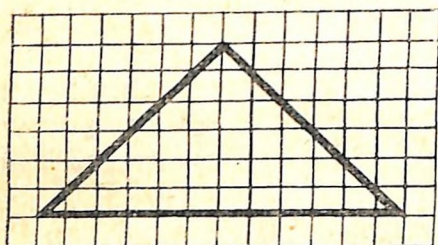
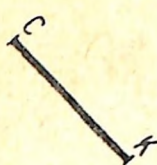
$$x = 10 \cdot 4 \quad x = (12 + 45) - 6 \quad x = (20 - 8) + 20$$

$$x = 8 : 2 \quad x = (37 + 4) + 37 \quad x = 94 - (23 + 45)$$

48. Бирүзинин узуну 27 мм, экинчизи оноң 3 мм-ге кыска болзын деп, 2 кезинти чийү тартыгар. Экинчи кезинти чийүнинг узуну канча кире?

49. Эки кезинти чийү тартыгар: баштапкызынын узуну 34 мм, ол экинчизинен 3 мм-ге кыска болзын. Экинчи кезинти чийүнинг узуну канча кире?

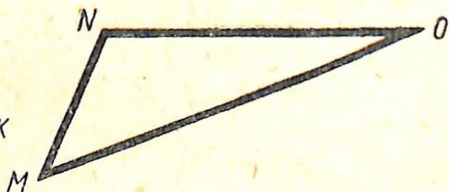
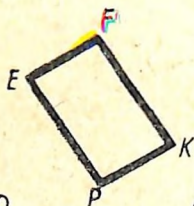
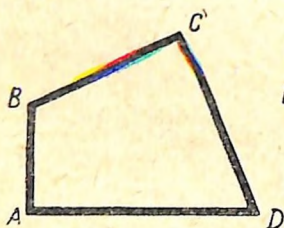
50. Циркульдын болужыла $СК$ деп кезинтини $АЕ$, $ВД$ ла $ОМ$ деп кезинтилерле түндегер.

51. Бу үчтолукты кандый эки бөлүкке бөлизе, квадрат тургузып алгадый, сананып көригер. Мындый үчтолук чертить эдип алыгар, оны эки бөлүкке бө-

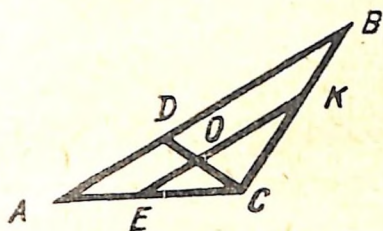
лип ийзе, квадрат боло берер бе, шиндеп көригер.

52. Бу кандый фигуралар? Бу фигуралардын жандарын кемјигер. Түс, моко ло курч толуктарын айдып беригер.

53.

Чертёжто кандый фигуралар көп: үчтолуктар ба айса төрттолуктар ба?

Экини катаптаары ла экиге үлеери.

355. Экини катаптаарына берилген бастыра примерлерди бодогор, оного көргүзү аайынча кажы ла андый примерден база үч пример тургузала, олорды канайып тургусканаарды жартагар:

$2 \cdot 2 = 4$		$4 : 2 = 2$	
$2 \cdot 3 = 6$	$3 \cdot 2 = 6$	$6 : 2 = 3$	$6 : 3 = 2$
$2 \cdot 4 = 8$	$4 \cdot 2 =$	$8 : 2 =$	$8 : 4 =$
$2 \cdot 5 =$	...	...	...
$2 \cdot 6 =$	...	...	...
$2 \cdot 7 =$	...	...	...
$2 \cdot 8 =$	...	...	...
$2 \cdot 9 =$	...	...	...

2-ни катаптаарынын таблицадын ундылбас эдип үренип алар керек.

356.	$2 \cdot 6$	$18 : 9$	$14 : 7$	$7 \cdot 2 + 18$	$(20 - 12) : 2$
	$5 \cdot 2$	$16 : 2$	$12 : 2$	$2 \cdot 9 + 36$	$(70 - 52) : 2$
	$9 \cdot 2$	$12 : 6$	$16 : 8$	$2 \cdot 8 + 29$	$(61 - 45) : 2$

357. Линейканын баазы 5 акча. 2 линейка учун канча акча төлөөр керек?

358. Маала сугарарга адам 16 сабат суу экелген, кажы ла барганда, ол 2 сабаттан экелетен. Адам сууга канча катап жүрди?

359. Бидондо 32 л сүт болгон. Садучы оны 9 кижиге 2 л-ден уруп берди. Бидондо канча литр сүт артты?

360. Кыскарта бичилгени аайынча бодолго тургузала, оны бодогор:

Болгоны — 20 акча
Садып алганы — 2 акчадан
8 тетрадь
Артканы — x акча

361. Жарты жок тооны табаар:

$x \cdot 6 = 12$ $a : 9 = 2$ $14 : b = 7$ $2 \cdot k = 16$

362. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 деп тоолордон 2-ге үлелип турган тоолорды бир строчкага, 2-ге үлелбей тургандарын база бир строчкага чыгара бичип алыгар.

2-ге үлелип турган тоолор чётный деп адалып жат.
2-ге үлелбей турган тоолор чётный эмес деп адалып жат.

363. 19, 10, 20, 8, 7, 1, 5, 4, 6, 18, 3 деп тоолордон озо баштап чётный эместерин бичигер, онын кийининде чётный тоолорды бичип алыгар.

364. 10-нон көп, же 20-ден ас тоолордон озо баштап бастыра чётный, онон чётный эмес тоолорды бичип алыгар.

365. Түрбек сыйсадан эки кижиге 8 м-ден үзүп берген, онын согында түрбекте 7 м сыйса арткан. Түрбекте канча метр сыйса болды?

Болгоны — x м
Үзүп алганы — 2 катап
8 м-ден
Артканы — 7 м

366. Бочкодон кажызына ла 2 кг-нан 5 банка мёд уруп аларда, анда база 3 кг мёд артты. Бочкодо канча килограмм мёд болды?

367. Эки уйга кажызына ла тегнен 18 чанак өлөн белетеп алдылар. Кажы ла уйга канча чанак өлөн белетелди?

368.

a	10	9	8	7
$a \cdot 2$				

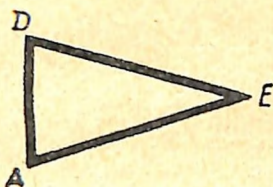
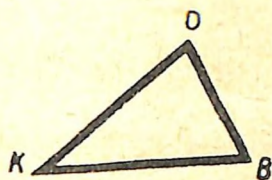
k	10	12	14	16
$k : 2$				

369. Тўс, моко, курч толуктар бўдўрип алыгар. Олорды букваларла темдектегер.

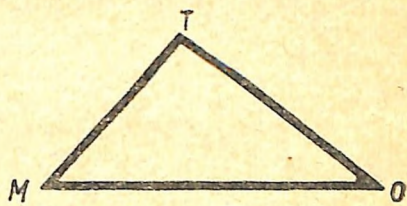
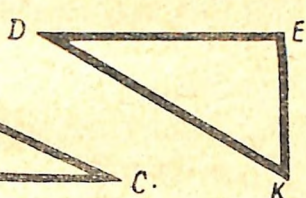
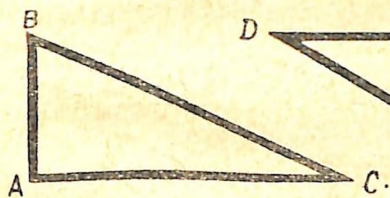

Ўчтолуктардын бўдўмдери.

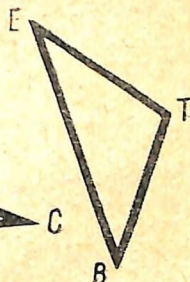
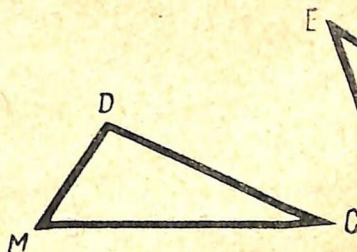
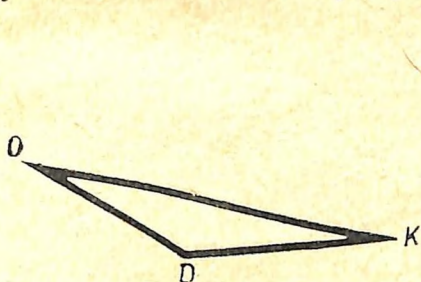
370. Ўчтолуктын бастыра толуктары курч болзо, андый ўчтолукты курч толукту деп айдар.

Ўчтолуктын кандый бир толугы тўс болзо, андый ўчтолукты тўс толукту деп айдар.

Ўчтолуктын кандый бир толугы моко болзо, андый ўчтолукты моко толукту деп айдар.

371. Үчтолукта эки моко ол эмезе эки түс толук болор бо? Андый үчтолуктарды ченеп, чертить эдип көргөргө.

372. Чаазыннан курч толукту, түс толукту ла моко толукту үчтолуктар кезип алыгар.

373. Бир грядадан 25 болчок капуста кезип алган, экинчизинен десе 35 болчок. Бу бастыра капустаны кажызына ла 10 болчоктон корзиналар сайын салган. Канча корзина керек болды?

374. Садта кажы ла рядта 8 яблонядан 2 ряд яблоня болды. Күскиде үзеери база 18 яблоня отургустылар. Садта канча яблоня боло берди?

375. $x = (9 + 7) : 2$ деп формула аайынча бодолго тургузаар.

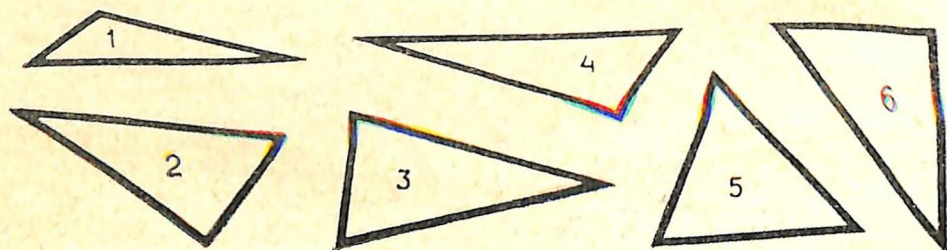
376. $>, <$ ол эмезе $=$ деп темдектерди тургузаар.

$7 \cdot 6 \dots 7 \cdot 7$	$9 \cdot 5 \dots 10 \cdot 5$
$10 \cdot 9 \dots 9 \cdot 9$	$14 \cdot 2 \dots 2 \cdot 14$
$3 \cdot 15 \dots 15 \cdot 3$	$6 \cdot 12 \dots 6 \cdot 11$

377. $14 : 7$	$2 \cdot 9 + 2$	$(15 + 3) : 2$	$(95 - 15) : 10$
$18 : 9$	$8 \cdot 2 - 8$	$(81 - 67) : 7$	$(38 + 52) : 9$
$16 : 8$	$2 \cdot 7 + 2$	$(9 + 7) : 8$	$(19 + 51) : 1$

378. Бу чертёжтон түс толукту, моко толукту ла курч толукту үчтолуктарды көргүзөер.

379. Моко толукту үчтолук, түс толукту үчтолук ла курч толукту үчтолук чертит эдип алыгар.

380. 1) Кызычак мааладан 30 морковь экелген, 12 морковьты ол корзинага салып койды, арткандарын дезде 9 кроликке теннен үлеп берди. Кажы ла кроликке ол канча морковьтон берди?

2) Кызычак мааладан 30 морковь экелген. 12 морковьты ол кроликтерге берген, арткандарын дезде 9 морковьтон тутамдап буулап салган. Канча тутам морковь болды?

Бодолголордын бодолгонын ла карууларын түндеп коригер.

381. Юра 14 акчага блокнот садып алган, арткан акчага дезде 2 акчадан 8 тетрадь алган. Юрада канча акча болгон?

382. 7, 2, 9, 4, 11, 10, 8, 3 деп тоолордон четный эместерин таап, кажызын ла 8-ке, кажы ла четный тооны дезде 9-ка көптөдигер. Карууларында кандый тоолор боло берди: четный ба айса четный эмес пе?

383. Кажы ла эжер примерлердин баштапкызын кожорыла бодогор, онын кийининде оны тузаланып, экинчи примердин каруун табыгар.

$$\begin{array}{ccccc} 3 \cdot 3 & 6 \cdot 3 & 5 \cdot 2 & 5 \cdot 4 & 9 \cdot 3 \\ 3 \cdot 4 & 7 \cdot 3 & 5 \cdot 3 & 6 \cdot 4 & 9 \cdot 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{cccc} 384. & (45 - 27) : 9 & 7 \cdot (100 - 98) & 7 \cdot 2 : 7 & 1 \cdot 5 \\ & (32 - 12) : 2 & 2 \cdot (71 - 62) & 2 \cdot 9 : 9 & 6 : 1 \\ & (90 - 74) : 8 & 6 \cdot (50 - 48) & 4 \cdot (18 : 9) & 7 : 7 \end{array}$$

385. Жарты жок тооны табыгар:

$$x \cdot 2 = 18 \quad 16 : a = 2 \quad a : 7 = 2 \quad 10 \cdot k = 80$$

Ўчти катаптаары ла ўчке ўлеери.

386. Кўргўзў аайынча примерлер тургузала, бодогор:

$3 \cdot 3 = 9$		$9 : 3 = 3$	
$3 \cdot 4 = 12$	$4 \cdot 3 = 12$	$12 : 3 = 4$	$12 : 4 = 3$
$3 \cdot 5 = 15$	$5 \cdot 3$	...	...
$3 \cdot 6 =$	...	...	...
$3 \cdot 7 =$	...	...	...
$3 \cdot 8 =$	...	...	...
$3 \cdot 9 =$	...	...	...

Ўчти катаптаарынын таблицадын ундылбас эдип ўренип алар керек.

387. $3 \cdot 5$ $12 : 4$ $3 \cdot 4$ $15 : 5$ $3 : 3$
 $18 : 6$ $3 \cdot 9$ $30 : 3$ $9 \cdot 3$ $1 \cdot 3$
 $3 \cdot 7$ $21 : 7$ $3 \cdot 8$ $24 : 8$ $3 : 1$

388. $(54 - 27) : 3$ $24 : 3 \cdot 2$ $8 \cdot 3 : 6$ $12 : 12$
 $(17 + 4) : 7$ $2 \cdot 9 : 3$ $4 \cdot 3 : 6$ $16 \cdot 1$

389. Точкалардын ордына действиенин божодылган темдектерин тургузаар.

$3 \dots 1 = 3$ $8 \dots 1 = 9$ $16 \dots 8 = 2$ $12 \dots 12 = 0$
 $7 \dots 7 = 1$ $5 \dots 2 = 10$ $20 \dots 2 = 18$ $8 \dots 0 = 8$

390. $a \cdot b - c$ деп берилгенин кычыраар.

1) $a = 3$, $b = 8$, $c = 9$ 2) $a = 10$, $b = 7$, $c = 45$
 болзо, бу ўрўги берилгендердин учурин табыгар.

391. Бир кайырчак яблоконын ууры 6 кг. 3 андый кайырчактын ууры канча кире болор?

Бодолгоны таблицага кыскарта бичийле, оны бодогор.

Бир кайырчактын ууры	Кайырчактын тоозы	Бастыра кайырчактардын ууры

392. 391-чи бодолгого кайра учурлу 2 бодолго тургузала, оморды бодогор.

393. Таарычактардын тоозы ла бастыра таарычактардын ууры јарт болзо, 1 таарычак кулурдын уурын табарына бодолго тургузала, оны таблицага кыскарта бичигер.

394. Пионерлер питомникке 45 кг чочогой јууп алгандар. 18 кг чочогойды омор кайырчакка, арткандарын дезе 3 пакетке теннен салып койгондор. Кажы ла пакетте канча килограмм чочогой болды?

Тооны бир канча катапка көптөдөри ле астадары.

395. Бир рядка 2 тегерик салыгар, экинчизине 2 тегериктен 3 катап салыгар. Мындый учуралда экинчи рядта тегериктер баштапкы рядтагызынан **3 катапка көп**, баштапкызында дезе экинчи рядтагызынан **3 катапка ас** деп айдатан.

396. Сол јаны јаар 4 тегерик, он јанына дезе 4 тегериктен 2 катап салыгар. Он јанындагы ла сол јанындагы тегериктердин тоозы керегинде өскөртө канайып айдар?

397. Јурукта канча квадрат? 3
тегериктен канча катап јуралды?
Тегериктердин тоозы керегинде,
квадраттардын тоозы керегинде
база канайда айдар?

398. 5 тегерик салыгар, квадраттарды дезе 2 катапка көп салыгар. 5 квадраттан слер канча катап салдыгар? Бастыра канча квадрат салдыгар? Оны кандый действиеле билип алдыгар?

399. Бодолголордын условиезине јуруктар јурайла, бодолорын бичигер:

1) Детсадтын балдарына 4 јажыл мячик садып бергендер, кызылдарын дезе јажылдарынан 3 катапка көп алгандар. Балдарга канча кызыл мячик садып алдылар?

2) Коля чаазыннан 5 флажок, Нина дезе Колядан 2 катапка көп кезип алган. Нина канча флажок кезип алды?

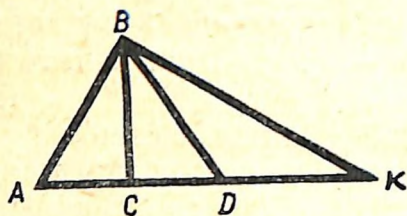
400.

k	4	5	6	7
$3 \cdot k$				

a	27	24	21	18
$a : 3$				

401. $7 \cdot 3$ $18 : 6$ $(36 - 27) \cdot 3$ $3 \cdot 4 + 58$ $1 \cdot 35$
 $27 : 3$ $5 \cdot 3$ $(70 - 46) : 3$ $27 : 9 + 97$ $16 : 1$
 $3 \cdot 8$ $21 : 3$ $(42 - 39) \cdot 9$ $21 : 7 - 3$ $24 \cdot 1$

402. Сыйынында 11 акча болгон, карындажында дезе 7 акча. Сыйыны ла карындажы бастыра акчаларына 2 акчадан канча тетрадь садып алар аргалу?

403. Бу чертёжто канча үчтолук? Түс толукту, курч толукту, моко толукту бастыра үчтолуктарды айдып беригер.

404. Төмөн берилген бодолголордын условиелерине журуктар журайла, олордын бодолорун бичип алыгар. Қажы ла эжер бодолгоны ла олордын бодолорун түндеп көригер:

Серёжа чаазыннан 4 кызыл тегерик, көктөрин дезе кызылдарынан 3 катапка көп кезип алган. Серёжа көк канча тегерик кезип алган?

2) Зина чаазыннан 4 кызыл тегерик, көктөрин кызылдарынан 3 тегерикке көп кезип алган. Зина көк канча тегерик кезип алган?

1) Ұренчик баштапкы күнде бичиктен 9 страница кычырган, экинчи күнде дезе баштапкы күннен 2 страницага көп кычырган. Ұренчик экинчи күнде канча страница кычырды?

2) Кызычак баштапкы күнде бичиктин 9 страница-зын, экинчи күнде баштапкы күнде кычырганынан 2 катапка көп кычырган. Кызычак экинчи күнде канча страница кычырды?

405. Кажы ла эжердин примерлерин бодойло, олор-ды түнгдегер:

$$\begin{array}{ccccc} 3 \cdot 7 & 2 \cdot 9 & 5 \cdot 5 & 3 \cdot 9 & 3 \cdot 8 \\ 21 : 3 & 18 : 9 & 15 : 5 & 27 : 3 & 24 : 8 \end{array}$$

406. Катаптаарын канайда шингдеген, жартагар:

$$7 \cdot 3 = 21 \qquad 9 \cdot 3 = 27$$

Шингдегени: $21 : 7 = 3$ *Шингдегени:* $27 : 3 = 9$

407. Примерлерди бодойло, шингдегер.

$$2 \cdot 8 \quad 9 \cdot 2 \quad 3 \cdot 6 \quad 5 \cdot 3$$

$$\begin{array}{cccc} 408. & 21 : 3 & 3 \cdot 6 & (82 - 55) : 9 & 50 - (3 \cdot 7) \\ & 18 : 6 & 2 \cdot 8 & (40 - 19) : 7 & 64 - (3 \cdot 9) \\ & 27 : 3 & 3 \cdot 4 & (63 - 39) : 8 & 71 - (3 \cdot 8) \end{array}$$

409. Тая 24 акчага кажызы ла 3 акчадан откыртка-лар садып алган. 5 откыртканы ол карындажына сый-лап берген. Ондо канча откыртка артты?

410. Бир товарный поездте a вагон, экинчизинде b вагон. Бу эки поездте канча вагон?

$$a = 18, \quad b = 23$$

$$a = 24, \quad b = 26$$

$$a = 15, \quad b = 25$$

$$a = 12, \quad b = 28$$

болзо, бодолгоны бодойло, бодолгонын таблицага би-чигер.

a				
b				
$a + b$				

411. Тетрадыгарда клеткалардын жолун эбиреде эки столбик эдип, чийү тартып алыгар: баштапкызында 5 клетка, экинчизинде дезе баштапкы столбиктезинен 2 катапка көп болзын. Экинчи столбикте канча клетка?

Слер канайып билип алдыгар? Баштапкы столбиктеги клеткалардын тоозы керегинде нени айдарга јараар: олор экинчизинен көп пö айса ас па? Қанча катапка?

412. Баштапкы рядка 6 квадрат, экинчизине дезе баштапкызынан 3 катапка көп салар керек. Экинчи рядка канча квадрат салар керек?

Јартаганы. 6 квадраттан 3 катапка ас квадрат алар керек болзо, 6 квадратты 3 түней

бөлүкке бөлип ийеле, бир бөлүктеги квадраттарды алар.

413. Кызыл 8 тегерик журап алыгар, көктөрин дезе кызылдарынан 2 катапка ас журагар. Слер көк канча тегерик журап алдыгар? Оны кандый дейвиеле билип алдыгар? Бодогонун бичигер.

414. 1) Юннаттар такаанын 10 балазын, суукуштын балдарын дезе такаанын балдарынан 5 катапка ас өскүрдилер. Юннаттар суукуштын канча балазын өскүрип алдылар?

2) Коляда 8, Володяда дезе Коляныйынан 4 катапка ас кролик бар. Володяда канча кролик?

415. Бодолголорды бодойло, олордын бодолгонын түндеп көригер:

1) Эки кезинти чийү тартыгар: баштапкызынын узуну 2 см, экинчизи дезе онон 3 катапка узун. Экинчи кезинти чийүнинг узуну канча кире?

2) Мындый эки кезинти чийү тартып алыгар: баштапкызынын узуну 2 см, экинчизи дезе 3 см-ге узун. Экинчи кезинтинин узуну канча кире?

416. Божодылган $>$, $<$ ол эмезе $=$ деп темдектерди тургузаар.

$$\begin{array}{lll} 2 \cdot 4 \dots 2 + 4 & 1 \cdot 3 \dots 1 + 3 & 3 \cdot 8 \dots 3 + 8 \\ 7 \cdot 3 \dots 7 + 3 & 9 \cdot 1 \dots 9 + 1 & 1 \cdot 8 \dots 1 + 8 \end{array}$$

417. Жарты жок тооны табыгар:

$$x \cdot 8 = 24 \quad a + 8 = 24 \quad 30 : b = 10$$

418. $3 \cdot 8 + 76$ $(98 - 89) \cdot 3$ $18 : 2 \cdot 3$ $15 : 5$

$9 \cdot 3 - 19$ $(82 - 79) \cdot 7$ $27 : 3 \cdot 2$ $9 \cdot 2$

$21 : 7 + 69$ $(46 - 28) : 6$ $16 : 2 \cdot 3$ $21 : 3$

419. Володя озо баштап альбомнын 16 страницазына откырткалар жапшырды, онын кажы ла страницазына 4-төн база 12 откыртка жапшырып алды. Эмди ондо откырткаларлу канча страница боло берди?

420. Кажы ла эжер бодолголорды бодогор. Бодолголорды ла олордын бодолгондорын түндеп көригер.

1) Бир рядка 3 тегерик салыгар. Онын ол тегериктердин тоозын 2 катапка көптөдигер. Канча тегерик боло берди?

2) Өрөги рядка 3 тегерик салыгар. Алдындагызына десе өрөгизинен 2 катапка көп салыгар. Алдындагы рядта канча тегерик болды?

1) Шерстяной платьенин баазы 27 салк., туфля десе онын 3 катапка жеңил. Туфлянын баазы канча?

2) Костюмнын баазы 30 салк., платье десе онын 3 салковойго жеңил. Платьенин баазы канча?

421. Формулалар аайынча бодолголор тургузаар:

$$x = 24 : 3 + 5 \quad x = 24 : 3 - 5$$

422. Ылеерин канайда шиндеген, жартагар:

$$24 : 3 = 8 \quad 20 : 2 = 10$$

Шиндегени: $8 \cdot 3 = 24$ *Шиндегени:* $20 : 10 = 2$

423. Примерлерди бодойло, шиндегер:

$$12 : 3 \quad 18 : 2 \quad 30 : 3 \quad 40 : 10$$

424. $a < 10$. Бу бичилгени чын болзын деп, a букванын бастыра учурларын бичип алыгар.

425. $s+24>40$ деп берилгенинин s кожулаачызынын учурларын 14, 15, 16, 17, 18, 19 деп тоолордон чыгара бичип алыгар.

$$\begin{array}{llll} 426. & 2 \cdot 6 + 2 & 3 \cdot 9 + 3 & 21 : (100 - 93) & 0 + 7 \\ & 2 \cdot 7 + 2 & 3 \cdot 8 + 3 & 27 : (32 - 29) & 9 + 0 \\ & 2 \cdot 8 + 2 & 3 \cdot 7 + 3 & 18 : (54 - 45) & 6 - 0 \\ & 2 \cdot 9 + 2 & 3 \cdot 6 + 3 & 24 : (72 - 64) & 8 - 0 \end{array}$$

Төртти катаптаары ла төрткө үлеери.

$4 \cdot 4 = 16$		$16 : 4 = 4$	
$4 \cdot 5 = 20$	$5 \cdot 4 = 20$	$20 : 4 = 5$	$20 : 5 = 4$
$4 \cdot 6 =$	...	...	...
$4 \cdot 7 =$	...	...	...
$4 \cdot 8 =$	...	...	...
$4 \cdot 9 =$	...	...	...

Төртти катаптаарынын таблицадын ундылбас эдин үренип алар керек.

$$\begin{array}{llll} 427. & 36 : 4 & 32 : 4 \cdot 3 & 9 \cdot 4 - 18 & (85 - 76) \cdot 4 \\ & 8 \cdot 4 & 28 : 7 \cdot 9 & 4 \cdot 4 + 19 & (8 + 24) : 8 \\ & 28 : 4 & 20 : 5 \cdot 8 & 6 \cdot 4 - 9 & (51 - 44) \cdot 4 \end{array}$$

428. 1) 8-ти 4 катапка көптөдигер.
 2) 21-ди 3 катапка астадыгар.
 3) 9-ты 3 катапка көптөдигер.
 4) 18-ти 6-га астадыгар.

429. Бодолголорды бодогор. Бу бодолголорды ла олордын бодолгондорын тундигер.

1) Эки кезинти чийү тартыгар: бирүзинин узуну 4 см, экинчизи десе 3 катапка узун. Экинчи кезинтинин узуну канча кире?

2) Узуну 4 см кезинти чийү тартыгар. Оны 3 катапка узадаар. Онын узуну канча кире боло берди?

430. Таблица аайынча үч бодолго тургузала, оларды бодогор.

1 платье чыгымдалган бөс	Платьелердин тоозы	Бастыра платьелерге чыгымдалган бөс
3 м	10 пл.	х м
х м	10 пл.	30 м
3 м	х пл.	30 м

Бу бодолголорды кайра учурлу деп айдарга жараар ба?

331. Божодылган тоолорды тургузып, бичип алыгар.

$$7 \cdot 4 > 7 \cdot \dots \quad 4 \cdot 9 + 4 = 4 \cdot \dots \quad 4 \cdot 7 + 4 < 4 \cdot \dots$$

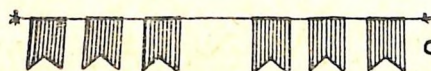
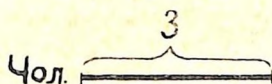
$$9 \cdot 4 < \dots \cdot 4 \quad 7 \cdot 5 + 5 = 5 \cdot \dots \quad 3 \cdot \dots > 3 \cdot 8 + 3$$

432. Үренчик ёлканы кееркедерге чаазыннан 3 чолмон кезип алган, флажокторды дезе чолмондордон 2 катапка көп кескен. Үренчик бастыра канча неме кезип алды?

Бодолгого журук журап
аларга жараар:

Бодолгого чертёж
эдип аларга жараар:

433. Кырдан чанакла 8 бала, чанала дезе чанакла жынгылагандарынан 3 катапка көп бала жынгылаган. Кырдан бастыра канча бала жынгылады?
Чертёж эделе, бодолгоны бодогор.

434. Формулалар аайынча бодолголор тургузаар:

$$x = 4 \cdot 3 + 4$$

$$x = (4 + 3) + 4$$

435. Баланын тонына 2 м драп чыгымдалат. 12 м драптан андый канча тон көктөөр аргалу?

1) Бодолгоны таблицага бичийле, оны бодогор.

2) Кайра учурлу 2 бодолго тургузала, бодогор.

436. Кажы ла эжер примерди тўндеп көрөлө, бирүзинин каруузын тузаланып, экинчисинин каруузын бодоп табыгар.

$$\begin{array}{cccccc} 7 \cdot 4 = & 36 : 9 = & 4 \cdot 8 = & 18 : 6 = & 3 \cdot 7 = \\ 28 : 7 = & 4 \cdot 9 = & 32 : 8 = & 18 : 3 = & 21 : 3 = \end{array}$$

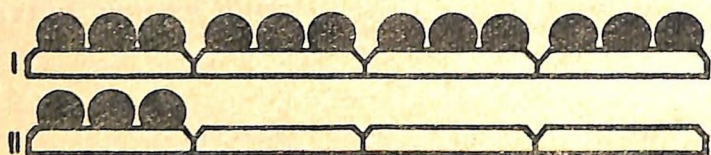
437. Точкалардын ордына $>$, $<$ ол эмезе $=$ деп темдектерди тургузаар:

$$\begin{array}{cccc} 1 + 2 + 2 \dots & 1 \cdot 2 \cdot 2 & 6 \cdot 1 \cdot 1 \dots & 6 + 1 + 1 \\ 10 + 3 + 1 \dots & 10 \cdot 3 \cdot 1 & 1 \cdot 17 \cdot 1 \dots & 1 + 17 + 1 \end{array}$$

$$\begin{array}{cccc} 438. & 4 \cdot 9 & (73 - 45) : 7 & 36 : 4 \cdot 3 & 4 \cdot 7 + 12 \\ & 7 \cdot 4 & (61 - 29) : 8 & 27 : 9 \cdot 8 & 9 \cdot 4 - 28 \\ & 4 \cdot 8 & (80 - 56) : 6 & 32 : 8 \cdot 9 & 3 \cdot 8 + 76 \end{array}$$

439. Баштапкы рядта 12 тегерик, онызы экинчи рядтагызынан 4 катапка көп.

Экинчи рядта 3 тегерик, ол баштапкы рядтагызынан ... катапка ас. Точкалардын ордына кандый тоо тургузар аргалу?

440. Баштапкы рядта 6 тегерик, ол экинчи рядтагызынан 3 катапка көп болзын деп, тегериктерди 2 рядка салыгар. Экинчи рядта канча тегерик?

441. Баштапкы рядта 4 квадрат, ол экинчи рядтагызынан 2 катапка ас болзын деп, квадраттарды эки рядка салыгар. Экинчи рядта канча квадрат?

442. Баштапкы рядта 8 тегерик, экинчизинде дезе баштапкы рядтагызынан 2 катапка ас болзын деп, тегериктерди эки рядка салыгар. Экинчи рядта канча тегерик?

443. 1) Коробкада өңдү 8 карандаш болгон, онызы тегин карандаштардан 2 катапка көп. Коробкада тегин канча карандаш болгон?

2) Кыскарта бичилгени аайынча бодолго тургузала, оны бодогор:

$$\left. \begin{array}{l} \text{I} - 40 \leftarrow \text{-----} \\ \text{II} - ? \text{ 4 катапка ас} \end{array} \right\} x$$

444.

a	1	1	1	2	2	3	3	4
b	1	2	3	2	3	3	4	4
$a + b$								
$a \cdot b$								

Эки тоонун суммазы олордын произведениезине түнөй болор бо? Эки тоонун суммазы бу ок тоолордын произведениезинен көп болор бо? ас болор бо? Кандый учуралдарда? Таблицадан темдектеп көргүзигер.

445. Примерлерди бодойло, шиндегер.

$$\begin{array}{ccccc} 36:4 & 7:4 & 32:8 & 5:4 & 27:9 \\ 3:9 & 15:5 & 6:4 & 60:6 & 9:4 \end{array}$$

446. 1) Эки кезинти чийү тартыгар: баштапкызынын узуну 6 см, экинчизи оноң 2 катапка узун. Экинчи кезинтинин узуну канча кире?

2) Эки кезинти чийү тартыгар: баштапкызынын узуну 6 см, ол экинчизинен 2 катапка узун. Экинчи кезинтинин узуну канча кире?

3) Эки кезинти чийү тартыгар: баштапкызынын узуну 6 см, экинчизи дезе баштапкызынан 2 см-ге узун. Экинчи кезинтинин узуну канча кире?

447. Сыйынына 8 жаш, ол карындажынан 2 катапка кичинек. Карындажы канча жашту?

448. Бир метр драптын баазы 28 салк., ол торкодон 4 катапка баалу. Бир метр торконын баазы канча?

449. Айылдын эжигинде 5 кызычак ла 7 уулчак ойногондор. Лаптала ойноорго олор эки командага бөлинип алдылар. Кажы ла командада канча бала болды?

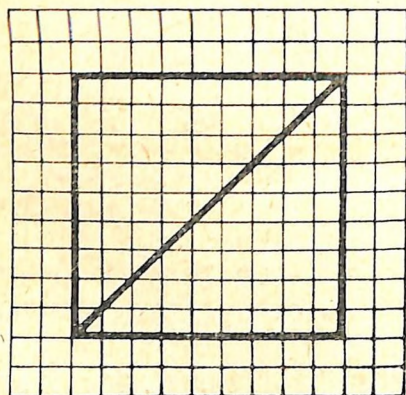
450. $x = (12 + 16) : 4$ деп формула аайынча өрөгизине кеберлеш бодолго тургузаар.

451. $4 \cdot b = 12$ деп берилгенинин b көптөдөочизинин учурын 1, 2, 3, 4, 5, 6 деп тоолордон чыгара бичип алыгар.

452. Бир темдектү бастыра тоолорды бичип алала, олордын кажы ла четный тоолорын 3 катапка, четный эместерин дезе 4 катапка көптөдигер.

$$\begin{array}{lll} 453. & 7 \cdot 3 + 49 & (75 - 47) : 7 \quad 90 - (31 : 31) \\ & 4 \cdot 8 + 58 & (94 - 58) : 9 \quad 45 \cdot 1 - 28 \\ & 9 \cdot 3 + 63 & (82 - 55) : 3 \quad 80 - (54 \cdot 1) \end{array}$$

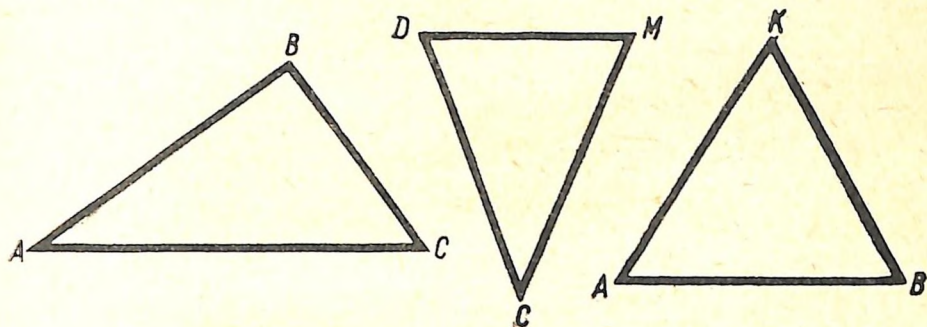
454. Клеткалу чаазынга журукта көргүзилгендий эки квадрат чертит эдип, кезип алыгар, тартылган чийүле олорды жара кезигер. Кандый үчтолуктар боло берди? Бастыра бу төрт үчтолуктан бир квадрат бүдүрип алыгар. Бастыра төрт үчтолуктан бир үчтолук бүдүригер. Жүзүн-башка төрттолуктар бүдүригер.

Ўчтолуктардын бүдүмдери (јандарына көрө).

455. Кажы ла ўчтолуктын јандарын циркульдын болужыла тўндеп көригер.

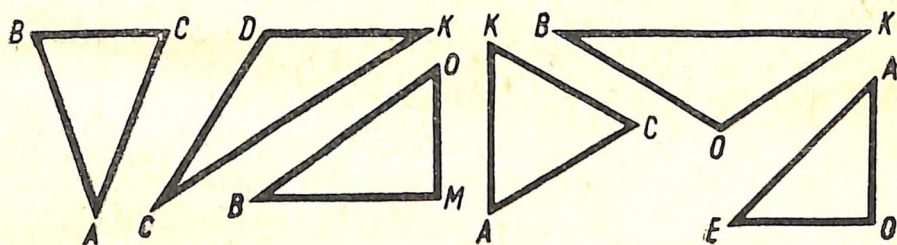

Ўчтолуктын келтегейлери тўнгей эмес болзо, оны башка јандарлу (разносторонний) ўчтолук деп айдар.

Ўчтолуктын эки келтегейи тўнгей болзо, оны эки тен јандарлу (равнобедренный) ўчтолук деп айдар.

Ўчтолуктын ончо келтегейлери тўнгей болзо, оны тен јандарлу (равносторонний) ўчтолук деп айдар.

456. Озо баштап тен јандарлу ўчтолуктарды, онон эки тен јандарлу ўчтолуктарды, учында башка јандарлу ўчтолуктарды көргүзип беригер.

457. 1) 6 сананып алган тоодон 3 катапка ас. Сананып алган тоо кандый?

2) Сананып алган тоо 6-дан 3 катапка ас. Сананып алган тоо кандый?

458. 1) Мастерскойдо школго 50 парта эделе, столдорды дезе парталардан 5 катапка ас эткен. Школго бастыра канча парта ла стол эдип бердилер?

2) Мастерскойдо школго 50 парта эделе, столдорды десе парталардан 5-ке ас эткен. Бастыра канча парта ла стол эдип бердилер?

459.

c	40	36	32	28
$c : 4$				

d	1	2	3	4
$4 \cdot d$				

460. Жарты жок тооны табыгар:

$$b - 17 = 9 \quad c + 28 = 28 \quad 9 \cdot a = 9 \quad k : 4 = 8$$

461. $(67 - 25) + 25$ $(56 - 28) : 7$ $(80 - 77) \cdot 9$
 $32 + (60 - 32)$ $(32 - 23) \cdot 4$ $(17 + 7) : 6$

Бешти катаптаары ла бешке үлеери.

462.

$5 \cdot 5 =$
$5 \cdot 6 =$
$5 \cdot 7 =$
$5 \cdot 8 =$
$5 \cdot 9 =$

Қарууларын бодоп табыгар. 82-чи страницадагы көргүзилгени чилеп, бешти катаптаар таблица-нын кажы ла примеринен база 3 пример тургузыгар.

Катаптаарынын таблицадын ундылбас эдип үренип алыгар.

463. $6 \cdot 5 : 3$ $45 : 5 \cdot 4$ $40 : 8 \cdot 7$ $(62 - 57) \cdot 7$
 $5 \cdot 8 : 4$ $35 : 5 \cdot 3$ $45 : 9 \cdot 8$ $(18 + 12) : 5$
 $5 \cdot 4 : 10$ $30 : 5 \cdot 4$ $25 : 5 \cdot 3$ $(84 - 79) \cdot 5$
 $6 \cdot 3 : 2$ $50 : 5 \cdot 6$ $35 : 7 \cdot 4$ $(92 - 12) : 8$

464. 5 метр торко учун 35 салк. төлөди, бир метр чекпен учун 9 салк. Бир метр чекпен бир метр торкодон канчага баалу?

465. Кийимдер садатан магазинде бир күнге 24 тон садылган, плащтарды тондордон 6-га көп саткан, фуфайкалар десе плащтардан 5 катапка ас садылган. Канча фуфайка садылды?

466. Таблица аайынча үч бодолго тургузала, оорды бодогор:

1 бочконын ичкири	Бочколордын тоозы	Бастыра бочколордын ичкири
10 сабат	8 бочко	x сабат
s сабат	8 бочко	80 сабат
10 сабат	a бочко	80 сабат

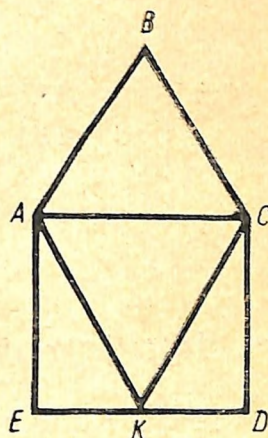
Бу үч бодолгоны канайда адаар?

467. $>$, $<$ ол эмезе $=$ деп темдекти тургузаар:

$$\begin{array}{ll} 9 \cdot 7 + 9 \dots 9 \cdot 8 & 8 \cdot 6 + 6 \dots 8 \cdot 7 \\ 10 \cdot 6 - 10 \dots 10 \cdot 5 & 9 \cdot 8 - 8 \dots 9 \cdot 7 \end{array}$$

468. ABCDE деп фигура канайда адалып јат?

Чертөжтон тен јандарлу, эки тен јандарлу ла башка јандарлу үчтолуктарды табыгар.

469. Люстранын баазы 24 салк., столго тургузатан лампа дезе оноң 4 катапка јенил. Столго тургузатан 5 лампа учун канча акча төлөөр керек?

470. $x = (45 : 5) \cdot 3$ деп формула аайынча өрөгизине кеберлеш бодолго тургузаар.

471. Сыйынында 11 акча болгон, карындажында 7 акча. Олор бастыра акчаларына 2 түңгей блокнот садып алды. 1 блокноттын баазы канча акча?

472. Бодолголорды јарты јок тоолу примерлер эдип кыскарта бичийле, оорды бодогор.

1) 40 боло берзин деп, кандый тооны 5 катапка көптөдөр керек?

2) Қаруунда 7 боло берзин деп, 35-ти канчага үлеер керек?

3) Қаруунда 9 боло берзин деп, кандый тооны 5-ке үлеер керек?

473. Бир темдектү бастыра четный эмес тоолорды бичип алыгар. Олордыг кажызын ла 5-ке көптөдигер.

474.

d	10	9	8	7
$d \cdot 5$				

k	20	25	30	40
$k : 5$				

475. $5 \cdot 9 + 18$ $(38 + 7) : 5$ $1 \cdot 46$ $2 \text{ м } 4 \text{ дм} = \dots \text{ дм}$
 $5 \cdot 8 + 18$ $(73 - 38) : 7$ $9 : 9$ $3 \text{ см } 1 \text{ мм} = \dots \text{ мм}$
 $5 \cdot 7 + 18$ $(16 + 24) : 8$ $7 \cdot 1$ $4 \text{ дм } 5 \text{ см} = \dots \text{ см}$

Тоолорды түгдееине берилген бодолголор.

476. Каралары 2, актары 8 тегерик. Кандый тегериктер көп? Кандыйлары ас? Канча катапка?

Жартаганы. 8 тегерикте 2 тегериктен канча катап болгонын билип алар керек:

$$8 : 2 = 4$$

Айдарда, ак тегериктер караларынан 4 катапка көп, каралары дезе актарынан 4 катапка ас.

477. Бир рядка 5 квадрат, экинчизине 10 үчтолук салыгар. Үчтолуктар квадраттардан канча катапка көп? Квадраттар үчтолуктардан канча катапка ас? Слер оны канайып билип алдыгар?

478. Ак квадраттар караларынан канча катапка көп? Кара квадраттар актарынан канча катапка ас? Ак квадраттар караларынан канча квадратка көп? Кара квадраттар актарынан канча квадратка ас?

479. Эки кезинти чийү тартып алыгар: бирүзинин узуну 10 см, экинчизининг 2 см. Баштапкы кезинти экинчизиненг канча катапка узун? Экинчи кезинти баштапкызынан канча катапка кыска? Баштапкы кезинти экинчизиненг канча сантиметрге узун, чертөжтон көргүзүп беригер.

480. Узуну 3 см ле 12 см кезинти чийүлерди, өрөги жакылтадагы чылап, түнгөп көригер.

481. Каруулары түней болгодый примерлерди бодобой ло таап, столбиктерге бичип алыгар. Олорды бодоп, шиндегер:

$$\begin{array}{rclcl}
 4 \cdot 7 & 9 \cdot 3 & 5 \cdot 7 + 5 & 5 \cdot 8 - 10 \\
 8 \cdot 5 & 7 \cdot 4 & 3 \cdot 10 - 3 & 7 \cdot 3 + 7 \\
 3 \cdot 9 & 5 \cdot 6 & 5 \cdot 7 - 7 & 5 \cdot 9 - 5 \\
 6 \cdot 5 & 5 \cdot 8 & 4 \cdot 3 + 4 & 4 \cdot 5 - 4
 \end{array}$$

482. Бир метр бөстин баазы 4 салк. 2 метр бөстин, 3 м, 5 м, 8 м, а м бөстин баазы канчага турар? Таблицага бичигер.

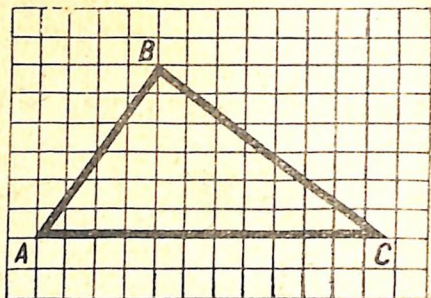
Баазы		
Тоозы		
Төлөгөн акча		

483. 1) Сабатка 8 л сүт кирип јат, кувшинге дезе 4 катапка ас. 10 л сүтти уурга канча кувшин керек болор?

2) $x = 15 : (12 : 4)$ деп формула аайынча ого кеберлеш бодолго тургузаар.

484. Клеткалуу чаазынга мындый ок үчтолук чертить эдип алыгар. Эки түнгей жандарлу үчтолук боло берзин деп, онын ичинде бир кезинти чийү тартыгар.

485. Валя чаазыннан 3 квадрат ла 6 үчтолук кезип алган. Валя үчтолуктарды квадраттардан канча катапка көп кезип алган? Ол квадраттарды үчтолуктардан канча катапка ас кезип алган? Слер бодолгоны кандый дейвиеле бододыгар? Бодолгонын условиезине јурук јурайла, оны бодогор.

Берилген тоолордын кажызы кажызынан көп ол эмезе ас болгонын билерге јаан тооны кичинек тоого үлөп ийер керек.

486. 5-тен 15 канча катапка көп?

487. 9-тан 48 канча единицага көп?

488. 45-тен 5 канча катапка ас?

489. 50-нен 16 канча единицага ас?

490. Узуны 6 см кезинтини бир канча катапка уздып ийеле, узуны 18 см кезинти алдыс. Кезинтини канча катапка узаттыбыс?

491. Узуны 20 см тилбек чаазынды бир канча катапка кыскартып ийеле, узуны 5 см тилбек алдыс. Тилбекти канча катапка кыскартып ийдис?

492. Примерлерди башка-башка эптерле бодогор:

$$74 - 19 \quad 38 + 46 \quad 6 \cdot 4 - 6$$

$$493. \begin{array}{lll} (12 + 24) : 4 & 9 + (16 - 16) & 40 : 40 - 1 \\ (53 - 49) \cdot 7 & 24 \cdot 1 - 24 & 39 - 39 + 89 \\ (8 + 24) : 8 & 75 - (33 - 33) & 10 \cdot 8 - 10 \end{array}$$

494.

x					
$14 + x$	15	19	23	27	31
					35

Көргүскени. Мында сумма ла баштапкы кожулаачы јарт, јарты јок экинчи кожулаачыны табар керек.

495. Кышкы бөрүктің баазы 8 салк., тон дезе онон 10 катапка баалу. Тоннын ла бөрүктің баазы јаба канча салковой болор?

496. Кыскарта бичилгени аайынча бодолго тургузала, оны бодогор:

I — 45	} x
II — ? 5 катапка ас	

497. Столовыйда бир күннин туркунына 80 кг картош-ко ло 8 кг морковь чыгым-

К. — 80 кг	} x катапка
М. — 8 кг	

далган. Картошко морковьтон канча катапка көп чыгымдалды?

498. Бодолголорды кыскарта бичийле, олорды бодогор:

1) Кайырчакта 5 кг брюква, корзинада дезе кайырчактагызынан 30 кг-га көп болгон. Корзинадагы брюква кайырчактагызынан канча катапка көп?

2) Бир болчок капустанын бескези 3 кг, тыква дезе онон 5 катапка уур. Бир болчок капуста тыквадан канча килограммга јенил?

499. Бичип алала, бодогор:

1) 18 ле 27 деп тоолордын суммазын 9 катапка астадыгар.

2) 5 ле 8 деп тоолордын произведениезин 12-ге астадыгар.

3) 35 ле 7 деп тоолордын частныйын 95-ке көптөдигер.

4) 72 ле 67 деп тоолордын разнозын 6 катапка көптөдигер.

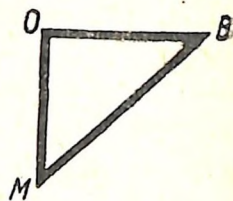
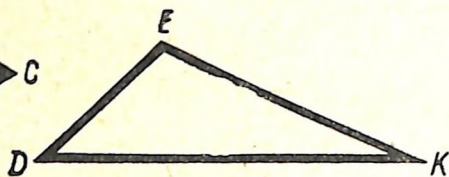
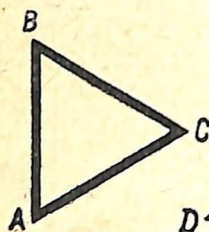
500.

c				
$5 \cdot c$	5	15	25	45

k				
$24 : k$	24	6	3	1

501. Бу үчтолуктардын бүдүми кандый? Мындый көргүзү аайынча бичигер:

$\triangle ABC$ тен жандарлу, курч толукту.

502. $80 - 5 \cdot 6$ $36 : 4 \cdot 5$ $64 \text{ см} = \dots \text{дм} \dots \text{см}$
 $80 - 5 \cdot 7$ $27 : 9 \cdot 4$ $25 \text{ дм} = \dots \text{м} \dots \text{дм}$
 $80 - 5 \cdot 8$ $32 : 8 \cdot 7$ $41 \text{ мм} = \dots \text{см} \dots \text{мм}$

Таскадынарына кожулта материал.

I. Бодогор:

1) $2 \cdot 8 + 18$	$(32 - 16) : 2$	$(37 - 36) \cdot 18$
$2 \cdot 9 - 9$	$(5 + 9) : 2$	$72 : (34 + 38)$
$2 \cdot 7 + 17$	$(40 - 22) : 2$	$(24 + 37) : 61$
2) $3 \cdot 7 + 3$	$6 \cdot 3 : 9$	$(50 - 23) : 3$
$3 \cdot 9 + 9$	$24 : 3 \cdot 2$	$(74 - 50) : 3$
$3 \cdot 8 + 8$	$27 : 9 \cdot 8$	$(81 - 60) : 3$
3) $4 \cdot 8 + 18$	$40 : 10 \cdot 6$	$(52 - 48) \cdot 9$
$9 \cdot 4 - 27$	$27 : 9 \cdot 8$	$(75 - 39) : 9$
$4 \cdot 7 + 36$	$32 : 8 \cdot 5$	$(81 - 78) \cdot 8$
4) $5 \cdot 5 - 17$	$30 : 6 \cdot 8$	$(90 - 45) : 9$
$5 \cdot 7 + 18$	$40 : 5 \cdot 4$	$(26 + 14) : 8$
$5 \cdot 9 - 26$	$45 : 5 \cdot 3$	$(93 - 63) : 5$

$$\begin{array}{cccc}
 5) & 27:9 \cdot 5 & 8 \cdot 3:4 & 7 \cdot 5 - 18 & 21:7 \cdot 9 \\
 & 45:5 \cdot 4 & 36:9 \cdot 7 & 8 \cdot 4 - 18 & 28:4 \cdot 5 \\
 & 32:8 \cdot 9 & 2 \cdot 3 \cdot 5 & 9 \cdot 3 - 18 & 18:6 \cdot 9
 \end{array}$$

$$\begin{array}{cccc}
 6) & 85:85 \cdot 54 & 49-49 & 0+62 & a+0 \\
 & 35:35 \cdot 1 & 54-54 & 54+0 & 0+b \\
 & a:a \cdot b & m-m & 0+0 & 0-0
 \end{array}$$

2. Божодылган тоолорды тургузып, бичип алыгар:

$$\begin{array}{ll}
 1) & 8 \text{ см } 4 \text{ мм} = \dots \text{ мм} & 81 \text{ дм} = \dots \text{ м } \dots \text{ дм} \\
 & 2 \text{ дм } 6 \text{ см} = \dots \text{ см} & 17 \text{ мм} = \dots \text{ см } \dots \text{ мм} \\
 & 5 \text{ м } 8 \text{ дм} = \dots \text{ дм} & 27 \text{ см} = \dots \text{ дм } \dots \text{ см}
 \end{array}$$

$$\begin{array}{ll}
 2) & 3 \text{ м } 8 \text{ дм} < \dots \text{ дм} & 1 \text{ дм } 3 \text{ см} < \dots \text{ см} \\
 & 6 \text{ дм } 3 \text{ см} > \dots \text{ см} & 5 \text{ см } 4 \text{ мм} > \dots \text{ мм} \\
 & 4 \text{ см } 2 \text{ мм} < \dots \text{ мм} & 9 \text{ м } 8 \text{ дм} > \dots \text{ дм}
 \end{array}$$

$$\begin{array}{ll}
 3) & 9 \cdot 6 - 9 = 9 \cdot \dots & 53 \cdot 12 = 53 \cdot 13 - \dots \\
 & 7 \cdot 7 - 7 < 7 \cdot \dots & 34 \cdot 14 = 34 \cdot 13 + \dots \\
 & 10 \cdot \dots > 10 \cdot 4 - 10 & 29 \cdot 34 = 29 \cdot 30 + \dots
 \end{array}$$

3. Чётный тоолордон кожорына 4 пример ле чётный эмес тоолордон айрырына 4 пример тургузаар. Примерлерди бодогор.

4. Суммазы 3-ке астай берзин деп, кожорына 4 пример тургузаар.

5. Разнозы 5-ке көптөй берзин деп, айрырына 4 пример тургузаар.

6. Жарты жок тооны табыгар:

$$\begin{array}{cccc}
 7 \cdot x = 35 & k - 17 = 17 & 50 - b = 4 & 24 : x = 3 \\
 8 : a = 4 & b + 14 = 40 & b : 4 = 9 & c - 6 = 49 \\
 b \cdot 3 = 27 & c \cdot 10 = 30 & 35 + k = 35 & 24 \cdot b = 24
 \end{array}$$

7. Божодылган $>$, $<$ ол эмезе $=$ деп темдектерди тургузаар:

$$\begin{array}{ll}
 45 - (7 + 15) \dots 45 - 15 + 7 & 8 \cdot 9 + 8 \dots 8 \cdot 10 \\
 (74 + 18) - 9 \dots 74 - 9 - 18 & 9 \cdot 5 - 5 \dots 9 \cdot 4 \\
 a - (b + c) \dots a - b - c & 17 \cdot 6 + 6 \dots 17 \cdot 7 \\
 (c + k) - d \dots c - d - k & 14 \cdot 9 - 14 \dots 14 \cdot 8
 \end{array}$$

8. Бичип алала, бодогор:

1) 80 ле 8 деп тоолордын частныйын 5 катапка көптөдөр.

2) 9 ла 3 деп тоолордын произведениезин 8-ке көптөдөр.

3) 45 ле 5 деп тоолордын частныйын 9-ка астадар.

4) 6 ла 5 деп тоолордын произведениезин 17-ге астадар.

9. Төмөн берилгенинин учурларын табыгар:

1) $k \cdot c + d$, $k = 9$ -ка түңей $c = 5$, $d = 28$.

2) $b \cdot d - k$, $b = 8$ -ке түңей $d = 4$, $k = 16$.

3) $(a+b) : c$, $a = 17$ -ге түңей $b = 18$, $k = 5$.

4) $b : c + d$, $b = 27$ -ге түңей $c = 3$, $d = 68$.

10. 1)

a	82	80	66	58
$18 + a$				

2)

k	19	21	25	27
$60 - k$				

3)

c	1	3	4	6
$10 \cdot c$				

4)

b	40	32	24	16
$b : 4$				

11. $k : 3 < 6$. k деп үлелеечи 15, 18, 21, 24, 27 деп учурларды алынза, бу бичилгени чын болор бо?

12. $5 \cdot a < 30$. a деп көптөдөөчи 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 деп учурларды алынза, бу бичилгени чын болор бо?

Кажы ла эжер бодолголорды бодогор. Бодолголорды ла олордын бодолгондорын түңдегер.

13. 1) Арбузтын бескези 4 кг, тыква дезе оноң 3 катапка уур. Тыкванын ууры канча кире?

2) Арбузтын бескези 4 кг, тыква дезе оноң 3 кг-га уур. Тыкванын ууры канча кире?

14. 1) Яблоколу кайырмактын бескези 27 кг, виноградту кайырмак оноң 3 катапка јенил. Виноградту кайырмактын ууры канча кире?

2) Яблоколорлу кайырчактын бескези 27 кг, грушалу кайырчак десе 3 кг-га жеңил. Грушалу кайырчактын ууры канча кире?

15. 1) Карагайдын бийиги 12 м, аспак десе карагайдан 2 катапка жабыс. Аспактын бийиги канча кире?

2) Кайыңнын бийиги 12 м, ол беледен 2 катапка бийик. Беленин бийиги канча кире?

16. 1) Бир аякта 8 яблоко, экинчизинде десе онон 2 катапка көп жаткан. Экинчи аякта канча яблоко жаткан?

2) Бир аякта 8 яблоко жаткан, онызы экинчи аяктагызынан 2 катапка көп. Экинчи аякта канча яблоко?

17. 1) Бир метр драптын баазы 24 салк., бир метр торконын десе 6 салк. Бир метр драп бир метр торкодон канча катапка баалу?

2) Бир метр драптын баазы 24 салк., бир метр торко десе 6 салк. Бир метр торко бир метр драптан канча катапка жеңил?

18. 1) Энезине 35 жаш, кызына десе 5 жаш. Энези кызынан канча катапка жаан?

2) Энезине 35 жаш, кызына десе 5 жаш. Энези кызынан канча жашка жаан?

19. Бир банканын ичкири 3 л. 6 литр фруктовый сокты ууруга андый канча банка керек болор? 9 л-ди, 12 л-ди, 15 л-ди, *b* л-ди ууруга канча банка керек болор? Бодолгоны таблицага бичигер.

20. 24 кг кулурды пакеттер сайын бөлип ууруг салар керек болгон. Бастыра кулурды 3 түңей пакетке ууруг койзо, бир андый пакеттин ууры канча кире болор? 4 пакетке, 6 пакетке, 8 пакетке, *a* пакетке урза, ууры канча кире болор?

21. Өңдү карандаштарлу 3 кичинек ле бир жаан коробка садып алдылар. Кажы ла кичинек коробкада 6 карандаштан, жаанында десе 12 карандаш болгон. Бастыра канча карандаш садып алдылар?

22. Ларёкко кажызында ла 10 кг-нан 8 кайырчак огурчын экелдилер.

Обедке јетире 54 кг огурчын садылган. Канча килограмм огурчын артып калды?

23. Түрбекте 25 м бөс болгон. Кажы ла платьеге 3 м-ден чыгымдап турза, бу бөс 8 платье көктөөргө једер бе?

24. Энези метри 8 салковойдон 2 м чекпен садып алган. Ол кассага 20 салковой берген. Энези канча салковой јандыртып алар учурлу?

25. Тураны ремонтторго кажызында ла 4 тоормоштон 6 чанак тоормошты экелерде, экелетен база 8 тоормош арткан. Тура ремонтторго бастыра канча тоормош керек болгон?

26. Узуны 17 м түрбек бөстөн баланын платьезин көктөөргө 2 м бөс үзүп алгандар, арткан бөстөн дезе, кажызына ла 3 м-ден чыгымдап, костюмдар көктөгөн. Канча костюм көктөлдү?

27. Яблоколу кайырчактын бескези 12 кг, виноградту 3 кайырчактын ууры дезе 30 кг. Яблоколу кайырчак виноградту кайырчактан канча килограммга уур?

28. 14 базым учуктан јаанак, кажы ла эжерине 2 базымнан кородып, носоктор түүген. 5 эжер носокты ол балдарына сыйлап берди. Јаанакта канча эжер носок артты?

29. Куру кайырчактын бескези 4 кг, ичиндеги картошказы оноң 8 катапка уур. Картошколу кайырчактын ууры канча кире?

30. Теерменге 32 таар арыш, буудайды дезе оноң 4 таарга ас экелдилер. Теерменге канча таар арыш ла буудай экелдилер?

31. Баланын простынине 2 м, пододеяльникке простыньнан 2 катапка көп бөс кирип јат. 8 андый пододеяльник көктөөргө канча кире бөс керек?

32. Сабатка 8 л, кувшинге дезе 4 катапка ас сүт кирип јат. 10 л сүтти ууарга канча кувшин керек?

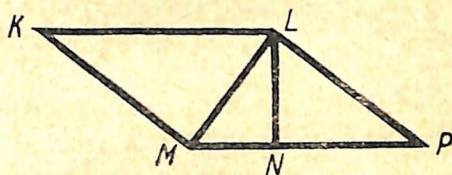
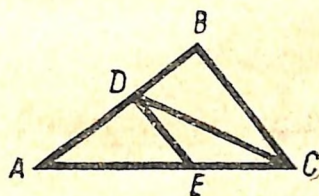
33. Сангыскан 27 жаш жүрет, карлагаш онон 3 катапка ас жүрер, каргаа десе карлагаштан 40 жашка көп жүрет. Каргаа канча жаш жүрет?

34. Колхозтын конторазына столго тургузатан 8 лампа, колхозтын библиотекасына конторага алганынан 2 катапка көп лампа садып алгандар, школго десе библиотекага алганынан 5 лампага көп алдылар. Школго канча лампа садып алдылар?

35. Агаш туранын бийиги 3 м, таш тура десе агаш турадан 12 м-ге бийик. Таш тура агаш турадан канча катапка бийик.

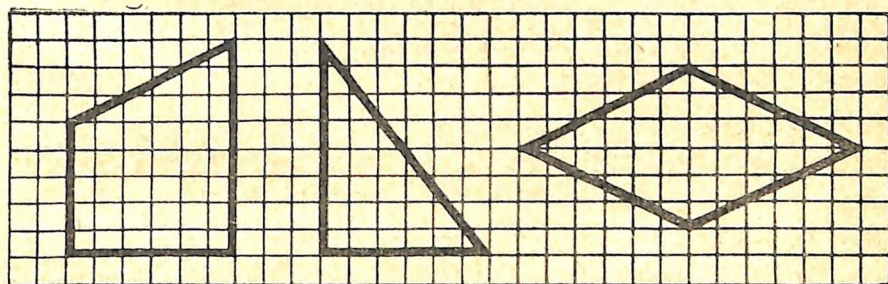
36. Сопоктордын баазы 16 салк., ботинкалар 2 катапка жеңил. Сопоктор ботинкалардан канча салковойго баалу?

37. Бу кандый фигуралар?

Кажы ла фигурада слер канча үчтолук көрүп жадыгар? Кажы ла үчтолуктын бүдүмин айдып беригер.

38. Мындый фигуралар чертит эдип алыгар:

Бу фигуралардын кажызынан ла түстолук бүдүригер.

Действиелерди ээчий-деечий бүдүрери.

503. Берилгендердин учурларын бодоп чыгараар:

$$\begin{array}{ll} 18 + 37 + 29 & 36 : 9 : 2 \\ 82 - 14 - 38 & 4 \cdot 2 \cdot 5 \\ 94 - 76 + 35 & 40 : 8 \cdot 4 \end{array}$$

Действиелерди слер канайып бүдүрдигер?

Скобка жок берилген примерлерде жангыс ла кожоры ла айрыыры ол эмезе жангыс ла катаптаары ла үлеери учураганда, олор берилген ле аайынча (сол жанынан он жаны жаар) ээчий-деечий бодолып жат.

504. Берилген примерлердин слер кажы действе-
зин озо, кажызын кийининде бодороор, жартагар.

$$\begin{array}{lll} 45 - 17 + 34 & 50 : 10 \cdot 8 & 69 + 8 - 23 \\ 56 + 14 + 18 & 4 \cdot 5 : 10 & 70 - 21 - 7 \\ 32 - 4 - 4 - 4 & 3 \cdot 2 \cdot 5 & 8 \cdot 2 \cdot 4 \end{array}$$

505. Жангыс ла кожоры ла айрыыры бар болзын деп, эки пример тургузаар. Олордын учурларын табыгар.

506. Бодоп, карууларын табыгар:

$$85 - (36 + 4) \quad 90 : (2 \cdot 5) \quad 8 \cdot (7 + 3)$$

Действиелер кандый ээжи аайынча бүдүрилди? Не-
нинг учун?

507. Бир бичикте 10 страница, онызы экинчи бичик-
тийинен 5 катапка ас, экинчи бичикте канча страница?

508. Линейка учун Алёша 4 акча төлөгөн, онызы
блокнот учун төлөгөнинен 2 катапка ас. Алёша блокнот
ло линейка учун жаба канча акча төлөди?

509. Кыскарта би-
чилгени аайынча бо-
долго тургузала, оны
бодогор.

$\left. \begin{array}{l} \text{I} - 12 - 3 \text{ катапка көп} \\ \text{II} - ? \leftarrow \end{array} \right\} x$

510. Ичкири 3 л ле 5 л, 10 л ле 8 л сосудтар бар бол-
зо, 4 л сууны канайып кемјип алар?

511. Точкалардын ордына $>$, $<$ эмезе = темдектер тургузаар:

$$\begin{array}{lll} 8 \cdot 2 \dots 8 : 2 & 4 \cdot 1 \dots 4 : 1 & a \cdot 5 \dots a \\ 9 : 3 \dots 9 \cdot 3 & 5 : 1 \dots 5 \cdot 1 & a : 1 \dots a \end{array}$$

512. Төмөнгү бичилгенинде бүдүретен кандый дей-
ствиелер көргүзүлгөн:

$$\begin{array}{ll} 65 + 21 : 3 & 27 : 3 - 4 \cdot 2 \\ 40 - 4 \cdot 7 & 9 \cdot 5 + 6 \cdot 4 \end{array}$$

Мындый берилгендерди бодоорго, озо баштап ка-
таптаарын ла үлеерин, онын кийининде кожорын ла
айрыырын бүдүрер керек:

1) $65 + 21 : 3 = 65 + 7 = 72$ — озо баштап үлеерин,
онын кийининде кожорын бүдүрүп жат.

2) $27 : 3 - 4 \cdot 2 = 9 - 8 = 1$ — озо баштап үлеерин ле
катаптаарын, онын кийининде айрыырын бүдүрүп жат.

513. Примерлердин бодолгонын жартагар:

1) $40 - 4 \cdot 7 = 40 - 28 = 12$

2) $9 \cdot 5 + 6 \cdot 4 = 45 + 24 = 69$

514. Примерлерди бодогор:

$$40 - 7 \cdot 3 \quad 35 + 45 : 9 \quad 5 \cdot 7 + 8 \cdot 4$$

$$50 + 30 : 5 \quad 40 : 8 + 16 \quad 90 : 9 + 7 \cdot 4$$

$$90 - 16 \cdot 5 \quad 52 - 12 : 6 \quad 36 : 4 + 27 : 9$$

515. Берилгендерди бичип алала, бодоп, карууларын
табыгар:

1) 52 деп тоодон 8 ле 3-тинг произведениезин айры-
гар.

2) 18 ле 12 деп тоолордын разнозын 7-ге катапта-
гар.

516. 1) Коля 10 балык тудуп алган, ол Женядаг
2 катапка ас туткан. Уулчактар экилези канча балык
тудуп алдылар?

2) Коля 10 балык тудуп алган, ол Женядаг 2 ба-
лыкка ас туткан. Уулчактар экилези канча балык тудуп
алдылар?

517. $x = 10 + 10 : 2$, $x = 10 + (10 + 2)$ деп формулалар аайынча өрөгизине кеберлеш бодолголор тургузаар.

518. Адазы кызына платье көктөөргө метри 4 салковойдон 3 м бөс садып аларда, ондо база 38 салк. акча артты. Адазында канча салковой болгон?

519. Баштапкы столбиктеги примерлердин бодолгонын жартагар, бу столбикте көргүзилген примерлерди тузаланып, арткан примерлерди бойыгар тургузып, бодогор:

$16 < 21$	$40 > 32$	$52 < 60$	$74 > 65$	$35 < 44$
$21 - 16 = 5$	...	...	...	...
$16 + 5 = 21$	...	...	...	...
$16 = 21 - 5$	...	...	...	...

520. Ишмекчилерге кажызы ла 4 квартиралу 9 тура, кажызы ла 10 квартиралу 5 тура тудуп бергендер. Бу тураларда бастыра канча квартира болды?

9 т. — 4 кв-дан	} x кв.
5 т. — 10 кв-дан	

521. Юннаттар бир грядкага кажызында ла 8 төстөн 3 ряд кой жиилек, экинчи грядкага дезе кажызында ла 9 төстөн 4 ряд кой жиилек отургустылар. Юннаттар бастыра канча төс кой жиилек отургустылар?

522. $x = 10 \cdot 2 + 7 \cdot 5$ деп формула аайынча өрөгизине кеберлеш бодолго тургузаар.

523. Кыскарта бичилгени аайынча бодолго тургузала, оны бодогор:

I — 8 м — 4 катапка көп	} x
II — ? ←	

524.

k								
$60 - k$	7	12	18	25	36	41	48	53

525. $80 - 4 \cdot 9$ $7 \cdot 4 + 5 \cdot 7$ $53 \text{ мм} = \dots \text{ см} \dots \text{ мм}$
 $71 - 90 : 10$ $40 : 8 + 6 \cdot 5$ $38 \text{ дм} = \dots \text{ м} \dots \text{ дм}$
 $63 - 8 \cdot 4$ $10 \cdot 7 - 9 \cdot 3$ $69 \text{ см} = \dots \text{ дм} \dots \text{ см}$

Алтыны катаптаары ла алтыга үлеери.

526.

$6 \cdot 6 =$
$6 \cdot 7 =$
$6 \cdot 8 =$
$6 \cdot 9 =$

Бодоп, карууларын табыгар. Катаптаарына берилген кажы ла пример аайынча, 82 страницада көргүзилгени чилеп, база 3 примерден тургузаар.

Катаптаарынын таблицазын ундылбас эдип үренип алыгар.

$$\begin{array}{llll}
 527. & 42 : 7 \cdot 8 & 70 - 8 \cdot 6 & 48 : 8 \cdot 5 & 54 : 6 + 17 \\
 & 6 \cdot 6 : 9 & 58 + 7 \cdot 6 & 24 : 6 \cdot 8 & 8 \cdot 6 - 29 \\
 & 54 : 9 \cdot 7 & 83 - 6 \cdot 9 & 54 : 9 \cdot 7 & 42 : 6 + 38
 \end{array}$$

528. Төмөн берилгенин кычырага үренеер.

$27 + 8 \cdot 4$ — мында калганчы действие — кожоры, анайдарда, бу сумма; баштапкы кожулаачызы 27, экинчи кожулаачызы десе 8 ле 4-тинг произведениези.

$48 - (10 + 5)$ — мында калганчы действие — айрыры, анайдарда, бу разность; астаачызы 48, астадаачызы десе 10 ло 5-тинг суммазы.

529. Берилген примерлердин баштапкы кожулаачызынын алдыла бир чийү, экинчизинин алдыла эки чийү тартыгар:

$$26 + (48 - 36) \quad 6 \cdot 7 + 56 \quad 54 : 9 + 78 \quad 26 + 8 \cdot 6$$

530. Бу примерлерди кычырала, оморды бодоп, карууларын табыгар:

$$70 - 8 \cdot 6 \quad 6 \cdot (31 - 22) \quad (70 - 28) : 7 \quad 18 : (31 - 25)$$

531. $6 \cdot a > 18$. Көптөдөйчи a -нын учурын 1, 2, 3, 4, 5, 7, 9, деп тоолордон талдап, чыгара бичип алыгар.

532. Серёжа 3 акчадан 4 карандаш ла 2 акчадан 8 тетрадь садып алган. Ол канча акча төлөди?

Баазы	Тоозы	Төлөгөн баа	
3 ак.	4 кар.	?	} x ак.
2 ак.	8 кар.	?	

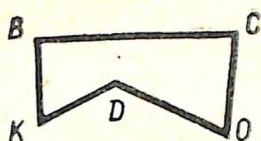
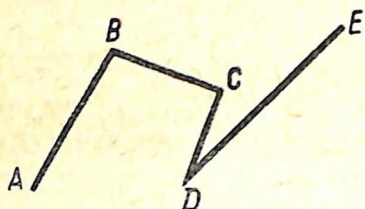

533. Шкафта 6 терең тарелкелер турган, тайыстары тереңдеринен 3 катапка көп, кичинек тарелкелер дезе тайыс тарелкелерден 2 катапка ас турган. Шкафта кичинек канча тарелке турган?

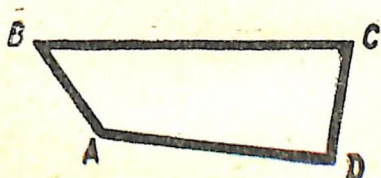
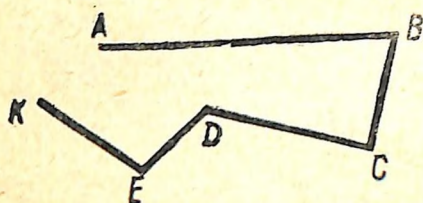
Сынык линия. Сынык линиянын узуны.

534. Тудуш эмес сынык ла тудуш сынык чийүүлери көргүзүп беригер. Сынык кажы ла чийүү канча түс кезинтилерден бүдүптир? Олорды көргүзүп адап беригер.

Кажы ла кезинтини кемжййле, болгон тоолорды ко-
жыгар. Слер сынык чийүүнунг узунын билип алдыгар.

535. Сынык кажы ла чийүүнунг узунын табыгар.

536. Төрт кезинтилерден турган, тудуш эмес сынык чийүү тартыгар. Онын узунын кемжип табыгар.

537. Кыскарта бичилгени аайынча бодолго тургузала, оны бодогор.

1 кайыр- чактын ууры	Кайыр- чактар- дын тоозы	Кайыр- чактар- дын ууры	} x кг
6 кг 9 кг	5 шт. 4 шт.	? ?	

538. Бодолголорды таблицага бичийле, олорды бодогор.

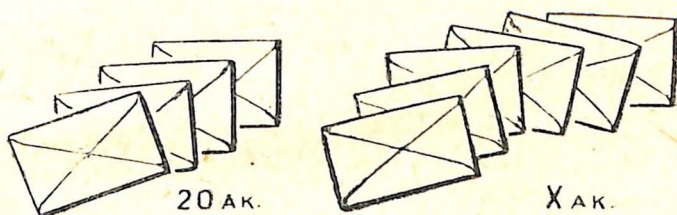
1) Энем балага тон көктөөргө метри 9 салковойдон 2 м драп ла ич кыбына метри 2 салковойдон 3 м жука бөс садып алган. Энем ич кыпка алган бөс учун, драп учун төлөгөнүнөн канчага ас акча төлөди?

2) Мастерскойго кажызы ла 3 килограммнан 8 болчок теленир ле кажызы ла 6 кг-нан 5 болчок јес экелген. Экелген јес теленирден канча килограммга көп?

$$\begin{array}{lll}
 539. & 82 - 9 \cdot 6 & 8 \cdot (24 - 18) & 54 : 9 + 36 : 6 \\
 & 69 + 42 : 7 & 32 : (40 - 32) & 6 \cdot 7 - 3 \cdot 6 \\
 & 52 - 6 \cdot 6 & 6 \cdot (70 - 65) & 32 : 4 - 35 : 5
 \end{array}$$

540. 4 конверттин баазы 20 акча. 6 андый конверттин баазы канча акча?

Баазы	Тоозы	Төлөгөн баазы
?	4 ак.	20 ак.
Түңгөй ?	6 ак.	x ак.

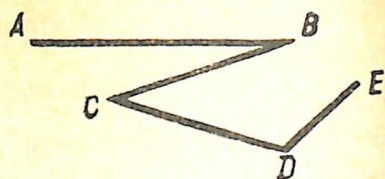
541. Баштапкы күнде магазин 8 портфель садала, олордын учун 32 салковой алган. Экинчи күнде андый ок 6 портфель садылган. Экинчи күнде портфельдер учун канча акча алдылар?

542. Үч кезинтиден тудуш эмес сынык чийү тартып алала, онын узунын кемјигер.

543. Бу сынык чийүнинг узунун кемјигер:

544. Берилгенин бичип ала-ла, бодогор:

1) Баштапкы кожулаачызы 57, экинчизи десе — 4 лө 9 деп тоолордын произведениези болор.

2) Үлелеечизи 27, үлеечизи десе 40 лө 31 деп тоолордын разнозы.

3) Астаачызы 85, астадаачызы десе 10 ло 3 деп тоолордын произведениези.

$$\begin{array}{lll} 545. & 100 - 5 \cdot 6 & 6 \cdot 9 - 16 & 70 : 7 - 10 \cdot 1 \\ & 100 - 6 \cdot 6 & 6 \cdot 8 - 16 & 5 \cdot 7 + 3 \cdot 7 \\ & 100 - 7 \cdot 6 & 6 \cdot 7 - 16 & 9 \cdot 5 - 5 \cdot 9 \end{array}$$

246. Кыскарта бичилгени аайынча бодолго тургузала, оны бодогор:

$\begin{array}{l} \text{I} - ? - 5 \text{ катапка ас} \\ \text{II} - 40 \end{array}$	$\left. \begin{array}{l} \text{I} - ? - 5 \text{ катапка ас} \\ \text{II} - 40 \end{array} \right\} x$

Јетини катаптаары ла јетиге үлеери.

547.

$7 \cdot 7 =$
$7 \cdot 8 =$
$7 \cdot 9 =$

Јетини катаптаарынын таблицадын таан алала, таблицадагы кажы ла пример аайынча база 3 примерден тургузыгар.

Јетини катаптаарынын таблицадын үренип алыгар.

$$\begin{array}{llll} 548. & 7 \cdot 7 - 34 & 49 : 7 \cdot 8 & 27 : 3 \cdot 7 & 80 - 56 : 7 \\ & 8 \cdot 7 - 28 & 63 : 9 \cdot 6 & 36 : 9 \cdot 7 & 80 - 63 : 7 \\ & 9 \cdot 7 - 54 & 56 : 8 \cdot 4 & 42 : 6 \cdot 8 & 80 - 70 : 7 \end{array}$$

549. Апельсиндү 2 түнгей кайырчактын ууры 18 кг. 5 андый кайырчакта канча килограмм апельсин?

1-кы кайырчактын ууры	Кайырчактардын тоозы	Кайырчактардын ууры
Түнгей ?	2 кайыр.	18 кг
?	5 кайыр.	x кг

550. Журук аайынча бодолго тургузала, оны бодогор:

551. Ус 7 диванды ла 8 креслоны бөслө бүркей жаап кадаган. Кажы ла диванга ол 6 м бөстөн, кажы ла креслого дезе 2 м бөстөн чыгымдаган. Бастыра креслого көрө, бастыра дивандарга бөс канча метрге көп кирген?

552. 1) $68 - a = 15 + 3$. Жарты жок тооны таап аларга, озо баштап сумманы бодоп чыгарар керек: $68 - a = 18$, оного ары уулалтып бодоор.

2) Жарты жок тооны табыгар:

$$\begin{array}{ll} x + 28 = 90 - 15 & 48 - x = 4 \cdot 7 \\ a - 16 = 30 - 12 & c \cdot 9 = 17 + 19 \end{array}$$

Тооны суммага катаптаары.

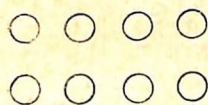
553. $4 \cdot (3 + 2)$ деп берилгенин кычыраар.

Тооны суммага башка-башка эптерле катаптап, түнгей каруулар алар аргалу:

1) Озо баштап кожоло, оного тооны каруузына катаптап ийерге жараар:

$$4 \cdot (3 + 2) = 4 \cdot 5 = 20$$

2) Тооны кажы ла кожулаачыга катаптайла, карууларын кожуп ийерге жараар:

$$4 \cdot (3 + 2) = 4 \cdot 3 + 4 \cdot 2 = 12 + 8 = 20$$

554. Тооны суммага катаптаарын башка-башка эптерле жартагар:

$$1) 7 \cdot (6 + 4) = 7 \cdot 10 = 70$$

$$2) 7 \cdot (6 + 4) = 7 \cdot 6 + 7 \cdot 4 = 42 + 28 = 70$$

555. Башка-башка эплерле бодогор:

$$9 \cdot (2 + 1) \quad 10 \cdot (3 + 7) \quad 8 \cdot (4 + 2)$$

556. Јенил деген эпле бодогор:

$$8 \cdot (4 + 1) \quad 6 \cdot (5 + 4) \quad 7 \cdot (6 + 4)$$

557. 5 эжер ботинка учун 30 салк., 5 эжер галош учун 10 салк. төлөдилер. 1 эжер галошту ботинканын баазы канча?

558. Узуны 24 м бөстөнг мастерскойдо 8 түңей костюм көктөдилер. 20 андый костюмга канча метр бөс керек болор?

559. Таблица аайынча бодолго тургузала, оны бодогор.

1 халатка чыгым- далган бөс	Халаттардын тоозы	Бастыра чыгым- далган бөс
?	8 шт.	24 м
Түңей	5 шт.	х м
?	?	

560. Јарты јок тооны табыгар:

$$x + 37 = 90 - 15 \quad 43 - a = 9 + 17 \quad b - 6 = 34 + 8$$

$$561. \quad 8 \cdot 7 + 8 \cdot 3 \quad 50 - 6 \cdot 7 \quad 42 : 7 + 63 : 9$$

$$5 \cdot 7 - 7 \cdot 5 \quad 82 - 7 \cdot 7 \quad 56 : 8 + 35 : 7$$

$$9 \cdot 7 + 1 \cdot 7 \quad 35 - 3 \cdot 9 \quad 28 : 4 + 49 : 7$$

562. Тоолорын тургузып, бодолголорды башка-башка эплерле бодогор:

1) Сыйыны ... акчадан ... тетрадь садып алган, карындажы дезе андый ок баала ... тетрадь алган. Садып алган бастыра тетрадьтар учун канча акча төлөдилер?

2) Буфетке кажызында ла ... кг-нан ... кайырчак яблоко ло ууры андый ок мандариндү ... кайырчак экелген. Буфетке экелген бастыра яблоко ло мандарин канча килограмм?

563. $x = 5 \cdot (2 + 4)$ деп формула аайынча бодолго тургузаар. Бу бодолгоны өскө база кандый эптерле бодоор аргалу?

564. 3 м торко учун 21 салк., 4 м чекпен учун дезе 40 салк. төлөдилер. Метр чекпен метр торкодон канча салковойго баалу?

565. Бичийле, бодоп чыгараар:

1) Көптөөчизи 8, көптөдөөчизи 5 ле 1 деп тоолордын суммазы.

2) Астаачызы 90, астадаачызы 8 ле 4 деп тоолордын произведениези.

566. Таблицадагы буквалардын учурларын тузала-
нып, $a \cdot (b \cdot c)$ деп ле $a \cdot b + a \cdot c$ деп берилгендерди бодо-
тор:

a	6	7	5
b	5	2	4
c	2	8	3

Тооны суммага канайып катаптаар?

567. Жарты жок тооны табыгар:

$$a - 15 = 38 + 6 \quad b \cdot 9 = 36 + 18 \quad c \cdot 7 = 17 + 25$$

$$\begin{array}{llll} 568. & (89 - 71) : 9 & 6 \cdot (10 + 5) & 90 : 9 \cdot 6 & 100 - 76 \\ & (26 + 28) : 6 & 4 \cdot (7 + 3) & 27 : 3 \cdot 6 & 100 - 77 \\ & (80 - 48) : 8 & 9 \cdot (5 + 1) & 20 : 4 \cdot 9 & 100 - 78 \end{array}$$

Сегисти ле тогусты катаптаары, сегиске ле тогуска үлеери.

569.

$8 \cdot 8 =$
$8 \cdot 9 =$
$9 \cdot 9 =$

Карууларын бодоп чыгараар. Кажы ла пример аайынча база 3 пример тургузаар.

Катаптаарынын таблицазын ундыл-
бас эдип үренип алыгар.

$$\begin{array}{llll}
 570. & 100 - 8 \cdot 8 & 54 + 72 : 9 & 56 : 7 \cdot 9 & 81 : 9 - 9 \\
 & 100 - 8 \cdot 9 & 39 + 64 : 8 & 35 : 5 \cdot 8 & 64 : 8 - 8 \\
 & 100 - 9 \cdot 9 & 46 + 81 : 9 & 42 : 7 \cdot 9 & 49 : 7 - 7
 \end{array}$$

571. Домоводствонунг урокторына 10 акчадан 8 жүрчек ак учук ла андый ок баала 6 жүрчек кара учук садып алгандар. Бу учуктар учун канча акча төлөдилер?

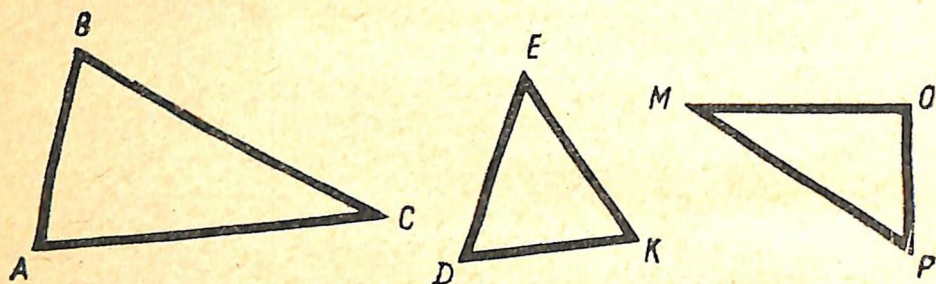
572. $x = 9 \cdot 4 + 9 \cdot 6$ деп формула аайынча бодолго тургузаар. Оны өскө эпле бодоп көригер.

573. Энем 24 пирог быжырган. Эртең тура ажанар тужунда 8 пирогты жип салгандар. Ажанар тужунда пирогтор артканынан канча катапка ас жиилди?

574. Жарты жок тооны табыгар:

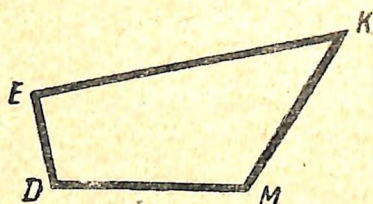
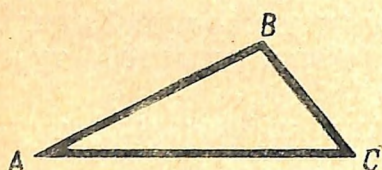
$$x - (40 + 5) = 50 \quad (70 - 18) - a = 12 \quad b + (36 - 9) = 80$$

575. Бу үчтолуктардын кажылары башка жандарлу?

576. Кажы ла фигуранын периметрин кемјип табыгар.

Үчтолуктын, төрттолуктын, бештолуктын ол эмезе көптөлуктын жандарынын суммазы **периметр** деп адат.

577. Бир јанынын узуну 8 см, экинчисинин 6 см, үчинчисинин десе 10 см үчтолуктын периметрин табыгар.

578. Клеткалу чаазынга бир јанынын узуну 3 м квадрат бүдүрип алыгар. Бу квадраттын периметрин табыгар.

579. Квадраттын периметри 16 см. Онын јандарынын узуну канча кире?

580. 12 базым түк учуктан баланын 3 түңгей чамчазын түүп јадылар. 5 андый чамча түүрге канча базым учук керек?

581. 1 м бөстин баазы 2 салковойдон болгон болзо, 12 салковойго канча метр бөс садып алар? 1 м бөстин баазы 4 салковойдон, 6 салковойдон, а салковойдон болгон болзо, канча метр садып алар?

Бодолгоны таблицага бичигер.

582. Точкалардын ордына $>$, $<$ ол эмезе $=$ деп темдектерди тургузаар:

$$\begin{array}{l} 6 \cdot 5 + 6 \cdot 2 \dots 6 \cdot (5 + 2) \quad 6 \cdot 30 + 6 \cdot 8 \dots 6 \cdot (30 + 5) \\ 9 \cdot 7 + 9 \cdot 10 \dots 9 \cdot (8 + 10) \quad 72 \cdot 10 + 72 \cdot 4 \dots 72 \cdot 14 \end{array}$$

583. Катаптаарынын карууларын эске алынып, бичигер, онон учебниктин кадарында берилген таблицадаң көрүп, бойыгарды шиндегер.

$$2 \cdot 2$$

$$3 \cdot 2 \quad 3 \cdot 3$$

$$4 \cdot 2 \quad 4 \cdot 3 \quad 4 \cdot 4$$

$$5 \cdot 2 \quad 5 \cdot 3 \quad 5 \cdot 4 \quad 5 \cdot 5$$

$$6 \cdot 2 \quad 6 \cdot 3 \quad 6 \cdot 4 \quad 6 \cdot 5 \quad 6 \cdot 6$$

$$7 \cdot 2 \quad 7 \cdot 3 \quad 7 \cdot 4 \quad 7 \cdot 5 \quad 7 \cdot 6 \quad 7 \cdot 7$$

$$8 \cdot 2 \quad 8 \cdot 3 \quad 8 \cdot 4 \quad 8 \cdot 5 \quad 8 \cdot 6 \quad 8 \cdot 7 \quad 8 \cdot 8$$

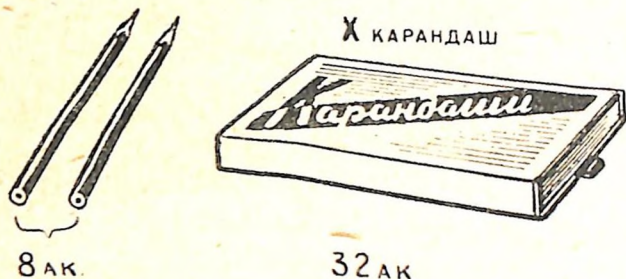
$$9 \cdot 2 \quad 9 \cdot 3 \quad 9 \cdot 4 \quad 9 \cdot 5 \quad 9 \cdot 6 \quad 9 \cdot 7 \quad 9 \cdot 8 \quad 9 \cdot 9$$

584. Учебниктин кадарында берилгендий таблица тургузып алыгар.

585. Эки түней карандаштын баазы 8 акча. 32 акчага андый канча карандаш садып алар?

586. 12 кг вареньени тенненг 6 банкага уруп салдылар. 24 кг вареньени урарга андый канча банка керек?

587. Ўчтолуктын периметри 12 см, бир јаны 5 см-ге, экинчизи 3 см-ге түней. Ўчинчи јанынын узунун таап алыгар.

588. Учебниктин кадарында берилген таблицанын болужыла 4 · 7 деп, 7 · 9 деп, 8 · 6 деп, 2 · 9 деп, 6 · 5 деп, 3 · 8 деп произведениелерди табыгар.

589. Катаптаарынын таблицазын тузаланып, катаптаачылардын јерлерин солыштыраачы свойствонын шиндеп көригер.

590. Катаптаарынын таблицазын тузаланып, 28 : 7 деп, 24 : 6 деп, 63 : 7 деп, 45 : 9 деп, 56 : 8 деп частныйларды табыгар.

591. Қадардагы таблицаны ајыктап көригер. Баштапкы строкадагы кажы ла тоо ээчий турган тоодон канчага ас, экинчи ле ўчинчи строкада ээчий турган тоолор алдындагы турган тоолорынан канчага ас?

592. Катаптаарынын таблицазында тоолор такылып јат па? 2, 3, 4, 5 деп тоолор канча катап такылып јат?

593. Учебниктин кадарындагы катаптаарынын таблицазында јок болгон эки темдектў тоолорды бичип алыгар.

594. Јарты јок тооны табыгар:

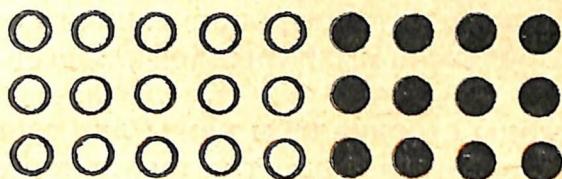
$$(40 - 25) + x = 33 \quad b - 76 = 90 - 76 \quad (52 - 17) - a = 18$$

$$\begin{array}{lll}
 595. & 26 + 9 \cdot 7 & 81 : 9 + 64 : 8 & 85 \text{ см} = \dots \text{дм} \dots \text{см} \\
 & 84 - 9 \cdot 6 & 49 : 7 + 72 : 8 & 39 \text{ мм} = \dots \text{см} \dots \text{мм} \\
 & 35 + 8 \cdot 8 & 42 : 6 + 56 : 8 & 52 \text{ дм} = \dots \text{м} \dots \text{дм}
 \end{array}$$

Сумманы тоого катаптаары.

596. Берилгенин кычыраар: $(5 + 4) \cdot 3$

Сумманы тоого башка-башка эптерле катаптап, түйней каруулар алар арга бар:

1) Кожорын бүдүреле, каруун тоого катаптап ийерге жараар:

$$(5 + 4) \cdot 3 = 9 \cdot 3 = 27.$$

2) Сумманын кажы ла кожулаачызын тоого катаптайла, болгон произведениелерин кожуп ийерге жараар:

$$(5 + 4) \cdot 3 = 5 \cdot 3 + 4 \cdot 3 = 15 + 12 = 27.$$

597. Кандый эптерле бодолгонын жартагар:

$$(5 + 2) \cdot 9 = 7 \cdot 9 = 63$$

$$(5 + 2) \cdot 9 = 5 \cdot 9 + 2 \cdot 9 = 45 + 18 = 63$$

598. Башка-башка эптерле бодогор:

$$(5 + 4) \cdot 6$$

$$(8 + 2) \cdot 7$$

$$(2 + 5) \cdot 4$$

599. Жеңил деген эпле бодогор:

$$(3 + 7) \cdot 8$$

$$(10 + 6) \cdot 4$$

$$(9 + 1) \cdot 7$$

$$(10 + 2) \cdot 7$$

$$(5 + 3) \cdot 8$$

$$(6 + 4) \cdot 10$$

600. Бодолголорды таблицага бичийле, олорды бодогор:

1) Детсадка түйней 8 пакетте 24 кг кулур экелдилер. Андый 5 пакеди чыгымдалып калды. Канча килограмм кулур чыгымдалды?

2) Детсадка түней 8 пакетте 24 кг кулур экелдилер. 15 кг кулурды чыгымдап салдылар. Қанча пакет кулур чыгымдалды?

Экинчи бодолгоны баштапкы бодолгого кайра учурлу деп айдарга жараар ба? Бого кайра учурлу база эки бодолго тургузып, бодогор.

601. Учебниктин кадарында берилген таблицаны тузаланып, мындый таскадуларды бүдүригер:

1) Элден озо баштапкы, оноң экинчи строчкадагы бастыра тоолордын суммаларын жеңил деген эпле бодоп табыгар.

2) Баштапкы строчкадагы кажы ла тооны экинчи строчкада олордын алдында турган тоолорго кожыгар. Карууларында ненин учун үчинчи строчкадагы тоолор боло берди?

3) Карууларында төртинчи, бежинчи строчкалардагы тоолор боло берзин деп, кандый эки строчкадагы тоолорды кожор керек?

4) Бежинчи строчкадагы тоолордон олордын үстүнде турган төртинчи строчкалардын тоолорын айрыгар. Олордын карууларынын нези жибүлү?

602. Бодолголорды башка-башка эптерле бодогор:

1) 30 акчадан 2 калбак ла 20 акчадан 2 блюдец садып алдылар. Қанча акча төлөдилер?

30 ак.

30 ак.

20 ак.

20 ак.

2) Ларёкто бир күнге 2 салковойдон 9 шарф ла 3 салковойдон 9 бөрүк садылган. Қанча салковой акча алдылар?

603. $x = (4 + 3) \cdot 2$ деп формула аайынча бодолго тургузаар.

Бу бодолгоны база канайда бодоор арга бар?

604. 4 сыйса платьеге 16 м бөс кирген, 20 м бөстөн канча андый платье көктөп алгадый?

605. Жеңил деген эпле бодогор:

$$(10 + 3) \cdot 5 \quad (8 + 2) \cdot 9 \quad (10 + 2) \cdot 7$$

606. $>$, $<$ ол эмезе = темдекти тургузыгар:

$$(10 + 9) \cdot 4 \dots 10 \cdot 4 + 9 \cdot 4 \quad (20 + 3) \cdot 4 \dots 20 \cdot 4 + 3 \cdot 5$$

$$6 \cdot (10 + 3) \dots 6 \cdot 10 + 6 \cdot 3 \quad 7 \cdot (10 + 1) \dots 7 \cdot 8 + 7$$

607. Сумманы тоого катаптаарынын ээжизин буквалардын болужыла бичигер.

608. Ларты жок тооны табыгар:

$$\begin{array}{lll} x : 8 = 6 & 7 \cdot a = 56 & x + (27 + 14) = 70 \\ 70 : a = 10 & b \cdot 9 = 81 & 68 - b = 80 - 24 \end{array}$$

609. $7 \cdot 2 + 7 \cdot 8 \quad 10 \cdot 2 + 10 \cdot 3 \quad 8 \cdot 9 - 48$
 $4 \cdot 6 + 6 \cdot 6 \quad 2 \cdot 10 + 3 \cdot 10 \quad 56 - 7 \cdot 8$

Нульды нульга катаптаары.

610. Катаптаарын кожорыла солыгар:

$$0 \cdot 3 \quad 0 \cdot 5 \quad 0 \cdot 4 \quad 0 \cdot 6$$

Кажы ла примерде кожулаачы эдип кандый тооны алдыгар? Произведениези кандый болор?

Нульды кандый ла тоого катаптаганда, каруунда нуль болор.

Кандый ла тооны нульга катаптаганда, каруунда нуль болор. Темдектезе: $7 \cdot 0 = 0$, $19 \cdot 0 = 0$.

611. $9 \cdot 0 \quad 0 \cdot 12 \quad 26 \cdot 0 \quad a \cdot 0 = 0 \quad 0 \cdot b = 0$
 $0 \cdot 7 \quad 15 \cdot 0 \quad 0 \cdot 31$

612. $(67 - 67) \cdot 15 \quad (79 - 78) \cdot 24 \quad 67 \cdot (100 - 100)$
 $(24 + 39) \cdot 0 \quad 45 \cdot (36 - 36) \quad (70 - 69) \cdot 85$
 $0 \cdot (66 - 28) \quad 34 \cdot (42 - 41) \quad 0 \cdot (55 + 45)$

613. Катаптаарын кожорыла солыгар:

$$10 \cdot 4 + 3 \cdot 4 \quad 5 \cdot 3 + 2 \cdot 3 \quad 7 \cdot 5 + 2 \cdot 5$$

614. Сумманы тоого катаптаганынын произведение-
зи эдип кубултып, бичигер:

$$8 \cdot 5 + 2 \cdot 5 \quad 10 \cdot 7 + 6 \cdot 7 \quad 50 \cdot 9 + 7 \cdot 9$$

615. Бичилгенин учына жетиригер:

$$20 \cdot 5 + 7 \cdot 5 = (\dots) \cdot 5 \quad 6 \cdot 9 + 4 \cdot 9 < (6 + 4) \cdot \dots$$

$$8 \cdot 3 + \dots \cdot 3 = (8 + 2) \cdot 3 \quad 27 \cdot 5 + \dots \cdot 5 > (27 + 3) \cdot 5$$

616. Узуну 3 см,
тууразы 2 см түсто-
луктын периметрин
башка-башка эптерле
табыгар.

617. Кыскарта би-
чилгени аайынча бо-
долго тургузала, оны
бодогор:

Бир банка- нын ичкири	Банка- лардын тоозы	Бастыра- ларынын ичкири
?	8 б.	24 л
?	х б.	30 л

Нульды үлеери.

618. $0 : 6 = ?$

Каруунда нуль болзын деп, 6-ны кандый тоого катап-
таар керек? $6 \cdot 0 = 0$. Анайдарда, $0 : 6 = 0$.

619. Көргүзү аайынча бодогор:

$$\begin{array}{l} 0 : 5 = 0 \quad 0 : 14 \quad 0 : 75 \quad 0 : a = 0 \\ 5 \cdot 0 = 0 \quad \dots \quad \dots \quad \dots \end{array}$$

620. $0 : 17 \quad 76 : 1 \quad 0 : 32 \quad 0 : k$
 $24 : 0 \quad 76 : 1 \quad 65 : 65 \quad 0 : n$

Нульга үлеерге
жарабас!

621. Жарты жок тооны табыгар:

$$x : 18 = 0 \quad a : 11 = 0 \quad k : 23 = 1 \quad b : 16 = 1$$

622. $k : c = 8$. Бичилгени чын болзын деп, k буквага
5 учур ла c буквага 5 учур таап алыгар.

623. Түстолук кеберлү ченемел өткүрер участка
эбиреде эмикле манаар деп жөптөштилер. Участоктын
сыны 3 м, тууразы 18 м болгон болзо, оны эбиреде ма-
наарга канча метр эмик керек?

624. $x = (20 + 15) \cdot 2$ деп, формула аайынча бодолго тургузаар.

Бу бодолгоны өскөртө база канайып бодоор?

625. Үренчиктер бир айга такаалар азыраарга 30 кг, суукуштар азыраарга 40 кг аш белетеп алдылар. Бир айга бир такаага 3 кг аш, бир суукушка десе 5 кг аш керек; үренчиктерде такаалар көп пö айса суукуштар көп пö, база канчага көп, билип алыгар.

$$\begin{array}{llll} 626. & 56:8 \cdot 8 & 54:6 \cdot 9 & 0 \cdot 6:2 & (97-97):5 \\ & 49:7 \cdot 9 & 81:9 \cdot 8 & 0:8 \cdot 4 & (97-97) \cdot 0 \end{array}$$

627. Божодылган $+$, $-$, $\cdot$ эмесе $:$ деп темдектерди тургузаар:

$$\begin{array}{llll} 0 \dots 3 = 3 & 5 \dots 0 = 0 & 0 \dots 74 = 74 & n \dots 0 = n \\ 0 \dots 3 = 0 & 5 \dots 0 = 5 & 0 \dots 74 = 0 & n \dots 0 = 0 \end{array}$$

628. Берилгендерди түңдейле, $>$, $<$ ол эмесе $=$ деп темдекти тургузаар:

$$\begin{array}{lll} 0 \cdot 8 \dots 0:8 & 0:7 \dots 0+7 & 1 \cdot 4 \dots 1+4 \\ 0+9 \dots 0 \cdot 9 & 6 \cdot 0 \dots 6-0 & 8 \cdot 5 \dots 8+5 \end{array}$$

629.

a	b	c	$(a+b) \cdot c$	$a \cdot (b+c)$
10	4	6	...	...
3	7	2	...	...
6	2	5	...	...

$$\begin{array}{llll} 630. & 9 \cdot 3 + 9 \cdot 7 & 10 \cdot 5 + 2 \cdot 5 & 5 \cdot 7 + 5 \\ & 8 \cdot 6 + 2 \cdot 6 & 2 \cdot 10 + 2 \cdot 4 & 8 \cdot 6 + 6 \end{array}$$

Бу примерлерди база кандый эпле бодоорго јараар?

631. Бодолголорды башка-башка эптерле бодогор:

1). Экскурсияга јүргөн улустын кезиги кажызында ла 6 кижиден моторный 8 кемеге, кезиги кажызында ла 4 кижиден 8 катерге отургылап барды. Экскурсияга канча кизи јүргөн?

2) Пионерлер бойларынын нөкөрлөрине кажызында ла 8 кг-нан грушалу 4 кайырчак, яблоколу ууры андый ок 6 кайырчак аткаргандар. Олор бастыра канча килограмм фрукта аткаргандар?

632. Шторалар эдерге полотно ло торко садып алдылар. Метри 2 салковойдон түрбек полотно учун 20 салк., метри 6 салковойдон түрбек торко учун 30 салковой төлөдилер. Полотноны торкодон канча катапка көп садып алдылар?

Туйук тоолорды катаптаары ла үлеери.

633. $20 \cdot 4 = ?$

$2 \text{ он} \cdot 4 = 8 \text{ он}$

$20 \cdot 4 = 80$

$60 : 2 = ?$

$6 \text{ он} : 2 = 3 \text{ он}$

$60 : 2 = 30$

634. $40 : 2$ $20 \cdot 2$ $100 : 5$ $(85 - 65) \cdot 3$
 $30 \cdot 3$ $90 : 3$ $30 \cdot 2$ $(28 + 32) : 3$
 $80 : 4$ $40 \cdot 2$ $80 : 2$ $(97 - 47) \cdot 2$

635. Қанайда бодолгонын јартагар:

$3 \cdot 20 = 20 \cdot 3 = 60$

Берилген примерлерди анайда ок бодогор:

$2 \cdot 40$ $3 \cdot 30$ $5 \cdot 20$ $2 \cdot 30$ $4 \cdot 20$ $2 \cdot 50$

636. Таблицанын куру
 клеткаларына   тоолор
 бичигер:

b	0	1	2	3	4	5
$20 \cdot b$						

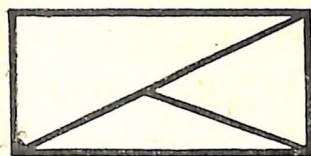
637. Ұренчиктер бир участоктон 50 кг, экинчизинен 40 кг картошко јуунадып алгандар. Бастыра картошканы олор теңнен 3 таарга салып койдылар. Кажы ла таарга канча килограммнан картошко салдылар?

638. 6 түңей бидондо 60 л сүт болгон. 30 л сүтти уруп саларга андый канча бидон керек?

Бого кайра учурлу бодолголор тургузала, олорды бодогор.

639. Бу формулалар аайынча бодолголор тургузаар:

1) $x = (70 + 30) : 5$ 2) $x = 40 : (15 : 3)$

640. Чертёжтон курч толукту, моко толукту ла түс толукту үчтолуктарды табыгар.

641. $80 : 20 = ?$

80 боло берзин деп, 20-ни кандый тоого катаптаар керек? 2-ге, 3-ке, 4-кө катаптап көрөөр.

$80 : 20 = 4$ болор, ненинг учун дезе $20 \cdot 4 = 80$.

642. Көргүзү аайынча бодогор:

$$\begin{array}{cccc} \frac{80 : 40 = 2}{40 \cdot 2 = 80} & \frac{60 : 30 = \dots}{\dots} & \frac{90 : 30 = \dots}{\dots} & \frac{100 : 20 = \dots}{\dots} \end{array}$$

643. $\begin{array}{cccc} 40 : 20 & 60 : 3 & 5 \cdot 20 & 80 : 2 : 20 \\ 80 : 20 & 60 : 30 & 100 : 2 & 100 : 5 : 20 \\ 100 : 50 & 40 \cdot 2 & 100 : 20 & 60 : 2 : 30 \end{array}$

644. $>$, $<$ ол эмезе $=$ деп темдекти тургузаар:

$\begin{array}{cccc} 80 : 20 \dots 80 : 40 & 30 \cdot 2 \dots 30 \cdot 3 & 7 \cdot 0 \dots 7 \cdot 1 \\ 60 : 20 \dots 80 : 20 & 50 \cdot 2 \dots 2 \cdot 50 & 7 \cdot 0 \dots 7 + 0 \end{array}$

645. Таблицанын болужыла бойыгар примерлер тургузала, оорды кычырып, бодогор:

I кожулаачы	50	$20 + 8$	19	$60 - 24$	28	36
II кожулаачы	$30 + 7$	9	$46 - 31$	36	$9 \cdot 4$	$63 : 7$

Көргүзү: $50 + (30 + 7) = 87$.

646. Пионерский лагерьге бир школдон 50 пионер, экинчизинен 40 пионер келген. Оорды кажызында ла 30 пионерден отрядтарга үлегендер. Канча отряд болды?

647. Бичик садар магазин кажы ла пачкада 20 бичиктен буулап салган 80 бичик алды.

Сурагын тургузала, бодолгоны бодогор.

Бого кайра учурлу бодолголор тургузала, оларды бодогор.

648. Сыны 30 м, тууразы десе 20 м түстолукту участка эмикле бир ряд манап ийер керек. Бого канча метр эмик керек?

649. Берилген тоолорды 2 катапка көптөдөр:
40, 10, 20, 50, 30, 9, 7.

650. Берилген тоолорды 2 катапка астадар:
16, 40, 100, 80, 18, 20, 60, 14.

651. Таблицанын болужыла бойыгар примерлер тургузала, оларды кычырып бодогор.

Астаачы	70	52—7	42	63	7·6	63:9
Астадаачы	20+4	20	35:7	9·4	7·4	24:6

652. $>$, $<$ ол эмезе = деп темдектерди тургузаар:

$$20 \cdot 4 + 3 \cdot 4 \dots (20 + 3) \cdot 4 \quad 7 \cdot 3 + 5 \cdot 2 \dots (7 + 5) \cdot 2$$

$$6 \cdot 7 + 4 \cdot 7 \dots (6 + 5) \cdot 7 \quad 3 \cdot 52 + 7 \cdot 52 \dots (3 + 7) \cdot 52$$

653. Школдын библиотекасына 20 үренчик 2 бичиктен, 20 үренчик десе 3 бичиктен экелдилер. Балдар бастыра канча бичик экелди? (Башка-башка эптерле бодогор.)

654. Креслолорды бүркеп кадаарына 40 м бөс керек. 18 м-ди чыгымдап салдылар. Канча креслоны бүркеп кадады?

Бого кайра учурлу бодолго тургузала, оны бодогор.

655. Жарты жок тооны табыгар:

$$(56 - 18) + x = 80 \quad 32 - a = 50 - 42 \quad b - (27 + 6) = 35$$

$$656. \quad 70 - 60 : 2 \quad (48 + 12) : 2 \quad (36 - 36) \cdot 20$$

$$89 - 20 \cdot 3 \quad (54 + 46) : 5 \quad (27 + 35) : 0$$

Таскадынарына кожулта материал.

1. Бодогор:

$$\begin{array}{lll} 1) & 6 \cdot 6 + 6 & 48 : 8 \cdot 7 \quad (24 + 24) : 6 \\ & 6 \cdot 7 + 6 & 54 : 9 \cdot 8 \quad (17 + 19) : 6 \\ & 6 \cdot 8 + 6 & 36 : 6 \cdot 9 \quad (28 + 26) : 6 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll} 2) & 7 \cdot 7 - 7 & (95 - 32) : 7 \quad 56 : 8 \cdot 7 \\ & 7 \cdot 8 - 7 & (100 - 44) : 7 \quad 49 : 7 \cdot 9 \\ & 7 \cdot 9 - 7 & (91 - 42) : 7 \quad 35 : 7 \cdot 9 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll} 3) & 81 : 9 \cdot 8 & 6 \cdot 6 - 5 \cdot 5 \quad (23 + 41) : 8 \\ & 64 : 8 \cdot 7 & 7 \cdot 7 - 6 \cdot 6 \quad (39 + 42) : 9 \\ & 72 : 9 \cdot 6 & 8 \cdot 8 - 7 \cdot 7 \quad (53 + 19) : 8 \\ & 56 : 7 \cdot 9 & 9 \cdot 9 - 8 \cdot 8 \quad (17 + 37) : 9 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll} 4) & 24 : 6 \cdot 9 & 42 : 7 \cdot 3 + 29 \quad (91 - 28) : 7 \\ & 45 : 5 \cdot 3 & 54 : 9 \cdot 3 + 73 \quad (37 - 19) : 9 \\ & 30 : 6 \cdot 9 & 56 : 7 \cdot 3 + 26 \quad (48 - 32) : 8 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll} 5) & 20 \cdot 2 : 5 & 100 : 5 \cdot 4 \quad 6 \cdot (72 - 63) \\ & 30 \cdot 2 : 10 & 100 : 2 - 28 \quad 7 \cdot (56 - 47) \\ & 80 : 20 \cdot 8 & 100 : 20 \cdot 9 \quad 9 \cdot (45 - 37) \end{array}$$

2. Санаада бодогор:

$$\begin{array}{l} 1) \quad 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 \\ \quad 7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7 \\ \quad 8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8 + 8 \\ \quad 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 2) \quad 60 - 6 - 6 - 6 - 6 - 6 - 6 \\ \quad 70 - 7 - 7 - 7 - 7 - 7 - 7 \\ \quad 80 - 8 - 8 - 8 - 8 - 8 - 8 \\ \quad 90 - 9 - 9 - 9 - 9 - 9 - 9 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll} 3) & 6 \cdot 4 : 3 + 92 & (7 \cdot 7 + 7) : 7 \quad (9 \cdot 8 - 36) : 4 \\ & (5 \cdot 9 - 39) \cdot 9 & 63 : 7 \cdot 6 - 25 \quad 56 : 8 \cdot 9 - 28 \\ & 48 : 6 \cdot 5 - 16 & 42 : 6 \cdot 8 + 37 \quad 49 : 7 \cdot 6 + 36 \\ & 32 : 8 \cdot 9 + 18 & 40 : 8 \cdot 7 - 19 \quad 64 : 8 \cdot 7 - 17 \end{array}$$

- 4) $(9 \cdot 9 + 9) : 9$ $36 : 4 \cdot 7 + 9$ $81 : 9 \cdot 8 - 46$
 $63 : 9 \cdot 8 - 7$ $54 : 9 \cdot 8 + 15$ $56 : 7 \cdot 5 - 25$
 $72 : 9 \cdot 8 - 37$ $32 : 8 \cdot 9 + 64$ $(6 \cdot 6 - 18) : 6$
- 5) $20 \cdot 3 : 30 \cdot 9$ $(30 - 30) : 10$ $40 : 40 \cdot 0 : 56$
 $80 : 20 \cdot 10 : 5$ $(42 - 42) \cdot 24$ $73 : 73 \cdot 21 \cdot 0$
 $3 \cdot 20 : 30 \cdot 10$ $(70 - 69) \cdot 33$ $(54 - 54) : 36 \cdot 8$
 $40 : 20 \cdot 9 : 3$ $(47 - 47) : 84$ $62 \cdot 1 \cdot 0 : 35$
- 6) $84 : 1$ $(39 - 38) \cdot 16$ $46 \cdot (57 - 57)$
 $56 : 56$ $(81 - 81) : 5$ $24 : (83 - 79)$
 $0 : 32$ $(72 - 72) \cdot 23$ $95 \cdot (68 - 67)$

3. Магический квадраттардын куру клеткаларына тоолор тургузаар.

18		
28		12
		22

		23
	24	
	20	27

	23	
	19	
	15	20

		30
	25	5
20		

Суммазы 60

Суммазы 72

4. Төмөн берилгенин бичийле, бодогор.

1) Баштапкы кожулаачызы 39, экинчизи десе 6 ла 7-нинг произведениези.

2) Астаачызы 93, астадаачызы 8 ле 8-тинг произведениези.

3) Баштапкы кожулаачызы 29, экинчизи десе 42 ле 7 деп тоолордын частныйы.

4) Үлелеечизи 54, үлеечизи 40 лө 31 деп тоолордын разномы.

5) Үлелеечизи — 38 ле 18 деп тоолордын суммазы, үлеечизи 7.

6) 7 ле 6, 7 ле 4 деп тоолордын произведениелеринин суммазын табар.

7) 9 ла 9, 8 ле 8 деп тоолордын произведениелеринин разномын табар.

8) 72 ле 9, 54 лө 9 деп частныйлардын суммазын табар.

5. Жарты жок тооны табыгар:

$$\begin{array}{llll} 1) & 40 : a = 5 & k - 27 = 34 - 26 & x - (30 - 12) = 24 \\ & b \cdot 7 = 42 & 36 + b = 42 + 17 & (27 - 9) + b = 72 \\ & x : 8 = 4 & 45 - x = 18 + 9 & c + (16 + 17) = 54 \\ & 9 \cdot c = 63 & a + 23 = 16 + 23 & (19 + 35) - a = 28 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll} 2) & x \cdot 15 = 0 & 9 \cdot k = 9 \quad 90 : x = 30 \\ & a : 7 = 0 & 7 : b = 1 \quad c : 20 = 4 \end{array}$$

6. Произведениелери 24, 36, 40, 45, 50, 60 болгодый тоолорды айдып беригер.

7. Карууларында 8, 9, 10 болгодый үлеерине бир канча пример бичигер.

8. Алдында турган примерлердин карууларын тугаланып, ээчий турган кажы ла примерди бодогор:

$$\begin{array}{llll} 4 \cdot 18 = 72 & 6 \cdot 14 = 84 & 17 \cdot 3 = 51 & 19 \cdot 5 = 95 \\ 4 \cdot 19 = & 6 \cdot 13 = & 18 \cdot 3 = & 18 \cdot 5 = \end{array}$$

Көптөдөөчизин бирге көптөдип ийзе, произведение-зи канайда кубулар? Көптөөчизин бирге көптөдип ийзе, произведение-зи канайда кубулар?

9. Башка-башка эптерле бодогор:

$$\begin{array}{lll} 8 \cdot 7 + 2 \cdot 7 & 9 \cdot 9 + 9 & 67 - (17 + 15) \\ 8 \cdot 9 + 8 & 13 \cdot 8 - 13 \cdot 7 & (48 + 14) - 18 \\ 6 \cdot 9 + 6 & 8 \cdot 6 + 8 \cdot 4 & 87 - (25 + 12) \end{array}$$

10. Бичилгенин учына жетиригер:

$$\begin{array}{ll} 45 - 17 > 45 \dots & 24 \cdot 36 < 24 \dots \\ 58 + 25 < 58 \dots & 72 : 12 > 72 \dots \\ 90 - 57 > 90 \dots & 15 : 7 < 7 \dots \end{array}$$

11. $>$, $<$ ол эмезе $=$ деп темдекти тургузаар:

$$\begin{array}{l} 84 + (40 - 2) \dots 84 - 2 + 40 \\ 36 - 7 - 13 \dots 36 - (13 + 7) \\ 12 \cdot 4 + 13 \cdot 4 \dots 25 \cdot 4 \\ 3 \cdot 17 + 3 \cdot 13 \dots 3 \cdot (17 + 10) \\ 8 \cdot (12 + 15) \dots 8 \cdot 12 + 8 \cdot 15 \end{array}$$

12. Таблицаалардын куру клеткаларына тоолор бичигер.

1)

c				
$61 - c$	7	15	24	48

2)

b				
$b - 12$	28	38	48	58

3)

a				
$a \cdot 7$	56	49	42	28

4)

k				
$k : 8$	2	4	7	9

5)

a	0	1	2	1	2	2	2
b	0	0	0	1	1	2	3
$a \cdot b$							
$a + b$							

Эки тоонун произведениези олордын суммазынан ас болор бо? олордын суммазына түңей болор бо? олордын суммазынан көп болор бо? (Темдектерди таблицадаң таап, көргүзеер.)

13. 1, 7, 3, 10, 8, 6, 9 деп тоолордын кажызын ла 4 катапка, 5, 6, 7, 8 ле 9 катапка көптөдигер.

14. Сананып алган тоо 8-тең 4 катапка көп. Сананып алган тоо кандый?

15. 8 сананып алган тоодон 2 катапка көп. Сананып алган тоо кандый?

16. 10-ноң 50 канча катапка көп?

17. 10-ноң 40 канча единицага көп?

18. 18-тең 6 канча катапка ас?

19. 18-тең 6 канча единицага ас?

20. Произведение баштапкы катаптаачыдаң канча катапка, экинчи катаптаачыдаң канча катапка көп?

21. Ўлелеечи ўлеечиден канча катапка, частныйдан канча катапка көп?

22. Частный ўлелеечиден канча катапка ас?

23. 30-тан көп лө 40-нөң ас болзын деп, кандый бир тоо сананып алыгар. Ого 48-ти кожыгар. Суммадан сананып алган тооны айрыгар. Слерде 48 болды. Ненин учун?

24. Бир темдектү тоо сананып алыгар. Оны 10-го катаптагар. Болгон произведениезин сананып алган тоого ўлегер. Слерде 10 болды. Ненин учун?

25. Бир түрбек бөстөң жастыктын 12 кыбын көктөдилер, онызы простыньдардан 2 катапка көп. Канча простынь көктөдилер?

26. Школдын читальный залында 10 стол болгон, онызы отургуштардан 4 катапка ас. Читальный залда канча отургуш болгон?

27. Берилген бодолголордын бодолорын таблицага бичигер:

1) Платъенин баазы 5 салк. 2 андый платъенин баазы канча? 4 андый платъенин, 5, 8, k андый платъенин баазы канча?

2) Метри 2 салк., 4 салк., 6 салк., c салк. болгон болзо, 12 салковойго канча метр бөс алар?

3) Ченемел өткүретен грядкадан 24 кг помидор жуунадып алдылар. Бу помидорлорды пакетке 1 кг-нан, 3 кг-нан, 4 кг-нан, 6 кг-нан, 8 кг-нан, b кг-нан саларга канча пакет керек болор?

4) Бир платъеге 2 м бөс чыгымдалып јат. 6 м-ден, 8 м-ден, 10 м-ден, 16 м-ден, a м-ден канча платъе көктөөр аргалу?

28. Журукту почтовый открытканын баазы 4 акча. 2 открытка, 3 открытка садып аларга 10 акча једер бе? 36 акчага, 40 акчага канча открытка садып алар арга бар?

29. Ўй кижии аяк-казан аларга 13 салк. акча чыгымдаган. 3 салковойго ол кастрюля садып алган, арткан акчага дезе 2 түней сабат алган. Бир сабаттын баазы канча?

30. 30 жымыртканы корзинага салала, 50 жымыртканы десе тенген 5 коробкага салып койдылар. Корзинадагы жымыртка коробкадагызынан канчага көп?

31. Володянын альбомынын 16 страницасында откриткалар жапшырып салган болгон, онын ол кажы ла страницасына 4 откриткадан база 12 откритка жапшырды. Эмди альбомнын канча страницасында откриткалар жапшырылды?

32. 1) Школдын садында 9 груша өзүп жат, яблонялар десе 3 катапка көп. Школдын садында канча груша ла яблоня өзүп жат?

2) Школдын садында 9 груша өзүп жат, яблонялар десе 3-ке көп. Школдын садында канча груша ла яблоня өзүп жат?

33. Укту уйдан бир күнге 27 л сүт саап алгандар, укту эмес уйдан десе 3 катапка ас. Бу эки уйдан канча литр сүт саап алдылар?

34. Тура тудар иште 30 эр кижин, үй улус десе 3 катапка ас болгон. Тура тударында бастыра канча кижин иштеди?

35. Обший тетрадьтын баазы 14 акча, школьный тетрадь десе онын 7 катапка жеңил. 9 школьный тетрадьтын баазы канча акча?

36. Бир пакет морковьтын бескези 2 кг, пакет картошконунг десе онын 1 кг-га уур, 8 андый пакет картошконунг ууры канча кире?

37. Автобуста улус отуратан 40 жер, легкой машина десе 10 катапка ас. 20 кижини экскурсияга аткарганга канча легкой машина керек?

38. Школдогы оркестрге 8 гитара садып алгандар, балалайкаларды десе гитаралардан 2 катапка көп алган, мандолиналарды десе балалайкалардан 3-ке ас алган. Канча мандолина садып алдылар?

39. Жаңы жылдын байрамына балдарга 24 кг яблоко, мандариндерди яблокодон 3 кг-га көп, апельсиндерди десе мандариндерден 3 катапка ас садып бердилер. Канча килограмм апельсин садып алдылар?

40. Вагоннон 6 пассажир чыкты, анда арткандары дезе чыккандарынан 9 катапка көп. Вагондо канча кижилер болгон?

41. Түрбек эмиктен 18 м кезип алган, онын соңында түрбекте кезип алганынан 2 катапка ас эмик артты. Түрбекте канча метр эмик болгон?

42. Куру кайырчактын бескези 2 кг. Ого 16 кг яблоко салдылар. Яблоколу кайырчак куру кайырчактан канча катапка уур?

43. Бочкодо 8 л бензин болгон, ого үзеери база 72 л урдылар. Бочкодогы бензин алдындагызынан канча катапка көп боло берди?

44. Түрбекте 20 м сыйса болгон. 5 м сыйсаны чыгымдап салгандар. Сыйсаны артканынан канча катапка ас чыгымдадылар?

45. Колхозто жаңы 10 тура болгон. Быжыл база 20 тура тудулган. Жаңы туралар алдындагызынан канча катапка көп боло берди?

46. Колхозчы метри 6 салковойдон 3 м түк бөс, метри 2 салковойдон 4 м полотно садып алган. Ол бастыра бөс учун канча акча төлөди?

47. Школго 3 салковойдон 10 портрет ле 5 салковойдон 2 портрет садып алгандар. Бастыра портреттер учун канча акча төлөдилер?

48. Пионерлер бойларынын нөкөрлөрине бескези 10 кг-нан 3 посылка груша ла ууры андый ок 6 посылка яблоко аткаргандар. Бастыра канча килограмм фрукта аткарылды?

49. Кызычактар школдын столовойында дежурить эдерине керектү халаттар ла передниктер көктөгөн. Кажы ла халатка 3 м-ден, передникке 2 м-ден бөс кирген. Бу немелерди көктөөргө канча метр бөс чыгымдалды?

50. Буфетте обедке жетире ичкири үч литр 5 банка, обедтин кийининде андый ок 4 банка сок садылган. Бир күнге бастыра канча литр сок садылды?

51. Трудтын урогында 20 үренчик көк 2 конверттен ле 10 үренчик чанкыр 2 конверттен эткендер. Көк конверттер чанкырларынан канча конвертке көп эдилди?

52. Бодолголорды бодойло, оlorды түндегер:

1) Выставкага балдардын 28 журуктарын жууп алгандар; оlorды кажы ла страницазында 4 журуктан альбомго жапшырдылар. Согында альбомнын база 8 страницазына журуктар жапшыргылаган. Альбомнын бастыра канча страницазына журуктар жапшырылды?

2) Выставкага балдардын журуктарын жууп алгандар. 28 журукты кажы ла страницага 4 журуктан, 24 журукты кажы ла страницага 3 журуктан жапшырдылар. Альбомнын бастыра канча страницазына журуктар жапшырылды?

53. 70 л сүтти кажызына ла 10 л-ден сабаттар сайын ла 15 л-ди кажызына ла 3 л-ден бидондор сайын уруп салдылар. Сүт уарга бастыра канча сабат ла канча бидон керек болды?

54. Мастерскойдо 24 м сатиннен 8 түней халат ла 18 м түк бөстөн 9 түней платье көктөдилер. Халатка платьеден канча метрге көп бөс чыгымдалган?

55. Садта 3 рядка теннен 30 төс малина, 4 түней рядка 24 төс боронот отургустылар. Кажы ла рядта боронот малинадан канча төскө ас отургузылды?

56. Жаңы жылда үренчиктерге сый эдип берерге 12 салковойго 6 кг грецкий кузук садып алгандар. 10 кг андый кузук учун канча акча төлөөр керек?

57. 28 кг мөтти 7 банкага теннен уруп салдылар. 5 андый банкада канча килограмм мөт?

58. Кажызына ла теннен чыгымдап, 3 платьени жазадап көктөөргө 6 м лента кородылды. 8 андый ок платьени жазадап көктөөргө канча метр лента керек болор?

59. Түней 8 бидонго 40 л керосин кирди. 9 андый бидонго канча литр керосин кирер?

60. 10 топчынын баазы 90 акча. 36 акчага андый канча топчы садып алар?

61. 5 түңей коробкага 30 кг печенье салар арга бар. 54 кг печеньеи саларга андый канча коробка керек?

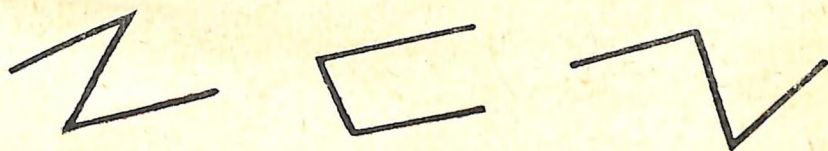
62. Балдардын 4 простынине 8 м бөс кирет. 18 м бөстөн канча андый простынь чыгар?

63. Эртен тура чечектер сугарарга түңей 10 сабатла 80 л суу экелдилер, энирде дезде андый ок сабаттарла 48 л суу экелдилер. Энирде канча сабат суу экелдилер?

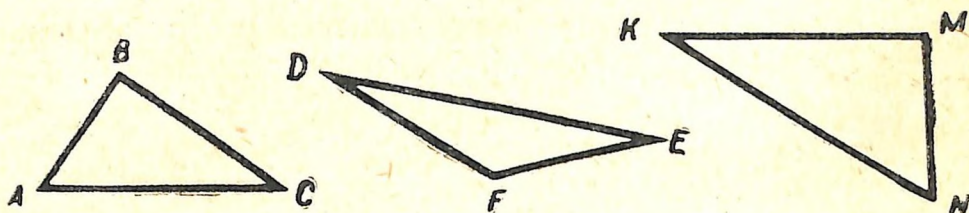
64. Таблицаалар аайынча бодолголор тургузала, оморды бодогор:

1)	<table><tr><td>Баазы</td><td>Тоозы</td><td>Төлөгөн баа</td></tr><tr><td>Түңей ?</td><td>8 м</td><td>56 салк.</td></tr><tr><td>?</td><td>х м</td><td>63 салк.</td></tr></table>	Баазы	Тоозы	Төлөгөн баа	Түңей ?	8 м	56 салк.	?	х м	63 салк.	2)	<table><tr><td>1 коробканын ууры</td><td>Коробкалардын тоозы</td><td>Коробкалардын ууры</td></tr><tr><td>Түңей ?</td><td>5 кор.</td><td>35 кг</td></tr><tr><td>?</td><td>8 кор.</td><td>х кг</td></tr></table>	1 коробканын ууры	Коробкалардын тоозы	Коробкалардын ууры	Түңей ?	5 кор.	35 кг	?	8 кор.	х кг
Баазы	Тоозы	Төлөгөн баа																			
Түңей ?	8 м	56 салк.																			
?	х м	63 салк.																			
1 коробканын ууры	Коробкалардын тоозы	Коробкалардын ууры																			
Түңей ?	5 кор.	35 кг																			
?	8 кор.	х кг																			

65. Бу кандый фигуралар? Бу сынык чийүлердин кажызынын ла узунун кемјип табыгар. Уч кезинтиден турган бир канча туйук эмес сынык чийүлер тартып алыгар.

66. Бу үчтолуктардын кажызынын ла периметрин табыгар.

67. 5 см јанду квадрат бۆдүрүп алыгар. Бу квадраттын периметрин кемјип, табыгар.

68. Квадраттын периметри 28 см. Бу квадраттын жанынын узуну канча кире?

69. Түстолуктын сыны 8 см, тууразы дезе 1 см. Бу түстолуктын периметринин узуну канча кире?

70. Чаазынга түстолук бۆдүрүп, кезип алыгар. Оны үчтолук бүде бергедий эдип, эки бөлүккө јара кезеер.

Сумманы тоого үлеери.

657. Киоскто оошкы кадарлу 6 тетрадь ла көк кадарлу 8 тетрадь болгон. Бу тетрадьтарды эки үренчикке теңнен садып ийдилер. Кажы ла үренчик канча тетрадьтан садып алды?

1) Бу бодолгоны эки эпле бодогонын ајарып көрөлө, олордын кажызын ла јартагар:

I эп:

$$x = (6 + 8) : 2$$

$$x = 7$$

II эп:

$$x = 6 : 2 + 8 : 2$$

$$x = 7$$

Каруузы: 7 тетрадь.

2) 6 кызыл ла 9 көк тегерик алыгар. Тегериктерди тузаланып, примерлердин бодолор эки эбин јартагар:

$$(6 + 9) : 3$$

I-кы эп: сумманы бодоп чыгарала, болгон каруузын тоого үлеер:

$$(6 + 9) : 3 = 15 : 3 = 5.$$

II-чи эп: кажы ла кожулаачыны тоого алдынан башка үлейле, болгон карууларын кожыгар:

$$(6 + 9) : 3 = 6 : 3 + 9 : 3 = 2 + 3 = 5.$$

Болгон карууларын түндеп көригер.

658. Примерлерди башка-башка эптерле бодойло, кажызынын ла каруузын тўндеп кўригер:

$$(10 + 4) : 2 \quad (8 + 12) : 4 \quad (6 + 15) : 3$$

659. Жеңил деген эпле бодогор:

$$\begin{array}{lll} (16 + 28) : 4 & (28 + 35) : 7 & (18 + 14) : 2 \\ (11 + 13) : 6 & (24 + 27) : 3 & (9 + 21) : 3 \end{array}$$

660. Уулчакта 15 акча болгон. Ол ого 5 акчадан бир канча пирог садып алаала, айылына экелди. Энези ого база 20 акча береле, андый ок пирогтордон садып экелзин деп жакарды. Уулчак бастыра канча пирог садып алды? Бу бодолгоны эки эпле бодогор.

661. Кийим ўлгўлеп кезер ус кижиде 2 тўрбек бўс болгон: бирўзинде 15 м, экинчизинде дезе 12 м. Бу бастыра бўстўн ол кажызына ла 3 м-ден чыгымдап, платье-елер кести. Бу бўстўн канча платье чыкты? Бодолгоны эки эпле бодогор.

662. Жарты жок тооны табыгар:

$$60 - x = 13 + 23 \quad 21 + x = 40 + 38$$

663. $>$, $<$ ол эмезе $=$ деп темдекти тургузып, бичип алыгар:

$$80 : 2 \dots 80 : 4 \quad 60 : 3 \dots 60 : 2 \quad 20 \cdot 4 \dots 20 \cdot 5$$

$$\begin{array}{lll} 664. (3 + 6) \cdot 7 + 24 & 6 \cdot 7 - 14 & 48 : 8 + 32 : 8 \\ (7 + 2) \cdot 8 - 32 & 29 - 4 \cdot 4 & 36 : 4 + 28 : 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll} 665. (\text{Санаада.}) 9 \cdot 10 : 30 & 100 : 20 \cdot 7 & 80 : 20 \cdot 9 \\ 8 \cdot 5 : 10 & 100 : 2 : 5 & 60 : 10 \cdot 7 \end{array}$$

666. Примерлерди башка-башка эптерле бодогор:

$$12 : 3 + 18 : 3 \quad 16 : 4 + 12 : 4 \quad (35 + 42) : 7$$

667. Берилген бодолголорды эки эпле бодогор:

1) Коля 12 кг яблок жуунадып алаала, оморды кайыр-чактар сайын кажызына ла 6 кг-нан салып койды, онын сыйыны дезе 18 кг яблоко жууйла, база кайырчактар сайын 6 кг-нан салып койды. Омор экўге бастыра канча кайырчак керек болды?

2) 40 акчага кызычак бирүзи 10 акчадан Советский Черүнин Күніне учурлалган уткуулду бир канча конверт ле 50 акчага үй улустын Телекейлик күніне — 8 Мартка учурлалган уткуулду баазы андый ок конверттер садып алган. Кызычак бастыра канча конверт садып алды?

668. 42 деп тооны эки кожулаачызы 3-ке үлелип турар суммала солыгар. Ол эки кожулаачы 3-ке үлелип тургадый пример тургузала, оны бодогор.

669. Жастыктын 3 кыбына 2 м 1 дм бөс кирген. Жастыктын бир андый кыбына, 2 кыбына канча дециметр бөс керек?

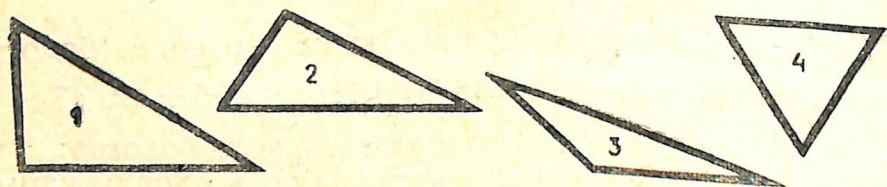
670. Колхозтын маалазына иштеерге келген 80 пионерди кажызында ла 10 кижиден отрядтар сайын бөлидилер. Канча отряд болды?

$$\begin{array}{lll} 671. & 96 - 49 : 7 + 1 & 34 + 7 \cdot 8 - 57 & 82 - 56 + 18 : 9 \\ & 36 : 6 + 81 : 9 & 45 : 5 - 72 : 9 & 62 + 25 : 5 - 37 \\ & 54 : 6 + 42 - 1 & 46 - 38 + 4 \cdot 6 & 74 - 36 - 42 : 6 \end{array}$$

672. Жарты жок тооны табыгар:

$$x + 46 = 75 - 8 \quad x - 32 = 28 + 6 \quad 56 - x = 19 - 3$$

673. Берилген кажы ла үчтолукты канайып адаарга жараар, угольникти ле линейканы тузаланып, билип алала, жартагар.

Көргүзү: 1 — түйс толукту, башка жандарлу.

674. (Санаада.)

1)

a	13	24	
b	27		56
$a + b$		64	100

2)

a	38		100	
b	12	36		45
$a - b$		43	34	26

675. Жарты жок тооны табыгар:

$$(12 - x) + 10 = 18.$$

Жартаганы. Мында экинчи кожулаачызы (10) ла сумма (18) жарт. Жарты жок тоо баштапкы кожулаачыда. Бу кожулаачыны табалы:

$$12 - x = 18 - 10.$$

Бодолгоны оноң ары бодогор.

676. Жарты жок тооны канайда тапканыгарды жартагар.

$20 - (x + 6) = 4$	$(17 + x) - 14 = 11$	$50 + (x - 14) = 56$
$x + 6 = 20 - 4$	$17 + x = 11 + 14$	$x - 14 = 56 - 50$
$x + 6 = 16$	$17 + x = 25$	$x - 14 = 6$
$x = 16 - 6$	$x = 25 - 17$	$x = 6 + 14$
$x = 10$	$x = 8$	$x = 20$

Шиндегени:

Шиндегени:

Шиндегени:

$$20 - (10 + 6) = 4 \quad (17 + 8) - 14 = 11 \quad 50 + (20 - 14) = 56$$

677. Примерлерди бодойло, олордын кажыларын башка-башка эпле бодоор арга бар, кажыларын анайда бодоп болбос, жартагар.

$$(14 + 16) : 3 \quad (32 + 16) : 8 \quad (7 + 9) : 2 \quad (72 + 18) : 9$$

678. Октябраттар Советский Черүнинг Күнине плакаттар белетеген. Олор жүзүн-жүүр өңдү журукту 16 откыртка ла кара журукту 11 откыртка жууп алгандар. Кажы ла листке канча откырткадан жапшырдылар?

1) Бодолгоны бодойло, оны өскө эпле ненин учун бодоорго жарабас, жартагар.

2) Бодолгонын тоолорын өскө эпле бодогодый эдип кубултыгар.

679. Берилген бодолголорды бодойло, оларды түндөгөр:

1) Бир түрбекте 24 м бөс болгон, экинчизинде десе 8 м-ге ас. Экинчи түрбектеги бөстөн, кажызына ла 4 м-ден чыгымдап, бир канча түнгей платье көктөдилер. Канча платье көктөдилер?

2) Бир түрбекте 24 м бөс болгон, экинчизинде десе 8 м-ге ас. Бу бастыра бөстөн кажызына ла 4 м-ден чыгымдап, бир канча түнгей платьелер көктөдилер. Канча платье көктөдилер?

680. Тетрадыгарга тен јандарлу үчтолук ла курч толукту, башка јандарлу үчтолук журагар.

$$\begin{array}{llll} 681. & 90 : 30 \cdot 8 & (100 - 72) : 4 & (36 - 29) \cdot 7 \\ & 40 \cdot 2 : 10 & (63 + 27) : 9 & (72 - 68) \cdot 9 \\ & 100 : 20 \cdot 9 & (17 + 68) - 70 & (48 - 30) : 3 \end{array}$$

Артканду болзын деп үлеери.

682. Түрбекте 7 м бөс болгон. Кийим көктөөчи бу бөстөн кажызына ла 3 м-ден чыгымдап, 2 түнгей платье көктөгөн. Түрбекте канча метр бөс артты?

683. Узуны 11 см кезинти чийү тартыгар. Бу кезинтиге 4 см-ден канча катап кирип јат? Кезинтинин арткан бөлүгинин узуны канча кире? (Јуруктан көргүзигер.)

684. 13 тегерик журагар. 13 тегерикке 3-тен канча катап кирип јатканын билерге, журукта көргүзүлгөн чиле, кажы ла 3 тегерикти чийүчөклө бөлигер.

3 тегериктен слер канча катап бөлидигер?
 Канча тегерик артып калды?
 Оны мынайда бичиирге јараар:

$$13 : 3 = 4 \text{ (арт. 1).}$$

685. Агажактарды, флажокторды ол эмезе јурукты тузаланып, бодогор:

$$10 : 3 \quad 12 : 5 \quad 8 : 3 \quad 9 : 2$$

686. 2 блокноттын баазы 18 акча...

Бодоорынын формулазы $x = 18 : 2 \cdot 5$ болзын деп, бодолгоны оноң ары тургузып бичигер.

687. Јарты јок тооны бодогор:

$$\begin{array}{ll} 72 - (54 - x) = 52 & (a - 45) - 17 = 38 \\ (60 - x) - 10 = 30 & 20 - (k - 8) = 13 \end{array}$$

688. Кыскарта бичилгени аайынча бодолголор тургузып, оларды бодойло, бодолгондорын тўндегер:

$\begin{array}{l} \text{I} - 27 \leftarrow \\ \text{II} - x, 3 \text{ катапка ас} \end{array}$

$\begin{array}{l} \text{I} - 27, 3 \text{ катапка көп} \\ \text{II} - x \leftarrow \end{array}$

689. Учтолуктын јандарынын бирүзинин узуну 16 см, экинчи јаны баштапкызынан 4 см-ге узун, үчинчизи дезе экинчизинен 2 катапка кыска. Үчинчи јанынын узуну канча кире?

$$\begin{array}{lll} 690. (13 + 23) : 6 & 2 \cdot 8 + 6 \cdot 7 & (34 + 27) - 14 \\ (24 + 18) : 3 & 9 \cdot 7 - 5 \cdot 8 & (46 + 18) + 4 \\ (29 + 11) : 4 & 14 + 3 \cdot 6 - 24 & 78 + (19 + 2) \end{array}$$

691. Столовыйда бир порцияга 3 блинеден берип јат. Қазанчыда 17 блине арткан. Бу блинелер канча порцияга једер, канча блине артып калар? Бодолгоны тегериктердин болужыла бодойло, бодолгонын мынайда бичигер:

$$17 : 3 = 5 \text{ (арт. 2).}$$

К а р у у з ы: 5 порция ла артканы 2 блине.

692. 1) Берилген тоолордын кажызын ла 2-ге үлө-
гер:

10, 11, 12, 13, 14, 15.

2-ге үлегенде, арткандары канчадан болуп јат?

2) 2-ге үлегенде, артканында 1-ден өскө тоо ненин
учун болбой јат, јартагар.

693. 1) Берилген тоолордын кажызын ла 3-ке үле-
гер:

12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21.

3-ке үлеерде, арткандары канчадан болуп јат?

2) 4-ке, 5-ке, 6-га үлегенде, арткандары кандый бо-
лор, шиндеп көригер.

3) 5-ке үлегенде, артканында 8 болор бо? 8-ке үле-
генде, артканында 5 болор бо?

Үлегенде, артканы бар болгондо, ол качан да болзо
үлеечиден ас болор.

694. Энемде 10 м тюль болгон. Кажы ла көжөгөгө
3 м-ден кирзе, бу тюль канча көжөгөгө једер? Канча
метр тюль артып калар? Бодолгого јурук јурайла, бо-
долгонын бичигер.

695. Кажы ла эжер примерди түндеп көрөлө, оло-
ды бодогор:

$$\begin{array}{cccc} 28 : 7 & 35 : 5 & 48 : 8 & 63 : 9 \\ 29 : 7 & 37 : 5 & 51 : 8 & 70 : 9 \end{array}$$

696. «Москвич» деп автомобильле 1 час јоруктаган-
да, 8 л бензин чыгымдалып јат. 32 л бензин канча часка
јоруктаарга једер? 40 л, 43 л, 50 л бензин канча часка
једер?

697. Јарты јок тооны табыгар:

$$15 + (x - 6) = 45 \quad (x + 7) - 2 = 20 \quad 90 - (x + 2) = 7$$

698. Примерлерди јенил деген эпле бодогор:

$$\begin{array}{ccc} 48 + (26 + 12) & (35 + 15) \cdot 2 & (28 + 49) : 7 \\ 74 - (14 + 35) & (17 + 13) \cdot 3 & (56 + 64) : 8 \end{array}$$

699. Кыскарта бичилгени аайынча бодолголор тургузала, оларды бодогор:

1)

I-кызында — 18 ← ————— II-чизинде — ?, 3 катапка ас —————	}	x

2)

I-кызында 18 ← ————— II-чизинде — ?, 3-ке ас —————	}	x

700. Узуны 12 см кезинти чийү тартыгар. Бу кезинтиге 5 см-ден канча катап кирип јат? (Чертөжтон көргүзигер.)

701. (Санаада.) 1 платьеге 3 м сыйса кирип јат. 15 м сыйсадан, 16 м-ден, 18 м-ден, 20 м-ден андый канча платье көктөп алар?

702. (Санаада.) Тетрадьтын баазы 2 акча. 10 акчага үренчик канча тетрадь садып алар?

703. 23 деп тооны 4-кө канайда үлеер?

Мынайда јартагар: 23 4-кө артканы јокко үлел болбос. 23-тен ас ла 4-кө артканы јок үлелер эн јаан тоо 20. 20 деп тооны 4-кө үлезе, 5 болор, 3 единица артып калар.

Анайдарда: $23 : 4 = 5$ (арт. 3).

704. Кажы ла эжер примерлерди түгдеп көрөлө, бодогор.

28 : 7	35 : 5	48 : 8	63 : 9
29 : 7	37 : 5	51 : 8	70 : 9

705. 13 : 2	63 : 8	43 : 5	38 : 8
17 : 3	78 : 9	52 : 7	19 : 4

706. 7-ге үлегенде, артканында 1 болгодый үч тоо, 8-ке үлегенде, артканында 5 болгодый база үч тоо таап бичигер.

707. 1) 4 кг картошко учун энем 40 акча, 1 кг свёкла учун дезе 20 акча төлөгөн. Бир килограмм свёкла бир килограмм картошкодон канча катапка баалу?

2) Кызычак тегин карандаш учун 2 акча, өңдү 6 карандаш учун дезе 24 акча төлөгөн. Өңдү карандаш тегин карандаштан канча акчага баалу?

708. Түстолук журап алыгар, онын бир жанынын узуну 6 см, ол экинчизинен 3 катапка жаан. Бу түстолуктын периметрин кемјип табыгар.

$$\begin{array}{lll} 709. & 78 + 22 - 64 & 8 \cdot 6 - 29 & 42 : 6 \cdot 4 \\ & 57 + 34 - 82 & 7 \cdot 9 + 31 & 72 : 9 \cdot 5 \\ & 43 + 24 + 25 & 6 \cdot 4 + 76 & 54 : 6 \cdot 3 \end{array}$$

710. 1) Берилгендерди түндеп көрөлө, точкалардын ордына $>$, $<$ ол эмесе $=$ деп темдекти тургузаар:

$$\begin{array}{l} (68 + 23) - 48 \dots (68 - 48) - 23 \\ (56 + 34) + 6 \dots (34 + 6) + 52 \\ (3 + 7) \cdot 6 \dots 3 \cdot 6 + 7 \cdot 7 \\ (40 + 10) : 5 \dots 40 : 5 + 10 : 5 \end{array}$$

2) Бодоп шиндегер.

711. Чаначыларга кажызы ла 2 салковойдон түүген бөрүгештер ле кажызы ла 3 салковойдон анча ок шарф садып бергендер. Бастыра бөрүгештердин баазы 40 салковой болгон. Бастыра шарфтардын баазы канча?

712. Таблица аайынча бодолго тургузып, оны бодогор:

	Бирүзинин баазы	Тоозы	Бастыразынын баазы
Бөрүк	2 салк.	?	30 салк.
Шарф	3 салк.	Түней ?	x салк.

713. Жаанак 5 акчадан капусталу бир канча пирог ло 10 акчадан эттү анча ок пирог садып алган. Капуста-лу пирогтор учун ол 30 акча төлөгөн. Эттү пирогтордын учун канча акча төлөди?

Бодолгоны таблицага кыскарта бичийле, оны бодо-гор.

714. (Санаада.)

1) $45 : 9$ ол эмезе $42 : 6$, $8 \cdot 8$ ол эмезе $9 \cdot 7$

Кажызы көп, канчага көп?

2) $18 : 2$ эмезе $27 : 9$, $56 : 7$ эмезе $24 : 6$

Кажызы көп, канча катапка көп?

715. Үлеечизи 8 болзын деп, артканы жокко үлелер 2 пример тургузала, олорды бодогор.

716. $19 : 2$ деп примерди үренчик мынайда бодогон:

$$19 : 2 = 8 \text{ (арт. 3).}$$

Үренчиктин эткен жастыразын түзедип, примерди чын бодогор.

717. Үзүк эмикти Витя жандарынын узуну 9 см-ден тең жандарлу үчтолук кеберлү эдип, бүктеп ийген. Бу ла үзүк эмиктен жаны 7 см квадрат кеберлү рам эдип алар ба?

$$\begin{array}{lll} 718. & 74 - 4 \cdot 8 + 5 & 72 - 44 + 3 \cdot 7 \quad (38 - x) + 34 = 60 \\ & 83 + 24 : 3 - 91 & 83 - 7 \cdot 9 + 80 \quad 43 - (x + 21) = 17 \end{array}$$

719. 1) 48 деп тооны кажызы ла 8-ке үлелгедий эки тоонын суммазыла солуйла, ол сумманы 8-ке үлеп ийели.

$$\text{Темдектезе: } 48 = 32 + 16$$

$$(32 + 16) : 8 \quad 32 : 8 + 16 : 8 = 4 + 2 = 6$$

2) 48 деп тооны өскө тоолордын суммазыла солып, бойоор мындый примерлер тургузаар. Бу примерлерди бодогор.

720. (Санаада.) 1) Столовыйда 26 киж и ажанар учурлу. Бир столго 4 кижиден отурза, ологорго канча стол керек?

2) Бир отургуштын баазы 8 салковой болзо, 25 салковойго канча отургуш садып алар?

721. Бодолголорды башка-башка эптерле бодойло, оморды тундеп коригер:

1) Агаш кезеечилер 36 кайын ла 18 аспак жыктылар. Омор бу агаштарды будап, кажы ла чанакка 6-дан салдылар. Тоормошторды бастыразын тартып апарарга канча чанак керек болор?

2) Коля озо баштап кажызында ла 3 кг-нан 2 пакет картошко, экинчи катап андый ок 3 пакет экелген. Коля канча килограмм картошко экелди?

722. Энем яблокодон 18 л ле вишнядан 12 л варенье кайнаткан. Бастыра вареньени ол 3 л-дин банкаларына уруп салган. Бу вареньеге канча банка керек болор?

$$\begin{array}{lll} 723. (72 - 46) : 8 & (34 - 17) : 3 & 8 \cdot 9 - 54 \\ (53 + 19) : 9 & (41 + 16) : 7 & 73 - 5 \cdot 7 \\ (67 - 38) : 5 & (38 + 23) : 8 & 69 + 3 \cdot 9 \end{array}$$

Эки темдектү тооны бир темдектү тоого катаптаары.

724. (Санаада.)

$$\begin{array}{lll} (6 + 2) \cdot 3 & 30 \cdot 3 - 9 & 10 \cdot 3 + 4 \cdot 3 \\ (8 + 3) \cdot 4 & 20 \cdot 4 - 16 & 20 \cdot 4 + 2 \cdot 4 \end{array}$$

725. Берилген тоолорды разрядный кожулаачылардын суммазы эдип бичигер:

34, 42, 18, 23, 14, 28.

726. 1) $23 : 4$. 23-ти разрядный кожулаачылардын суммазы эдип бичийле, бу эки тоонун суммазын 4-кө катаптаар.

Берилгенин ајыктап көрөлө, бодолгонын јартагар:

$$\begin{aligned} 23 \cdot 4 &= (20 + 3) \cdot 4 = \\ &= 20 \cdot 4 + 3 \cdot 4 = \\ &= 80 + 12 = 92 \end{aligned}$$

2) Берилген примерлерди база мынайда ок бодогор:

$$\begin{array}{cccc} 24 \cdot 2 & 36 \cdot 2 & 18 \cdot 3 & 17 \cdot 5 \\ 13 \cdot 3 & 16 \cdot 4 & 23 \cdot 4 & 26 \cdot 3 \end{array}$$

727. Божодылган тоолорды бичигер:

$$24 \cdot 3 > 24 \cdot \dots \quad 18 : 6 < 18 : \dots \quad 36 : 4 < 36 : \dots$$

728. Тура тударда каменщик бир минутка 24 кирпичтен салып турган. 4 минутка ол канча кирпич салар?

729. Пионерлер эм эдетен 25 кг өлөң јууп јакылта алган, јууп алгандары дезе оноң 3 катапка көп. Пионерлер эм эдетен канча килограмм өлөң јууп алдылар?

730. Түстолуктын тууразы 13 см, сыны дезе 3 катапка узун. Бу түстолуктын периметрин табыгар.

731. Почтодо бир күннин туркунына бичиктерлү кажызы ла 8 кг-нан бир канча посылка ла фрукталарлу кажызы ла 6 кг-нан анча ок посылка алгандар. Книгаларлу бастыра посылкалардын ууры 32 кг. Фрукталарлу бастыра посылкалардын ууры канча кире?

Бодолгоны таблицага кыскарта бичийле, оны бодогор.

732. Таблица аайынча бодолго тургузала, оны бодогор:

1 кайырчактын ууры	Кайырчактардын тоозы	Бастыраларынын ууры
6 кг	?	42 кг
8 кг	?	х кг

$$\begin{array}{llll} 733. & 27 \cdot 3 & 13 \cdot 7 & 7 \cdot 8 - 42 : 7 & 24 \cdot 0 \\ & 18 \cdot 5 & 23 \cdot 4 & 9 \cdot 9 - 9 \cdot 3 & 72 : 72 \end{array}$$

$$\begin{array}{llll} 734. & 23 \cdot 4 & 16 \cdot 5 & 48 \cdot 2 - 46 & 24 \cdot 3 - 32 \\ & 18 \cdot 5 & 19 \cdot 3 & 32 \cdot 3 - 34 & 17 \cdot 4 - 28 \end{array}$$

735. Катяда 1 салк. акча болгон. Ол 64 акчага бичик садып алган. Арткан акчага ол бирүзи 4 акчадан тетрадьтар садып аларга сананды. Ол канча тетрадь садып алар?

736. Детсадта неделеге 60 кг кулур чыгымдадылар. 4 күннинг туркунына күнине 12 кг-нан, арткан кулурды дезе 3 күнге теннен чыгымдадылар. Неделенин калганчы күндеринде кулур канча килограммнан чыгымдалды?

737. Бодоп, шиндегер:

$$\begin{array}{ll} 18 : 3 + 27 : 3 = (18 + 27) : 3 & 17 \cdot 5 + 3 \cdot 5 = (17 + 3) \cdot 5 \\ 32 \cdot 2 + 32 = 32 \cdot 3 & 24 \cdot 4 - 24 = 24 \cdot 3 \end{array}$$

738. Таблицадагы буквардын учурларын тузаланып, $(b + c) \cdot k$ деп берилгенин учурларын бодоп табыгар.

c	7	6	10	3
b	8	7	7	9
k	4	6	5	7

739. 1) 81-ди кажызы ла 9-ка үлелгедий 2 кожулаачылу суммала солып, бичип алыгар. Темдектезе: $81 = 27 + 54$ $81 = 9 + 72 \dots$

2) 24-ти кажызы ла 2-ге үлелгедий 2 кожулаачылу суммала солыйла, бичип алыгар.

740. Бу формулалар аайынча бодолголор тургузала, оларды бодогор:

$$1) x = 36 : 9 \cdot 7 \quad 2) x - 24 = 48 \quad 3) x + 36 = 83$$

Эки темдектү тооны бир темдектү тоого үлсери.

741. 16 деп тооны кажызы ла 2-ге үлелгедий 2 ко-
жылаачылу суммала солып, бичигер; ол тоолордын
суммазын 2-ге жүзүн-жүүр эптерле үлегер.

742. Башка-башка эпле бодогор:

$$(18 + 27) : 9 \quad (36 + 12) : 6 \quad (40 + 8) : 8$$

743. Бичилгенин аыктап көрөлө, примерлердин бо-
долгонын јартагар:

$$\begin{array}{ll} 1) \ 46 : 2 = (40 + 6) : 2 = & 2) \ 70 : 2 = (60 + 10) : 2 = \\ = 40 : 2 + 6 : 2 = & = 60 : 2 + 10 : 2 = \\ = 20 + 3 = 23 & = 30 + 5 = 35 \end{array}$$

744. Примерлерди бодоп, кандый эпле бодолгонын
јартагар:

$$\begin{array}{llll} 48 : 4 & 80 : 5 & 64 : 2 & 96 : 8 \\ 72 : 6 & 48 : 3 & 78 : 3 & 100 : 4 \end{array}$$

745. (Санаада.) 1) Бир бичикти Петя 3 күнге, Боря
десе ол ок бичикти 4 күнге кычырган. Олордын кемизи
күнине көп кычырды?

2) Бичикте 48 страница болгон. Петя оны 3 күнге,
Боря десе 4 күнге кычырып салган. Петя күнине канча
страницадан кычырып турган? Боря күнине канча стра-
ницадан кычырган? Петя Борядан күнине канча стра-
ницага көп кычырган?

746. Школдын столовыйында күнине 12 кг картош-
ко чыгымдалып турган болзо, 6 күнге канча килограмм
картошко чыгымдалар?

1) Бодолгоны таблицага кыскарта бичийле, оны бо-
догор:

1 күнге чы- гымдалатаны	Күннинг тоозы	Бастыра чыгым- далганы
12 кг	6	x кг

2) Берилгенине кайра учурлу эки бодолго тургуза-
ла, олорды бодогор.

$$\begin{array}{lll}
 747. & (98 - 38) : 4 & (48 - 12) : 6 & (100 - 18) : 4 \\
 & (12 + 7) \cdot 5 & (37 + 43) : 8 & (96 - 82) : 4 \\
 & (34 + 44) : 6 & (74 - 58) \cdot 4 & (76 - 43) \cdot 2
 \end{array}$$

748. (Санаада.) 1) 28 сананып алган тоодонг 4 катапка көп. Сананып алган тоо кандый?

2) 28 деп тооны 48, 72 деп тоолорло солыйла, ол ок бодолгоны бодогор.

3) 18 ле 12 деп тоолордын суммазы олордын раз-
нозынанг канчага көп?

4) 6 ла 8 деп тоолордын произведениелери 8-тен канча катапка көп?

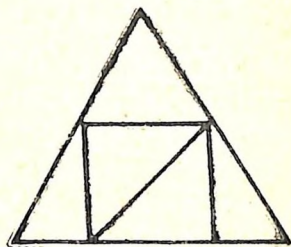
749. Айылдын ээзи үй кижии банкаларга кажызына ла 3 кг-нанг 15 кг огурчын, ононг эмеш кичинек банка-
ларга кажызына ла 2 кг-нанг помидор тузаган. Онын тузаган огурчынду ла тузаган помидорлу банкалары-
нын тоозы тенгенг боло бертир. Айылдын ээзи үй кижии канча килограмм помидор тузады?

750. Кыскарта бичилгени аайынча бодолго тургуза-
ла, оны бодогор:

1 неменинг баазы	Немелердинг тоозы	Төлөгөн баа
20 ак. 30 ак.	? Түнгей ?	90 ак. x ак.

$$\begin{array}{lll}
 751. & (36 + 24) : 6 & 19 \cdot 4 - 38 & 43 - 27 + 32 : 4 \\
 & (49 + 28) : 7 & 28 \cdot 3 - 57 & 98 - 23 \cdot 4 + 24 \\
 & (64 + 24) : 8 & 34 + 13 \cdot 5 & 24 : 2 + 28 \cdot 3
 \end{array}$$

752. Чертөжтон 8 төрттолук таап көргүзигер. Олордын ортозы-
нанг квадрат табыгар.

753. 1) Туристтердин базасында 8 кичинек ле 5 јаан палатка болгон. Кажы ла кичинек палаткада 4 орыннан, кажы ла јаан палаткада 10 орыннан турган. Бастыра палаткаларда канча орын болгон?

Бодолгоны кыскарта бичийле, оны бодогор.

2) Туристтердин базасында 8 кичинек ле бир канча јаан палатка болгон. Кажы ла кичинек палаткада 4 орыннан, јаандарында дезе 10 орыннан. Базада бастыра 82 орын болгон. Базада јаан канча палатка?

Бу бодолгоны өрөгизиле түндеп көрөлө, оны бодогор.

3) 1 јаан палаткада канча орын болгонын билип алгадый баштапкызына кайра учурлу база бир бодолго тургузаар.

754. 1) 68-ти кажызы ла 4-кө үлелер 2 кожылаачылу суммала үч эпле солыгар. Кажы ла суммазын 4-кө үлелер.

2) 68-ти 4-кө, 2-ге үлелгедий кандый кожылаачыларлу суммала солыза эптү болор?

755.

1)

a	23		6	
k	4	5		4
$a \cdot k$		65	72	96

b	72		80	95
c	4	5		
$b : c$		18	20	95

2) Жарты жок тооны табыгар:

$$(x + 48) - 36 = 27 \quad (x - 23) + 56 = 100$$

$$756. \quad 5 \cdot (10 + 2) \quad 7 \cdot (6 + 4) \quad 8 \cdot (5 + 4)$$

757. Баштапкы кезинтинин узуну 12 см, ол экинчизинен 3 катапка ла үчинчизинен 5 см-ге узун деп билип, 3 кезинти чийү тартыгар.

$$\begin{array}{llll}
 758. & 100 - 17 \cdot 4 & 84 - (46 + 12) + 15 & 42 \cdot 2 - 56 : 4 \\
 & 31 + 64 : 4 & 79 + (34 - 6) - 27 & 36 : 3 - 84 : 7 \\
 & 100 - 36 : 2 & 86 - 21 + 13 - 7 & 90 : 6 + 12 \cdot 6
 \end{array}$$

Бир темдектү тооны эки темдектү тоого катаптаары.

759. Берилгенин кычырала, эки эпле бодогор:

$$3 \cdot (2 + 4) \quad 4 \cdot (5 + 3) \quad 2 \cdot (3 + 6)$$

760. 1) Бичилгенин ајыктап көрөлө, примерди бодогонун јартагар:

$$5 \cdot 14 = 5 \cdot (10 + 4) = 5 \cdot 10 + 5 \cdot 4 = 70$$

2) Берилген примерлерди анайда ок бодогор.

$$\begin{array}{lll}
 2 \cdot 32 & 3 \cdot 22 & 7 \cdot 12 \\
 6 \cdot 13 & 4 \cdot 19 & 4 \cdot 21
 \end{array}$$

761. Балдар байрамга альбом белетегендер. Олор өңдү 76 журуктар јууп алгандар. Кичинек журуктарды олор 14 страницага кажызына ла 3-тен јапшырдылар, јаандарын дезе страницага 2-ден јапшырарга санандылар. Јаан журуктарды јапшырарга канча страница керек болор?

Бодолгоны кыскарта бичийле, оны бодогор.

762. 12 кызычак чаазыннан јалбырактар кестилер. Кажы ла кызычак јажыл чаазыннан 5-тен ле сарызынан 3 јалбырактан кезип алган. Кызычактар бастыра канча јалбырак кезип алдылар?

Бодолгоны башка-башка эптерле бодогор.

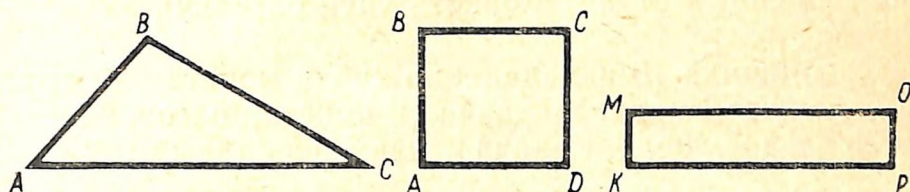
763. Көргүзү аайынча бодогор:

$16 > 8$	$24 > 3$	$6 < 54$	$7 < 42$
$16 : 8 = 2$	...	...	...
$16 = 8 \cdot 2$	...	...	...
$16 : 2 = 8$	...	...	...

764. Берилген кажы ла фигуралардын адын бичигер.

Көргүзү: ABC — башка жандарлу, моко толукту үч-толук.

765. $2 \cdot 18$ $5 \cdot 18$ $23 \cdot 3 + 31$ $80 : 20 \cdot 19$
 $3 \cdot 26$ $2 \cdot 43$ $14 \cdot 7 - 50$ $90 : 30 \cdot 25$
 $4 \cdot 24$ $3 \cdot 17$ $21 \cdot 4 + 12$ $60 : 20 \cdot 32$

766. Колхоз садуга 100 кг помидор аткарап учурлу болгон. Озо баштап кажызына ла 6 кг помидор кирер 8 кайырчак, оноң 4 кг-нан кирер бир канча кайырчак помидор аткарылды. Кичинек кайырчактар канча болды?

767. Кыскарта бичигени аайынча бодолго тургузып, оны бодогор:

	1 неменин баазы	Немелердин тоозы	Бастыразынын баазы
Күрек	10 ак.	2	?
Мячик	x ак.	4	?

} 1 салк.

768. 1) Примерлердин эки жанын түгдеп көрөлө, бодобой ло $>$, $<$ ол эмезе $=$ деп темдекти тургузаар:

$3 \cdot (12 + 16) \dots 3 \cdot 12 + 3 \cdot 15$ $13 \cdot 5 \dots 13 \cdot 6 - 6$
 $4 \cdot (8 + 12) \dots 4 \cdot 12 + 4 \cdot 8$ $42 : 2 \dots 42 : 3$

2) Бодоп, бойыгарды шиндегер.

769. Бодолголорды таблицага бичийле, олорды бодогор:

1) Айылдын ээзи үй кижиге килограммы 10 акчадан 30 акчага картошка ло килограммы 15 акчадан анча ок морковь садып алган. Морковь учун ол канча акча төлөди?

2) Мишада 10 акчадан бир канча монета болгон, Коляда дене 15 акчадан анча ок монета болгон. Мишада 60 акча болордо, Коляда канча акча болды?

770. Таблицада берилген a, b ла c -нин учурларын тузаланып, $a + b \cdot c$ ле $a - b : c$ дегенинин учурларын бодоп табыгар.

a	6	18	8	11
b	12	28	16	22
c	3	2	4	2

$$\begin{array}{llll}
 771. & 3 \cdot 32 - 49 & 64 : 4 + 37 & 3 \cdot 18 - 29 & 0 \cdot 5 \\
 & 90 - 2 \cdot 28 & 75 - 96 : 8 & 67 - 34 : 2 & 0 : 5 \\
 & 86 - 3 \cdot 12 & 87 + 91 : 7 & 90 - 48 : 3 & 5 \cdot 0
 \end{array}$$

772. Ларёкко кажызында ла 8 кг-нан 12 кайырчак яблоко экелген. Обедке јетире 9 кайырчагы садыла берген. Обедтин кийининде садарга канча килограмм яблоко артты?

Бир үренчик бу бодолгоны мынайда бодогон:

$$x = 8 \cdot 12 - 8 \cdot 9$$

экинчизи дене мынайда: $x = 8 \cdot (12 - 9)$

Баштапкы үренчик канайда, экинчизи канайда шүүнген, јартагар. Қандый эпле бодогоны јенил?

773. Пионерский лагерьде кажызында ла 24 кижиден 4 отряд болгон. Бир катап 3 отряд колхозко морковь одоорго барган. Лагерьде канча бала арткан?

774. Примерлерди јенил деген эпле бодогор:

$$\begin{array}{lll}
 76 - (27 + 16) & (18 + 12) \cdot 3 & (13 + 51) : 4 \\
 38 + (15 + 32) & (27 + 24) : 3 & (11 + 6) \cdot 4
 \end{array}$$

Слердинг јенил деп талдап алган эбигер ненинг учун артык, јартагар.

775. Формулалар аайынча бодолголор тургузала, оларды бодогор:

$$x = 91 : 7 \cdot 6 \quad x = (80 + 20) : 50$$

$$776. \quad 4 \cdot 18 - 64 + 32 \quad 100 - 7 \cdot 11 + 30 \quad 14 \cdot 5 + 28 : 7$$

$$7 \cdot 12 + 6 - 90 \quad 8 + 6 \cdot 15 - 76 \quad 23 \cdot 3 - 11 \cdot 4$$

777. Јанынын узуну 8 дм тен јандарлу ўчтолуктын периметрин кемјип табала, болгон тооны метрле, дециметрле, темдектеп бичигер.

778. Пионерлердин отряды колхозтын садында кажызында ла 12 яблонядан 3 ряд яблонялардын тўзин, комсомолдор дезде 4 андый ок ряд яблонялардын тўзин кўбўреткен. Комсомолдор пионерлерден канча тўс яблоняга кўп кўбўреткен?

779. Столовыйда неделенинг (7 кўннин) туркунына 78 кг кулур чыгымдадылар. Баштапкы 5 кўнге кўнине 12 кг-нан чыгымдалып турган. Арткан 2 кўнде канча кулур чыгымдадылар?

780. Кроликтер тудар јерде бастыра 92 кролик болгон. Олор кажызында ла 12-ден 6 јаан клеткада ла кажызында ла 4-тўнг бир канча кичинек клеткада јаткандар. Кролик тудар јерде кичинек канча клетка болгон?

781. Бодолго тургузала, оны бодогор:

1 неменинг баазы	Немелердин тоозы	Бастыразынын баазы
8 салк	4	} 50 салк.
3 салк.	x	

782. Керектў $>$, $<$ ол эмезе $=$ деп темдекти тургузып, кўчўрип бичигер.

$$84 : 2 \dots 84 : 4 \quad 2 \text{ м } 3 \text{ дм} \dots 20 \text{ дм} \quad 20 \text{ см} \dots 2 \text{ дм}$$

$$15 \cdot 3 \dots 16 \cdot 3 - 3 \quad 5 \text{ м } 2 \text{ дм} \dots 2 \text{ м } 5 \text{ дм} \quad 3 \text{ м} \dots 20 \text{ дм}$$

783. Жарты жок тооны табыгар:

$$x \cdot 4 = 75 - 31 \quad x : 8 = 24 : 4 \quad 32 : x = 16 : 4$$

$$\begin{array}{lll} 784. & 45 : 2 : 9 & 100 - 36 : 2 + 18 \quad (34 + 27) : 6 \\ & 57 : 3 : 4 & 53 + 3 \cdot 13 - 47 \quad (43 + 27) : 7 \\ & 24 : 3 : 6 & 64 + 27 - 5 \cdot 16 \quad (25 + 18) : 7 \end{array}$$

785. Уч кезинти чийү тартып алыгар: баштапкызынын узуну 12 см, экинчизи баштапкызынан 3 катапка кыска, үчинчизи дезе баштапкызынан 3 см-ге кыска. Экинчи ле үчинчи кезинтилердин алдынан башка узуну канча кире?

786. Карууларын катаптаарыла шиндеп, примерлерди бодогор.

$$\begin{array}{llll} 24 : 2 & 39 : 3 & 98 : 7 & 84 : 7 \\ 75 : 5 & 76 : 4 & 56 : 4 & 46 : 2 \end{array}$$

787. 3, 11 ле 33; 2, 14 лө 28; 13, 78 ле 6 деп тоолорло катаптаарына бир пример ле үлеерине 2 пример тургузаар.

Эки темдектү тооны эки темдектү тоого үлеери.

788. (Санаада.) 32 боло берзин деп, 16-ны кандый тоого катаптаар керек? 92 боло берзин деп, 23-ти кандый тоого катаптаар керек?

789. 51 : 17.

Мынайда жартагар: 51 болзын деп, 17-ни кандый тоого катаптаар керек? 2-ге катаптап көрөли: $17 \cdot 2 = 34$, 2 деп тоо жарабай жат. 17-ни 3-ке катаптайлы, 51 болор. Айдарда, $51 : 17 = 3$.

790. Каруузын катаптаарыла шиндеп, примерлерди бодогор:

$$\begin{array}{llll} 48 : 24 & 84 : 14 & 75 : 25 & 85 : 17 \\ 32 : 16 & 36 : 18 & 76 : 19 & 64 : 32 \end{array}$$

791. 25 л сүттен 1 кг сарју эдип турганы јарт болзо, 75 л сүттен канча килограмм сарју эдип алар?

792. 36 м-ге 3 м-ден канча катап кирип јатканын биллип алатан суракту бодолго тургузаар.

793. Коларткыштын баазы 1 салк., 3 салфетканын баазы дезе 75 акча. Бир коларткыштын ордына канча салфетка садып алар аргалу?

794. Қолянын эски альбомынын бир страницазына 12 марка бадып јат, онын 6 страницазы маркаларла јапшырылып калган. Јаңы альбомнын страницазына дезе 8 маркадан кирип јат. Јаңы альбомдо ол ок маркаларды бастыраларын јапшыарга канча страница керек болор?

795. 1) Бодолголор тургузала, оларды бодогор:

4 кг — 32 ак. 12 кг — x ак.	Баазы түңей
2 таар — 60 кг x таар — 100 кг	Таарлардын ууры түңей

2) Берилген бодолголорго кайра учурлу бодолголор тургузып, оларды бодогор.

796. (Санаада.) 1) 17 ле 19 деп тоолордын суммазын 3-ке үлеер.

2) 12 ле 6 деп тоолордын произведениезине 8-ти кожор.

3) Үстүндеги рядтагы тоолор олардын алдында турган тоолордон канчага, база канча катапка көп:

48	96	72	91	57
16	32	4	7	19

797.	$34 : 17 \cdot 28$	$3 \cdot 24 : 9$	$(34 + 56) : 15$
	$75 : 25 \cdot 18$	$4 \cdot 16 : 8$	$(76 - 16) : 12$
	$44 : 22 \cdot 39$	$5 \cdot 8 : 10$	$(93 - 9) : 14$

798. (Санаада.) 1) 6 ла 11 деп тоолордын произведениези 3-тен канча катапка көп?

2) 4 ле 8 деп тоолордын суммазы 48 деп тоодон канча катапка ас?

3) 8 ле 8 деп тоолордын суммазы олордын произведениезинен канча катапка ас?

799. Таблицада берилген буквалардын учурларын тузаланып, $(a+b):c$ ле $a+b:c$ деп берилгенинин учурларын бодоп табыгар.

a	23	17	56	32
b	46	51	28	64
c	23	17	28	32

800. Бичиктер кадарлаачы 2 уска 96 бичиктен кадарлаар керек болгон. Олордын бирүзи күнине 12 бичиктен, экинчизи дезе 16 бичиктен кадарлап турган. Бичик кадарлаачы устын кажызы ла алдынан бастыра бичиктерди канча күнге кадарлады?

Ишти бичик кадарлаачы устын кажызы озо бүдүрип салар, канча күнге?

801. Эжиктер будыычы малярлар керегинде өрөгизине кеберлеш бодолго тургузаар. Бойоордын бодолгорды таблицага кыскарта бичийле, оны бодогор.

802. Жарты жок тооны табыгар:

$$(78 - x) + 56 = 100 \quad 75 + (x - 24) = 83 \quad 72 : a = 24$$

803. Периметри 1 дм 2 см болгодый квадрат чертитъ эдип алыгар.

$$\begin{array}{lll} 804. & 76 - 96 : 8 & 58 : 2 - 17 & 100 - (34 + 76 : 4) \\ & 89 + 88 : 88 & 36 + 42 : 3 & 28 + 37 - 72 : 6 \\ & 84 : 21 + 96 & 91 : 13 \cdot 9 & 35 + 72 : 24 - 17 \end{array}$$

805. (Санаада.) 1) 12, 20, 77 кандый тоолорго үлелип жат?

2) 42 жаңыс темдектү кандый тоолорго үлелип жат?

3) 96 эки темдектү кандый тоолорго үлелип жат?

4) Көптөөчизи 18, произведениези 72. Көптөдөөчизин табар.

5) Үлелеечизи 84, частныйы 6. Үлеечизин табар.

806. Таблица аайынча экинчи отряд баштапкызынан канча күнге көп иштегенин билип аларга бодолго тургузаар.

	1 күнге күбүреткендер	Канча күнге иштегени	Бастыра күбүреткендери
I	14 яблоня	?	42 яблоня
II	12 яблоня	?	48 яблоня

807. Маала ажын садатан ларёкко кажызында ла 7 кг-нан 12 кайырчак помидор экелдилер. 2 частын туркунына 4 кайырчак садыла берди. Садарга база канча килограмм помидор артты?

808. Формулалар аайынча бодолголор тургузала, олорды бодогор:

$$1) 38 - x = 14 \quad 2) 64 : x = 16 \quad 3) x = 72 : 4 \cdot 9$$

809. Жарты жок тооны табыгар:

$$(x + 3) - 17 = 68 \quad (x - 12) + 3 = 87$$

$$\begin{array}{lll} 810. & 26 \cdot 3 : 13 & 23 - 85 : 17 + 22 & 46 : 2 \cdot 4 \\ & 32 : 2 \cdot 5 & 46 + 3 \cdot 12 : 4 & 88 : 22 \cdot 17 \\ & 54 : 3 \cdot 4 & 72 : 12 + 64 : 2 & 64 : 32 \cdot 39 \end{array}$$

811. Сыны 4 м ле тууразы 3 м түстолук бүдүмдү комнатаны эбиреде кадаган кыйынты агаштын узуну канча кире болор, бодоп табыгар.

812. Эки темдектү тооны база эки темдектү тоого үлезе, 7 болгодый, 2 пример тургузаар.

813. Озо баштап каруунда 3, онон 4, анайда онондо ары болотон примерлер бодойло, бичип алыгар.

$$\begin{array}{llll} 90 : 45 & 85 : 17 & 80 : 16 & 44 : (41 - 30) \\ 45 : 15 & 96 : 16 & 90 : 18 & 95 : (59 - 40) \\ 68 : 17 & 93 : 31 & 92 : 23 & 72 : (35 - 17) \end{array}$$

814. Узуны 24 м түрбек бөстөн кийим үлгүлөп кезер ус жаан кижининг 3 ле баланын 3 платъезин кести. Баланын кажы ла платъезине 3 м-ден бөс кирди. Үй кижининг кажы ла платъезине канча метрден бөс кирди?

815. Неме садып аларга келген кижиги бирүзи 4 салковойдон 6 отургуш учун кассага акча төлөди, же ошон ол бу отургуштардын ордына бирүзи 12 салковойдон креслолор садып алар деп сананып алды. Бу ок акчага ол канча кресло садып алгадый?

816. Таблицаалар аайынча бодолголор тургузала, оморды бодогор:

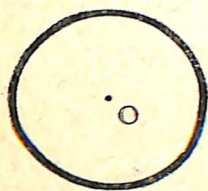
1 чамча- га чы- гымда- ган бөс	Чам- чалар- дын тоозы	Басты- ра чы- гымда- ган бөс	1 м-дин баазы	Канча метр	Турган баазы
3 м	16 ч.	?	2 салк.	6 м	} x салк.
4 м	12 ч.	?	5 салк.	3 м	

817. Жарты жок тооны табыгар:

$$68 : a = 17 \quad c : 14 = 4 \quad 32 \cdot x = 96$$

Окружность.

818. О точка темдектеп алыгар. Ол точкага циркульди тургузала, айландырып, чийү тартыгар.

Ол чийү — окружность.

О точка — окружностьюнын ортозы.

Окружность — кругтын грани.

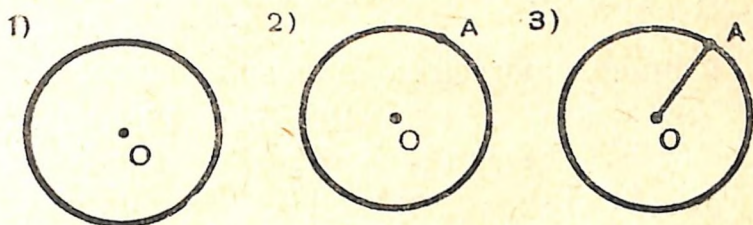
Окружностьюнын ортозы — кругтын ортозы.

819. 1) Ортозы O точкада эдип, циркульдын болу-
жыла окружность тартып алыгар.

2) Окружностью A точка темдектеп алыгар.

3) A точканы окружностын ортозыла бирикти-
реер.

Кезинти OA — окружностын радиузы.

4) Окружностью база бир точка темдектеп алыгар,
оны B деп адап алала, O ла B точкаларды бириктиреер.
Кезинти OB — база окружностын радиузы. OA ла OB
кезинтилерди шиндеп көригер.

820 1) Ортозы A точкада эдип, радиузы AB кезин-
тиге түңей окружность тартып алыгар.

2) Радиузы 3 см, 4 см окружность бүдүрип алыгар.

821. 1) Берилген таблицалар аайынча бодолго тур-
гузала, оларды бодогор.

Баазы	Тоозы	Басты- рала- рынын баазы	Бир күн- ге чы- гымдал- ганы	Күндер- дин тоозы	Бастыра чыгым- далганы
5 ак.	6	?	2 кг	8 күн	?
x ак.	3	?	3 кг	x күн	?
		54 кг		34 кг	

2) Бу бодолголордын кажызына ла кайра учурлу
бодолго тургузала, оларды бодогор.

$$\begin{array}{lll}
 822. & (78 - 64) \cdot 6 & (35 + 45) : 16 & 100 - 48 + 36 : 12 \\
 & (24 + 17) \cdot 2 & (85 - 17) : 2 & 38 + 17 \cdot 3 - 63 \\
 & (82 - 69) \cdot 3 & (36 + 48) : 21 & 34 \cdot 2 - 72 : 3
 \end{array}$$

Таскадынарына кожулта материал.

1. Примерлерди јенил деген эпле бодогор:

$$\begin{array}{lll}
 1) & (32 + 8) : 4 & (7 + 18) : 5 & (12 + 9) : 3 \\
 & (18 + 27) : 9 & (42 + 6) : 6 & (8 + 14) : 2 \\
 2) & (24 + 36) : 2 & (17 + 38) : 5 & (3 + 9) : 6 \\
 & (8 + 6) \cdot 4 & (18 + 24) : 3 & (16 + 40) : 4
 \end{array}$$

2. Кажы ла эжер примерлерди тўн деп көрөлө, оларды бодогор:

$$\begin{array}{lllll}
 28 : 7 & 56 : 8 & 48 : 6 & 81 : 9 & 35 : 7 \\
 30 : 7 & 60 : 8 & 53 : 6 & 85 : 9 & 40 : 7
 \end{array}$$

3. Бир столбикке артканы јокко үлелер, экинчизине дезе артканду үлелер примерлерди чыгара бичип алала, оларды бодогор:

$$\begin{array}{lllll}
 38 : 9 & 27 : 4 & 48 : 8 & 63 : 9 & 81 : 9 \\
 40 : 5 & 36 : 9 & 52 : 9 & 27 : 3 & 56 : 6 \\
 76 : 8 & 51 : 7 & 46 : 6 & 25 : 6 & 42 : 7
 \end{array}$$

4. Примерлерди бодоп, јартагар:

$$\begin{array}{lllll}
 1) & 24 \cdot 3 & 16 \cdot 6 & 19 \cdot 3 & 14 \cdot 4 & 48 \cdot 2 \\
 & 17 \cdot 5 & 28 \cdot 3 & 13 \cdot 7 & 32 \cdot 3 & 12 \cdot 8 \\
 2) & 34 \cdot 2 & 47 \cdot 2 & 14 \cdot 5 & 21 \cdot 4 & 13 \cdot 4 \\
 & 18 \cdot 3 & 16 \cdot 5 & 19 \cdot 3 & 11 \cdot 8 & 27 \cdot 3
 \end{array}$$

5. Берилген примерлерди кычырып, бодогор:

$$\begin{array}{llll}
 100 - 27 \cdot 3 & 19 + 28 \cdot 2 & 26 + 17 \cdot 4 & 42 \cdot 2 - 26 \\
 18 \cdot 3 - 40 & 22 \cdot 4 - 18 & 11 \cdot 8 + 12 & 31 \cdot 3 - 18
 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll}
 6. & 24 + 16 \cdot 3 - 56 & 98 - 86 + 13 \cdot 5 & 23 + 11 \cdot 6 - 76 \\
 & 74 - 22 \cdot 2 + 64 & 23 - 22 + 18 \cdot 4 & 74 - 23 + 12 \cdot 3 \\
 & 88 - 26 \cdot 3 + 37 & 42 + 26 \cdot 2 - 59 & 48 \cdot 2 - 11 \cdot 5
 \end{array}$$

7. Берилген көргүзү аайынча примерлер тургузала, оорды бодогор:

12:2	13:2	14:2	15:2	16:2
12:3	...	...	...	...
12:4	...	...	...	...
12:5	...	...	...	...

8.

Көптөөчи	18	19	20	21	22	23	24	25
Көптөдөөчи	4	4	4	4	4	4	4	4
Произведение								

9. Бастыра көптөдөөчилери 3 болзын, көптөөчилери дезе 32,31, ... 25 болзын деп, өрөгизине түней таблица тургузаар.

10. 96, 72, 84 деп тоолорды кажы ла кожулаачызы 3-ке (4-кө) артканы жок үлелгедий суммала солыгар.

11. 78, 90, 84 деп тоолорды кажы ла кожулаачызы 6-га (2-ге) артканы жок үлелгедий суммала солыгар.

12. Примерлерди бодоп, тартагар:

84:7	54:3	60:4	57:3	84:6
78:6	42:3	91:7	80:5	38:2
13. 88:8	54:2	96:8	86:2	84:6
92:3	48:3	72:6	75:5	98:7
46:2	51:3	52:4	44:4	76:4

14. Берилген примерлердин бодогондорын шиндеп көригер: жастыра бодолгон примерлерди таап, чыгара бичип алала, оорды чын бодогор:

84:4=21	48:3=16	52:4=13
56:2=28	72:4=19	95:5=18
96:6=13	88:8=88	60:4=15

15. Бодойло, карууларын катаптаарыла шиндегер:

38:2	91:7	78:6	88:4	63:3
75:3	80:5	96:8	99:9	72:2

16.

Ўлелеечи	72	84			90	
Ўлеечи	6	7	6	4	5	4
Частный			13	17		18

17. Каруунда 18 болзын деп, ўлеерине ўч пример ле каруунда 48 болзын деп, катаптаарына ўч пример тургузаар.

18. Примерлерди јенгил деген эпле бодогор:

$$\begin{array}{lll} (36 + 24) : 3 & (19 + 11) : 6 & (7 + 6) \cdot 4 \\ (7 + 4) \cdot 6 & (18 + 9) : 3 & (42 + 6) : 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll} 19. \quad 39 + 45 : 5 - 10 & 90 : 5 - 36 + 14 & 17 + 96 : 8 - 27 \\ 68 : 4 - 24 : 2 & 76 - 54 : 3 - 9 & 84 - 12 \cdot 3 \cdot 2 \\ 19 \cdot 5 - 44 : 4 & 28 - 19 + 19 \cdot 4 & 52 + 84 : 2 - 68 \end{array}$$

20. Берилген примерлерди бодоп јартагар:

$$\begin{array}{lllll} 3 \cdot 24 & 8 \cdot 12 & 9 \cdot 11 & 5 \cdot 19 & 7 \cdot 13 \\ 5 \cdot 17 & 7 \cdot 14 & 3 \cdot 27 & 6 \cdot 16 & 4 \cdot 23 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll} 21. \quad 5 \cdot 18 - 48 : 3 & 6 \cdot 15 - 72 : 6 & 8 \cdot 11 - 11 \cdot 7 \\ 92 : 4 + 4 \cdot 16 & 83 - 3 \cdot 24 + 69 & 27 \cdot 3 - 4 \cdot 15 \\ 78 - 2 \cdot 38 + 89 & 7 \cdot 12 - 78 + 12 & 84 : 3 - 26 + 4 \end{array}$$

22. Ээчий турган кажы ла пример кандый ээжиле тургузылганын билип алала, кажы ла столбикке база 3 примерден тургузып, кожыгар:

$$\begin{array}{llll} 2 \cdot 11 - 17 & 6 \cdot 16 - 28 & 7 \cdot 13 + 9 & 3 \cdot 32 - 39 \\ 3 \cdot 11 - 18 & 6 \cdot 15 - 27 & 6 \cdot 13 + 10 & 3 \cdot 31 - 38 \\ 4 \cdot 11 - 19 & 6 \cdot 14 - 26 & 5 \cdot 13 + 11 & 3 \cdot 30 - 37 \end{array}$$

23. Кўргүзү аайынча примерлер тургузала, оморды бодогор:

$$\begin{array}{lllll} 3 \cdot 18 = 54 & 7 \cdot 14 & 6 \cdot 13 & 15 \cdot 6 & 17 \cdot 5 \\ 54 : 3 = & \dots & \dots & \dots & \dots \\ 54 : 18 = & \dots & \dots & \dots & \dots \end{array}$$

24. Примерлерди бодойло, шиндеп көригер:

$$\begin{array}{ccccc} 92:23 & 96:24 & 57:19 & 64:16 & 99:33 \\ 68:17 & 68:34 & 52:26 & 44:11 & 84:12 \\ 80:16 & 72:18 & 88:22 & 90:18 & 78:13 \end{array}$$

25.

a	86		68		54	69		85		63	72
b	2	14	17	7	18	23	38	17	3		
$a:b$		6		14			2		28	63	12

26. 1) 12, 26, 4, 96, 13, 78, 3 деп тоолорды тузаланып, артканы жокко үлелгедий бастыра примерлерди тургузыгар.

2) Үлелеечизи 84, 56 болзын деп, артканы жокко үлелгедий бастыра примерлерди тургузыгар.

$$\begin{array}{lll} 27. & 66:22+3\cdot 8 & 3\cdot 18-64:4 & 96:4+3\cdot 24 \\ & 72:18+7\cdot 9 & 4\cdot 17+88:22 & 66:33+6\cdot 12 \\ & 96:16+9\cdot 9 & 62:2-36:18 & 91:7-77:11 \end{array}$$

28. Берилген примерлерден арткандарлу үлелип тургандарын чыгара бичип алала, олорды бодогор:

$$\begin{array}{cccc} 78:24 & 95:17 & 78:13 & 42:16 \\ 96:32 & 86:16 & 72:24 & 54:18 \\ 90:18 & 98:14 & 89:23 & 68:24 \end{array}$$

29. Берилген тоолордын рядын оног ары уулалтыгар (кажы ла рядка база бир тоодон кожуп бичигер):

$$96, 48, 24, \dots \quad 54, 18, 6, \dots$$

$$\begin{array}{lll} 30. & 80:16\cdot 13 & 99:11\cdot 9 & 72:12\cdot 16 \\ & 78:13\cdot 14 & 68:17\cdot 23 & 57:19\cdot 32 \\ & 60:12\cdot 11 & 56:14\cdot 19 & 92:23\cdot 24 \end{array}$$

31. Жарты жок тооны табыгар:

$$\begin{array}{llll} 1) & x\cdot 6=54 & x:2=24 & 32:x=16 & 28\cdot x=36+20 \\ & x\cdot 8=48 & x:4=15 & 72:x=4 & 43\cdot x=80+6 \\ & x\cdot 9=72 & x:6=11 & 56:x=7 & 75:x=17+8 \\ & x\cdot 4=36 & x:8=12 & 24:x=12 & 42:x=7\cdot 3 \end{array}$$

$$\begin{array}{ll}
 2) \quad (x+36) - 45 = 47 & 100 - (x+45) = 23 \\
 (x-21) + 48 = 83 & 86 - (x-21) = 35 \\
 (46-x) + 34 = 42 & 54 + (x-42) = 63 \\
 (38-x) - 24 = 7 & 32 + (x+18) = 95
 \end{array}$$

32. $a=3$, $b=2$, $c=17$ болгонун тузаланып, төмөн берилгендердин тоолорун тургузып бодогор:

$$\begin{array}{llll}
 a+b+c & a+b \cdot c & a \cdot c - b & a \cdot c - a \cdot b \\
 a-b+c & a \cdot c + b & a \cdot b + a \cdot c & b \cdot c - a \cdot a
 \end{array}$$

33. Примерлердин эки жанын түндөп көрөлө, $>$, $<$ ол эмесе $=$ деп темдекти тургузаар:

$$\begin{array}{ll}
 (72+26) - 32 \dots (72-32) - 26 & 78 \cdot 0 \dots 78 \cdot 1 \\
 100 - (38+12) \dots 100 - 38 + 12 & 56 : 4 \dots 56 : 8 \\
 (9+12) \cdot 4 \dots 9 \cdot 4 + 12 \cdot 4 & 32 : 32 \dots 32 : 1 \\
 (48+48) : 12 \dots 48 : 12 + 48 : 2 & 36 + 0 \dots 0 + 36
 \end{array}$$

34. Тетрадьтын баазы 2 акча, блокноттыйы десе 5 акча. 50 акчага тетрадьтарды блокноттордон канчага көп садып алгадый?

35. Лагерьде балдар уйуктайтан 2 жаан ла 4 кичинек кып болгон. Жаан кыптарга кажызына ла 18 орыннан, кичинектерине десе кажызына ла 11 орыннан тургузылган. Бу кыптарга бастыра канча орын кирди?

36. Библиотекада кажызында ла 6 полкалу бичиктер салатан 12 шкаф болгон. Бастыра бичиктерди саларга андый 100 шкаф керек болор деп, библиотеканын заведующийи чотоп алала, база 4 шкаф тургадый жер беле-теп алды. Кажы ла жаңы шкапка андый канча полка эдер керек?

37. Столовыйга 100 л сүт экелген. Ол сүтти урарга кажызынын ла ичкири 15 л-ден 5 бидон белетедилер. Арткан сүтти ононг кичинек, ичкири 5 л-ден бидондорго урарга келишти. Сүт урарга кичинек канча бидон керек болор?

38. 1) Күнүн ле тегнен эдип, столяр 3 күнге 12 рам жазады, төртинчи күнде десе алдындагы күнде бүдүрүп турганынан 1 рамга көп жазады. Төртинчи күнде столяр канча рам жазады?

2) Столяр 4-чи күнде канча рамнан јазап турган, анча ок рамнан этсе, ол 30 рамды канча күнге бүдүрип салар, өрөги бодолгонын условиезинен көрүп, бодогор.

39. 16 кг кулурды садучы 8 пакетке теннен уруп салган. 80 кг кулурды саларга канча андый пакет керек?

40. Уй 3 күнге 24 кг силос јип јат. Оны 7 күн азыраарга канча килограмм силос белетеер керек?

41. 2 коробкада 16 конфет. Андый ок үч коробкада канча конфет?

42. Јурт јерде былтыр кажызында ла 12 квартира-лу 3 түңей тура тудулган. Быјыл база андый ок 2 тура тудулар. Бу јангы тураларда бастыра канча квартира болор?

43. Оля 15 акчага 5 түңей конфет садып алган. 18 акчага канча андый конфет садып алар?

44. Қызычак 50 акчага кажызы ла 2 акчадан 5 конверт ле анча ок јараш открытка садып алган. Бу от-крыткалардын баазы канча акча?

45. Јорукка брааткан туристтерге 6 «Волга» ла 6 «Москвич» машиналар бергендер. Кажы ла «Волгага» 4 кижиден, кажы ла «Москвичке» дезе 3 кижиден отур-дылар. Бу машиналарга канча турист отурып барды?

46. Детсадтын бир группазында 23 бала, экинчи-зинде дезе 21 бала болгон. Кажы ла балага 2 яблоко-донг үлеерге, канча яблоко керек болор?

47. Школдын буфедине 100 порция обед экелген, ого келип, кажызында ла 23 баладан 4 класс ажанган. Канча порция обед артты?

48. Формулар аайынча бодолголор тургузала, оморды бодогор:

$$x = 36 \cdot 2 + 3 \cdot 4 \quad x = 100 - 42 \cdot 2$$

$$x = 35 + 18 \cdot 3 \quad x = 34 \cdot 2 - 3$$

$$x = 48 + 11 \cdot 2 \quad x = 50 - 12 \cdot 3$$

49. 1) Таблицаларды тузаланып бодолголор тургузала, оларды бодогор; кайра учурлу бодолголор тургузала, оларды бодоор.

1)

Баазы	Тоозы	Бастыраларынын баазы
6 ак.	8 шт.	$\left. \begin{array}{l} ? \\ ? \end{array} \right\} 64 \text{ ак.}$
x ак.	2 шт.	

2)

Бир пакеттин	Пакеттердин тоозы	Бастыраларынын ууры
2 кг	6 шт.	$\left. \begin{array}{l} ? \\ ? \end{array} \right\} 36 \text{ кг}$
3 кг	x шт.	

50. 1) Таблицада берилген тоолорды тузаланып, тўстолуктар черттир эделе, олардын кажызынын ла периметрин табыгар.

Узуны	10 см	9 см	8 см	7 см
Тууразы	6 см	6 см	6 см	6 см
Периметри				

2) Тен јандарлу ўчтолуктын узуну k сантиметр. Онын периметрин канайып табар?

51. 1) Кажы ла ўчтолуктын јандарын кемјийле, онын периметрин бодоп табыгар.

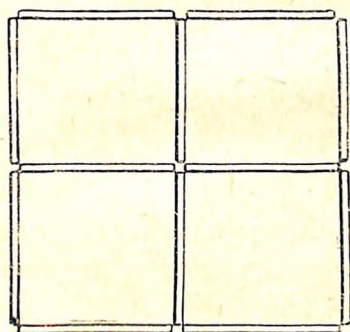

2) Угольниктин болужыла түстолукту, курч толукту, моко толукту үчтолукты табыгар.

52. 1) Периметри 3 дм 2 см болзын деп, квадрат эдип алыгар. Бу квадраттын бир жанынын узуну канча кире?

2) Кажызынын ла периметри 1 дм 4 см болзын деп, 2 түстолук чертить эдип алыгар. Андый ок периметрлү база бир түстолук чертить эдип алар ба?

53. 1) 12 агажактан мындый фигура бүдүригер. Эки квадрат боло берзин деп, 2 агажагын алып салыгар.

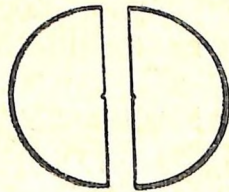
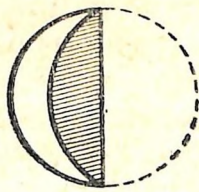
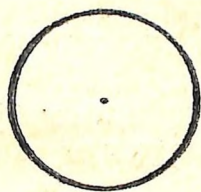
2) 12 агажактан 4 квадрат бүдүригер. 3 квадрат бүде бергедий эдип, 3 агажакты алып салыгар.

3) 12 агажактан 4 квадрат бүдүригер. 3 квадрат боло бергедий эдип, 4 агажакты алып салыгар.

ҮЛҮЛЕР.

Үлүлөргө бөлип, олорды түндөп көрөри.

823. Кругты эки түнгей үлүгө бөлигендер:

Түңей бөлүктөрдүн кажызы ла — кругтын каборто-
зы ол эмезе кругтын эки үлүзинин бир үлүзи. Бир круг-
та кругтын жарымы канча?

824. Чаазыннан кезип алган квадратты бүктөп,
төрт түңей үлүгө бөлигер. Квадраттын төрт үлүзинин
бир үлүзин көргүзөөр. Бир квадратта андый канча үлү?

825. Кажы ла круг канча түңей үлүгө бөлинди, аяк-
тап көригер.

$\frac{1}{4}$

$\frac{1}{8}$

$\frac{1}{3}$

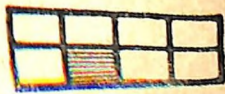
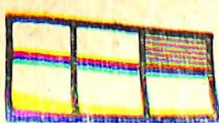
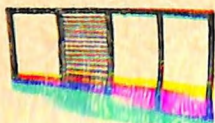

$\frac{1}{6}$

Кажы ла журуктын алдына бичилгенин көргүзигер.
Кругтын кажы ла үлүзи канайда темдектелип, канайда
адалып жат?

Круг 4 тең үлүгө бөлінген болзо, ол төрт үлүнүн
бир үлүзин көргүзүп бичиирге, чийүү тартала, круг төрт
үлүгө бөлінгенин көргүзөргө, чийүүнүн алдына 4 бичип
жат, төрт үлүнүн бир үлүзи алынганын темдектеп, чийүү-
нүн үстине 1 бичип жат.

826. 1) Түстолуктын карартып салган кажы лу үлү-
зин айдып беригер:

2) Үлүлөрдү көргүзүп темдектегер. Чийүүчектин
үстүндө ле алдында бичилген цифралар нени темдектеп
жат?

3) Чаазыннан түстолук кезип алаала, оны бүктөп,
2, 4, 8 түңей үлүгө бөлигер. Бир төрттолуктын экинчи,
төртинчи, сегизинчи үлүлери канча?

Неменин жарымы жаан ба айса төртинчи үлүзи бе? Төрт үлүнин бирүзи жаан ба, айса сегис үлүнин бирүзи жаан ба?

827. Чаазыннан квадрат кезип алала, кажызы ла үчтолук боло берзин деп, оны 2 түнгей үлүгө бөлип кезигер. Кажы ла андый үлү квадраттын канчанчы үлүзи болуп жат, бичип темдектегер.

828. Заводто байрамга бир ишчиге метри 12 салковойдон 4 м түк бөс сыйлады, экинчизине дезе анча ок акча төлөп, метри 8 салковойдон торко алып берди. Канча метр торко сыйлап берди?

829. Формула аайынча бодолго тургузала, оны бодогор:

$$x = 28 \cdot 3 + 12.$$

830.

a	54	72		100
b	3		4	25
$a:b$		12	19	

k	26	100		18
p	3		13	12
$k-p$		76	39	

831. $(28 + 19) \cdot 2$ $(36 - 27) \cdot 4$ $100 - 16 \cdot 3$
 $(17 + 14) \cdot 3$ $(75 - 58) \cdot 5$ $90 - 14 \cdot 6$

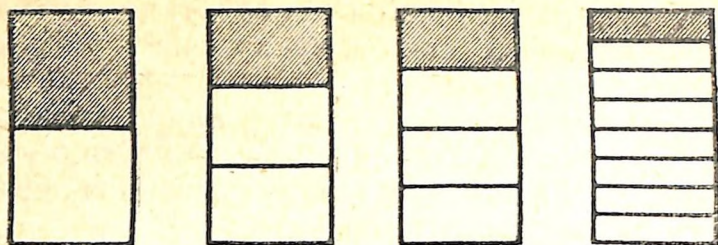
832. (Санаада). Круг 8 түнгей, 6 түнгей, 10 түнгей үлүлерге бөлінген болзо, кажы ла андый үлүни канайда адаар.

833. Чаазыннан тилбек кезип алала, оны 4 түнгей үлүгө бөлилгедий эдип, бүктеп алыгар. Тилбектин $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ үлүзин көргүзигер.

Кажызы жаан: $\frac{1}{2}$ бе айса $\frac{1}{4}$ бе? Мынайда бичигер:
 $\frac{1}{2} > \frac{1}{4}$.

834. 1) Журукты айкапта көрөлө, $\frac{1}{4}$ ле $\frac{1}{8}$; $\frac{1}{2}$ ле $\frac{1}{3}$; $\frac{1}{4}$ ле $\frac{1}{3}$ -ни түгдеп көригер.

2) Чолмоноктордын ордына $>$ ол эмесе $<$ деп тем-
декти тургузып, бичип алыгар:

$$\frac{1}{6} * \frac{1}{3}; \quad \frac{1}{4} * \frac{1}{2}; \quad \frac{1}{4} * \frac{1}{8}$$

835. 1) $a = 18$ $b = 3$ $c = 12$

2) $a = 10$ $b = 5$ $c = 7$ болзо,

$a \cdot b + c \cdot b$ деп берилгенинин учурин табыгар.

836. Жаан улус кажызына ла 16 кг-нан кирер жаан
корзиналарга, пионерлер дезе кажызына ла 10 кг-нан
кирер кичинек корзиналарга яблоколор жуугандар. Жаан
улус канча корзина яблоко жууган, пионерлер анча ок
корзина жуугандар. Жаан улус бастыра 80 кг яблоко жууп
алган болзо, пионерлер канча килограмм жууп алдылар?

837. Кыскарта бичилгени аайынча бодолголор тур-
гузып, оларды бодогор.

Баазы	Тоозы	Төлөгөн бастыра акча
3 салк.	? Түнгей ?	36 салк. 60 салк.

Баазы	Тоозы	Төлөгөн бастыра акча
? Түнгей ?	5 кг 3 кг	1 салк. x ак.

838. Көргүзү аайынча примерлерди бодогор:

$36 > 4$	$63 > 3$	$17 < 51$	$24 < 96$	$100 > 25$
$36 : 4 = 9$	...	...	...	...
$36 : 9 = 4$	...	...	...	...
$4 \cdot 9 = 36$	...	...	...	...

$$\begin{array}{lll}
 839. (36+48) : 12 & 13 \cdot 4 + 11 \cdot 3 & 100 - 72 : 24 - 29 \\
 (44+32) : 7 & 3 \cdot 21 - 96 : 32 & 86 - 38 : 2 + 27 \\
 (58+27) : 20 & 42 \cdot 2 - 25 \cdot 3 & 54 + 69 : 23 + 38
 \end{array}$$

Тооның үлүзин табары.

840. Узуны 12 см тилбек чаазынды (бүктөп) 4 түңей үлүгө бөлигер. Тилбектин $\frac{1}{4}$ үлүзин будып салыгар.

Тилбектин $\frac{1}{4}$ үлүзининг узуны канча кире? Оны канайып билип алар?

841. 18 тегерик алыгар. Бу бастыра тегериктердин $\frac{1}{2}$ үлүзи канча тегерик болгонын канайып билип алар? Оны билерге нени эдер керек?

18 тегериктин $\frac{1}{3}$ үлүзинде канча тегерик?

18 тегериктен $\frac{1}{6}$ үлүзин, 18-тен $\frac{1}{9}$ үлүзин табыгар.

842. 16-дан, 40-нөң, 14-төң $\frac{1}{2}$ үлүзин табыгар.

49-тан, 56-дан, 63-тен $\frac{1}{7}$ үлүзин табыгар.

20-ден, 32-ден, 36-дан $\frac{1}{7}$ үлүзин табыгар.

843. Узуны 6 м ыктачактан кызычакка $\frac{1}{3}$ үлүзин үзүп бердилер. Үзүп берген ыктачактын узуны канча кире?

844. Узуны 8 см тилбек журагар. Ол тилбектин $\frac{1}{4}$ үлүзин будып салыгар. Тилбектин $\frac{1}{4}$ үлүзининг узуны канча кире?

845. Бичикте 60 страница. Уулчак бичиктин $\frac{1}{3}$ үлүзин кычырып салды. Уулчак канча страница кычырып салды?

846. 15 тегерик журагар. Бу тегериктердин $\frac{1}{5}$ үлүзин будып салыгар. Канча тегерик будыыр керек? Оны канайда билип алар?

847. 20 акчага Витя кажызы ла 3 акчадан 2 карандаш ла 7 түңей тетрадь садып алган. Кажы ла тетрадьтын баазы канча акча?

1) Бодолгоны таблицага кыскарта бичийле, оны бодогор.

2) Берилген бодолгого кайра учурлу бодолго тургузала, оны бодогор.

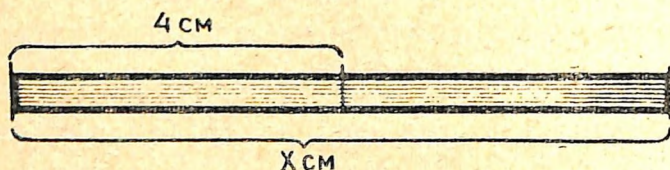
848. Жарты жок тооны табыгар:

$$\begin{array}{llll} x \cdot 6 = 38 - 2 & (x + 42) - 36 = 27 & 34 - x = 4 + 17 \\ 32 : x = 57 - 49 & (x - 17) + 24 = 38 & 62 + x = 87 - 19 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll} 849. & (71 - 23) : 12 & 72 : 12 \cdot 9 : 27 & 51 : 3 + 48 \\ & (58 + 23) : 27 & 91 : 13 \cdot 8 : 14 & 72 : 4 + 78 \\ & (91 - 19) : 24 & 80 : 16 \cdot 9 : 15 & 84 : 6 + 28 \end{array}$$

Тооны онын үлүзинен табары.

850. Тилбектин $\frac{1}{2}$ үлүзининг узуну 4 см. Бүдүн тилбектин узуну канча кире?

851. $\frac{1}{4}$ үлүзининг узуну 2 см болгодый кезинти чийү тартып алыгар.

852. Миша үлгердин кабортозын эске үренип алган. Ол 8 строчка үренип алган. Бу үлгерде бастыра канча строчка?

853. Сананып алган тоонун $\frac{1}{3}$ үлүзи 8. Сананып алган тоо кандай?

854. (Санаада.) 1) 8, 7, 9 деп тоолорды 4 катапка көптөдигер.

2) 8, 24, 40 деп тоолорды 4 катапка астадыгар.

3) 28-тин $\frac{1}{4}$ үлүзин, 54-тин $\frac{1}{9}$ үлүзин табыгар.

4) Лентанын узуну 1 м. Бу лентанын $\frac{1}{2}$ үлүзинин узуну канча кире?
 $\frac{1}{2}$ ле $\frac{1}{4}$ деп, $\frac{1}{6}$ ла $\frac{1}{3}$ деп, $\frac{1}{4}$ ле $\frac{1}{8}$ деп үлүлөрдү түгдөп көригер:

a	8	3	4	6	24	1
$24 : a$						

855. Магазинге кажызында ла 9 кг-нан 6 коробка ла кажызында ла 8 кг-нан 5 коробка печенье экелген. Магазинге бастыра канча килограмм печенье экелди?

Берилген бодолгого кайра учурлу бодолго тургузар. Ол бодолголордын бодолорынын формулаларын бичигер.

856. Бичилген примерлердин эки янын түгдөп көригер.

$$24+16-8 \dots 24+(16+8) \quad (12+4) \cdot 6 \dots 12 \cdot 6+4 \cdot 5$$

$$37-14+6 \dots 37-(14+6) \quad 9 \cdot (3+4) \dots 3 \cdot 9+9 \cdot 4$$

Бодойло, бойыгарды шиндегер.

$$857. \quad (81-29) : 13 \quad (64-16) : 24 \quad (65+35) : 25$$

$$(46+14) : 5 \quad (39+29) : 17 \quad (100-46) : 9$$

$$(98-28) : 14 \quad (83-26) : 19 \quad (32+49) : 8$$

ӨЙДИҢ КЕМҮЛЕРИ.

1970 жылдын календари.

ЖЫЛ. АЙ. НЕДЕЛЕ.

	ЯНВАРЬ	ФЕВРАЛЬ	МАРТ	АПРЕЛЬ	МАЙ	ИЮНЬ
Пн.	5 12 19 26	2 9 16 23	2 9 16 23 30	6 13 20 27	4 11 18 25	1 8 15 22 29
Вт.	6 13 20 27	3 10 17 24	3 10 17 24 31	7 14 21 28	5 12 19 26	2 9 16 23 30
Ср.	7 14 21 28	4 11 18 25	4 11 18 25	1 8 15 22 29	6 13 20 27	3 10 17 24
Чт.	1 8 15 22 29	5 12 19 26	5 12 19 26	2 9 16 23 30	7 14 21 28	4 11 18 25
Пт.	2 9 16 23 30	6 13 20 27	6 13 20 27	3 10 17 24	1 8 15 22 29	5 12 19 26
Сб.	3 10 17 24 31	7 14 21 28	7 14 21 28	4 11 18 25	2 9 16 23 30	6 13 20 27
Вс.	4 11 18 25	1 8 15 22	1 8 15 22 29	5 12 19 26	3 10 17 24 31	7 14 21 28
	ИЮЛЬ	АВГУСТ	СЕНТЯБРЬ	ОКТАБРЬ	НОЯБРЬ	ДЕКАБРЬ
Пн.	6 13 20 27	3 10 17 24 31	7 14 21 28	5 12 19 26	2 9 16 23 30	7 14 21 28
Вт.	7 14 21 28	4 11 18 25	1 8 15 22 29	6 13 20 27	3 10 17 24	1 8 15 22 29
Ср.	1 8 15 22 29	5 12 19 26	2 9 16 23 30	7 14 21 28	4 11 18 25	2 9 16 23 30
Чт.	2 9 16 23 30	6 13 20 27	3 10 17 24	1 8 15 22 29	5 12 19 25	3 10 17 24 31
Пт.	3 10 17 24 31	7 14 21 28	4 11 18 25	2 9 16 23 30	6 13 20 27	4 11 18 25
Сб.	4 11 18 25	1 8 15 22 29	5 12 19 26	3 10 17 24 31	7 14 21 28	5 12 19 26
Вс.	5 12 19 26	2 9 16 23 30	6 13 20 27	4 11 18 25	1 8 15 22 29	6 13 20 27

858. 1) Календарьды ајыктап көрөлө, жылда канча ай, жыл кандый айдан башталып јат, айдып беригер. Айларды башталганынан ала учына јетире ээчий-деечий айдып беригер.

2) Эмди кандый ай өдүп јат? Бу жылдын кандый айлары өдө берди? Бу жылда база кандый айлар болор?

3) Январда, апрельде канча күн болуп јат, анча ок күн болотон айларды табыгар.

Февраль айда 28 ол эмезе 29 күн болуп јат.

859. Слер неделенин кандый күндерин билереер? Олорды ээчий-деечий айдып береер. Неделеде бастыра канча күн?

860. Бу жылдын календарин бойыгар тургузып, тетрадька бичип алыгар.

1) Быжыл 1 январь, 8 март, 1 май, 7 ноябрь неделенин кандый күндерине келижип јат, айдып беригер. (Бу кандый байрамдар?)

2) Январь, май, декабрь жылдын канчанчы айлары?

3) Жылдын үчинчи, тогузынчы, он биринчи айлары канайда адалып јат?

4) Жылдын башталганынан бери 7 ай өткөн болзо, 9 ай, 3 ай өткөн болзо, оларды ээчий кандый айлар болор?

5) Май ай, сентябрь ай, декабрь једип келген болзо, жылдын башталганынан бери канча ай өтти?

6) Сеге канча јаш? Сеге канчанчы јаш браады?

861. Јайгы каникул 1 июньда башталала, 1 сентябрьга јетире өдүп јат. Јайгы каникул канча айдын туркунына өдүп јат, календарьдын болужыла билип алыгар.

862. Балдар энезине огурчын јуурга болушкан. Бастыра јууп алган огурчыннын $\frac{1}{5}$ үлүзинин ууры 3 кг. Балдар бастыра канча килограмм огурчын јууп алдылар?

863. 1) Квадраттын бир јанынын узуну периметрдин канчанчы үлүзин бүдүрип јат?

2) Периметри 24 см, 36 см, 40 см квадраттардын јандарынын кажызынын ла узунун табыгар. Ол квадраттарды чертить эдип алыгар.

864. (Санаада.)

1) 28-тин, 35-тин, 56-нын $\frac{1}{7}$ үлүзин табыгар.

2) Тоонын $\frac{1}{6}$ үлүзи 4-кө, 6-га, 8-ке, 7-ге түнөй болзо, тооны табыгар.

865. 3 м түк бөстин баазы 18 салковой. Үй кижии андый 4 м бөс алала, кассага 30 салковой акча берди. Ол канча акча јандыртып алар?

866. Формулалар аайынча бодолголор тургузала, оларды бодогор:

$$x = 36 : 12 \cdot 5 \quad x = 100 - 20 \cdot 4$$

$$\begin{array}{lll} 867. & 100 - (26 + 74) & 76 - 24 \cdot 0 + 24 \quad (51 + 9) : 5 \\ & 3 \cdot 17 + 4 \cdot 12 & 48 \cdot 1 - 48 : 6 \quad (37 - 45) : 7 \\ & 28 : 1 - 42 : 21 & 80 : 20 + 19 \cdot 4 \quad (32 + 16) : 4 \end{array}$$

КОНОК.

Түн ле түш—бир конок.

868. 1) Бу ок өйдө кече кандый урок болгон, эске алыныгар. Кечеги уроктон бүгүнгизине жетире бир конок өткөн. Бу коноктын туркунына слер нени эттигер?

2) Эртен бу ок өйдө кандый урок болор, расписаниеден көригер. Ол өйгө жетире бир конок өдөр.

3) Кечеги эртен турадан бери бүгүнгү эртен турага жетире канча конок өдөр? Кечеги энгирден эртенги энгирге жетире канча конок өдөр?

869. (Санаада.) Ээчий-деечий бичигер:

1) Кече, башкүн, эртен, сонзун, бүгүн.

2) Вторник, четверг, понедельник, среда, суббота, пятница.

870. Бир частын туркунына машинистка 8 страница соккон, онызы соготон бастыра ижинин $\frac{1}{5}$ үлүзин тургузып јат. Машинистка бастыра канча страница согор учурлу?

871. Понедельникте магазинде 24 приемник садылган. Вторникте 6 приемникке көп, средада дезе вторниктезинен 2 катапка ас садылган. Средада канча приемник садылган?

872. Кыскарта бичилгени аайынча бодолголор тургузала, оморды бодогор.

$$1) \left. \begin{array}{l} \text{I} - 36 \text{ 2 катапка көп} \\ \text{II} - ? \end{array} \right\} x$$

$$2) \left. \begin{array}{l} \text{I} - 56 \\ \text{II} - ? \text{ 4 катапка ас} \end{array} \right\} x$$

$$873. \quad 92 : 23 \cdot 17 \quad (54 + 46) : 50 \quad (34 + 27) : 3$$

$$72 : 24 \cdot 16 \quad (97 - 68) \cdot 9 \quad (81 - 54) \cdot 2$$

$$96 : 32 \cdot 27 \quad (42 - 27) \cdot 6 \quad (76 - 18) : 9$$

874. Жарты жок тооны табыгар:

$$(35 + x) - 24 = 63 \quad x : 12 = 52 - 49 \quad 34 : x = 26 - 9$$

ЧАС. МИНУТ.

875. 1 конокто 24 час.

1 часа 60 минут.

Урок ло перемен јаба 1 часка шыдар өдүп јат.

Коноктын $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ үлүлери канча часты бүдүрип јат?

876. Бир минуттын туркунына канчага јетире тоолоор аргалу? (Частаң көрүп, тоологор.)

877. Частын $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ үлүлери канча минут бүдүрип јат?

878. Ойди часла билип јадылар.

Јуруктагы часты ајыктап көригер. Бастыра частардын бүдүми мындый: јаан стрелка бир кичинек чийүчектен экинчизине јетире 1 минутка, кичинек стрелказы дезе бир јаан чийүчектен экинчизине јетире 1 часка өдүп јат.

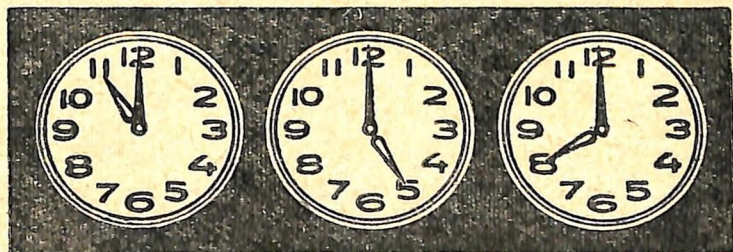
Јаан стрелка минутты көргүзип јат.

Кичинек стрелка часты көргүзип јат.

Ойди орто түннен (12 час түннен) ол эмезе јарым түштен (12 час түштен) ала баштап тоолоор. Ол тужунда стрелкалар экилези 12-ни көргүзер.

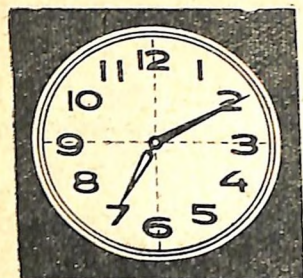
Бир частын бажында јаан стрелка бастыра кругты эбирип келеле, катап ла 12-ни көргүзер, кичинеги дезе 12-ден 1-ди көргүзип турган чийүчекке једип алар. Ол тужунда час (түштин эмезе түннин) 1 час болгонын көргүзер.

879. Частар канча ой болгонын көргүзип јат?

880. Жаан стрелка кругтын жарымын канча минутка, кругтын төртинчи үлүзүн канча минутка өдөр? Бир жаан чийүүчөктөн экинчизине жетире ол канча минутка өдөр?

881. 1) Пирогтын баазы 5 акча. Бир пирог садып алала, Миша бастыра акказынын $\frac{1}{4}$ үлүзүн тудуп салган. Мишада канча акча болгон?

2) Пирогтын баазын билип аларга, өрө берилгенине кайра учурлу бодолго тургузала, оны бодогор.

882. Кыскарта бичилгени аайынча бодолголор тургузала, олорды бодогор:

Баазы	Тоозы	Басты- разынын баазы
4 салк.	?	80 салк.
3 салк.	Түңей	x салк.
	?	

Баазы	Тоозы	Басты- разынын баазы
2 салк.		?
10 салк.	30 m	Түңей
	$x m$	?

883. Бичилгенин учына жетиригер.

$$80 : 4 > 80 : \dots \quad 84 : 4 = 80 : 4 + \dots$$

$$75 : 25 < 75 : \dots \quad 72 : 3 = 60 : 3 + \dots$$

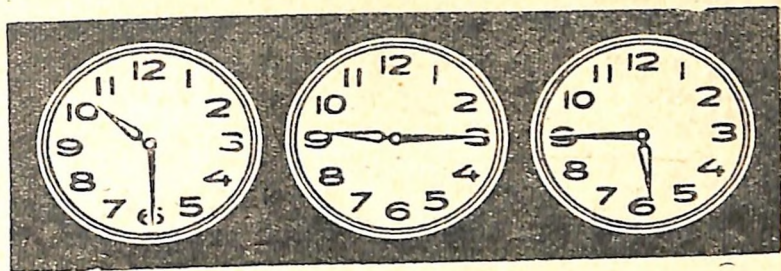
$$884. \quad \begin{array}{lll} 58 + 36 - 29 & 56 : 7 \cdot 12 & 36 : 9 \cdot 18 \\ 44 + 28 - 39 & 24 : 3 \cdot 11 & 54 : 9 \cdot 13 \\ 56 - 47 + 24 & 6 \cdot 7 \cdot 2 & 42 : 6 \cdot 12 \end{array}$$

885. Частан 6 часты, 9 часты көргүзеер. Онон 5 минут, 10 минут, 30 минут өткөнин көргүзеер.

886. Журалган частардан өйди көргүзеер.

Өскөртө-өскөртө айдып, кычыраар:

1) 10 час 30 минут, эмезе 30 минут он бирге барып жат, он час жарым.

2) 9 час 15 минут, эмезе 15 минут 10-го барып жат.

3) 5 час 45 минут, эмезе 45 минут 6-га барып жат, ол эмезе он беш минут жогынан 6 час.

887. Он беш минут жогынан тогустан, он беш минут бешке браатканын, бир час жарымды өскөртө база канайда айдарга жараар?

888. Урок 11 часта башталала, 45 минут өткөн. Урок качан божогонын частан көргүзүп береер.

889. Үренчик айылынан 8 час 30 минутта чыгала, школго 8 час 50 минутта келген. Ол жолдо канча минут өткүрди, частан көргүзеер.

890. Частын $\frac{1}{2}$ үлүзи, частын $\frac{1}{4}$ үлүзи канча минут болуп жат?

891. 1) 29, 53, 74 деп тоолорды 18-ке астадар.

2) 6, 9, 8 деп тоолорды 28-ке көптөдөр.

3) 6, 9, 8 деп тоолорды 7 катапка көптөдөр.

4) 21-ден, 15-тен, 27-ден, 90-нон $\frac{1}{3}$ үлүзин табар.

5) Тоонун $\frac{1}{5}$ үлүзи 7-ге, 4-кө, 9-ка, 20-ге түнгей болзо, тооны табар.

6) Кажызы көп: 20-нин $\frac{1}{5}$ үлүзи бе айса 30-тын $\frac{1}{5}$ үлүзи бе?

7) Кажызы көп: 24-тин $\frac{1}{6}$ үлүзи бе айса ол ок тоонун $\frac{1}{8}$ үлүзи бе?

892. Букварлардын таблицада берилген учурларын тузаланып, $a \cdot b + c$ ла $a \cdot b - c$ деп берилгендердин учурын табыгар:

a	17	3	30	23
b	5	26	2	4
c	8	19	34	7

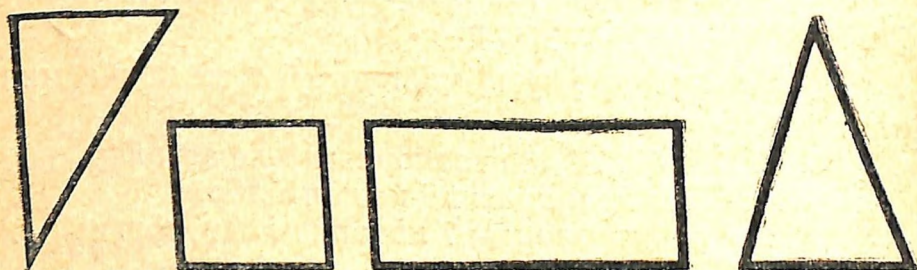
893. 1) Кийим көктөөчи 3 платьеге 12 м бөс чыгым-дайт. 2 андый платьеге канча метр бөс керек?

2) Берилгенине кайра учурлу бодолго тургузып, оморды бодогор.

894. Тоолорды шингеп көригер:

20 см ... 2 дм   25 см ... 2 дм   4 м ... 38 дм
1 м ... 10 см   1 м ... 12 дм   7 м ... 70 дм

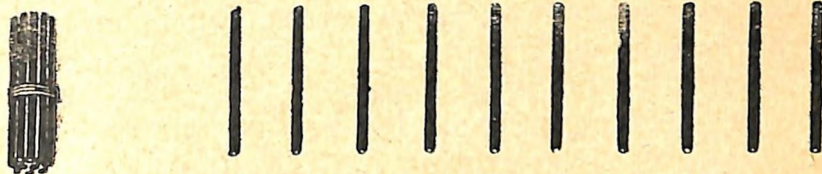
895. Журалган фигуралардын периметрлерин кемјип табыгар.

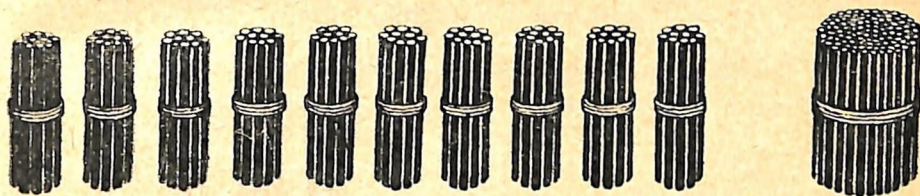
НУМЕРАЦИЯ.

897. Агажактарды 1-ден 10-го жетире тоологор.

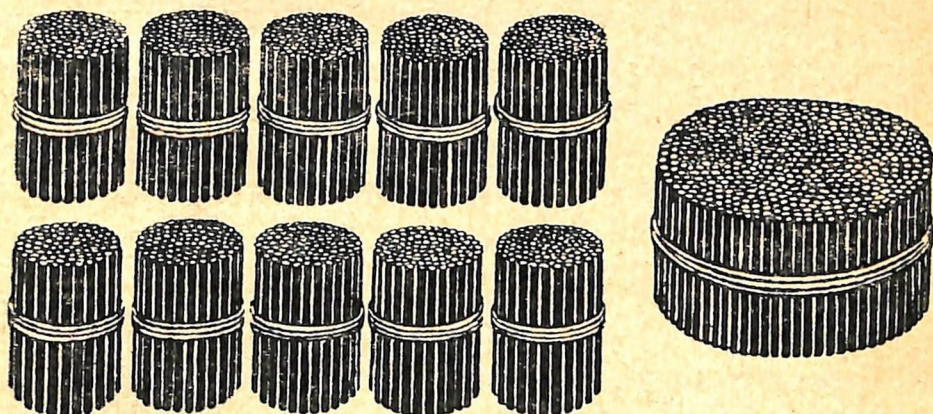
10 агажак 1 он агажак болот.

898. Оннон бириктирип буулаган агажактарды тоологор.

10 катап оннон алынган агажактар 1 жүс агажак болот.

899. Жүстерден бириктирип буулаган агажактарды тоологор:

1 жүзи — жүс
 2 жүзи — эки жүс
 3 жүзи — үч жүс
 4 жүзи — төрт жүс
 5 жүзи — беш жүс

6 жүзи — алты жүс
 7 жүзи — жети жүс
 8 жүзи — сегис жүс
 9 жүзи — тогус жүс
 10 жүзи — мун

900. 1) Оннон кожуп, он онго жетире тоологор (1 он — он, 2 он — бирме...).

2) Жүстен кожуп, он жүске жетире тоологор (1 жүс — жүс, 2 жүс — эки жүс...).

3) Мунда канча жүс?

4) Үч жүске, сегис жүске 100-тен кожуп, тоологор.

5) Муннан, беш жүстен 100-тен айрып, тоологор.

901. Тоолорды түндөп көрөлө, $>$ ол эмесе $<$ деп темтекти тургузаар:

5 м 2 дм ... 2 м 5 дм   6 м 7 дм ... 7 м 1 дм
 3 м 2 дм ... 8 дм   8 м 2 дм ... 6 м 9 дм

902. Бичилгендерин түндөп көрөлө, точкалардын ордына $>$, $<$ ол эмесе $=$ деп темдекти тургузыгар:

$32 \cdot 3 \dots 30 \cdot 3 + 2 \cdot 3$ $(12 + 18) : 3 \dots 12 : 3 + 18 : 6$
 $84 \cdot 1 \dots 84 \cdot 0$ $(8 + 7) \cdot 4 \dots 8 \cdot 4 + 7 \cdot 2 + 7 \cdot 2$
 $34 : 2 \dots 36 : 2$ $24 \cdot 2 + 24 \dots 24 \cdot 4 - 24$

Темдектерди слер чын тургустаар ба деп, бойоорды шиндегер.

903. Эки пионерский отряд 42 төс бороңоттын жиилегин терип алар болгон. Баштапкы отряд бастыра иштин $\frac{1}{3}$ үлүзүн бүдүрди. Экинчи отрядтын пионерлери канча төс бороңоттын жиилегин тердилер?

904. Балыкчы 12 чараган тудуп алган, сөлөмдөрдү десе чарагандардан 6-га көп туткан. Балыкчы бастыра канча балык тудуп алды?

905. Иштин урукторына листи 2 акчадан 14 лист жажыл чаазын ла 24 акчадан бир канча коробка пластилин садып алдылар. Садып алган бастыра немелер учун 1 салковой төлөдилер. Канча коробка пластилин садып алдылар?

Берилгенине кайра учурлу 2 бодолго тургузала,
олорды бодогор.

906.	$72:24$	$51:17$	$27 \cdot 3 - 39$	$80:5 + 28$
	$91:13$	$80:16$	$4 \cdot 16 - 58$	$32:2 + 16$
	$78:6$	$54:9$	$32 \cdot 2 - 39$	$60:3 + 80$
	$42:3$	$68:4$	$18 \cdot 4 + 18$	$75:5 + 18$

907. 1) Jүсте канча единица? Эки jүсте канча?
2) Бир jүсте, эки jүсте, беш jүсте ондор канча?
3) Мунда канча jүс?

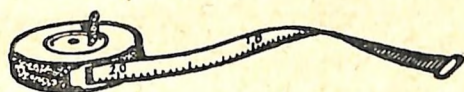
908. 1 салк. = 100 акча.

2 салковойдо, 7 салковойдо, 9 салковойдо канча акча?

909. 1 м = 100 см.

Эки jүс сантиметр канча метрди бүдүрип жат?

910. 1) Рулетканы салала, узуну 1 м, 2 м, 3 м үзүк
лента кемjип, көргүзигер. Ол канча сантиметр болор?

2) Узуну эки jүс сантиметр үзүк лента көргүзигер.
Ол канча метр?

911. 1) Рядтагы тоолордын ээчий-деечий турган
тоолорын айдып беригер: 94, 95, 96, 97, 98, ...

2) Бу рядтагы тоолордын ээчий-деечий турган тоо-
лоры канайып бүдүп жат? Ол кандый тоо? Ол алдында
турган тоодон канчага көп?

3) Андый рядла тургузылган тоолордо 100-тин
кийининде турган тооны канайып бүдүрип алар? Ол
кандый тоо болор?

912. 1) Jүске бирден кожуп, jүс jирмеге жетире мы-
найда тоологор: jүс бир, jүс эки, jүс үч, ...

2) Андый рядла тургузылган тоолордо жүс тогузон тогус деп тоонун кийининде турган тоо кандый? Бу тоодо жүстер канча?

3) Жүс ле эки жүс деп тоолордын ортозында канча тоо?

913. 1 салковой 20 акчада, 2 салковойдо, 3 салковой 80 акчада бастыра канча оок акча?

914. $\frac{1}{6}$ үлүзинин узуну 2 см кезинти чийү тартып алаар.

915. Ишмекчи күнүн-сайын теңнен иштеп, 7 күнге 21 салковой иштеп алган. Анайда ок иштеп, ол 12 күнге канча акча иштеп алар?

916. Эки түней кайырчакта 24 кг яблоко болгон. Уч андый кайырчакта канча килограмм яблоко болор? Берилгенине кайра учурлу бодолголор тургузып, олорды бодогор.

917. Учтолуктын бир жанынын узуну 6 см экинчизинин 3 катапка жаан, үчинчи жанынын узуну дезе 14 см. Бу үчтолуктын периметрин бодоп табар.

918. 1) Таблицанын куру клеткаларына тоолор бичигер:

a	3	3	3	3	3	3	3	4
b	17	18	19	20	21	22	23	24
$a \cdot b$								

2) Произведениези ненин учун 3-ке көптөп жат, жартагар.

919. $96:16$ $5 \cdot 16 - 42$ $38 + 66:2 - 36$
 $72:24$ $84:3 + 30$ $18 + 7 \cdot 11 - 68$

920. $88:44$ $72:18 + 88$ $100 - 28 \cdot 2 - 40$
 $96:32$ $34:17 + 29$ $57 + 60:4 - 30$

921. (Санаада.) 1) 2 м-де? 8 м-де? 3 м, 5 дм-де?
4 м 08 см-де? 9 м 40 см-де канча сантиметр?

2) 3 салковойдо? 2 салковойдо 05 акчада канча акча?

922. 1) 100 агажактан 2 тудамда, 10 агажактан 4 тудамда алдынан башка канча агажак?

2) 100 агажактан 3 тудамда, 10 агажактан 5 тудамда, 100 агажактан 5 тудамда алдынан башка канча агажак?

923. Jүстери 6 ондоры 4 лө единицалары 8,
jүстери 8 ле ондоры 6,
jүстери 7 ле единицалары 9 деп тоолорды ада-
гар.

924. Сегис jүс бежен төрт, үч jүс jирме бир, беш jүс алты, тогус jүс одус деп тоолордо jүстер канча, ондор, единицалар канча?

925. Jүс тогузон сегистен, үч jүс он алтыдан, үч jүс тогузон жетиден баштап, олордын кажызына ла 5 тоодон кожуп айдып беригер.

926. Jүс jирмеден, үч jүс жетеннен баштайла, 10-нон кожуп, 5 тоо айдып беригер.

927. (Санаада.)

$$\begin{array}{lll} 100 + 100 + 100 & 100 + 40 & 100 + 70 + 8 \\ 100 + 30 + 6 & 100 + 7 & 100 + 60 \end{array}$$

928. Кышкыда эки атка кўнине 6 кг-нан сула берип жат. 18 атка анчадан ок берип турза, кўнине канча килограмм сула керек?

Берилгенине кайра учурлу бодолго тургузып, бодогор.

929. Кўнүн ле теннен бергенде, уйга 7 кўнге 63 кг өлөн керек. Кўнүн анчадан ок берип турза, 90 кг өлөн канча кўнге једер?

Берилгенине кайра учурлу бодолго тургузып, бодогор.

930. Буквалардын учурлары мындый:

$$1) \ b = 40 \quad c = 26 \quad k = 8 \quad 2) \ b = 36 \quad c = 3 \quad k = 4$$

болзо, $b + (c + k)$ деп берилгенинин учурын табыгар.

931. Точкалардын ордына келишкедий ле тооны тургузаар:

$$\begin{array}{ll} 2 \text{ м } 3 \text{ дм} > 2 \text{ м } \dots \text{ дм} & 5 + 29 > \dots \\ 3 \text{ м } 4 \text{ дм} < \dots \text{ м} & 6 \cdot 12 < \dots \end{array}$$

932. $33:11$ $12 \cdot 6$ $4 \cdot 19$ $80:4 - 56:4$
 $48:24$ $91:7$ $90:5$ $36:12 + 84:42$
 $36:12$ $72:3$ $32 \cdot 3$ $3 \cdot 24 - 11 \cdot 6$

933. 1) Jүс тогузон сегистин, эки jүс тогузон jетининг кийининде турган 3 тоо айдып беригер.

2) Уч jүс тогузоннон, төрт jүс jетенненг, алты jүс тогузоннон бирге ас тоо айдып беригер.

934. Божодылган $>$ эмезе $<$ деп темдекти тургузаар:

$$\begin{array}{ll} 5 \text{ м } 6 \text{ дм } 8 \text{ см } \dots 6 \text{ м} & 4 \text{ салк. } 95 \text{ ак. } \dots 5 \text{ салк.} \\ 3 \text{ м } 8 \text{ дм } 4 \text{ см } \dots 3 \text{ м } 6 \text{ дм} & 7 \text{ салк. } 05 \text{ ак. } \dots 75 \text{ ак.} \end{array}$$

935. (Санаада.)

$$\begin{array}{lll} 10 + 10 + 10 + 10 + 10 & 100 + 100 & 100 + 5 \\ 100 + 100 + 100 + 100 & 100 + 50 & 100 + 40 + 6 \\ 800 - 100 - 100 - 100 - 100 & 300 - 100 & 400 + 100 \end{array}$$

936. 1) Тоолор бичиирге мындый таблица белетеп алыгар:

Јүстер	Ондор	Единицалар
****	*****	***

2) Јүстери 4 ондоры 5 ле единицалары 3 деп тооны таблицага бичип алыгар.

3) Бу тоодо **бастыра** канча единица?

4) Бу тоодо **бастыра** канча он (кажы ла jүсте ондор 10 болгонын ундыбагар)?

937. 1) Таблицага (936 № көр.) мындый тоолор бичигер:

јүстери 4 ондоры 2 ле единицалары 1,

јүстери 2 ондоры 5,

јүстери 3 единицалары 5.

2) Бу тоолордын кажызында ла бастыра ондоры канча, бастыра единицалары канча (1 ондо единицалар 10, јүсте дезе ондор 10 болгонун ундыбагар)?

938. Тетрадька јандары 9 см ле 6 см түстолук чертить эделе, онын периметрин бодоп табыгар.

399. Понедельникте школдын библиотеказына 75 кижиге келип јүрген, вторникте 25 кижиге ас, средада дезе вторникте келгендерден эки катапка көп улус келип јүрген. Средада библиотекага канча кижиге келип јүрди?

940. Бир неделеге (7 күнге) айылдын ээзи 21 килограмм картошко чыгымдаган. Күнине база анчадан чыгымдап турза, 4 күнге канча картошко керек?

941. Пекарняда 3 күнге 48 таар кулур чыгымдалат. База анчадан чыгымдаза, 80 таар кулур пекарняга канча күнге једер?

$$\begin{array}{llll} 942. & 96 - 4 \cdot 12 + 52 & 56 : 1 - 48 : 4 & (42 + 7) : 7 \\ & 72 : 3 + 76 - 100 & 75 : 25 + 4 \cdot 23 & (26 + 38) : 8 \\ & 84 : 84 + 23 \cdot 4 & 31 + 67 - 3 \cdot 32 & (58 + 14) : 6 \end{array}$$

943. 4, 40, 74, 47, 30, 9 деп тоолордын кажы ла цифразы нени темдектеп јат, јартагар. Бир темдектү, эки темдектү тоолорды айдып беригер. Олор ненин учун анайда адалып јат?

944. 1) Баштапкы таблицадагы тоолорды айдып беригер, ол ок тоолорды цифраларла экинчи таблицага ла таблицанын он јанында канайда бичиптир, ајыктап көригер.

Јүстөр	Ондор	Едини- цалар
*	***	**
*****	****	***
***	**	*****

Јүстөр	Ондор	Едини- цалар
1	3	2
5	4	3

132

543

2) Баштапкы тооны бичигенинде 1, 3, 2 деп цифралар нени темдектеп жат?

3) Экинчи тооны бичигенинде 5, 4, 3 деп цифралар нени темдектеп жат?

Оң жанынаң сол жаны жаар тоологондо, единицалар, ондор ло жүстөр канчанчы жерде туруп жат?

4) Таблицада берилген калганчы тооны бичигер. Бу-тоодо жүстөр канча, ондор, единицалар канча?

945. Таблицага мындый тоолорды бичигер:

Јүстери 4 ондоры 2 единицалары 8,

Јүстери 9 ондоры 6 единицалары 3.

Бичилген тоолордын кажызын ла кычырыгар.

946. 1) Мындый тоолорлу карточкалар белетеп алыгар:

300

60

4

олордын болужыла жүстери 3, ондоры 6 ла единицалары 4 болор тоо тургузаар.

2) Мындый тоолорлу карточкалар белетеп алыгар: 100, 200, 300, ..., 900; 10, 20, 30, ..., 90; 1, 2, 3, ..., 9.

3) Ол карточкаларды тузаланып, примерлерди бодогор:

$$400 + 60 + 7 \quad 700 + 40 + 5 \quad 900 + 20 + 1$$

$$800 + 30 + 2 \quad 200 + 90 + 6 \quad 100 + 80 + 3$$

947. $8 \cdot 8 : 32 \quad 4 \cdot 8 : 16 \quad (34 + 52) : 9$

$$15 \cdot 6 : 18 \quad 6 \cdot 7 : 42 \quad (66 + 33) : 11$$

$$9 \cdot 9 : 27 \quad 12 \cdot 5 : 15 \quad (84 - 23) : 6$$

948. Таблица аайынча бодолго тургузып, оны бодогор:

Бир күнге чыгым- даганы	Канча күн	Бастыра чыгым- даганы
?	6 күн	72 кг
Түнгөй	4 күн	х кг
?		

949. Агазы 45 страницалу бичик, сыйыны десе 48 страницалу бичик кычырып јат. Агазы күнине 15 страницадан, сыйыны десе 8 страницадан кычырат. Олордын кемизи бичигин озо кычырып салар, канча күнге озо?

Бодолгоны кыскарта бичийле, оны санаада бодогор.

950. 200-тен баштайла, бирден (10-нон, 100-тен) кожуп тоолоп, үзеери 5 тоо айдып беригер.

951. 1) Эки темдектү эн кичинек тоо бир темдектү эн јаан тоодон канчага көп?

2) Эки темдектү эн јаан тоонун ла јаныс темдектү эн јаан тоонун разнозын табыгар.

952. Тоолорды түндеп көрөлө, $>$ ол эмесе $<$ деп темдекти тургузыгар:

24...42, 68...86, 72...62, 98...100, 48...38.

953. 30, 50, 90 деп тоолорды бичигенинде 0 деп цифра нени темдектеп јат?

954. 1) Таблицада бичилген тоолорды айдып беригер.

Јүстөр	Ондор	Едини- цалар
***		
***	**	****
***		****
**		***
	****	
****	****	

Јүстөр	Ондор	Едини- цалар	
6	2	4	624
5	0	7	507
4	8	0	480

- 2) Бу тоолордо бастыра канча единица, канча он?
 3) Бу бичилген тоолордын кажы ла цифразы нени темдектеп јат?

955. Он јанынаг сол јаны јаар тоологондо, единицалар, ондор, јүстер канчанчы јерде бичилип јат?

956. 705, 480, 809, 890, 900 деп тоолорды бичигенинде 0 деп цифра нени темдектеп јат?

Уидылбас эдип үренип ал! Он јанынаг сол јаны јаар тоологондо, единицалар баштапкы јерде бичилип јат (олор баштапкы разрядтын единицалары деп адалып јат).

Ондор — экинчи јерде (экинчи разрядтын единицалары).

Јүстер — үчинчи јерде (үчинчи разрядтын единицалары).

Кандый бир разрядтын единицалары јок болзо, онын ордына 0 тургузылып јат.

Мунг деп тоо мынайда бичилип јат: 1000.

957. Мындый тоолорды цифраларла бичигер: сегис јүс бежен алты, јети јүс эки, эки јүс одус, үч јүс төрт, тогузон алты.

958. Јарты јок тооны табыгар:

$$(a + 7) + 3 = 24 \quad (56 - x) + 4 = 21$$

959. 1) Таблицаны көчүрип бичип алала, онын куру клеткаларына тоолорды тургузаар:

a	1	2	3	4	5	6	7	8
$a + 28$								

2) $a + 28 > 32$ ле $a + 28 < 32$ боло берзин деп, a -нын келишкедий учурларын таблицадаг таап, айдып беригер.

960. Бир столяр күнине 3 рамнаг, экинчизи дезе 4 рамнаг эдип јат. 28 рам эдип аларга эки столярга кожо канча күн иштеер керек?

961. Узуны 30 м армакчыны эки бөлүккө кезип ийгендер. Баштапкы бөлүгүниң узуны бастыра армакчынын $\frac{1}{5}$ үлүзин бүдүрип јат. Экинчи бөлүгүниң узуны канча кире?

$$\begin{array}{lll} 962. (17 + 43) : 12 & 95 - 16 \cdot 3 & 70 : (7 + 7) \\ (60 + 30) : 5 & 28 + 87 : 3 & 80 : (8 + 8) \end{array}$$

963. 1) Кажы ла столбиктин тоолорын кычыраар:

137	864	420	843	98	760	70
107	860	426	840	980	76	700
130	804	406	803	908	706	7

2) Кандый-кандый разрядтын единицалары јок болгон тоолорды чыгара бичип алыгар.

964. Мындый тоолорды бичигер:

3 жүс 2 он 6 ед.	5 он 8 ед.	3 жүс
4 жүс 8 он	7 жүс 4 он	6 жүс

965. 1) 400, 546, 784, 582, 680, 900 деп тоолордын бастыра жүстери канча?

2) Бу тоолордын кажызынын ла ондоры канча? бастыра единицалары канча?

966. Текстти кычырала, тоолорды цифраларла бичигер:

Школдо төрт жүс сегизен алты үренчик. Олордын тоозында алтан беш комсомол, эки жүс тогузон үч пионер ле јирме сегис октябрат.

967. 1) Цифраларлу карточкаларды тузаланып, примерлерди бодогор:

$$\begin{array}{lll} 300 + 7 & 400 + 20 + 8 & 560 - 60 \\ 300 + 70 & 400 + 80 + 2 & 506 - 6 \end{array}$$

2) Төмөн берилген тоолордын салковойлорын оок акчаларга ла метрлерин сантиметрлерге көчүрип, бичигер:

2 салк. 36 ак.	3 м 43 см
5 салк. 07 ак.	6 м 08 см
6 салк.	4 м

5 салк. 07 ак. ла 6 м 08 см деп тоолорды бичигенинде 0 деп цифраны ненин учун тузаландылар? 2 салк. 36 ак. ла 3 м 43 см деп тоолорды бичигенинде 0 деп цифра ненин учун тузаланылбай жат?

3) Төмөн берилген тоолордын сантиметрлерин метрлерге, оок акчаларын салковойлорго көчүрүп бичигер:

800 см

700 ак.

360 см

806 ак.

968. Школдо үренерге керектү не-немелердин бааларын көргүскен (239 стр.) таблицаларды тузаланып,

1) Формулалар аайынча бодолголор тургузаар:

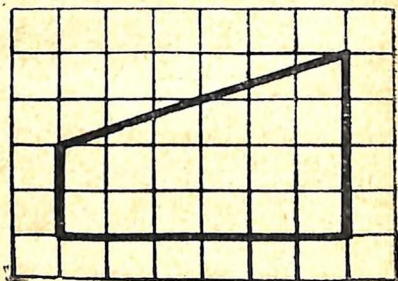
$$x = 12 + 3 \cdot 5 \quad x = 15 \cdot 2 + 3 \cdot 6$$

2) Үренчик кандый да 2 неме (темдектезе, карандаш ла ручка) садып алган болзо, ол 1 салковойдон канча акча жандыртып алганын билерге эки бодолго тургузаар.

Бу бодолголорды башка-башка эптерле бодогор.

$$\begin{array}{lll} 969. & 24 \cdot 3 - 56 + 28 & 2 \cdot 36 - 96 : 16 \quad 24 : 2 \cdot 6 - 8 \cdot 9 \\ & 75 : 25 + 13 \cdot 2 \cdot 3 & 98 - 3 \cdot 18 + 21 \quad 36 : 4 + 78 : 13 \\ & 54 : 6 \cdot 11 - 78 & 54 + 34 - 55 \quad 100 - (89 + 11) \end{array}$$

970. Клеткаларлу чаазынга мындый эки төрттолук журап алала, олорды кезип алыгар. Бу төрттолуктарды бүктөп, квадрат, бештолук жазагар. База кандый фигуралар бүктөп жазаар арга бар?

971. 470, 920, 179, 609, 300, 499 деп тоолордын алдында ла кийининде турган тоолорды айдып беригер.

972. 346, 874, 360, 290 деп тоолордо бастыра ондор канча? Бу тоолорды там жаандап турар эдип, ээчий-деечий бичигер.

973. 1) 192, 39, 900, 209 деп тоолорды кычыраар. Бу тоолордын кажызында ла кандый цифра учурап јат? Ол цифра олордын кажызында ла нени темдектеп јат?

2) Кандый тоо јаан: 230 па айса 320 бе? 450 бе айса 540 бө? 180 бе айса 108 пе? 90 ба айса 900 пе?

974. 1) 582, 336, 400, 841, 844, 333, 565 деп тоолордын кажызын ла бичигенде канча башка цифра тузаланылды?

2) Бу тоолордын кажызын ла бичиирге канча темдек тузаланылды?

975. 4, 6, 8, 3, 2 деп тоолор бир темдектү тоолор деп адалып јат.

27, 46, 51, 93 деп тоолор эки темдектү тоолор деп адалып јат.

126, 544, 333, 200, ... деп тоолорды канайып адаар?

976. Бичигер:

1) Јаңыс ла 3, 5, 7 деп цифраларды тузаланып ла олордын бирүзин де такып албай, үч темдектү 6 тоо бичигер.

2) 2 ле 3 деп цифраларды тузаланып (цифраларды такып та аларга јараар), үч темдектү 3 тоо бичигер.

977. Цифраларлу карточкаларды тузаланып (946 №-ди көр), примерлерди бодогор:

$100 + 80$	$200 + 30$	$400 + 7$	$900 + 8$
$180 - 80$	$230 - 30$	$407 - 7$	$900 + 80$
$180 - 100$	$230 - 200$	$407 - 400$	$980 - 900$

978.

a	8	7	4	14	12	18	19	15
b	9	5	6	18	9	7	10	0
$(a + b) \cdot 3$								

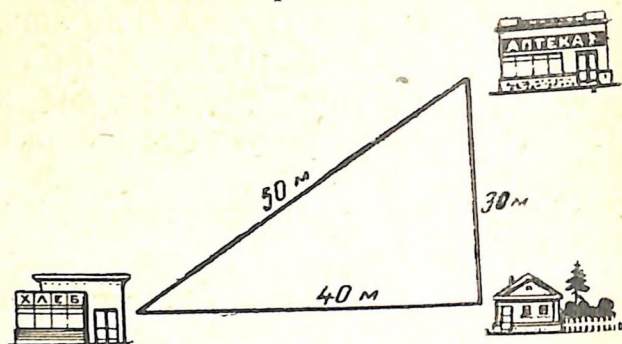
979. Үч тооның суммазы 92. Экинчи кожулаачызы 17, үчинчизи 38. Баштапкы кожулаачыны табыгар.

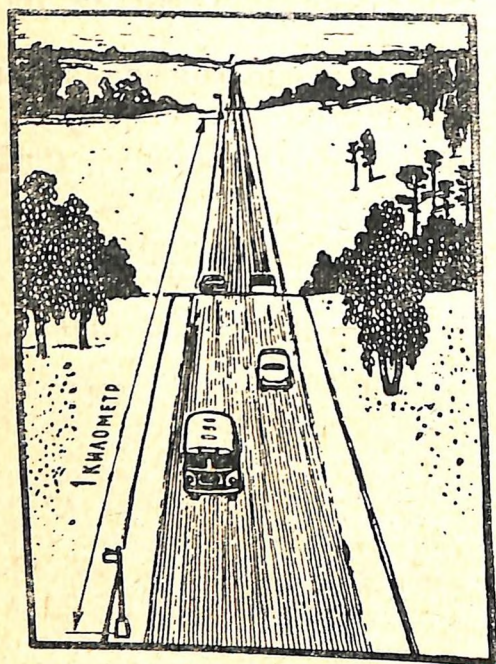
980. Баштапкы кожулаачызы 48, экинчизи дезе баштапкызынын $\frac{1}{4}$ үлүзүн бүдүрүп турган. Эки кожулаачынын суммазын бодоп, табыгар.

981. Берилген бодолгоны эки эпле бодогор:

Уулчак озо баштап аптекага, ононг магазинге барып келген. Ол магазиннен айылына барган эски жолыла ол эмезе чике жолло жанар аргалу болгон. Кандый жол кыска база канчага кыска?

УЗУННЫҢ КЕМЈҮЛЕРИ.

982. Серенкенин коробказынын узунун кандый кемјүлөрле — метрле, дециметрле, сантиметрле ол эмезе миллиметрле — кемјизе, эптү болор? Туранын ичинин сынын, класстагы досконын, пеналдын, перонун узунун кандый кемјүлөрле кемјизе, эптү болор?

983. Ыраак јерлердин ортозын километрле кемјип јадылар.

1 километрде 1000 метр.

1 км = 1000 м

«Километр» деп сөс тоолорло кожо турганда,

они кыскарта км деп би-
Темдектезе: 5 км, 200 км.

984. 100 м-ди кемјип аларга узуну 10 м армакчыны канча катап салып, кемјиир?

1 м-ди кемјип аларга, 100 м-ден канча катап алар керек?

Ундыбас эдип үренип алыгар:

$$1 \text{ км} = 1000 \text{ м}$$

$$1 \text{ м} = 10 \text{ дм} = 100 \text{ см}$$

$$1 \text{ дм} = 10 \text{ см} = 100 \text{ мм}$$

$$1 \text{ см} = 10 \text{ мм}$$

985. Эр кижининг алтамы 1 м-ге шыдар. 1 км жерди ол канча катап алтап өдөр?

986. Точкалардын ордына кандый темдек: $>$, $<$ ол эмезе = тургузар керек?

$$280 \dots 310 \quad 346 \dots 348 \quad 3 \text{ м } 02 \text{ см} \dots 3 \text{ м } 2 \text{ дм}$$

$$450 \dots 460 \quad 874 \dots 870 \quad 4 \text{ дм } 5 \text{ см} \dots 5 \text{ дм } 4 \text{ см}$$

$$870 \dots 790 \quad 980 \dots 890 \quad 8 \text{ см } 3 \text{ мм} \dots 3 \text{ см } 8 \text{ мм}$$

987. Таблица аайынча бодолго тургузала, оны бодогор:

	Бир кайыр- чактын ууры	Кайырчак- тардын тоозы	Бастыра- ларынын бескези
I күн	8 кг	6 шт.	} x кг
II күн	6 кг	7 шт.	

988. 987 №-лү бодолгого кайра учурлу эки бодолго тургузып, таблицага кыскарта бичийле, оларды бодогор.

989. Жарты жок тооны табыгар:

$$(x + 8) + 3 = 96 \quad 86 : a = 48 - 46$$

$$(100 - k) - 2 = 14 \quad c \cdot 16 = 80 - 16$$

990. $75 - 12 \cdot 5 \quad 51 : 17 + 28 \quad 15 : 15 + 75 : 15$

$$75 - 12 \cdot 4 \quad 68 : 17 + 28 \quad 15 \cdot 3 + 15 \cdot 3$$

$$75 - 12 \cdot 3 \quad 85 : 17 + 28 \quad 3 \cdot 12 + 5 \cdot 12$$

КОЖОРЫ ЛА АЙРЫЫРЫ

(санаада бодооры).

$200 + 300$	$300 + 400$	$600 - 200$	$200 + 500$
$2 \text{ жүс} + 3 \text{ жүс} = 5 \text{ жүс}$	$100 + 700$	$800 + 200$	$500 - 300$
$200 + 300 = 500$	$600 + 100$	$300 + 600$	$400 - 200$

991. Берилген тоолорды разрядный кожулаачылардын суммазы эдип бичигер:

$$835 - 800 + 30 + 5 \quad 904 = \dots \quad 340 = \dots \quad 576 = \dots$$

992. Берилген карточкаларды (946 №-ден көр) тузаланып, примерлерди бодогор:

$600 + 4$	$900 + 30$	$300 + 40 + 2$	$840 - 800$
$604 - 4$	$930 - 30$	$342 - 2$	$800 + 40$
$604 - 600$	$930 - 900$	$342 - 40$	$840 - 40$

993. Примерлердин бодолгон башка-башка элтерин жартагар:

$$\underline{250 + 30 =}$$

$$\underline{250 - 30 =}$$

$$\begin{aligned} 1) &= (200 + 50) + 30 = \\ &= 200 + (50 + 30) = \\ &= 200 + 80 = 280 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 1) &= (200 + 50) - 30 = \\ &= 200 + (50 - 30) = \\ &= 200 + 20 = 220 \end{aligned}$$

$$2) \quad 25 \text{ он} + 3 \text{ он} = 28 \text{ он}$$

$$2) \quad 25 \text{ он} - 3 \text{ он} = 22 \text{ он}$$

$$\underline{420 + 300 =}$$

$$\underline{420 - 300 =}$$

$$\begin{aligned} 1) &= (400 + 20) + 300 = \\ &= (400 + 300) + 20 = \\ &= 700 + 20 = 720 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 1) &= (400 + 20) - 300 = \\ &= (400 - 300) + 20 = \\ &= 100 + 20 = 120 \end{aligned}$$

$$2) \quad 42 \text{ он} + 30 \text{ он} = 72 \text{ он}$$

$$2) \quad 42 \text{ он} - 30 \text{ он} = 12 \text{ он}$$

994. Примерлерди бодоп, жартагар:

$$\begin{array}{llll} 540 + 30 & 610 + 200 & 480 + 10 & 205 + 4 \\ 540 - 30 & 610 - 200 & 590 - 80 & 205 - 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{llll} 995 & 470 - 50 & 590 - 40 & 910 - 500 & 90 - 57 : 19 \\ & 240 + 30 & 608 - 5 & 320 + 60 & 41 \cdot 2 - 58 \\ & 880 - 70 & 720 + 60 & 560 + 200 & 29 + 90 : 5 \end{array}$$

996. Божодылган тоолорды тургузып, бичигер.

$$\begin{array}{ll} 1) & 4 \text{ м } 05 \text{ см} = \dots \text{ см} \quad 3 \text{ салк. } 86 \text{ ак.} = \dots \text{ ак.} \\ & 7 \text{ м } 08 \text{ см} = \dots \text{ см} \quad 4 \text{ салк. } 03 \text{ ак.} = \dots \text{ ак.} \\ 2) & 308 \text{ см} = \dots \text{ м } \dots \text{ см} \quad 184 \text{ ак.} = \dots \text{ салк. } \dots \text{ ак.} \\ & 507 \text{ см} = \dots \text{ дм } \dots \text{ см} \quad 306 \text{ ак.} = \dots \text{ салк. } \dots \text{ ак.} \end{array}$$

997. Баштапкы күнде туристтер 160 км жер өттилер, экинчи күнде баштапкызынан 60 км-ге ас өткөн, үчинчи күнде дезе, экинчи күнде өткөн жолунун $\frac{1}{2}$ үлүзүн өткөн. Үчинчи күнде туристтер канча кире ыраак жол өттилер?

998. Түрбек бөстөн кажызына ла 2 м-ден чыгымдап, баланын 12 костюмын көктөөр аргалу. Кажызына ла 3 м-ден чыгымдагажын, бу бөстөн канча костюм чыгар?

999. (Санаада.)

$$\begin{array}{llll} 300 + 200 + 100 + 100 & 400 + 100 + 20 \\ 600 - 50 - 10 - 10 & 740 - 40 - 10 \\ 300 + 90 & 320 + 60 & 570 - 40 & 563 - 3 \\ 870 - 70 & 240 + 50 & 830 - 500 & 974 - 900 \end{array}$$

1000. Примерлерди учына жетире бодогор:

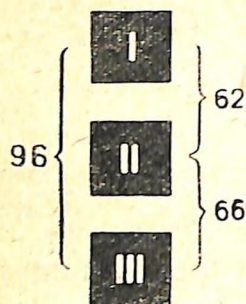
$$\begin{array}{ll} 270 + 30 = (200 + 70) + 30 = \dots & 27 \text{ он} + 3 \text{ он} = \dots \\ 300 - 40 = (200 + 100) - 40 = \dots & 30 \text{ он} - 4 \text{ он} = \dots \end{array}$$

1001. Берилген примерлерди бодоп, жартагар:

$$\begin{array}{llll} 840 + 60 & 700 - 80 & 1000 - 70 & 260 + 30 \end{array}$$

$$\begin{array}{llll}
 1002. & 360 + 30 & 480 + 20 & 840 - 30 & 570 + 30 \\
 & 470 - 40 & 500 - 90 & 990 + 10 & 900 - 40 \\
 & 210 + 80 & 360 + 40 & 600 - 20 & 200 - 70 \\
 & 850 - 30 & 900 - 80 & 750 + 50 & 820 + 80
 \end{array}$$

1003. Үч полкада 180 бичик. Баштапкы ла экинчи полкаларда жаба 100 бичик. Үчинчи полкада канча бичик?

1004. Пионерский лагерьде бастыра 96 бала амыраган. Баштапкы ла экинчи отрядтарда жаба 62 бала болгон, экинчизинде ле үчинчизинде жаба 66 киж. Экинчи отрядта канча бала болгон?

1005. Жарты жок тооны табыгар:

$$(x + 36) - 57 = 23 \quad (x - 18) + 16 = 39 \quad x \cdot 32 = 96$$

$$\begin{array}{lll}
 1006. & 3 \cdot 18 + 46 & 33 \cdot 3 - 57 & (86 - 54) : 6 \\
 & 21 \cdot 4 - 78 & 72 : 12 + 25 & (59 + 17) : 9
 \end{array}$$

1007. (Санаада.)

$$\begin{array}{llll}
 8 + 5 & 20 + 15 & 70 + 19 & 24 + 8 \\
 9 + 7 & 60 + 23 & 40 + 37 & 46 + 5
 \end{array}$$

1008. Примерлердин бодолорын оноң ары жартагар:

$$500 + 130 = 500 + (100 + 30) = \dots$$

$$430 + 120 = 430 + (100 + 20) = \dots$$

$$260 + 140 = 260 + (100 + 40) = \dots$$

$$80 + 60 = 80 + (20 + 40) = \dots$$

$$390 + 70 = 390 + (\dots + \dots) = \dots$$

$$280 + 170 = 280 + (100 + 70) = \dots$$

1009. Примерлерди бодоп, жартагар:

$$90 + 70 \quad 300 + 250 \quad 670 + 130 \quad 360 + 150$$

$$\begin{array}{cccc}
 1010. & 400 + 580 & 80 + 50 & 240 + 400 & 560 + 80 \\
 & 420 + 580 & 80 + 250 & 240 + 450 & 740 + 90
 \end{array}$$

1011. Таблица аайынча бодолго тургузып, оны бодогор:

1 часка белетеген	Иштеген өй	Белетеген бастыра неме	
15 деталь	3 час	?	x деталь
12 деталь	3 час	?	

1012. Артисттердин городтон журт жерлерге брааткан концертный бригадазы поездде 320 км ле машинала 90 км барган. Артисттер бастыра канча километр жер өтти?

1013. Журтта 200 таш тура, агаш туралар дезе 70-ге ас. Журтта бастыра канча тура?

$$\begin{array}{cccc}
 1014. & 440 + 230 & 350 + 120 & 40 + 90 & (68 + 24) : 4 \\
 & 380 - 200 & 400 - 80 & 560 - 40 & (50 + 25) : 5 \\
 & 270 + 300 & 620 + 70 & 250 + 70 & 93 - 69 : 3
 \end{array}$$

1015. Берилген примерлердин бодолгон башка-башка эптерин аякытап көрөлө, олорды жартагар:

$$\begin{aligned}
 430 + 260 &= 430 + (200 + 60) = (430 + 200) + 60 = \\
 &= 630 + 60 = 690
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 430 + 260 &= (400 + 30) + (200 + 60) = \\
 &= (400 + 200) + (30 + 60) = 690
 \end{aligned}$$

$$43 \text{ он} + 26 \text{ он} = 69 \text{ он ол эмезе } 690.$$

1016. Башка-башка эптерди тузаланып, примерлерди бодогор:

$$\begin{array}{cccc}
 120 + 570 & 380 - 420 & 270 + 30 & 500 - 60 \\
 890 - 500 & 610 + 300 & 360 - 50 & 200 + 40 \\
 500 + 460 & 380 + 220 & 470 + 50 & 390 + 30
 \end{array}$$

1017. Пальто, костюм, ботинка жаба 69 салк. Пальто ло костюмнын баазы 60 салк., костюм ла ботинканын баазы 27 салк. Костюмнын баазы канча?

1018. 1) Кыскарта бичилгени аайынча бодолго тургузып, оны бодогор:

1 кайырчактын ууры	Кайырчактардын тоозы	Бастыраларынын ууры
8 кг	5 кайырч.	? Түңей
10 кг	x кайырч.	?

2) Берилгенине кайра учурлу бодолголор тургузала, олорды бодогор.

1019. Кажы ла жанынын узуну 1 дм 2 см-ге тен. жандарлу үчтолуктын периметри бе айса жандарынын узуну 1 дм 2 см, 1 дм, 1 дм 2 см үчтолуктын периметри узун ба, бодобой туруп айдып беригер.

1020. Божодылган $>$, $<$ ол эмезе = темдекти тургузаар:

4 м 53 см ... 453 см   5 салк. 38 ак. ... 540 ак.

968 см ... 9 м 09 см   8 салк. 93 ак. ... 9 салк.

1021. Берилген примерлерди учына жетире бодогор:

$$437 + 200 = (400 + 37) + 200 = \dots$$

$$162 + 5 = (160 + 2) + 5 = \dots$$

$$872 - 700 = (800 + 72) - 700 = \dots$$

$$568 - 4 = (560 + 8) - 4 = \dots$$

1022. $856 - 400$ $157 + 2$ $456 + 3$ $500 - 40$
 $230 + 150$ $180 + 7$ $90 + 50$ $140 - 30$

1023. (Санаада.)

$$\begin{array}{cccc} 15-8 & 34-6 & 40-17 & 28-13 \\ 13-9 & 57-4 & 70-26 & 45-32 \end{array}$$

1024. Примерлердин бодолорын ошон ары жартагар:

$$\begin{aligned} 500-140 &= 500-(100+40) = (500-100)-40 = \dots \\ 270-140 &= 270-(100+40) = (270-100)-40 = \dots \\ 140-60 &= 140-(40+20) = \dots \\ 340-60 &= 340-(40+20) = \dots \\ 340-160 &= 340-(100+60) = (340-100)-60 = \dots \end{aligned}$$

1025. Примерлерди бодоп, жартагар:

$$130-80 \quad 700-260 \quad 450-230 \quad 250-80$$

$$\begin{array}{cccc} 1026 & 400-150 & 430+90 & 230-70 & 360-240 \\ & 700-360 & 860+50 & 440-80 & 820-710 \\ & 900-670 & 280+40 & 620-60 & 570-350 \end{array}$$

1027. Кыскарта бичилгени аайынча «Мячиктин баа-зы канча?» деп суракту бодолго тургузала, оны бодогор:

$$9 \text{ салк.} \quad \left\{ \begin{array}{l} \text{наадай} \\ \text{мячик} \\ \text{барабан} \end{array} \right\} \begin{array}{l} 6 \text{ салк.} \\ 5 \text{ салк.} \end{array}$$

1028. Столовыйда кулурды 5 күн 12 кг-нан, 2 күн 9 кг-нан чыгымдап турдылар. Бу күндөргө бастыра канча килограмм кулур чыгымдап салдылар?

Бодолго өскө эпле бодолор эдип, онын кандый бир тоозын кубултыгар.

1029. Жарты жок тооны табыгар:

$$(20+x)+30=140 \quad 150+(70-x)=200 \quad 64:x=4$$

$$\begin{array}{cc} 1030. & (300+24)+400 & (700+13)+200 \\ & (280+7)-5 & (800+47)-500 \\ & (600+35)-400 & (400+68)+300 \end{array}$$

1031. Баштапкызынын узуну 6 см, экинчизи баштапкызынан 3 катапка узун, үчинчизи дезе экинчизинен 5 см-ге кыска кезинти чийүлөр тартып алыгар. Үчинчи кезинтинин узуну канча кире?

1032. (Санаада.) 1) 80, 100, 250, 370 деп тоолордо канча ондор?

2) Кажызы көп: частын $\frac{1}{5}$ үлүзи бе айса $\frac{1}{4}$ үлүзи бе? Канча минутка?

3) 120-нинг ле 60-нын суммазын 80-ге астадар.

4) 240-нинг ле 60-нын суммазын 50-ге көптөдөр.

$$\begin{array}{lll} 1033. & 160 + 70 & 130 + (24 + 36) & (160 - 80) : 2 \\ & 780 - 90 & 260 - (57 + 3) & (540 - 470) : 35 \\ & 650 - 450 & 740 - (34 + 66) & (820 - 730) : 3 \end{array}$$

1034. Үч кожулаачынын суммазы 200-ке түнгей. Баштапкы кожулаачызы 40, үчинчизи — 100. Экинчи кожулаачызы канча?

1035. Ишмекчи 8 частын туркунына 96 деталь беле-теп салган. Кажы ла часка детальдарды теннен беле-тезе, ол 5 часка канча деталь белетеер?

1036. Суукушка 6 айга 30 кг аш керек. Ашты анча-дан ок чыгымдап азыраза, 55 кг аш суукушка канча айга једер?

Берилгенине кайра учурлу бодолго тургузып, бодо-гор.

$$\begin{array}{lll} 1037. & 1) & 460 + 40 & 830 - 790 + 120 & 540 + 460 - 90 \\ & & 380 - 120 & 550 + 450 - 200 & 910 - 640 + 30 \\ & & 600 - 170 & 800 - 300 + 420 & 570 + 130 - 40 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll} 2) & 960 - 40 & 960 - 500 + 300 & 890 + 120 - 50 \\ & 880 - 60 & 820 - 60 + 50 & 370 - 190 + 120 \\ & 670 + 50 & 560 + 270 - 140 & 340 - 160 + 270 \end{array}$$

1038. Төрттолук јурагар. 4 үчтолук боло берзин деп, онын ичиле эки кезинти чийү тартыгар.

1039. Јарты јок тооны табыгар:

$$(x + 36) - 72 = 19 \quad (x - 48) + 21 = 36 \quad x - 12 = 93 - 21$$

Таскадынарына кожулта материал.

1. Мындый тоолорды айдып береер:

5 жүс 4 он 3 ед. 7 жүс 8 ед. 9 жүс 2 он
6 жүс 8 он 1 ед. 2 жүс 4 ед. 6 жүс 3 он

2. 1) Эки жүс төртөн төрттө, алты жүс алтан сегисте, беш жүс одус экиде, тогус жүс он үчте жүстер канча, ондор канча, единицалар канча?

2) Бир жүсте, үч жүсте, алты жүсте, беш жүсте, жүс сегизенде бастыра канча он?

3. 1) Тогузон сегис ле жүс үч деп, жүс одус тогус ла жүс төртөн жети деп тоолордын ортозындагы тоолорды айдып беригер.

2) Эки жүс бежен тогус, сегис жүс тогузон тогус, тогус жүс деп тоолордын ээчий туратан тоолорын айдып беригер.

3) Жети жүс, эки жүс, тогузон, бежен, беш жүс деп тоолордын алдында турган тоолорын айдып беригер.

4) Кандый тоо көп: беш жүс төртөн алты ба айса беш жүс одус тогус па? алты жүс одус жети ба айса алты жүс одус алты ба? үч жүс тогузон бо айса тогус жүс одус па?

5. Тоолорды түнгдеп көрөлө, $>$, $<$ ол эмезе $=$ деп темдекти тургузаар: 6 м 8 дм... 7 м 2 дм
3 м 8 дм 2 см... 3 м 6 дм 8 см

6. Божодылган тоолорды тургузып, көчүрүп бичип алыгар:

9 м 3 дм = ... дм   8 дм 7 см = ... см

7. 1) Мындый тоолорды бичийле, кычырыгар:

Жүстери 5 единицалары 7, жүстери 8, ондоры 6, ондоры 7 единицалары 3, жүстери 9.

8. Кажы ла столбиктин тоолоры незиле түнгей болуп, незиле башкаланып јат, түнгдеп көрөлө, кычырыгар.

738	654	708	936	387	560
730	604	780	639	837	650
708	650	807	369	783	605

1032. (Санаада.) 1) 80, 100, 250, 370 деп тоолордо канча ондор?

2) Кажызы көп: частын $\frac{1}{5}$ үлүзи бе айса $\frac{1}{4}$ үлүзи бе? Канча минутка?

3) 120-нинг ле 60-нын суммазын 80-ге астадар.

4) 240-нинг ле 60-нын суммазын 50-ге көптөдөр.

$$\begin{array}{llll} 1033. & 160 + 70 & 130 + (24 + 36) & (160 - 80) : 2 \\ & 780 - 90 & 260 - (57 + 3) & (540 - 470) : 35 \\ & 650 - 450 & 740 - (34 + 66) & (820 - 730) : 3 \end{array}$$

1034. Ұч кожулаачынын суммазы 200-ке түнгей. Баштапкы кожулаачызы 40, үчинчизи — 100. Экинчи кожулаачызы канча?

1035. Ишмекчи 8 частын туркунына 96 деталь беле-теп салган. Кажы ла часка детальдарды тенненг беле-тезе, ол 5 часка канча деталь белетеер?

1036. Суукушка 6 айга 30 кг аш керек. Ашты анча-дан ок чыгымдап азыраза, 55 кг аш суукушка канча айга једер?

Берилгенине кайра учурлу бодолго тургузып, бодо-гор.

$$\begin{array}{llll} 1037. & 1) & 460 + 40 & 830 - 790 + 120 & 540 + 460 - 90 \\ & & 380 - 120 & 550 + 450 - 200 & 910 - 640 + 30 \\ & & 600 - 170 & 800 - 300 + 420 & 570 + 130 - 40 \end{array}$$

$$\begin{array}{llll} 2) & 960 - 40 & 960 - 500 + 300 & 890 + 120 - 50 \\ & 880 - 60 & 820 - 60 + 50 & 370 - 190 + 120 \\ & 670 + 50 & 560 + 270 - 140 & 340 - 160 + 270 \end{array}$$

1038. Төрттолук јурагар. 4 үчтолук боло берзин деп, онын ичиле эки кезинти чийү тартыгар.

1039. Јарты јок тооны табыгар:

$$(x + 36) - 72 = 19 \quad (x - 48) + 21 = 36 \quad x - 12 = 93 - 21$$

Таскадынарына кожулта материал.

1. Мындый тоолорды айдып береер:

5 жүс 4 он 3 ед. 7 жүс 8 ед. 9 жүс 2 он

6 жүс 8 он 1 ед. 2 жүс 4 ед. 6 жүс 3 он

2. 1) Эки жүс төртөн төрттө, алты жүс алтан сегисте, беш жүс одус экиде, тогус жүс он үчте жүстер канча, ондор канча, единицалар канча?

2) Бир жүсте, үч жүсте, алты жүсте, беш жүсте, жүс сегизенде бастыра канча он?

3. 1) Тогузон сегис ле жүс үч деп, жүс одус тогус ла жүс төртөн жети деп тоолордын ортозындагы тоолорды айдып беригер.

2) Эки жүс бежен тогус, сегис жүс тогузон тогус, тогус жүс деп тоолордын ээчий туратан тоолорын айдып беригер.

3) Жети жүс, эки жүс, тогузон, бежен, беш жүс деп тоолордын алдында турган тоолорын айдып беригер.

4) Кандый тоо көп: беш жүс төртөн алты ба айса беш жүс одус тогус па? алты жүс одус жети бе айса алты жүс одус алты ба? үч жүс тогузон бо айса тогус жүс одус па?

5. Тоолорды түндеп көрөлө, $>$, $<$ ол эмезе = деп темдекти тургузаар: 6 м 8 дм... 7 м 2 дм
3 м 8 дм 2 см... 3 м 6 дм 8 см

6. Божодылган тоолорды тургузып, көчүрүп бичип алыгар:

9 м 3 дм = ... дм   8 дм 7 см = ... см

7. 1) Мындый тоолорды бичийле, кычырыгар:

Жүстери 5 единицалары 7, жүстери 8, ондоры 6, ондоры 7 единицалары 3, жүстери 9.

8. Қажы ла столбиктин тоолоры незиле түңгей болуп, незиле башкаланып јат, түндеп көрөлө, кычырыгар.

738	654	708	936	387	560
730	604	780	639	837	650
708	650	807	369	783	605

9. 1 ле 2 деп, 3 ле 0 деп, 5 ле 4 деп цифралардан келишкенче үч темдектү тоолор тургузып бичигер.

10. а) 5, 6, 7 деп ле б) 3, 4, 0 деп цифралардан (бир де цифраны такып албай) келишкендий үч темдектү тоолор тургузып бичигер.

11. Салковойлорды оок акчаларга ооктоп, метрлерди сантиметрле солып бичигер:

а) 3 салк. 78 ак; 2 салк. 04 ак;

б) 6 м 07 см; 3 м 72 см.

12. 1) Јаңыс тоолу эн јаан тооны бичигер, эки темдектү, үч темдектү эн јаан тоолорды бичигер. Бу тоолор незиле јилбүлү? Олор кандый цифраларла бичилип јат?

2) Эки темдектү эн кичинек, үч темдектү эн кичинек тоолорды бичигер. Бу тоолор незиле јилбүлү? Олор кандый цифралардын болужыла бичилип јат? Төрт темдектү эн кичинек тоо канайда бичилип јат, оны канайда адап јат? Ол тооны бичигенде, ненин учун үч нуль бичилип јат?

13. 200 ле 300-тин, 700 ле 800-тин, 100 ле 1000-нын ортозында канча тоо туруп јат?

14. 1) 746, 830, 521, 374, 926 деп тоолордо бастыра ондор канча?

2) Бу тоолордын кажызында ла канча единица?

15. Тоолорды түндеп көрөлө, $>$ эмезе $<$ деп темдекти тургузаар.

16. Мындый тоолорды ээчий-деечий тургузып бичигер:

а) там ла јаандап турзын деп: 706, 670, 459, 549, 661;

б) там ла кичинектеп турзын деп: 347, 503, 305, 827, 799.

17. Метрлерле солып бичигер:

900 см 340 см

600 см 570 см

салковойлорло солып бичигер:

906 ак. 135 ак.

205 ак. 964 ак.

18. Цифралу карточкаларды тузаланып бодогор:

- 1) $100 + 70$ $480 - 80$ $300 + 7$ $807 - 7$ $340 - 300$
 $400 + 60$ $360 - 60$ $400 + 8$ $903 - 3$ $870 - 800$
 $300 + 80$ $230 - 30$ $500 + 6$ $406 - 6$ $903 - 900$
- 2) $520 - 500$ $560 - 60$ $407 - 7$ $948 - 40$
 $807 - 800$ $340 - 40$ $508 - 8$ $364 - 60$
 $608 - 600$ $820 - 20$ $906 - 6$ $523 - 20$
- 3) $300 + 40 + 8$ $847 - 40 - 7$ $500 + 70 + 1$
 $200 + 30 + 4$ $938 - 30 - 8$ $834 - 30 - 4$
 $500 + 80 + 2$ $565 - 60 - 5$ $347 - 40 - 7$

19. Тоолорды түгдеп көрөлө, точкалардын ордына
 $>$ ол эмеze $<$ деп темдекти тургузаар:

305... 35	3 м 2 дм... 2 м 3 дм 4 см
96... 960	6 м 78 см... 6 м 87 см
185... 815	4 м 07 см... 7 м 04 см
218... 128	2 дм 3 см... 3 дм 2 см

20. Примерлерди бодогор:

- 1) $460 + 20$ $230 + 60$ $320 + 50$ $620 + 80$
 $460 + 200$ $230 + 600$ $320 + 500$ $900 - 70$
 $870 - 20$ $960 - 40$ $580 - 300$ $160 + 40$
 $870 - 200$ $960 - 400$ $580 - 30$ $300 - 10$
- 2) $840 + 30$ $360 - 10$ $460 + 20$ $930 - 20 + 70$
 $370 - 50$ $580 - 40$ $330 + 30$ $650 - 40 - 10$
 $420 + 70$ $750 - 20$ $810 + 70$ $780 + 10 - 50$
- 3) $350 + 50$ $900 - 70$ $560 + 40$ $300 - 80 + 40$
 $270 + 30$ $400 - 20$ $810 + 90$ $400 - 40 - 20$
 $840 + 60$ $500 - 80$ $670 + 30$ $800 + 70 - 60$
- 4) $547 + 3$ $826 - 600$ $387 - 4$ $354 - 100$
 $834 - 2$ $372 + 200$ $243 + 2$ $825 + 5$
 $692 - 6$ $361 - 200$ $538 - 6$ $367 - 40$
 $265 + 1$ $541 + 300$ $491 + 7$ $528 + 60$

$$\begin{array}{llll}
 5) & 500 + 240 & 900 - 630 & 90 + 50 & 180 - 90 \\
 & 800 + 160 & 600 - 270 & 70 + 40 & 260 - 80 \\
 & 300 + 280 & 400 - 150 & 80 + 60 & 150 - 90 \\
 & 200 + 630 & 800 - 520 & 70 + 70 & 120 - 50
 \end{array}$$

$$\begin{array}{llll}
 6) & 460 + 70 & 430 - 80 & 370 + 240 & 350 - 80 + 30 \\
 & 830 + 90 & 560 - 90 & 420 + 390 & 430 - 70 - 40
 \end{array}$$

$$\begin{array}{llll}
 7) & 370 + 240 & 530 - 270 & 530 + 280 & 620 - 470 + 250 \\
 & 640 + 160 & 840 - 560 & 290 + 430 & 830 - 740 + 170 \\
 & 280 + 480 & 720 - 450 & 740 + 190 & 550 - 280 + 340 \\
 & 440 + 360 & 330 - 190 & 470 + 350 & 410 - 320 + 260
 \end{array}$$

21 1) Кажы ла эжер примерлерди түгдеп көригер. Олор канайып тургузылган? Олорды бодогор.

$$\begin{array}{llll}
 400 + 160 & 840 + 70 & 450 + 360 & 520 + 390 \\
 400 - 160 & 840 - 70 & 450 - 360 & 520 - 390
 \end{array}$$

2) Бойыгар андый ок төрт эжер пример тургузала, олорды бодогор:

$$\begin{array}{llll}
 22. & (370 - 280) : 2 & (340 - 260) : 20 & (620 - 580) : 2 \\
 & (520 - 460) : 15 & (210 - 190) : 5 & (330 - 290) : 5
 \end{array}$$

23. $a = 13$, $b = 3$, $c = 6$, $k = 12$ болзо, төмөн бичилгендерди тоолорло салып бодогор:

$$\begin{array}{lll}
 (a + b) - c & (a + b) + c \cdot k & c \cdot k - a \cdot b \\
 (a + b) + c & (a - b) + c \cdot k & c \cdot k - (a + b)
 \end{array}$$

24. Бодоорынын жеңил деген эптерин тузаланып, таблицалардын куру клеткаларына тоолор бичигер:

1)

a	b	c	$(a + b) \cdot c$	$(a + b) + c$
22	4	3		
13	18	2		

2)

a	48	64	75	92	100
b	12	4	15	4	2
c	200	300	800	900	400
$a : b + c$					

3)

a	18	7	32	40	4
b	5	12	3	2	15
c	340	484	500	760	900
$c - a \cdot b$					

25. Жарты жок тооны табыгар:

1) $(k + 16) + 300 = 380$	6) $34 \cdot x = 300 - 232$
2) $700 - (a + 120) = 475$	7) $48 : x = 450 - 438$
3) $400 + (500 - x) = 730$	8) $a \cdot 6 = 366 - 354$
4) $851 - (b + 17) = 800$	9) $96 : x = 500 - 497$
5) $(340 + a) - 200 = 145$	10) $23 \cdot x = 800 - 708$

26. Бичип бодогор:

- 1) 340 лө 180 деп тоолордын суммазын 240-гө ас-
тадар.
- 2) 680 ле 320 деп тоолордын разнозын 70-ге көптө-
дөр.
- 3) 13 ле 8 деп тоолордын суммазын 4 катапка көп-
төдөр.
- 4) 200 ле 180 деп тоолордын разнозын 3 катапка
көптөдөр.
- 5) 12 ле 3 деп тоолордын произведениезинен $\frac{1}{4}$
үлүзин табар.
- 6) $\frac{1}{3}$ үлүзи 13 ле 2 деп тоолордын суммазына тү-
нгей тооны табыгар.

27. Тўстолуктын сыны 1 дм 8 см, тууразы дезе 4 см-ге кыска. Бу тўстолуктын периметрин табыгар.

28. 1) Периметри 1 дм 6 см квадрат чертит эдигер.

2) Квадратты периметри 2 дм тўстолук эдип кубулатыгар.

29. 1) Тетрадька узуну 1 дм 4 см-ге түней периметрлү эки тўстолук чертит эдип алыгар: бирүзининг сыны 4 см, экинчизининг сыны дезе 5 см болзын.

2) Бу кажы ла тўстолуктын ичиндеги клеткаларды тоологор.

30. Айылдын ээзи үй кижи бирүзи 50 акчадан балыктын 2 банка консервазын ла 32 акчага маала ажынын бир банка консервазын садып алган. Бу немелерди садып аларга, ол канча акча чыгымдады?

31. Өрөгизине кайра учурлу эки бодолго тургузала, оларды бодогор.

32. 1) Пионерский лагерге эки автобуста 100 бала экелер керек болгон. Кажы ла автобуста отуратан 25 ле јер бар, барар јол ыраак учун, бастыра балдар отурып барар учурлу болгон. Городтон лагерге јетире бу автобустардын кажызына ла канча катаптан барарга келижер?

2) Городтон лагерге јетире ыраагы 40 км болзо, кажы ла машина канча километр јер өдөр?

33. Таблицалар аайынча бодолголор тургузала, оларды бодогор. Кажы ла бодолгого кайра учурлу база эки бодолгодон тургузаар.

1)		I бидоннын ичкири	Бидондор- дын тоозы	Бастырала- рынын ич- кири	
	I колхоз	15 л	x шт.	?	} 160 л
	II колхоз	20 л	5 шт.	?	

2)		Бир кайыр- чактын ууры	Кайырчак- тардын тоозы	Бастыра- лынын ууры	
	I күн	8 кг	12 шт.	?	} 196 кг
	II күн	x кг	20 шт.	?	

34. Бодолголорды таблицага бичийле, оларды бодогор:

1) Бистинг оромдо быжыл кажызында ла 45 квартирадан 2 тура ла кажызында ла 30 квартирадан 3 тура тудулган. Бу жаңы тураларда бастыра канча квартира?

2) Калаш быжыратан заводко 160 таар кулур экелер керек болгон. Кулур тартарга 4 машина чыгарылды. Баштапкы эки машина кажызы ла 30 таардан экелди. Арткан машиналардын кажызына ла канча таардан коштоор керек болгон?

3) II ле III класстарда контрольный иш өткүрерге кажы ла үренчикке алдынан башка бир лист чаазын белетеп салар керек болгон. Школдо кажызында ла 40 үренчиктен экинчи класстар 2, кажызында ла 30 үренчиктен үчинчи класстар 3 болгон. Олорго бастыра канча лист чаазын белетеер керек?

35. Формулалар аайынча бодолголор тургузала, оларды бодогор:

$$1) x = 300 + (300 - 160)$$

$$2) x = 200 - 6 \cdot 13$$

$$3) x = (140 - 4 \cdot 15) : 20$$

$$4) x = 100 : 20 \cdot 8$$

(бичип бодооры).

206

64 + 625 деп примерди бир үренчик мынайда бичиген:

$$\begin{array}{r} + 64 \\ 625, \end{array} \quad \text{экинчиси десе мынайда:} \quad \begin{array}{r} + 64 \\ 625 \end{array}$$

Олордын кемизи примерди чын бичиди? Ненин учун?

1043. 247 + 32 деп примерди ненин учун мынайда бичиыр керек:

$$\begin{array}{r} + 247 \\ 32 \\ \hline \end{array}$$

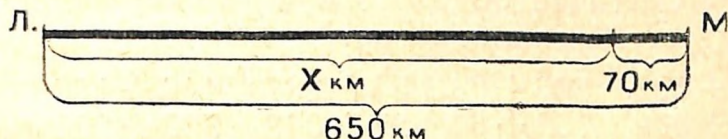
яртагар.

1044. Примерлерди столбиктеп бичийле, олорды бодогор:

$$\begin{array}{lll} 53 + 324 & 148 + 431 & 222 + 22 \\ 412 + 217 & 24 + 243 & 307 + 351 \\ 723 + 32 & 831 + 61 & 560 + 36 \end{array}$$

1045. Үренчиктер күскиде целинага 232 бичик, жаскыда десе күскиде ийгенинен 112 бичикке көп ийдилер. Үренчиктер целинага бастыра канча бичик ийдилер?

1046. Москвадан Ленинградка жетире 650 км. Ленинград—Москва деп поездтин пассажиры келеделе, Москвага жетире 70 км арткан деп, жолдогы столмодон көрүп ийди. Бу өйдө поезд Ленинградтан канча километр ыраагында болды?

- 1) Чертөжты аыктап көрөлө, бодолгоны бодогор.
- 2) Берилгенине кайра учурлу бодолго тургузала, олорды бодогор.

1047. Сыны 6 см, тууразы 4 см түстолук чертить эдип алыгар. Бу түстолуктын периметрин кемјип табыгар. Андый ок периметрлү квадрат чертить эдип алыгар.

1048. Жартаганын кычырала, берилген примердин бодолгонын бичигер:

$$\begin{array}{r} 425 \\ + 135 \\ \hline \end{array}$$

Жартаганы. 5 единицага 5 единицаны кожыгар, 10 боло берер, ол эмзе 1 он. Единицалар мында јок, онын учун суммада единицалардын ордында нуль бичип јадыс, онды дезе ондорго кожуп ийерис. 2 он + 3 он = 5 он, үзеери 1 онды кожуп ийзе, 6 он болор. Ондордын ордына суммада 6 бичип јадыс. 4 јүске 1 јүсти кожуп ийзебис, 5 јүс болор. Јүстердин ордына 5 јүс деп бичип јадыс. Суммазы 560 боло берди.

1049. Берилген примерлердин карууларын тилбек чаазынла јаап салала, оорды бодогор, оног чаазынды туура эдип, бойоорды шиндегер:

$$\begin{array}{r} + 327 \\ 133 \\ \hline 460 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 606 \\ 354 \\ \hline 960 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 151 \\ 429 \\ \hline .8. \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 438 \\ 242 \\ \hline .8. \end{array}$$

1050. Примерлердин бодогонын жартагар:

$$\begin{array}{r} + 346 \\ 263 \\ \hline 609 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 254 \\ 446 \\ \hline 700 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 729 \\ 271 \\ \hline 1000 \end{array}$$

1051. Сагышта бодоорго күч болзо, примерлерди столбиктерге бичип, бодогор:

$$\begin{array}{r} 127 + 503 \\ 264 + 306 \end{array} \quad \begin{array}{r} 626 + 83 \\ 732 + 64 \end{array} \quad \begin{array}{r} 53 + 337 \\ 27 + 843 \end{array} \quad \begin{array}{r} 446 + 160 \\ 528 + 200 \end{array}$$

1052. 121 кг картошканы садып ийген согында, магазинде сатканынан 36 кг-га көп картошко арткан. Магазинде канча кире картошко болгон?

1053. Темир жолдын A ла B станцияларынын ортозы 80 км. Бу жолдо ишмекчилердин эки бригады ремонт өткүргөн. Бир бригада A станциядан B станция жаар ууланып, 30 км жолды ремонттоп салган, экинчи бригада дезе баштапкызына удура барып, 26 км жолды ремонттоп салган. Ремонттоорго база канча кире жол артты?

Бу бодолгого чертёж эделе, оны бодогор.

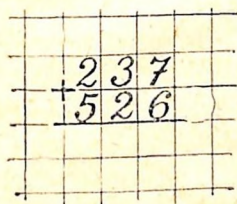
1054. (Санаада.) Бичилгени чын болзын деп, буквалардын учурларын табыгар:

$$a + 200 < 203 \quad b - 120 > 10 \quad c \cdot 5 < 20$$

$$\begin{array}{llll} 1055. & 56 : 14 + 90 : 5 & 63 : 8 & 49 : 7 + 84 : 3 & 54 : 7 \\ & 13 \cdot 8 + 5 \cdot 12 & 71 : 9 & 17 \cdot 5 - 57 : 3 & 42 : 5 \end{array}$$

1056. Жартаганы. 7 единицага 6 единицаны кошсо,

13 единица болор, ол эмезе 1 он ло 3 единица. 3 единицаны единицалардын алдына бичийли, 1 онды дезе ондорго кожуп ийели. Онон ары бойыгар жартагар.

1057. Берилген примерлердин карууларын тилбек чаазынла жаап салаар; онон оморды бодойло, бойоорды шиндегер:

$$\begin{array}{r} + 483 \\ 309 \\ \hline 792 \end{array} \quad \begin{array}{r} + 215 \\ 68 \\ \hline 283 \end{array} \quad \begin{array}{r} + 626 \\ 239 \\ \hline .6. \end{array} \quad \begin{array}{r} + 507 \\ 217 \\ \hline .2. \end{array}$$

1058. Примерлерди бодогор:

$$\begin{array}{llll} 563 + 219 & 39 + 309 & 53 + 317 & 452 + 28 \\ 749 + 207 & 189 + 320 & 207 + 105 & 628 + 81 \end{array}$$

1059. Балыкчылар баштапкы күнде 204 кг балык, экинчи күнде дезе баштапкы күнде тутканынан 167 кг-га көп туткан. Бу балыкчылар эки күннин туркунына канча килограмм балык тутты?

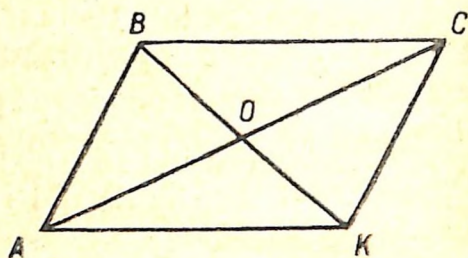
1060. Магазинде бир күнге 256 кг сахар саттылар. Онын кийининде магазинде сатканынан 138 кг-га көп сахар артты. Эртең тура магазинде бастыра канча килограмм сахар болгон?

1061. Жарты жок тооны табыгар:

$$(x + 13) - 40 = 100$$

$$(x - 80) + 5 = 23$$

1062. a -нын ордына кандый тоо турза, $a + 28$ деп сумма 35-ке түңей болор, качан 35-тен ас болор, качан 35-тен көп болор?

1063. Журукта көргүзилген 8 үчтолуктын адын бичип алыгар.

1064. Примерлердин бодолгондорун жартагар:

4	5	3	2	6	7
+	3	7	+	4	9
8	2	4	7	5	9

1065. Карууларын жабала, примерлерди бодоп, бойыгарды шингедер:

$$\begin{array}{r} + 431 \\ 292 \\ \hline 723 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 360 \\ 174 \\ \hline 534 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 785 \\ 133 \\ \hline 9.. \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 561 \\ 284 \\ \hline 8.. \end{array}$$

1066. $167 + 392$ $555 + 251$ $394 + 85$
 $760 + 171$ $81 + 523$ $516 + 215$

1067. Берилген примерлерди жеңил деген эпле бодогор:

$(347 + 218) - 240$ $(546 + 345) - 506$ $584 - (184 + 230)$
 $(236 + 347) + 304$ $(724 + 158) - 150$ $673 - (480 + 173)$

1068.

a	20	21	22	23	24	25	26	27
b	6	6	6	6	6	6	6	6
c	3	3	3	3	3	3	3	3
$(a + b) \cdot c$								

1069. Туристтер 133 км-ди өдө берерде, олорго өткөнүнүн 125 км-ге көп жол арткан. Туристтер бастыра канча километр жол өдөр учурлу болгон?

1070. Киоск 362 ручка саткан, резинкаларды ручкалардан 71-ге көп, карындаштарды десе резинкалардан 127-ге көп саткан. Киоск канча карандаш сатты?

1071. Кыскарта бичигени аайынча бо-
долго тургузала, оны
бодогор:

Баазы	Тоозы	Бастыралары- нын баазы
4 салк.	?	80 салк.
3 салк.	Түнөй	x салк.
	?	

1072. Примерлерди бодоп, жартагар:

$$396 + 254 \quad 458 + 265 \quad 753 + 157 \quad 498 + 302$$

1073. Баштапкы примерлердин каруузы экинчизинин башталганы болуп ла калганчы примерлердин каруузы 926 боло бергенче берилген примерлерди ошондо ары анайда бодогор:

$$165 + 177 \quad 789 + 137 \quad 600 + 189 \quad 342 + 258$$

1074. Примерлерди бодойло, кожулаачыларынын жерлерин солыштырып, бодогоноорды шиндегер:

$$\begin{array}{lll} 267 + 153 & 529 + 299 & 640 + 163 \\ 134 + 87 & 702 + 198 & 356 + 595 \end{array}$$

1075. Жарты жок тооны табыгар:

$$k \cdot 4 = 390 - 350 \quad (270 - a) + 4 = 20 \quad x \cdot 5 = 300$$

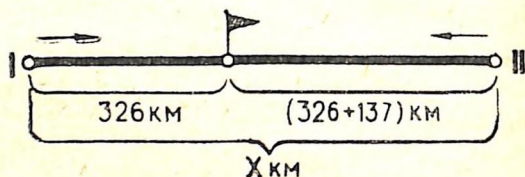
1076. Божодылган $>$, $<$ ол эмезе = деп темдекти тургузаар.

$$\begin{array}{ll} 8 \text{ м } 35 \text{ см} \dots 853 \text{ см} & 8 \cdot 70 + 70 \dots 9 \cdot 70 \\ 670 \text{ см} \dots 6 \text{ м } 07 \text{ см} & 54 \cdot 9 + 9 \dots 54 \cdot 10 \end{array}$$

1077. Бир школго 298 парта экелдилер, онызы экинчи школго экелгенинен 123 партага ас болгон. Эки школго жаба канча парта экелдилер?

1078. Школдын баштапкы, экинчи ле үчинчи класстарында бастыра 270 үренчик үренип жат. Баштапкы класстарда 96 үренчик, экинчи класстарда баштапкыларынан 2 үренчикке ас болгон. Үчинчи класстарда канча үренчик?

1079. Эки городтон бой-бойына удура эки поезд чыкты. Туштажарына жетире бир поезд

326 км, экинчизи десе 137 км-ге көп өткөн. Бу городтордын ортозы канча кире ыраак?

Бу бодолгого эдилген чертёжты айкап көрөлө, туштажарга жетире II-чи поездтин өткөн жолу ненин учун $(326 + 137)$ км болды, жартагар. Бодолгоны бодогор.

$$\begin{array}{lll} 1080. & 340 + 17 \cdot 3 + 200 & 3 \cdot 26 - 44 : 22 & 32 + 28 : 4 \\ & 860 - 24 \cdot 2 + 120 & 500 - 100 : 25 + 10 & 46 + 20 : 2 \\ & 750 + 48 : 2 - 200 & 800 - 56 : 4 + 40 & 75 + 36 : 3 \end{array}$$

Уч темдектү бир канча тоолорды кожор тужунда кожулаачыларды столбиктеп бичиир: единицаларды единицалардын алдына, ондорды ондордын алдына, жүстерди жүстердин алдына бичийле, оморды, эки тооны кошконо чылап, кожор.

1081. Столбиктеп бичип алала, берилген примерлерди бодогор;

$$\begin{array}{ll} 548 + 47 + 263 & 154 + 361 + 28 + 164 \\ 31 + 512 + 199 & 259 + 93 + 318 + 246 \\ 29 + 610 + 232 & 437 + 65 + 415 + 81 \end{array}$$

1082. Колхозто 115 ат, 327 чочко, 276 уй. Колхозто бастыра канча тын мал?

1083. Өрөгизине кеберлеш үч темдектү үч бодолго тургузала, оорды бодогор.

1084. Алдындагы строчкадагы тоолор үстүндеги тоолордон канайда бүткен, айкап көрөлө, таблицанын куру жерлерине тоолор бичигер:

12	15	17	18	19	21	23	25	k
48	60	68						

1085. 8 суукушка ла 8 каска бир айга 56 кг аш керек. Кажы ла суукушка бир айга 3 кг аш керек. Кажы ла каска бир айга канча килограмм аш керек?

1086. Школдың мастерскойында кажызында ла 8 м-ден 5 түрбек эмик болгон. Ол эмиктен үренчиктер кажызына ла 6 м-ден чыгымдап, кушкаштарга 5 клетка эткен. Канча метр эмик артты?

$$\begin{array}{lll} 1087. & 250 - 27 \cdot 3 & 13 \cdot 7 + 48 : 24 & 256 + 44 : 4 \\ & 400 + 43 \cdot 2 & 56 : 2 - 36 : 12 & 380 - 91 : 7 \\ & 326 + 11 \cdot 6 & 42 : 3 + 72 : 24 & 625 - 75 : 3 \end{array}$$

1088. Үч мындый кезинти чийү тартып алыгар: баштапкызынын узуну 12 см, экинчизи оноң 2 катапка кыска, үчинчизи дезе баштапкызынын $\frac{1}{3}$ үлүзине түңгей.

АЙРЫЫРЫ

(бичип бодооры).

1089. Примерди эки эпле бодогонун ајарып көрөлө, кажы ла учуралда айрыыры канайда бүдүрилген, жартагар:

$$64 - 23 = 64 - (20 + 3) = (64 - 20) - 3 = 44 - 3 = 41$$

$$64 - 23 = (60 + 4) - (20 + 3) = (60 - 20) + (4 - 3) = 40 + 1 = 41$$

Кезикте тоодон үч ол эмезе онон до көп кожулаачынын суммазын айрыырга келижет. Мыны андый ок ээжи аайынча бүдүрер. Темдектезе, сумманы суммадан айрыыр ээжини тузаланып бодойлы:

$$\begin{aligned} 485 - 231 &= (400 + 80 + 5) - (200 + 30 + 1) = \\ &= (400 - 200) + (80 - 30) + (5 - 1) = \\ &= 200 + 50 + 4 = 254. \end{aligned}$$

Үч темдектү тоолорды айрыырын, кожордо чылап ок, оморды бирүзин бирүзинин алдына столбиктеп бичигенде бүдүрерге јенил:

		5	6	3	
		3	2	1	
		2	4	2	

Сумманы суммадан айрыыр ээжини тузаланып, озо баштап единицаларды, онон ондорды, учында јүстерди айрып јат.

1090. Примерлерди столбиктеп бичийле, бодогор. Айрыырын единицадан баштагар:

$$469 - 246 \quad 754 - 623 \quad 859 - 221 \quad 984 - 523$$

1091. Берилген примерлердин бичилгенин ле бодолгонын јартагар:

$$\begin{array}{r} 486 \\ - 53 \\ \hline 433 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 547 \\ - 304 \\ \hline 243 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 307 \\ - 205 \\ \hline 102 \end{array}$$

1092. Примерлерди столбиктеп бичийле, оларды бодогор:

$$\begin{array}{r} 637 - 25 \\ 137 + 62 \end{array} \quad \begin{array}{r} 997 - 64 \\ 829 - 108 \end{array} \quad \begin{array}{r} 523 + 235 \\ 764 - 103 \end{array} \quad \begin{array}{r} 893 - 482 \\ 138 + 567 \end{array}$$

1093. (Санаада.) 100-те, 140-дө, 280-де, 320-де, 910-до, 478-те, 125-те, 800-те, 1000-да бастыра ондор канча?

1094.

a	96	96	96	96	96
b	2	4	8	16	32
$a : b$					

Калганчы строчкада тоолор ненинг учун там кичи-нектеп жат, жартагар.

$$\begin{array}{r} 1095. \quad 90 : 15 \cdot 12 \quad 300 - 42 : 3 \quad 100 - 20 \cdot 4 + 30 \\ 72 : 36 \cdot 19 \quad 615 - 18 : 9 \quad 560 - 32 \cdot 3 + 15 \\ 16 \cdot 5 : 4 \quad 356 + 58 : 2 \quad 420 + 19 \cdot 4 + 4 \end{array}$$

1096. Чечек садатан магазинге 465 төс рассада экелгендер. Эртең тура 33 төс, түште дезе 121 төс садылды. Садатан канча төс рассада арткан?

1097. Школ-интернатка эжери 9 салковойдон 15 эжер ботинка ла эжери 6 салковойдон 15 эжер туфля садып алгандар. Бу бастыра өдүктердин баазы канча?

1098. Жартаганы. Нульдан 6 единицаны айрып болбос, онын учун 4 оннон 1 онды алып ийели. Оны ун-

дыбаска 540 деп тоонун ондорынун үстине точка тургузалы. 1 ондо 10 единица. 10 единицадан 6 единицаны айрып ийеле, каруун единицалардын алдына бичип салалы. Эмди ондорды айрырыс. 4 деп тоо-

нын үстүндеги точканы көрөлө, бис мында 4 эмес, 3 он артканын эске алындыс, 3 оннон 2 онды айрып ийеле, каруун ондордын алдына бичийли.

Бу примерди учына жетире бодоп, жартагар.

1099. Карууларын таап, примерлерди бодойло, бойыгарды шиндегер:

$$\begin{array}{r} - 450 \\ 136 \\ \hline 314 \end{array} \quad \begin{array}{r} - 870 \\ 55 \\ \hline 815 \end{array} \quad \begin{array}{r} - 560 \\ 247 \\ \hline .3 \end{array} \quad \begin{array}{r} - 790 \\ 354 \\ \hline .3 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll} 1100. & 890 - 73 & 457 + 395 & 60 : 20 + 16 \cdot 6 \\ & 750 - 243 & 627 - 114 & 18 \cdot 5 - 91 : 13 \\ & 470 - 52 & 287 + 453 & 8 \cdot 9 + 8 \cdot 3 \\ & 530 - 415 & 680 - 323 & 14 \cdot 7 - 4 \cdot 7 \end{array}$$

1101. Ондоры 18, ондоры 45, ондоры 60, ондоры 31, ондоры 70, ондоры 26 болгон тоолорды бичигер.

1102. 895-тен көп лө 905-тен ас тоолорды бичигер. Олордын кажызын ла 2-ге астадыгар.

1103. Почтальон эртен тура 350 письмо, түште эртен турадагызынан 35 письмого ас, энирде дезе түштегизинен 112 письмого ас үледи. Почтальон энирде канча письмо үледи?

1104. Юннаттар участоктон 100 кг морковь жуунаттылар. 36 кг морковьты олоор кайырчактар сайын салды, арткандарын дезе кажызына ла 16 кг-нан корзиналар сайын салды. Канча корзина керек болгон?

1105. Формула аайынча бодолго тургузыгар:

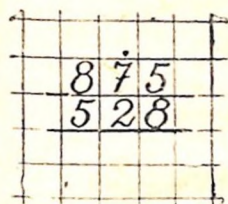
$$x = 90 - 5 \cdot 8.$$

1106. Кажызынын ла периметри 20 см болзын деп, үч түстолук чертити эдип алыгар.

1107. Жартаганы. 5 единицадан 8 единицаны айрып болбос. Онын учун 7 оннон 1 онды алала, 7 деп цифранын үстине, оны ундыбаска, точка тургузып жадыс. 1 он ло 5 единица 15 единицаны тургузып жат. 15 единицадан 8-ти айрыйла, каруун единицалардын алдына бичип салалы. Онын кийининде, единицаларды айрыырда 1 онды алып алганысты ундыбай, ондорды айрыйлы. ...

Бу примерлерди бодоп, жартаарын учуна жетиригер.

1108. Карууларын жаап салала, примерлерди бодоп, бойыгарды шиндегер:

$$\begin{array}{r} 395 \\ - 366 \\ \hline 29 \end{array} \quad \begin{array}{r} 757 \\ - 208 \\ \hline 549 \end{array} \quad \begin{array}{r} 534 \\ - 27 \\ \hline 507 \end{array} \quad \begin{array}{r} 682 \\ - 257 \\ \hline .2. \end{array} \quad \begin{array}{r} 856 \\ - 128 \\ \hline .2. \end{array}$$

$$\begin{array}{lll} 1109. & 983 - 536 & 864 - 357 \\ & 690 - 164 & 167 + 325 \\ & 428 - 319 & 760 - 48 \end{array} \quad \begin{array}{l} 631 - 116 \\ 547 - 29 \\ 278 + 619 \end{array}$$

1110. Берилген тоолордын баштапкызы экинчизинен канча единицага ла канча катапка көп, билип алыгар: 51 ле 17, 72 ле 4, 95 ле 19, 60 ла 15.

1111. 1) a ла b деп тоолордын частныйын, c ла b деп тоолордын частныйын бичигер. Бу тоолордын сумманын бичигер.

2) $a = 42$, $b = 14$, $c = 56$ болзо, өрөги берилгенинин учурын бодоп табыгар.

1112. Бир бичикте 361 страница, мынызы экинчизинен 139 страницага көп. Бичиктердин экилезинде канча страница?

1113. Библиотекада үч полкада 386 бичик туруп жат. Баштапкы полкада 125 бичик, экинчизинде 12 бичикке көп туруп жат. Үчинчи полкада канча бичик?

1114. Берилген примерлердин бодолгонын јартагар:

$$\begin{array}{r} \overset{9}{\cancel{9}}\overset{0}{\cancel{0}}\overset{9}{\cancel{9}} \\ - \underset{7}{\cancel{7}}\underset{1}{\cancel{1}}\underset{4}{\cancel{4}} \\ \hline 195 \end{array} \quad \begin{array}{r} \overset{8}{\cancel{8}}\overset{2}{\cancel{2}}\overset{6}{\cancel{6}} \\ - \underset{3}{\cancel{3}}\underset{5}{\cancel{5}}\underset{1}{\cancel{1}} \\ \hline 475 \end{array}$$

1115. Примерлерди столбиктеп бичийле, олорды бодол, јартагар:

$$603 - 251 \quad 806 - 73 \quad 538 - 474 \quad 316 - 95$$

$$\begin{array}{llll} 1116. & 409 - 231 & 269 + 538 & 7 \cdot 8 + 85 : 17 \\ & 729 - 83 & 460 - 235 & 9 \cdot 9 - 91 : 7 \\ & 507 - 463 & 548 + 267 & 7 \cdot 7 + 78 : 13 \\ & 618 - 272 & 452 - 128 & 6 \cdot 9 - 72 : 4 \end{array}$$

1117. Рядтарла берилген тоолорды онон ары уулал-
тып, бичигер (кажы ла рядка база 2 тоодон кожыгар):

1) 6, 12, 24, ...	4) 437, 487, 537, ...
2) 6, 12, 18, ...	5) 563, 533, 503, ...
3) 64, 32, 16, ...	6) 945, 940, 935, ...

1118. $48 : b < 24 \cdot b$ букванын ордына кандый тооны тургусса, бу бичилгени чын болор?

1119. Магазин клеткалу 308 тетрадьты јолду тетрадьтан 153-ке ас саткан. Магазин клеткалу ла јолду бастыра канча тетрадь сатты?

1120. Картошколу ууры тўнгей 8 таарычактын бескези 24 кг. Айылдын ээзи ўй кижи 4 таарычак картошко ло 2 кг морковь садып алган. Онын садып алган бастыра немелеринин ууры канча кире?

1121. 24, 32, 27, 19, 20, 16 деп тоолорды 3 катапка көптөдөр. 92, 84, 60, 76, 44, 52 деп тоолорды 4 катапка астадар.

1122. Примерлерди бодоп, тартагар:

$$\begin{array}{r} 831 \\ - 369 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 523 \\ - 197 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 740 \\ - 681 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 837 \\ - 98 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 720 \\ - 308 \\ \hline \end{array}$$

1123. Примерлерди бодогор. Чын бодогонун кожо-рыла шиндегер.

$$\begin{array}{r} 457 - 188 \\ 1124. 725 - 256 \\ 151 - 82 \end{array} \quad \begin{array}{r} 365 - 196 \\ 450 - 264 \\ 816 - 98 \end{array} \quad \begin{array}{r} 823 - 356 \\ 767 - 689 \\ 578 + 233 \end{array} \quad \begin{array}{r} 283 - 96 \\ 781 + 209 \end{array}$$

1125. 1) 36 ла 24 деп тоолордын суммазы 206 ла 200 деп тоолордын разнозынан канча катапка көп?

2) 356 ла 547 деп тоолордын суммазы 976 ла 834 деп тоолордын разнозынан канчага көп?

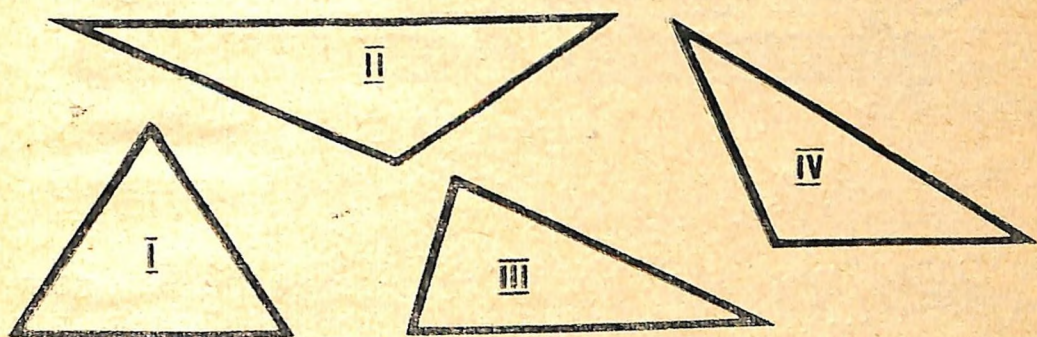
3) 28 ле 4 деп тоолордын произведениези 263 ле 37 деп тоолордын суммазынан канчага ас?

1126. Уулчак 3 бичик кычырып салды. Олордо бастыра 653 страница болгон. Баштапкы бичикте 256 страница, экинчизинде онын 58 страницага ас болгон. Учунчи бичикте канча страница болды?

1127. Формулалар аайынча бодолголор тургузаар:

$$x = 24 \cdot 3 + 18 \cdot 6 \quad x = 48 : 4 + 60 : 5$$

1128. Учтолуктардын јандарын кемјип, кажызынын ла периметрин табыгар.

$$\begin{array}{r} 1129. (430 - 366) : 4 \\ (845 - 789) : 8 \\ (324 - 268) : 2 \end{array} \quad \begin{array}{r} 750 - 230 + 12 \cdot 6 \\ 500 + 150 - 15 \cdot 3 \\ 800 - 440 + 11 \cdot 3 \end{array} \quad \begin{array}{r} 98 : 7 + 346 \\ 35 : 5 + 458 \\ 72 : 3 + 362 \end{array}$$

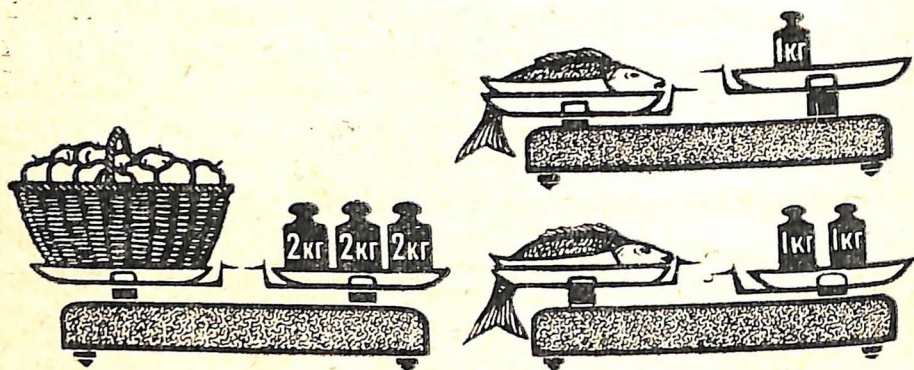
БЕСКЕЛЕЕРИ.

Килограмм, грамм.

1130. 1) Журукты ајыктап көрөлө, яблоколорлу корзинанын ууры канча килограмм, айдып беригер.

2) Он јанындагы журуктарды ајыктап көригер. Балыктын ууры канча килограмм?

3) Бескенин бир ајагажына 1 яблоко салала, экинчизине дезе 1 кг гиря тургузып салзабыс, олордын кажызы төмөн тартар? Ненин учун?

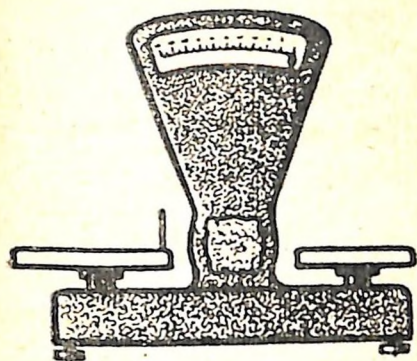

1131. Ууры 1 кг-нан ас, ол эмезе 1 кг-нан, 2 кг-нан, 3 кг-нан ... эмеш ажып турган немелерди бескелеерге кг-нан ас единицала — граммдарла тузаланып јат.

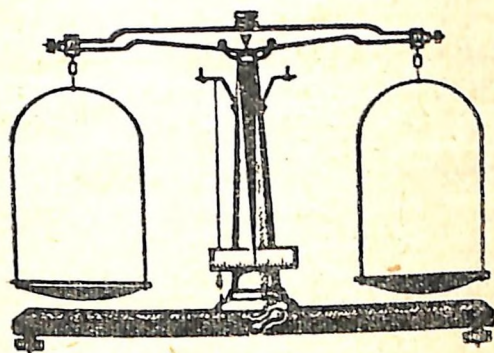
Бир килограммда 1000 грамм. «Грамм» деп сөс тоолорло кожо турганда, кыскарта г (точказы јок) деп бичилип јат, темдектезе: 50 г, 200 г, 800 г.

1132. Немени бескелерле бескелеп јат.

1 акча монетанын ууры	1 г
2 акча	—«— 2 г
3 акча	—«— 3 г
5 акча	—«— 5 г

Бескелеер тужунда 1 кг-нын, 2 кг-нын, 5 кг-нын гиряларыла тузаланып јат. Онон башка мындый оок гиряларла тузаланар:

100 г	200 г	500 г
10 г	20 г	50 г
1 г	2 г	5 г

1133. 8 г-ды, 75 г-ды, 300 г-ды, 445 г-ды, 800 г-ды, 900 г-ды бескелеп аларга кандый гирялар керек?

1134. 1) 500 г сахар, 200 г јарма бескелеп береер.

2) 1 стакан сууны, 1 стакан кузукты бескелегер. Кажызы уур? кажызы јенгил?

1135. Васянын сыны 108 см, онын ууры 30 кг.

Бойоордын сыныгарды ла уурыгарды кемјип, билип алала, бичигер. Јайгы каникулдын кийининде сыныгар канча сантиметрге өскөнин, уурыгар канчага кожулганын билип алар аргалу.

1136. Бодоор тужунда 200 г-ды, 500 г-ды ла 150 г-ды кожор керек болгодый бодолго тургузаар. Ол бодолгоны бодогор.

$$\begin{array}{rcl}
 1137. & 654 - 364 & 693 + 281 & 740 - 280 \\
 & 580 - 491 & 526 - 83 & 185 - 91 \\
 & 749 - 647 & 307 - 181 & 327 - 292
 \end{array}$$

1138. Бир лагерьде 346 үренчик, экинчизинде баштапкызынан 80 үренчикке ас амыраган, үчинчизинде дезе баштапкызынан ла экинчизинен 329 үренчикке ас бала амыраган. Үчинчи лагерьде канча үренчик амыраган?

1139. Школдын библиотекасында бир шкафта 160 бичик, экинчизинде 70 бичикке ас, үчинчизинде баштапкы ла экинчи шкафтагы бичиктердин тоозына түнөй болгон. Үчинчи шкафта канча бичик?

$$\begin{array}{rcl}
 1140. & 27 \cdot 3 + 48 : 24 & 16 \cdot 4 + 220 & 800 - 24 \cdot 4 \\
 & 5 \cdot 18 - 36 : 12 & 300 - 42 \cdot 2 & 620 + 13 \cdot 7
 \end{array}$$

КАТАПТААРЫ ЛА ҮЛЕЕРИ

(САНААДА БОДООРЫ).

1141. 1) Бичилгенин ајыктап көрөлө, берилген примерлердин бодолгонын јартагар:

$$\begin{array}{rcl}
 & 80 : 4 & 60 : 3 \\
 \hline
 8 \text{ он} \cdot 4 = 32 \text{ он} & & 6 \text{ он} : 3 = 2 \text{ он} \\
 80 : 4 = 320 & & 60 : 3 = 20
 \end{array}$$

$$\begin{array}{rcl}
 & 420 : 6 & \\
 \hline
 42 \text{ он} : 6 = 7 \text{ он} & & \\
 420 : 6 = 70 & &
 \end{array}$$

2) Берилген примерлерди бодоп, јартагар:

$$90 \cdot 2 \quad 120 \cdot 6 \quad 70 \cdot 3 \quad 80 \cdot 7 \quad 810 : 9$$

1142. Кажы ла эжер примерлерди түндеп көрөлө, олорды бодогор.

$$\begin{array}{cccccc} 6 \cdot 4 & 18 : 2 & 5 \cdot 6 & 24 : 3 & 32 : 8 & 9 : 3 \\ 60 \cdot 4 & 180 : 2 & 50 \cdot 6 & 240 : 3 & 320 : 8 & 900 : 3 \end{array}$$

1143. (Санаада.)

1) 7 ле 9 деп тоолордын произведениезин 13-ке аста-дар.

2) 8 ле 6 деп тоолордын произведениези 12 ле 3 деп тоолордын произведениезинен канчага көп?

3) 6 ла 7 деп тоолордын произведениезин 2 катапка көптөдөр.

4) 6 ла 7 деп тоолордын произведениезин 2-ге аста-дар.

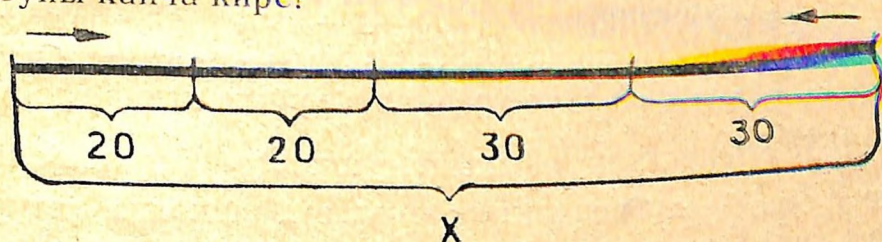
5) 48, 54, 49, 81, 64 деп тоолорды аларга кандый эки тооны катаптаар керек?

1144. Жарты жок тооны табыгар.

$$\begin{array}{ll} (300 - x) + 46 = 254 & 51 : a = 257 - 240 \\ (a + 24) : 15 = 4 & k \cdot 11 = 219 - 120 \end{array}$$

1145. Бир пачка тустын ууры 1 кг, бир пачка сарјунын ууры десе пачка тустын уурынын $\frac{1}{5}$ үлүзин бүдү-рип јат. Бу пачка сарјунын ууры канча грамм?

1146. Бассейндеги јолло бир өйдө бой-бойына удур аки кызычак жүзүп чыккан. Олордын бирүзи минутка 30 м-дег, экинчизи десе 20 м-дег жүзүп брааткан. Олор 2 минуттын бажында туштажа берген болзо, јолынын узуну канча кире?

1147. $520 - 306$ $276 + 729$ $824 - 576$
 $407 + 198$ $409 - 135$ $930 - 217$

1148. Берилген тоолордын кажызын ла 7 катапка көптөдөр: 30, 60, 20, 90, 80, 50.

1149. Берилген тоолордын кажызын ла 6 катапка астандар:

480, 540, 300, 420, 600.

$$\begin{array}{llll} 1150. & 20 \cdot 3 + 178 & 290 - 810 : 9 & (270 + 90) : 6 \\ & 40 \cdot 7 - 236 & 340 + 240 : 8 & (580 - 180) : 5 \\ & 60 \cdot 5 - 154 & 560 - 420 : 7 & (360 - 280) \cdot 7 \end{array}$$

1151. 1) Таблицанын куру клеткаларына тоолор тургузып, бичип алыгар.

a	20	30	40	50	60	70	80
b	8	8	8	8	8	8	8
$a \cdot b$							

2) Көптөөчизи, көптөдөөчизи, произведениези канайып кубулып жат?

3) Бу таблицаны 2 графалу эдип кубултып, бичигер.

1152. Столовыйга эки абра картошко экелдилер. Бир абрада кажызында ла 40 кг-нан 8 таар, экинчизинде дезе андый ок 9 таар болгон. Столовыйга бастыра канча килограмм картошко экелдилер?

1153. Кажызында ла 50 г-нан 9 пакет свёкланын үренин ле огурчыннын 8 түней пакет үренин садып алдылар. Бастыра үрендердин ууры 610 г болгон. Огурчыннын кажы ла пакет үренинин ууры канча кире?

1154. Үренчиктин айылынан школго жетире жолунун $\frac{1}{4}$ -зи 80 м. Үренчиктин айылынан школго жетире канча кире ыраагын табар.

$$1155. \begin{array}{llll} 420:6 & 50 \cdot 8 & 270:9 & 350:5 \\ 720:9 & 60 \cdot 9 & 800:2 & 300:3 \end{array}$$

1156. Таблицанын куру клеткаларына тоолор бичигер.

k	630	560	490	420	350	280	210	140
$k:7$								

Ўлелеечизи канайда кубулып јат? Ўлеечизи кубулып јат па? Частныйы канайда кубулат?

1157. $80 \cdot a < 720$. a букваны кандый тоолорло солыза, бу бичилгени чын болор?

1158. Детсадка 15 мячик садып алгандар: олордын тоозында кажызы ла 50 акчадан кызыл 7 мячик, арткандары дезе кажызы ла 30 акчадан кара мячиктер болгон. Бастыра мячиктер учун канча акча төлөдилер?

1159. 1) Таблица аайынча бодолго тургузала, оны бодогор:

	Баазы	Тоозы	Бастыраларынын баазы
Өгдү карандаш-тарлу коробка	30 акча	5	$\left. \begin{array}{l} ? \\ ? \end{array} \right\} 1 \text{ салк. } 90 \text{ ак.}$
Јураарынын альбомы	20 акча	x	

2) Өрөгизине кайра учурлу бодолго тургузала, оны бодогор.

1160. Бир түрбекте 120 м эмик болгон. Монтёр онын $\frac{1}{3}$ үлүзин кезип алган. Арткан эмик үзүп алганынан канча катапка көп?

$$1161. (976 - 436) : 6 \quad (795 - 725) \cdot 8 \quad (256 - 165) : 7$$

1162. Берилгендерин бичип алала, олордың учурларын таап алыгар:.

1) 26 ла 6 деп тоолордың суммазын 2 катапка көптөдөр.

2) 98 ле 314 деп тоолордың разнозын 20 катапка астадар.

3) 4 лө 18 деп тоолордың произведениезин 2 катапка астадар.

4) 96 ла 3 деп тоолордың частныйын 2-ге көптөдөр.

1163. Жарты жок тооны табыгар:

$$(x - 12) + 7 = 140 \quad (620 + x) + 9 = 800 \quad 36 \cdot x = 840 - 768$$

1164. Қолхоз городко 360 л сүт аткарган. Ол сүттен кажызында ла 20 литрден 6 бидонын детсад алды, арткан сүтти 4 школдың буфедине теннен үлеп берди. Кажы ла школдың буфеди канча литр сүт алды?

1165. Уулчакта 85 акча болгон. Ол кажызы ла 20 акчадан 2 пачка вафля ла 10 акчага булка садып алган. Арткан акчага ол кажызы ла 6 акчадан бубликтер садып аларга сананган. Уулчак канча бублик садып алар, оның кийининде ондо канча акча артып калар?

1166. Формула аайынча бодолго тургузала, оны бодогор:

$$x = (200 - 40 \cdot 4) : 8.$$

1167. 1) 1 м 30 см-де, 2 м 60 см-де, 5 м 80 см-де бастыра канча сантиметр?

2) 1 салк. 35 акчада, 2 салковойдо, 8 салк. 35 акчада бастыра канча оок акча?

3) 345, 570, 985 акчада салкойлор канча, оок акчалар канча?

$$\begin{array}{lll} 1168. & 360 : 6 \cdot 7 & (532 - 112) : 7 \quad 14 \cdot 7 - 75 : 5 \\ & 540 : 9 \cdot 8 & (147 + 413) : 8 \quad 39 \cdot 2 + 90 : 15 \\ & 320 : 8 \cdot 9 & (224 - 144) \cdot 6 \quad 19 \cdot 5 - 5 \cdot 7 \end{array}$$

Таскадынарына керектү материал.

1. Примерлерди бодогор:

1)	$521 + 174$	$213 + 183$	$505 + 313$	$328 + 401$
	$362 + 416$	$425 + 551$	$602 + 186$	$257 + 502$
	$381 + 16$	$812 + 66$	$260 + 26$	$327 + 401$
	$45 + 733$	$42 + 627$	$63 + 406$	$81 + 606$
2)	$143 + 217$	$824 + 166$	$253 + 351$	$318 + 291$
	$356 + 124$	$173 + 417$	$721 + 181$	$623 + 283$
	$555 + 315$	$652 + 118$	$193 + 314$	$137 + 371$
	$218 + 472$	$367 + 123$	$472 + 235$	$352 + 452$
3)	$723 + 182$	$83 + 307$	$267 + 340$	$723 + 84$
	$307 + 213$	$560 + 43$	$555 + 150$	$608 + 132$
	$508 + 342$	$731 + 209$	$63 + 317$	$85 + 321$
	$637 + 170$	$75 + 315$	$85 + 205$	$730 + 73$
4)	$328 + 205$	$737 + 58$	$36 + 340$	$83 + 169$
	$709 + 137$	$819 + 74$	$86 + 205$	$645 + 305$
	$506 + 389$	$39 + 227$	$708 + 167$	$823 + 84$
	$666 + 108$	$324 + 46$	$17 + 191$	$66 + 427$
5)	$135 + 283$	$363 + 493$	$573 + 382$	$187 + 531$
	$261 + 562$	$634 + 194$	$691 + 164$	$426 + 392$
	$727 + 191$	$293 + 356$	$253 + 466$	$563 + 274$
	$652 + 265$	$487 + 241$	$193 + 672$	$292 + 357$
6)	$357 - 123$	$687 - 62$	$368 - 120$	$499 - 499$
	$568 - 324$	$783 - 181$	$278 - 27$	$553 + 301$
	$873 - 43$	$654 - 630$	$456 + 43$	$728 - 708$
7)	$430 - 217$	$370 - 103$	$760 - 47$	$670 - 608$
	$550 - 423$	$860 - 327$	$340 - 312$	$980 - 74$
	$480 - 166$	$940 - 106$	$580 - 273$	$640 - 635$
	$760 - 429$	$690 - 562$	$470 + 63$	$650 + 29$

- 8) $633 - 318$ $882 - 427$ $652 + 348$ $962 - 34$
 $462 - 227$ $638 - 209$ $538 - 538$ $785 - 176$
 $784 - 435$ $995 - 428$ $781 - 57$ $492 - 203$
 $573 - 224$ $374 - 106$ $836 - 128$ $875 + 68$
- 9) $683 - 134$ $625 - 316$ $137 + 125$ $963 - 917$
 $732 - 308$ $756 - 728$ $494 - 49$ $352 - 146$
- 10) $508 - 263$ $605 - 354$ $707 - 623$ $676 + 67$
 $706 - 354$ $807 - 263$ $405 - 62$ $904 - 134$
 $802 - 421$ $408 - 333$ $308 + 192$ $705 - 460$
 $907 - 183$ $506 + 261$ $806 - 74$ $308 - 71$
- 11) $756 - 183$ $484 - 191$ $873 - 190$ $835 - 160$
 $834 - 361$ $527 - 335$ $535 + 65$ $754 - 29$
 $687 - 496$ $354 - 163$ $729 - 58$ $329 - 237$
 $925 - 773$ $648 - 252$ $807 - 166$ $57 + 573$
- 12) $365 - 187$ $763 - 475$ $535 - 149$ $622 - 355$
 $623 - 354$ $837 - 269$ $421 + 192$ $712 - 243$
 $436 - 248$ $721 - 244$ $643 - 389$ $432 + 257$
 $925 - 639$ $963 - 777$ $374 - 195$ $367 - 179$

2. Примерлерди бодойло, шиндегер.

$$\begin{array}{llll} 823 - 65 & 364 - 4 & 837 - 729 & 356 + 497 \\ 840 - 420 & 185 + 169 & 370 - 180 & 735 - 66 \\ 632 - 340 & 736 - 97 & 986 - 97 & 830 - 15 \\ 725 - 506 & 523 - 464 & 196 + 379 & 624 - 574 \end{array}$$

3. Кожорына ла айрыырына берилген примерлерди санаада бодоорго кўч болзо, бичип бодогор:

$$\begin{array}{ll} 156 - 4 \cdot 9 + 582 & 81 : 9 + 203 - 176 \\ 342 + 6 \cdot 8 - 276 & 64 : 8 + 437 - 289 \\ 593 + 3 \cdot 7 - 384 & 24 : 3 + 548 - 507 \\ \\ 6 \cdot 5 + 457 - 82 : 2 & 3 \cdot 9 + 836 - 54 : 3 \\ 7 \cdot 4 + 362 - 96 : 4 & 7 \cdot 9 + 753 - 96 : 6 \end{array}$$

$$\begin{aligned}
 2) \quad & 720 - 91 : 7 \cdot 4 \\
 & 633 - 24 : 3 : 2 \\
 & 522 - 80 : 16 \cdot 14 \\
 & 819 - 75 : 25 \cdot 17
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 & 96 : 3 + 488 - 256 \\
 & 17 \cdot 4 + 293 - 164 \\
 & 90 : 6 + 597 - 321 \\
 & 19 \cdot 3 + 363 - 219
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 3) \quad & 70 : 14 \cdot 19 + 280 \\
 & 88 : 11 \cdot 12 + 300 \\
 & 16 \cdot 6 : 4 + 860 \\
 & 32 \cdot 2 : 16 + 996
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 & 756 - 27 : 9 + 254 \\
 & 837 - 96 : 8 + 107 \\
 & 356 + 52 : 13 - 279 \\
 & 271 + 92 : 23 - 198
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 & 91 : 13 + 476 - 248 \\
 & 68 : 17 + 540 - 396
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 & 72 : 24 + 762 - 447 \\
 & 51 : 17 + 837 - 356
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 4) \quad & (748 - 716) : 6 & (800 - 724) : 3 & (423 - 376) : 2 \\
 & (837 - 764) : 9 & (923 - 865) : 5 & (521 - 478) : 7 \\
 & (954 - 876) : 5 & (342 - 256) : 9 & (637 - 598) : 4 \\
 & (356 - 298) : 6 & (764 - 678) : 4 & (256 - 197) : 3
 \end{aligned}$$

$$\begin{array}{ccccc}
 4. \quad & 90 \cdot 3 & 540 : 9 & 50 \cdot 9 & 560 : 7 & 80 \cdot 3 \\
 & 70 \cdot 5 & 720 : 8 & 20 \cdot 6 & 140 : 2 & 640 : 8 \\
 & 40 \cdot 7 & 420 : 7 & 30 \cdot 6 & 450 : 9 & 60 \cdot 7
 \end{array}$$

$$\begin{array}{ccc}
 5. \quad & 20 \cdot 4 + 276 & 762 - 30 \cdot 6 & 80 \cdot 6 - 70 \cdot 4 \\
 & 80 \cdot 3 - 196 & 537 - 60 : 4 & 90 \cdot 3 + 60 \cdot 8 \\
 & 50 \cdot 7 + 203 & 436 + 70 \cdot 3 & 40 \cdot 6 + 30 \cdot 9
 \end{array}$$

$$\begin{array}{ccc}
 6. \quad & 240 : 3 + 572 & 836 - 540 : 6 & 810 : 9 - 720 : 8 \\
 & 810 : 9 + 487 & 982 - 480 : 8 & 560 : 7 - 320 : 4 \\
 & 280 : 4 + 669 & 721 - 360 : 9 & 420 : 6 - 280 : 7
 \end{array}$$

$$\begin{array}{cc}
 7. \quad & (236 + 124) : 4 & 280 : 4 + (348 - 162) \\
 & (548 - 521) : 3 & 60 \cdot 7 - (456 - 278) \\
 & (472 + 88) : 8 & 640 : 8 + (837 - 654)
 \end{array}$$

8. Берилген примерлерди бичибегер, столбиктердин алдына тилбек чаазын салып, карууларын ого бичигер.

$$\begin{array}{ccccccc}
 1) \quad & 196 & 835 & 253 & 73 & 26 & 58 & 702 \\
 & + 362 & + 37 & + 42 & + 516 & + 312 & + 25 & + 123 \\
 & \underline{213} & \underline{31} & \underline{119} & \underline{31} & \underline{281} & \underline{321} & \underline{96}
 \end{array}$$

2)	196	357	652	263	579	66	95
	+ 239	+ 109	+ 90	+ 390	+ 45	+ 190	+ 366
	<u>427</u>	<u>326</u>	<u>108</u>	<u>78</u>	<u>80</u>	<u>379</u>	<u>70</u>
3)	165	261	123	85	38	52	43
	+ 132	+ 130	+ 72	+ 110	+ 21	+ 307	+ 326
	<u>21</u>	<u>26</u>	<u>305</u>	<u>231</u>	<u>601</u>	<u>34</u>	<u>107</u>
	<u>111</u>	<u>32</u>	<u>230</u>	<u>76</u>	<u>133</u>	<u>220</u>	<u>273</u>

9. Божодылган цифраларын тургузып, примерлерди көчүрип бичип алыгар.

1)	$\begin{array}{r} 325 \\ + 23 \\ \hline 348 \end{array}$	$\begin{array}{r} 31 \\ + 2 \\ \hline 33 \end{array}$	$\begin{array}{r} 7 \\ + 2.3 \\ \hline 2.37 \end{array}$	$\begin{array}{r} 62 \\ + 65 \\ \hline 127 \end{array}$	$\begin{array}{r} 5 \\ + 36 \\ \hline 41 \end{array}$	$\begin{array}{r} 4.1 \\ + 235 \\ \hline 239.1 \end{array}$	$\begin{array}{r} 5 \\ + 261 \\ \hline 266 \end{array}$
	$\begin{array}{r} 523 \\ + 24 \\ \hline 547 \end{array}$	$\begin{array}{r} 2.4 \\ + 9 \\ \hline 11.4 \end{array}$	$\begin{array}{r} 5 \\ + 3.8 \\ \hline 8.8 \end{array}$	$\begin{array}{r} 3 \\ + 2.6 \\ \hline 5.6 \end{array}$	$\begin{array}{r} 68 \\ + 3 \\ \hline 71 \end{array}$	$\begin{array}{r} 5 \\ + 290 \\ \hline 295 \end{array}$	$\begin{array}{r} 3 \\ + 679 \\ \hline 682 \end{array}$
3)	$\begin{array}{r} 525 \\ - 1 \\ \hline 524 \end{array}$	$\begin{array}{r} 788 \\ - 3 \\ \hline 785 \end{array}$	$\begin{array}{r} 697 \\ - 9 \\ \hline 688 \end{array}$	$\begin{array}{r} 473 \\ - 1 \\ \hline 472 \end{array}$	$\begin{array}{r} 624 \\ - 3 \\ \hline 621 \end{array}$	$\begin{array}{r} 86 \\ - 2.2 \\ \hline 83.8 \end{array}$	$\begin{array}{r} 3 \\ - 44 \\ \hline 344 \end{array}$

10. Кажы ла столбиктин примерлерин түгдеп көрөлө, карууларын жеңил деген эпле табыгар:

1)	$123 + 37$	$435 + 42$	$115 + 47$	$137 + 16$
	$223 + 37$	$435 + 44$	$145 + 47$	$137 + 26$
	$323 + 37$	$435 + 46$	$175 + 47$	$137 + 36$
2)	$964 - 132$	$875 - 162$	$912 - 138$	$637 - 291$
	$764 - 132$	$875 - 262$	$942 - 138$	$637 - 271$
	$564 - 132$	$875 - 362$	$972 - 138$	$637 - 251$
3)	$70 \cdot 4$	$90 \cdot 9$	$160 : 8$	$540 : 6$
	$70 \cdot 5$	$90 \cdot 8$	$240 : 8$	$480 : 6$
	$70 \cdot 6$	$90 \cdot 7$	$320 : 8$	$420 : 6$

11. «Кубулгазынду таблица» деп ойын.

24	11	3	20	7	24	11	3	20	7	24	11	3	20	7
5	17	9	21	13	5	17	9	21	13	5	17	9	21	13
6	23	15	2	19	6	23	15	2	19	6	23	15	2	19
12	4	16	8	25	12	4	16	8	25	12	4	16	8	25
18	10	22	14	1	18	10	22	14	1	18	10	22	14	1
24	11	3	20	7	24	11	3	20	7	24	11	3	20	7
5	17	9	21	13	5	17	9	21	13	5	17	9	21	13
6	23	15	2	19	6	23	15	2	19	6	23	15	2	19
12	4	16	8	25	12	4	16	8	25	12	4	16	8	25
18	10	22	14	1	18	10	22	14	1	18	10	22	14	1

1) Таблицанын бир строчказында ол эмезе бир столбигинде жергелей турган беш кандый ла тоонун суммазы 65 боло берерин шиндеп көригер.

2) Эмди, ээчий-деечий турган төрт тоо жарт болзо, строчкадагы (эмезе столбиктеги) кандый ла тооны белен таап алар. Мыны канайда эдер, сананып көригер.

12. Тоо сананып алала, оной 48-ти айрып ийеристе, 52 болгон. Сананып алган тоо кандый?

13. Баштапкы тоо 37. Ол экинчизинен 29-ка ас.

Экинчи тоо кандый?

14. Берилгендерди бичийле, олардын учурларын табыгар:

1) 60 ла 7, 90 ло 3 деп тоолордын произведенийлеринин разнозын.

2) 350 ле 7, 810 ло 9 деп тоолордын частныйларынын суммазын.

3) 5 деп тоонун ла 80 ле 3 деп тоолордын суммазынын произведениезин.

4) 70 деп тоонун ла 2 ле 5 деп тоолордын суммазынын частныйын.

5) 65 ле 27 деп тоолордын разнозын 28-ке көптөдөр.

6) 81 деп тоонун үчүнчү үлүзүн 13-ке астадар.

7) 18 ле 32 деп тоолордун разнозына бу тоолордун суммазын кожор.

15. Тоолордун бирүзи 54. Ол экинчизинен 38-ке көп. Экинчи тоо кандый?

16. 1) 81 болзын деп, кандый тооны 3-ке көптөдөр керек?

2) 81 болзын деп, кандый тооны 3 катапка көптөдөр керек?

17. Кажы ла эжер тоолордун бирүзи бирүзинен канча единицага ла канча катапка көп, билип алыгар:

80	90	27	65	72	18	8
40	15	9	13	12	54	72

18. Берилген произведениелерди түндөп көригер. Бирүзи бирүзинен канчага көп?

4·5 ле 4·7	8·9 ла 7·9	12·4 лө 12·6
8·7 ле 6·7	3·7 ле 3·6	15·3 ле 14·3

19. Жарты жок тооны табыгар:

$(x - 147) - 286 = 313$	$b \cdot 4 = 314 - 238$
$(x - 328) - 147 = 109$	$27 \cdot c = 446 - 365$
$(658 - a) + 269 = 684$	$k \cdot 4 = 366 - 274$
$(347 + k) - 385 = 226$	$a : 3 = 490 - 457$
$2 \cdot x = 214 - 186$	$k \cdot 23 = 460 - 368$
$a \cdot 18 = 632 - 560$	$c \cdot 24 = 79 + 17$

20. Таблицанын куру клеткаларына тоолор тургузаар.

a	27	30	33	36	39	42
b	3	3	3	3	3	3
$a : b$						

Частныйы ненин учун 1-ге көптөп жат, жартагар.

21. Таблицанын куру клеткаларына тоолор тургузаар.

a	9	10	11	12	13	14
b	4	4	4	4	4	4
$a \cdot b$						

Произведениези ненин учун 4-кө көптөп жат, жартагар.

a кандый тоолордын учурларын алынганда, $a \cdot 4 = 44$, $a \cdot 4 > 44$, $a \cdot 4 < 44$ болорын таблицаны тузаланып, айдып беригер.

c				
d				
$c + d$				

22. $c + d$ деп сумма 10-го көптөзін деп, c ла d деп букваларга 4 учур сананып табыгар.

b				
d				
$b - d$				

23. Разнозы 100-ке астазын деп, b ла d деп букваларга 4 учур сананып табыгар.

24. Кажы ла таблицанын экинчи строчкаларынын тоолоры баштапкы строчкаларынан канайда бүдүп жат, аяктап көрөлө, таблицанын куру клеткаларына тоолор тургузаар:

1)

8	12	20	30	50	60	90	k
40	60	100					

2)

400	450	510	560	600	800	820	b
320	370	430					

3)

14	18	30	36	42	54	78	c
7	9	15					

25. Таблица­лар­дын куру клетка­лары­на тоолор тур­гузаар:

1)

a	1	2	5	6	15	18	45
$90 : a$							

2)

b							
$400 - b$	70	80	120	190	210	280	340

3)

c	1	3	4	6	7	8	9
$80 \cdot c$							

26. Жеңил деген эпле бодогор:

1) $(400 + 50) + (200 + 8)$ $(600 + 7) - (100 + 5)$
 $(500 + 9) - (300 + 2)$ $(200 + 30) + (700 + 40)$

2) $50 \cdot 4 + 30 \cdot 4$ $(20 + 7) \cdot 3$ $5 \cdot (20 + 3)$
 $6 \cdot 10 + 4 \cdot 10$ $(70 + 14) : 7$ $90 : (9 + 1)$

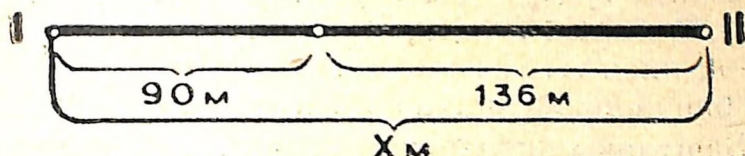
27. k буква кандый учурлар алынар аргалу:

1) $k - 12 < 18$ 2) $k \cdot 5 > 35$ 3) $k : 8 < 7?$

28. (Санаада.) Карындажы ла сыйыны бир бичикти кычыргылап јат. Карындажы күнүн сайын 20 страницадан, сыйыны дезе 15 страницадан кычырып јат. Олордын кемизи бичикти озо кычырып салар?

29. (Санаада.) Бир ишмекчи бир часка 18 деталь эдип јат, экинчизи дезе 25 андый ок деталь. Олордын кажызы күндүк нормазын озо бүдүрер?

30. 1) Чертёж аайынча бодолго тургузала, оны бодогор:

2) Берилгенине кайра учурлу бодолголор тургузала, олорго чертёж эдип, бодоп салыгар.

31. Магазин садарга 145 бичик алган. Олордын кажызында ла 20 бичиктен 5 пачка бичик бир түңей атту, 3 түңей пачкада өскө атту бичиктер. Экинчи башка атту бичиктердин бир пачказында канча бичиктен?

32. Бодолголордын јетпес тоолорын тургузып, олорды бодогор:

1) I-кы күнде библиотека бойынын кычыраачыларына ... бичик берген, II-чи күнде I-кы күндегизинен ... бичикке көп, III-чи күнде дезе II-чи күндегизинен ... бичикке көп берген. III-чи күнде канча бичик берилди?

2) Јуртта ... таш тура, агаш туралар дезе ... көп. Јуртта бастыра канча тура?

3) Јуртта бир этајту ... тура, онызы эки этајту туралардан ... турага ас. Јуртта эки этајту бастыра канча тура?

4) Баштапкы отряд целинниктерге ... бичик јууп алгандар, экинчи отряд ... бичик, үчинчизи дезе баштап-

кызынан ла экинчизинен ... бичикке көп жууган. Үчинчи отряд канча бичик жууп алган?

5) Туристтер поездде ... км барган, машинала ... км-ге ас, керепле дезде машинала барганынан ... км-ге көп барган. Туристтер керепле канча километр бардылар?

6) Ишмекчилер ... м жууканы казып саларда, ологорго казарга казып салганынан ... м-ге көп арткан. Ишмекчилерге бастыра канча метр жуука казар керек болгон?

7) Школдын садында ... яблоня болгон, грушалар дезде ... ас. Садта бастыра канча яблоня ла груша?

8) Балык тудар I-кы керептин бригадазы бир конокко ... кг балык туткан, II-чизи ... кг-га ас, III-чизи дезде II-чизинен ... кг-га ас туткан, III-чи керептин бригадазы бир конокко канча балык тудуп алды?

9) Баштапкы пионерский отряд ... кг темирдин сыныгын жууп алган, онызы экинчизинен ... көп. Эки отряд жаба канча килограмм темирдин сыныгын жуунадып алды?

10) Лагерьде ... киж. Олордон ... киж. походко барган, ... киж. колхозтын ижине болужарга барган, арткандары лагерьде арткан. Лагерьде канча киж. артты?

11) Столовый ... кг саржу, этти ... кг-га көп, кулурды дезде эттен ... кг-га ас чыгымдады. Столовый канча кг эт чыгымдады?

12) Мебельный фабрика ... стол, ... отургуш, тумбочкаларды дезде отургуштардан ... ас эткен. Фабрика столдорды тумбочкалардан канчага ас этти?

13) Школдын буфеди ... пирог, ... ватрушка, ... булочка саткан. Буфет пирогторды ватрушкалардан канчага көп, булочкаларды пирогтордон канчага көп сатты?

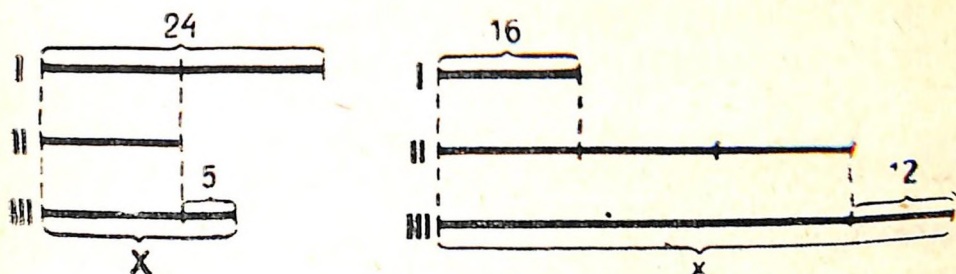
14) Үч журтта ... киж. журтап јат. Олордын баштапкызында ... киж., экинчизинде ... киж. Үчинчи журтта канча киж. журтап јат?

33. Кыскарта бичилгени аайынча бодолголор тургузып, оларды бодойло, олар незиле тўнгей, незиле башкаланып јат, тўндеп кўригер:

$$\begin{array}{lcl} 1) & \left. \begin{array}{l} \text{I} - 324 \\ \text{II} - 276 \\ \text{III} - x \end{array} \right\} 840 & 2) \left. \begin{array}{l} \text{I} - 564 \\ \text{II} - 237 \\ \text{III} - 180 \end{array} \right\} x \\ 3) & \left. \begin{array}{l} \text{I} - 217 \\ \text{II} - x \\ \text{III} - 458 \end{array} \right\} 1000 \end{array}$$

34. Чертёжтор аайынча бодолголор тургузала, оларды бодогор:

35. Магазинге кажызында ла 12 кг-нан 6 кайырчак яблоко, кажызында 10 кг-нан 8 кайырчак груша экелгендер. Магазинге бастыра канча кайырчак фрукта экелдилер?

1) Бодолгоны таблицага бичийле, оны бодогор.

2) Берилгенине кайра учурлу 2 бодолго тургузала, оларды бодогор.

36. 1) Таблица аайынча бодолго тургузала, оны бодогор:

	Палаткада улустын тоозы	Палаткалар- дын тоозы	Бастыра улустын тоозы
I отряд	6	6	?
II отряд	4	8	?

2) Берилгенине кайра учурлу төрт бодолго тургузала, оларды бодогор.

37. Үч мындый кезинти чийү тартып алыгар: 1-нын узуну 10 см, II-зинин оноң 2 катапка кыска, III-чизи десе 1-кызынан 2 см-ге узун. Бу кезинтилердин кажы-зынын ла узуну канча кире?

38. Үч мындый кезинти чийү тартып алыгар: бирүзинин узуну 8 см, экинчизи оноң эки катапка кыска, үчинчизи десе баштапкы эки кезинтинин узунунын суммазына түңгей. Үчинчи кезинтинин узуну канча кире?

39 1) Сыны 8 см, тууразы десе сынынан 2 см-ге кыска түстолук чертить эдип алыгар.

2) Периметри өрөги берилген түстолуктын периметрине түңгей квадрат чертить эдип алыгар.

40. Периметри 37 см, түңгей келтегейлеринин бирүзинин узуну 14 см болзо, эки тен јандарлу үчтолуктын кажы ла јанынын узуну канча кире?

41. Тетрадьтарга сыны 14 см, тууразы десе оноң 2 катапка кыска түстолук чертить эдип алыгар. Бу түстолуктын ичинде канча клетка?

Приложение.

Латинский алфавит.

<i>Aa</i>	а	<i>Jj</i>	йот (жи)	<i>Ss</i>	эс
<i>Bb</i>	бэ	<i>Kk</i>	ка	<i>Tt</i>	тэ
<i>Cc</i>	цэ	<i>Ll</i>	эль	<i>Uu</i>	у
<i>Dd</i>	дэ	<i>Mm</i>	эм	<i>Vv</i>	вэ
<i>Ee</i>	э	<i>Nn</i>	эн	<i>Ww</i>	дубль-вэ
<i>Ff</i>	эф	<i>Oo</i>	о	<i>Xx</i>	икс
<i>Gg</i>	гэ (же)	<i>Pp</i>	пэ	<i>Yy</i>	ипрек
<i>Hh</i>	ха (аш)	<i>Qq</i>	ку	<i>Zz</i>	зэт
<i>Ii</i>	и	<i>Rr</i>	эр		

Тоолорды римский цифраларла темдектеп бичири.

1 — I	4 — IV	7 — VII	10 — X
2 — II	5 — V	8 — VIII	11 — XI
3 — III	6 — VI	9 — IX	12 — XII

Уренерге керектү бир канча немелердин жуукташтыра баазы.

Неменинг ады	Баазы (ак.)	Неменинг ады	Баазы (ак.)
Тетрадь	2	Будуктар	8
Ручка	3	Флакон чернила (авторучкага)	14
Перолор (2 перо) .	1	Жураарынын альбо- мы	10
Карандаш	3	Өндү чаазын (лист)	2
Линейка	5	Жураарынын тетра- ди	12
Блокнот	15		

БАЖАЛЫКТАР

ЈУС

Кожоры ла айрыры	3
Сумманы суммага кожоры	21
Суммадан сумманы айрыры	24
Таскадынарга кожулта материал	26
Катаптаары ла ўлеери	33
Курч ла моко толуктар	38
Произведениенинг солуштыраачы (переместительный) свой- ствозы	40
Миллиметр	43
Жарты жок катаптаачыны табары	46
Жарты жок ўлелеедини ле жарты жок ўлеедини табары	55
Тооны бирге катаптаары	59
Бирге ўлеери	60
Таскадынарга кожулта материал	62
Экини катаптаары ла экиге ўлеери	71
Ўчтолуктардын бўдўмдери	73
Ўчти катаптаары ла ўчке ўлеери	76
Тооны бир канча катапка кўптўдўри ле астадары	77
Тўртти катаптаары ла тўрткў ўлеери	82
Ўчтолуктардын бўдўмдери (јандарына кўрў)	87
Бешти катаптаары ла бешке ўлеери	88
Тоолорды тўндеерге берилген бодолголор	90
Таскадынарына кожулта материал	94
Действиелерди ээчий-деечий бўдўрери	100
Алтыны катаптаары ла алтыга ўлеери	103
Сынык линия. Сынык линиянын узуну	104
Јетини катаптаары ла јетиге ўлеери	105
Тооны суммага катаптаары	107
Сегисти ле тогусты катаптаары, сегиске ле тогуска ўлеери	109
Сумманы тоого катаптаары	113

Нульды нульга катаптаары	115
Нульды үлеери	116
Туйук тоолорды катаптаары ла үлеери	118
<i>Таскадынарына кожулта материал . . . . .</i>	121
Сумманы тоого үлеери	130
Артканду болзын деп үлеери	134
Эки темдектү тооны бир темдектү тоого катаптаары	140
Эки темдектү тооны бир темдектү тоого үлеери	143
Бир темдектү тооны эки темдектү тоого катаптаары	146
Эки темдектү тооны эки темдектү тоого үлеери	150
Окружность	154

<i>Таскадынарына кожулта материал . . . . .</i>	156

Улүлөр

Улүлөргө бөлип, оморды түнгдеп көрөри	163
Тоонын үлүзин табары	167
Тооны онын үлүзине табары	168

Ойдинг кемжүлери	170
Конок	172
Час. Миңут	173

МУН

Нумерация	177
Узуннын кемжүлери	190
Кожоры ла айрыры (санаада бодооры)	192
<i>Таскадынарына кожулта материал . . . . .</i>	199
Кожоры (бичип бодооры)	206
Айрыры (бичип бодооры)	214
Бескелеери. Килограмм, грамм	220
Катаптаары ла үлеери (санаада бодооры)	222
<i>Таскадынарына кожулта материал . . . . .</i>	227
Приложение	238

*Мария Игнатьевна Моро,
Мария Александровна Бантова*

МАТЕМАТИКА

(учебник для второго класса)

На алтайский язык перевела *З. И. Табакова*

Редактор *З. С. Суразакова*

Художественный редактор *И. И. Митрофанов*

Технический редактор *И. И. Ортоңулов*

Корректоры *Е. Г. Чекушева, А. А. Боконокова*

Сдано в набор 17/X 1969 г. Подписано в печать 1/XII 1969 г. Формат 60×90¹/₁₆. Печ. л. 16, 125. Уч.-изд. л. 9,26. Заказ № 3192. Тираж 4000 экз. Цена без переплета 9 коп, переплет 8 коп.

Горно-Алтайское отделение Алтайского книжного издательства,
пр. Коммунистический, 44. Горно-Алтайская типография,
пр. Коммунистический, 27.

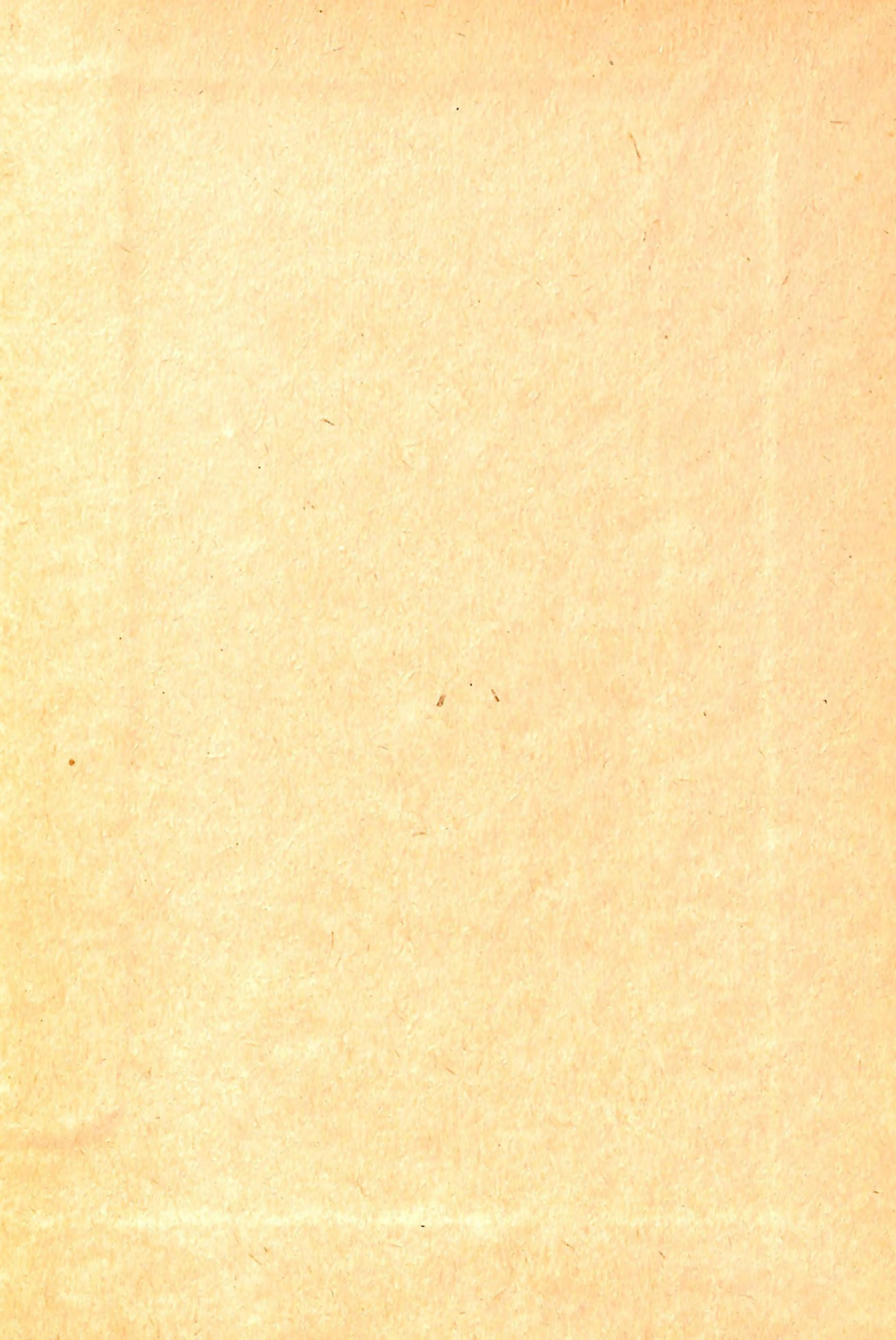

	2	3	4	5	6	7	8	9
2	4	6	8	10	12	14	16	18
3	6	9	12	15	18	21	24	27
4	8	12	16	20	24	28	32	36
5	10	15	20	25	30	35	40	45
6	12	18	24	30	36	42	48	54
7	14	21	28	35	42	49	56	63
8	16	24	32	40	48	56	64	72
9	18	27	36	45	54	63	72	81

$$4 \cdot 7 = 28$$